

**KEMALİZM'İN
SİYASAL DAVALARI**

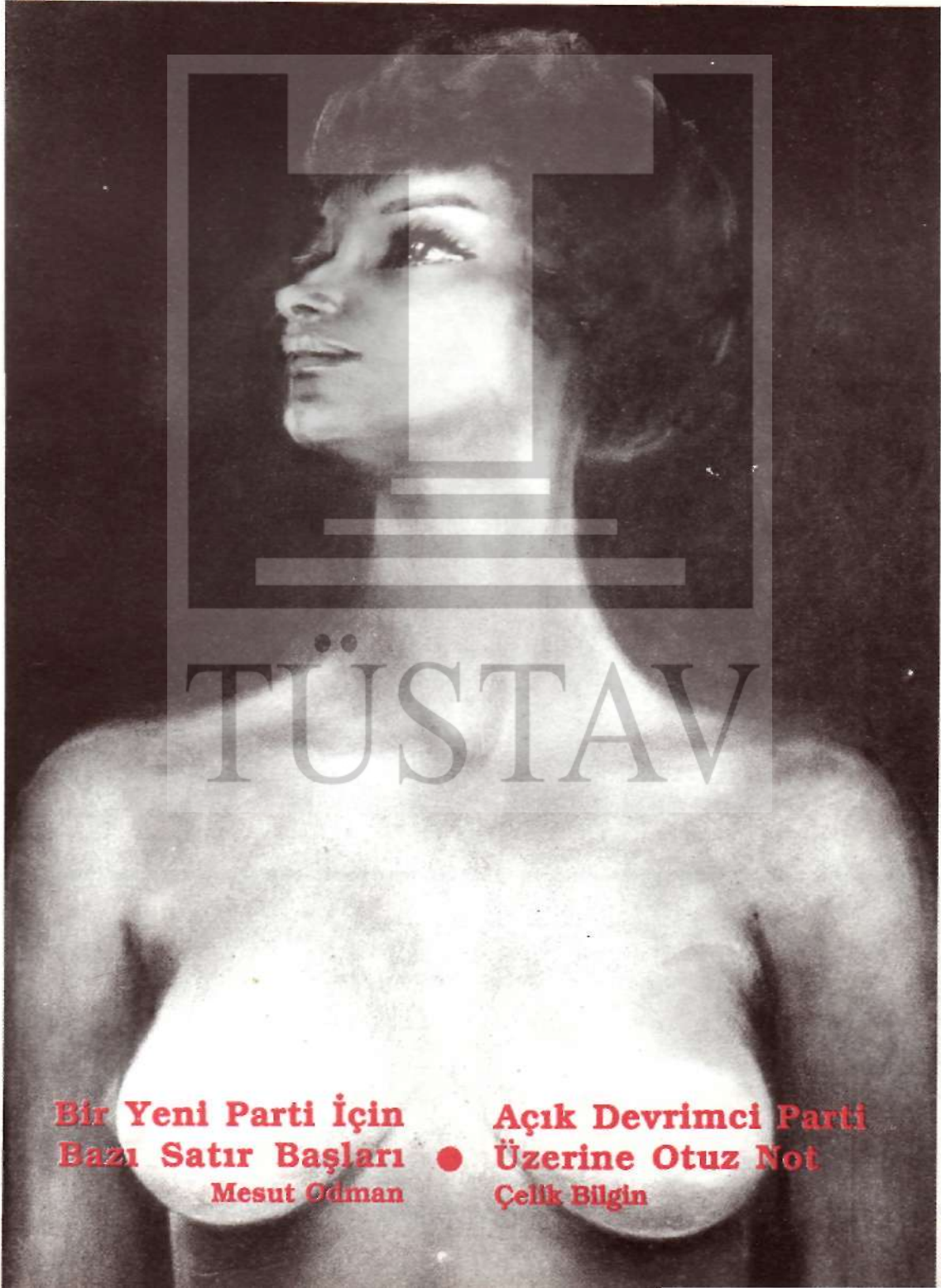
SAYI: 9

MART 1988

1000 TL(KDV'li)

TOPLUMSAL **K**URTULUŞ

TEORİK-PRATİK SOSYALİST DERGİ

**Bir Yeni Parti İçin
Bazı Satır Başları**
Mesut Odman

**Açık Devrimci Parti
Üzerine Otuz Not**
Çelik Bilgin

İçindekiler

1	Bu Sayımız	Herkesin Politikadan Çekilmeye Hakkı Vardır	32
2	MIT-Basin-MIT Baskısı	Eylülist Reformlar ya da Devşirmece	32
9	Bir Yeni Parti İçin Bazı Satır Başları Mesut Odman	Misafir Fransa'da Sahneleniyor	32
12	Vive La Commune Hasip Akgül	Siyasi Tutuklularla Dayanışma Komitesi Duyurusu	32
14	Eskilik ve Yenilik Suad Derviş	Tamamlanmamış Tartışmalı Notlar Temel Demirer	33
15	Demokratik Mücadelede Kadın Örgütlenmesi	Ekim Devrimi ve Sonrası Abdullah Öcalan	35
16	Açık Devrimci Parti İçin Otuz Not Çelik Bilgin	Haydi Şerefe Çocuklar Zihni T. Anadol	41
20	Onlar Ethem Koçer	Marx ve Paris Komünü Orhan Gökdemir	43
21	Hacı Oğlu Munuel (Yaşar) ve Nayat Müzik Topluluğu ve de Halkların Kardeşliği	Filistin Halkı Zafere İlerliyor Ömer Ödemiş	47
22	Parti, Devrimci Değişimin Stratejisi Grigoris Faracos	Erdem Aksoy'la Söyleşi	50
25	Açık Mektup Zeki Adıç	Ankara Gösteri Sahnesi ve İçerdekiler	52
26	Yönetenlere Masallar-II Ar ve Haya Duyularını Rencide Eden Kürdan Bilgesu Erenus	Kadın Psikolojisi, Cinselliği ve Tarih Zeynep Işık	53
27	Cezaevlerinden	Öğrenmek Sevincimizdir Hasan Akgüç	55
29	Kaynayan Filistin İçin Dayak ve Dua	Sovyetler Birliğinde Aile ve Sorunları Dr. İldeniz Kurtulan	58
30	ABD Kürtleri Ulusal Azınlık Olarak Görmeye Başlıyor	Şeyh Said Ayaklanmasının İnceleniş Yöntemi Rasih Nuri İleri	60
30	Yalçın Küçük Üniversiteden Yeniden Çıkarıldı	Zulme ve Baskıya Karşı Başkaldırının Sembolü Newroz Lokman Polat	62
31	İlhan Selçuk ve Eveleme-Geveleme Partisi	YÖK ve Öğrenciler Nur Ulaş	63
31	Eğitimciler Derneği (EĞİT-DEĞ) Kurulu	Cemal Bey İlhami Soysal	64

Kapak: Rasin
Çıplak (1986) Tuval Üzerine Akrilik
Ali Ekingü Koleksiyonundan
Pozitif Dia: Gülnur Sözmen

Sahibi: Dönem Yayıncılık AŞ Y.K. Başkanı
Bilgesu Erenus
Yazışları Müdürü
Orhan Gökdemir

Genel Yayın Yönetmeni
İlhan Akalın
İşletme Müdürü
Hasan Akgüç

MERKEZ: Konur Sok. 73/9 Ankara Tel: 125 93 78 ● **İstanbul Büro:** Cemal Nadir Sok Akşam Han Kat:2 Cağaloğlu TEL: 512 73 93

AVRUPA TEMSİLCİSİ: Haluk Yurtsever, Postfach 71825 5000 KÖLN 71 B. Almanya Tel: 70 36 72

DANİMARKA İrtibat Bürosu: Fad. Olmez, Bejingeve, 128/B 5250 ODENSE SV. Tel: 96 15 62

BASKI: MAYA MATBAACILIK YAYINCILIK LTD. ŞTİ TEL: 125 25 95 ● **DAĞITIM:** HÜRRIYET Holding AŞ ● **DİZGİ:** Gül ve Gül

ABONE KOŞULLARI: Yurtiçi Yıllık 10.000 TL Posta Çeki No. 28 155-7

Yurtdışı Yıllık 50 DM Dönem Yayıncılık AŞ Döviz Tevdiat Hesap No. 1380 İş Bankası Akay Şubesi
(Yurtdışı aboneleri ederli İş Bankası ya da muhabir banka şubeleri aracılığı ile gönderilmektedir)

Bu sayımız

Yeni bir sayı ile karşınızdayız. Sayının yeni oluşu eski sıkıntılarının yok oluşunu göstermiyor. Hep gündemde olan dergimizin sabit hacmine daha çok yazı sığdırma sorununa, bir de küçük punto ile göreceli çözüm denemesini başlattık. Birçok yazıyı dipnot puntosu olarak kabul edilen 8 punto ile sizlere sunuyoruz. Okuma güçlüğüne katlanacağınızı umuyoruz.

Bu sayımızın hazırlık günlerinde basında MİT raporu manşetlere çıktı. Hafiflemiş olsada dedikoduları devam ediyor. 23 Şubat tarihli Hürriyet ise, sürmanşette Şahinkaya'yı öne çıkardı. Şahinkaya'dan çok Hürriyet'ten söz etmem gerekiyor. Bu aynı zamanda Basın-MİT-Emniyet ilişkisinden söz etmek anlamına geliyor. Yaklaşık dokuz ay önce çıkan dergimizin ilk sayısında sözünü başlatmıştık. Yazdıklarımızın bir kez daha kanıtlandığını görüyoruz. Bir başka kanıtlanma dergimiz baskıya teslim edildiği gün gerçekleşti. Dışişleri Bakanı, Bulgaristan Dışişleri Bakanı ile bir protokol imzaladı. Toplumsal Kurtuluş geçen sayısında, arka kapakta iktisatın fizik zorlaması olarak Türkiye'nin sosyalist devletlerle ilişkilerini iyileştirmek zorunda olduğu belirtmişti. Dergimizde saptadığımız zorunlulukların yaşanması, bizim yaşadığımızı kavrayabildiğimizi gösteriyor. Seviniyoruz.

Bir başka sevincimizi daha sizinle paylaşmak istiyorum. İstanbul büromuzu yeniden açtık. Bunun dışında sürekli yazımız Haluk Yurtsever Avrupa temsilciliğimizi üstlendi. Danimarka İrtibat Bürosu görevi Fadil Ölmez'de. Adresler ve telefon numaralarını künyemize ekledik.

Halen idam istemiyle yargılanan Mecit Ünal'ın "Sesini Sesimin Yanına Koy" isimli şiir kitabı ile Hacay Yılmaz'ın "Tarlş Olayları" isimli kitabını tanıtan Bilgesu Erenus'un yazısını gelecek sayımızda yayımlayacağımızı duyurmak istiyorum. Ayrıca birinci bölümünü 8. sayımızda yayımladığımız Boris Ponomarev'in "Kapitalizmin Genel Bunalımı" yazısının ikinci bölümüne de gelecek sayımızda yer vereceğiz.

8. sayımızla ilgili bir düzeltmeden söz etmem gerekiyor. Behram Arda'nın "Şeyh Sait Ayaklanması 'Dinsel İrtica mı?'" başlıklı yazısının dipnotlarında (7, 9, 12, 14, 15, 16, 19, 20, 22) Petrosyan'a gönderme yapılmış. Oysa göndermeler, 5 nolu dipnotta kayıtlı M. A. Hasretyan'a ait.

Rasih Nuri Bey, son olabileceğini söylediği yazısının geçen sayımızda yayımlanmasından sonra, bizleri telefonla arayarak Şeyh Sait ayaklanmasıyla ilgili bir yazısı olduğunu duyurdu. Bir konuda tartışmanın sürdürülmesine katkısı olacağı düşüncesiyle yayımlıyoruz.

Bu sayımızda bir kapak denemesi başlattık. Değerli ressam Rasin, "Çıplak" tablosunu kullanmamıza izin verdi. Kendi isteği doğrultusunda siyah-beyaz bastık. Aslı 65x100 boyutunda taval üzerine akrilik yapılmış ve Ali Ekingü koleksiyonunda.

Ressamlarımızın sürekli olacağını umduğumuz bu tür katkılarıyla kapaklarımızın güzelleşeceğini inanıyoruz.

18 Mart, Komün birliklerinin Paris'i kontrollerine aldığı gün. 1871 insanının 72 gün yücelttiği değerleri bir kez daha anmak için yazışları müdürümüz Orhan Gökdemir ile arkadaşımız Hasip Akgül'ün yazılarını yayımlıyoruz.

Yunan Komünist Partisi Politbüro ve Merkez Komite üyesi Grigoris Faracos'un bir değerlendirmesini İngilizce'den çevirerek sayfamıza aldık.

Mesut Odman ve Çelik Bilgin arkadaşlara parti konusunda ayrı ayrı yazı siparişi vermiştik. Ayrı Ayrı hazırlanan bu yazılar aynı anda elimize ulaştı. Birlikte yayımladığımız iki yazının içiçe düşünülerek tartışılmasının daha yararlı olacağını düşünüyoruz.

8 Mart kadınlar günü nedeniyle de yazı siparişlerimiz oldu. Zeynep Işık'ın yazısının yanısıra Dem-Kad ile ilgili bir değerlendirmeye yer verdik. Mücadele tarihimizin seçkin kadınlarından Suad Derviş'i de 1940 tarihli bir yazısıyla anıyoruz.

Bilgesu Erenus'un yazısı "Yönetenlere Masallar II" başlığını taşıyor. Dergimizin önceki sayılarında "Yönetenlere Masallar I"ı arayacaklara ipucu vermek istiyorum. 2. sayımızda Bilgesu Erenus'un "Kazlıçeşme Kemirenleri" yazısı Yönetenlere Masallar'ın birincisi. Bu masalların devam edeceğini duyuruyoruz. Bilgesu Erenus'un yazısına ilişkin bir notum daha var. Kendisi yazının gireceği sayfada yayımlanmak üzere bir fotoğraf da göndermişti. Fakat Pınar Kür ile Erdal Öz'ün birlikte yargılanmalarını resmeden fotoğrafa ve "Bu masalın Pınar Kür ile Erdal Öz'ün yargılandıkları dava ile bir ilişkisi yoktur" alt yazısına yer darlığı nedeniyle yer veremedik.

Şubat ayının gündeminde en çok sözü edilen konulardan biri, yeni bir canlılık kazanan Filistin direnişi idi. İsrail yetkililerinin büyük bir utanmazlıkla resmileştirdikleri "dayak politikası", konuyu, basını ve televizyonu ile Türkiye'de de ön plana çıkardı. Bu yönüyle kısaca değindiğimiz konuyla ilgili olarak ayrıca bir de inceleme yazısı sunuyoruz. Cezaevlerindeki okuyucularımızdan biri olan Ömer Ödemiş'in bu yazısının Filistin direnişinin önemli sorunlarına değindiğini ve bazı açıklıklar getirdiğini belirtmek istiyorum.

Tartışmaya açtığınız konularla ilgili katkılarınıza açık olmayı sürdüreceğiz.

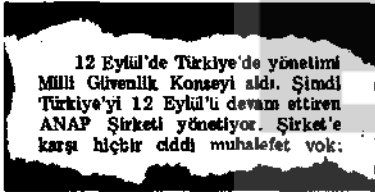
Orhan Gökdemir

MİT-BASIN-MİT BASKISI

I

KEDİ PİSLİĞİNİ ÖRTER Mİ?

MİT Raporunu su yüzüne çıkartan haberde önce şunlar yer aldı: "Özal'a sunulan MİT raporuna göre, Cevdet Saral'la ilgili atama emri İstanbul Polis teşkilatında bomba gibi patlamıştı. Bunun üzerine Beylerbeyi Polis-evi'nde bir istişare toplantısı yapılmış ve bu toplantıya şu isimler katılmıştı: İstanbul Emniyet Müdürü Ünal Erkan, Emniyet Müdür Yardımcıları Mehmet Açar ve Tayyar Seven, Mali Şube Müdürü Cevdet Saral, Narkotik Şube Müdürü Sarper Baltacıoğlu ve bir de Hürriyet Gazetesi'ndeki polis muhabiri Kasım Gence." Artık MİT tarafından hazırlandığı kesinlik kazanan rapora göre gazeteci Kasım Gence, polislerle ilgili en üst düzey bir toplantıya ve Emniyet'in bir mensubu olarak katılıyordu.

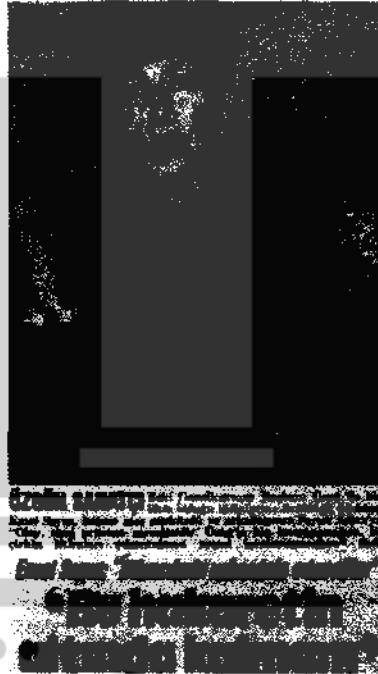
Toplumsal Kurtuluş Sayı 1

MİT Raporu'nun aktarımında şunlar da yazılıyordu: "Haber gazeteye verilmiş ve gazetesinin prova baskısını almakla da İstanbul Çevik Kuvvet Müdürü Necati Altuntaş ile Hürriyet'teki polis muhabiri Kasım Gence görevlendirilmişti." Polis ile gazeteci ve bu kanalla gazeteler arasındaki kaynaşma artık kesinlik kazanıyordu.

Kasım 1987 tarihinden beri İstanbul'da bir çok gazetecinin elinde olduğu anlaşılır ve bir ara bu tür raporlarla tıraj alan Nokta Dergisi'nin de yayımlamayı reddettiği rapor, İkibine Doğru Dergisi tarafından yayınlanınca ön-

ce çok etkisi yaptı. Sonra, İstanbul Basını tam bir kedli görünümüne giriverdi.

Emel Sayın Çok Üzüldü

İkibine Doğru Dergisi'nin yayımlaması üzerine önce Sabah Gazetesi'nin iktibasıyla üzeri örtülemez hale gelen MİT raporuna karşı basın tepkisi, ilikleri donduracak bir iki yüzlülüğü sergiledi. MİT tarafından hazırlanan rapora göre bir zamanların ünlü Genel Kurmay Başkanı Necdet Üruğ'un, İstanbul'da bir otelde Emel Sayın ile gecelediği ve "samimi" oldukları yazılıyordu. Basın, raporda, birçok gazetecinin MİT'in bir kanadı veya Toplumsal Kurtuluş Dergisi'nde daha önce defalarca yazılan MİT-Emniyet çekişmesinin bir taraf oluşunu bir yana bırakıyor ve yalnızca Emel Sayın-Necdet Üruğ

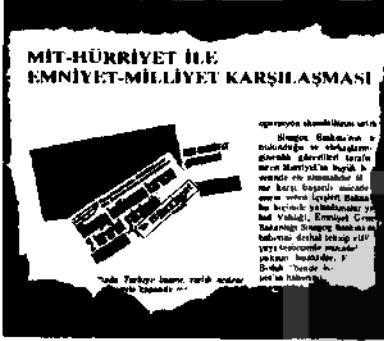
yakınlaşmasını manşet yapıyordu. Gazeteci bir zamanların ünlü ve kuvvetli Orgeneral'ine "Peki neden Sizin adınız Emel Sayın'ın adıyla birlikte geçiyor" diye soruyor ve şu cevabı alıyordu: "Alakam olmayan zavallı... Onun yönünden söylüyorum; zavallı kadıncağız. .. Böyle bir rezaletin içine sokuyorlar. Neyse, bakalım.. Bir tahkik yaparız!" Ancak gazeteciler Necdet Paşa'nın tahkik yapmasından önce Londra'da bulunan Emel Sayın'la tahkik yapmayı tercih ettiler. Emel Sayın, en son kocası Davud Yüniş'in çok kızdığını söyleyerek "Bu hakaretin altında kalmam" di-yordu.

MİT Raporu'nun açıklanmasıyla birlikte bir yandan MİT'in Genel Kurmay Başkanları hakkında da rapor hazırladığı ortaya çıkarken, diğer yandan da Türkiye tarihine bir yeni Baltacı Mehmet Paşa kazandırılıyordu. Necdet Paşa, Baltacı gibi, beline düşkünlüğü nedeniyle mafya liderlerinin iş ortağı durumuna düşürülüyordu.

Doğu Perinçek'in Yeni Uzmanlığı

Bu raporu yayımlamakla önemli bir iş yapan İkibine Doğru Dergisi'nin Başyazarı Doğu Perinçek, raporun tüm basına mal olmasından sonra yaratılan sansasyona uymakta güçlük çekmedi. Necdet Üruğ'u ziyaret etti ve bu vesileyle emekli orgeneralle yakınlık kurmanın yarattığı bir rahatlıkta, büyük otellerde hangi generalin hangi şarkıcı ile yattığı konusunu uzmanlık haline getirdiğini gösterdi. Perinçek, Üruğ'la görüşmesinden sonra gazetecilere "Emel Sayın ile buluşan generalin Üruğ olma-

dığını sanıyoruz" dedi. Bu kanaatinin hangi kaynaklara dayanıldığını ve MİT ile raporu elde etmenin ötesinde bir irtibat kurup kurmadığını açıklamadı.

Toplumsal Kurtuluş Sayı 1

Ancak rapor, Toplumsal Kurtuluş'un çıktığı ilk sayıdan ilibaren her sayısında olay ve isim vererek üzerinde durmasına, İstanbul basınının kilit yerlerinde MİT mensuplarının bulunduğu olduğunu açıklamamasına karşın, basın, hızlı bir biçimde, dikkatleri bu noktadan uzaklaştırdığını gösterdi. Üstelik İkibine Doğru Dergisi, Dergi'de sık sık görülen bir MİT mensubu ile yeni yayına başlayan Söz Gazetesi'nin MİT'in bir üst görevlisi olan bir mensubu arasında geçen telefon konuşmasının bandını yayımlayınca da hiç bir tepki gelmedi. Gazeteciler Cemiyeleri, Çağdaş ya da Antik Gazeteci Dernekleri, Türkiye Gazeteciler Sendikası, birbiri arkasından, gazetecilerin MİT ya da emniyet mensubu olmalarının açıklanması karşısında susuyorlardı.

Tencere Dibin Kara ve Kiminki Daha Kara?

Nokta Dergisi'nin Yayın Kurulu Başkanı Adil Özkol'dur. 12 Mart'ta TIP Merkez Komitesi üyesi olduğu için uzun hapis cezasına çarptırılan Adil Özkol, Söz'ü çıkartan yönetimin de üyesidir. Özkol'un başında bulunduğu Nokta'nın bu büyük skandal karşısında suskunluğu ve ki-

sa bir yazıyla Necdet Paşa'nın görülmemiş savunmasına heves elmesi şaşırtıcı olduğu kadar düşündürücüdür. Adil Özkol'un Nokta'sı, Adil Özkol'un Söz'ünün neden MİT mensubu çalıştırdığını açıklamak yerine Necdet Paşa'nın soruşturma istemesini alkışlamak istiyordu.

Necdet Paşa ne yapabilir-di? Artık emir subayı bile olmayan bir emekli general ve üstelik raporun çok yüksek yerler tarafından hazırlattırılarak basına sızdırıldığını da tahmin ediyorsa "tahtkikal isterim" demekten başka ne yapabilir-di? Necdet Paşa'nın yakını diğer Necdet Paşa, İstanbul Sıkıyönetim Komutanı olduğu sürece tutuklulara kan ağlatan Necdet Öztörün, ayağından sandalyesi çekilerek emekli yapılıncaya ne yapabildi ki? "Basın toplantısı yapacağım" dedi de, sonunda bir sivil paşa olarak basın toplantısından vazgeçmeye zorlanmadı mı? Sandalyesi çekilip Necip Paşa'ya verilince Cumhuriyet Gazetesi bile bunu "kansız ihtilal" veya "demokratik devrim" türünden utanç verici söz-cüklerle kutlamadı mı?

Paşa Emeklidir Yaşamın Yeni Paşa

Paşa sözcüğü Farsçadan geliyor ve Padişah sözcüğünün küçültülmüşü anlamına geliyor. Paşa'ya "Küçük Padişah" gözüyle bakılıyor; ancak gazetecilerin bir bölümü emekli küçük padişahlara büyük merak gösteriyorlar. Raporun okunmasından sonra Necdet Ürug ile yapılan basın görüşmeleri, bir süre sonra, Necdet Paşa'nın İstanbul'da eski generaller, politikacılar ve parlamenterler ile bir kısım basın mensuplarıyla düzenli toplantılar yaptığını ortaya çıkardı. Necdet Paşalar, yeniden iktidara mı hazırlanıyorlardı? Devlet Başkanı Kenan Evren ile Hükümet Başkanı Turgut Özal'ın bu tür MİT raporlarına hassasiyetle açık olduğunu kestirmek zor değildi. Necdet Ürug'un ordu için-

deki piramitinin henüz yıkılmadığına inanılıyordu. Acaba Nokta Dergisi'nden birisi, Adil Özkol veya bir başkası, Necdet Ürug'un düzenli toplantılarına mı katılıyordu?

Secaat Arzederken

MİT Raporunu İrfan Taştetur elde etmişti. Hayır, MİT Raporu MİT'te İrfan Taştetur'a verilmişti. İrfan Taştetur da bir gazeteci olarak biliniyordu ve raporu açıkladığı İkibine Doğru'da şunları da açıklıyordu: "Ertesi gün öğle vakti kaldığımız Stad Oteli'nden alınarak MİT Müsteşarlığı'na gelmiştik". İrfan Taştetur, MİT'e, işkence için götürülmedi. İrfan, MİT'e misafir olarak gidiyordu ve şunları anlatıyordu: "Toplantı salonundaki en yetkili MİT görevlisine bir kez de ben Hürriyet için araştırdığımız konuyu kaba hatlarıyla aktardım. Bir kişi hakkında bilgi almak istediğimizi söyledim. 'O iş kolay' dedi. 'Ben size başka bir şey göstereceğim. Genç MİT'çiye dönerek, 'benim masamın üzerindeki raporları getirir misin?' diye emretti. Önümüze konan raporun aylar sonra Türkiye'de fırtınalar koparacak bir rapor olduğunu nereden bilebilirdim." Böylece bir kişi hakkında basit bir bilgi almak için MİT'e giden İrfan Taştetur'a bu ünlü rapor veriliyordu.

Toplumsal Kurtuluş'un bütün yazdıkları doğrulanıyordu. MİT, artık bazı basın mensupları için bir kütüphane olmuştu. Haber yazmak için uçağa atlamak. Ankara'ya gelmek ve MİT'e gitmek yetiyordu. MİT'in, şimdiki İkibine Doğru Dergisi'nin kadrosunda olan İrfan Taştetur'a çok güvendiği, hem istediği kişi hakkında bilgi verdiği hem de büyük ve önemli bir raporu tevdi ettiği, İrfan Taştetur'un kendisi tarafından açıklanıyordu.

Rapor çok önceden Taştetur eliyle Hürriyet'e verildi. Nitekim Hürriyet, bu rapor açıklanınca Necdet Ürug'a önce Halkı

Cevizoglu'nu ve aynı gün, arkadaşan, Uğur Dündar'ı gönderdi. Haber ortak imzalı çıktı. Uğur Dündar, Necdet Ürug'u konuşturdu. Çünkü 1987 yılının sonbaharından beri bu raporu Uğur Dündar cebinde taşıyordu.

İrfan Taştumur, bu raporu Hürriyet'te yayımlatamamak bir yana işini de kaybetti. Daha sonra Nokta'ya geçti ve Adil Özkol, bu önemli raporu yayımlamadı. Bunun üzerine İrfan Taştumur, belki de raporu yayımlayacak bir yer ararken, kendisine ikibine Doğru Dergisi'nde iş buldu.

"Vuralhan Olayı'nı Unutmak İçin"

Necdet Ürug'un ilk tepkisi, raporun "Vuralhan Olayı'nı unut-

BİR DEĞİŞİM

Necdet Ürug

Bir gün... Yayıncı Necdet Ürug'un yazdığı bir raporun, 22 Ocak 1988 tarihinde "Görüş" dergisinde yayımlandığına ilişkin bir haberin fotoğrafı. Ürug, bu raporun hazırlanmasında önemli bir rol oynamıştı. Fotoğraf, Ürug'un bu raporun hazırlanmasında önemli bir rol oynamıştı. Fotoğraf, Ürug'un bu raporun hazırlanmasında önemli bir rol oynamıştı.

bu raporun hazırlanmasında önemli bir rol oynamıştı. Fotoğraf, Ürug'un bu raporun hazırlanmasında önemli bir rol oynamıştı.

turmak için" hazırlatılıp piyasaya sürüldüğünü söylemek oldu. Necdet Paşa'nın ağzından kaçtığı bu söz, son derece önemli ve açıklayıcı idi. Bu nedenle kısa bir zaman sonra Necdet Ürug böyle bir söz söylemediğini ileri sürdü. Ancak her zaman kaş yaparken göz çıkararak Turgut Sunalp'in bunun Necdet Ürug'un cumhurbaşkanlığına önlemek için yüksek yerler tarafından hazırlanmış olduğunu ileri sürmesi üzerine, bu sözünden geri dönemedi.

Uğur Mumcu'nun ortaya çıkardığı bilinen Vuralhan Raporu ile Ürug raporu ve Vuralhan Olayı'nın Ürug ile ilgisi nedir? Necdet Ürug neden ilk sözünü geri almak istedi. Bu sorunun

araştırılması gerekiyordu ve Toplumsal Kurtuluş, bu nokta üzerine eğildi ve Yeni Asır Gazetesi'nin 22 Ocak 1988 tarihli nüshasında başyazarı Muammer Yaşar'ın açıklamalarını buldu. Muammer Yaşar da, basının yeni modasına, hiç sıklımadan uyduğunu yazabiliyordu "Ben, bu konuları MİT'in üst düzey yetkilileriyle konuştum" diye başlıyordu. "Milli İstihbarat Teşkilatı'nın Vuralhan Olayı ile bir ilgisi yoktur." Muammer Yaşar, MİT'ten bunu öğreniyor, yazıyor, ancak burada durmuyordu. Bir de Uğur Mumcu ile konuşuyordu. Uğur Mumcu, Muammer Yaşar'a kendisiyle ilgili inanılmaz açıklamalar yapıyordu: "Ben ihale ile ilgili olayı 1983 yılında öğrendim. Genel Kurmay Başkanı Necdet Ürug'a anlattım. Kendisini tanıdığım ve güvendiğim

için bu ihaleden söz ettim, kurşunlara hedef olan diplomatlarımızdır, bu mesele ile ilgilenmek gerekiyor, dedim. Daha sonra Necdet Ürug beni aradı, Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu ile konuştuğunu söyledi". Bu açıklamalar Uğur Mumcu ile Necdet Ürug arasında güvene dayanan bir yakınlık olduğunu ve Vuralhan Olayı ile ilgili iddianın Genel Kurmay Başkanı iken Necdet Ürug'a intikal ettirildiğini gösteriyordu.

Vuralhan Olayı'nı önemli gören gazeteler, MİT Raporu'nu önemsiz görmeye çalıştılar. Önce "düzmece", sonra "resmi değil" dediler ve sansasyonel yanını üstün tuttular.

Toplumsal Kurtuluş'un ileri sürdüğü Evrenist ve Özalist kalemler ayrılığı bu MİT Raporu ile birlikte daha açıklık kazandı.

II

ÖNEMLİ GÖREV:

BASININ, MİT'TEN ARINDIRILMASI

Üzerimizde Basın Baskısı Var

MİT Raporu adıyla yapılan açıklama son derece önemlidir. Rapor, yeni bilgi getirmiyor ve bilinenleri doğruluyor. Ayrıca MİT'in parmağını görebilmek için böyle raporlar da her zaman gerekmiyor: Toplumsal Kurtuluş'un yayınları var. Rapor, Toplumsal Kurtuluş'un yayınları ve verdiği isimleri kesinlikle doğrulamıştır.

Rapor'dan önce Toplumsal Kurtuluş'un yazdıkları ve bundan da önce 20 Mart 1987 tarihinde İstanbul'da İstanbul Reklam'ın Konferans Salonu'nda Yalçın Küçük'ün yapmış olduğu basın toplantısı var. Yalçın Küçük, bu basın toplantısında, üzerimizde polis baskısından önce basın baskısı olduğunu söyledi ve basının kilit yerlerinde MİT mensuplarının çalıştığını belirterek basından MİT'in arındırılması gerektiğini vurguladı.

1945 yılı 4 Aralık tarihinde Tan Matbaası bir sürü tarafından tahrir edildiği gün, Tanin'de başyazar Hüseyin Cahit Yalçın "kalkın ey ehlî vatan" diyerek, sürüye işaret veriyordu. Aynı tarihli Cumhuriyet, bir gizli polis senaryosunu birinci sayfasında yayımlıyor ve Sabiha-Zekeriya Sertel'in çıkardığı Tan Gazetesi ile Sabiha Sertel'in Görüş Dergisi arasında bağ kuruyor, "Görüş" yazısının başında G'yi ters çevirerek bunun "orak" olduğunu yazabiliyor ve bunu da, bir okuyucunun gelerek kendilerine gösterdiğini sıklımadan ileri sürabiliyordu.

1960 27 Mayıs tarihinde Cumhuriyet Gazetesi'nin Ankara Bürosu'nda İstihbarat şefi, yüz-

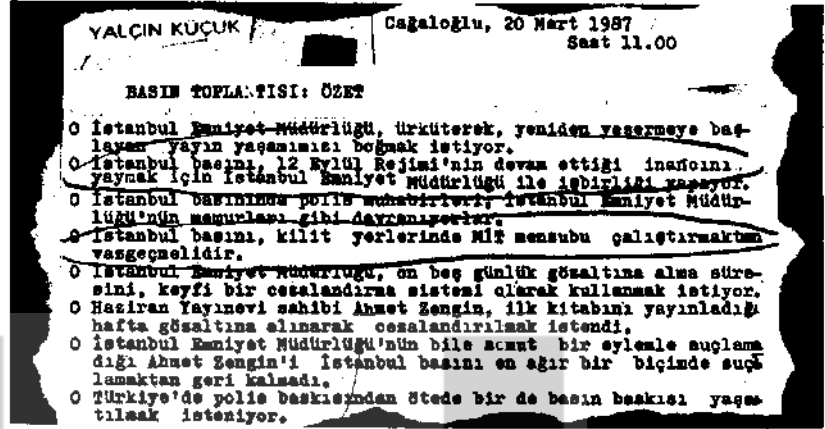
başı üniformasıyla göreve geliyor ve uzun yıllardır çalıştığı Cumhuriyet'te asıl görevinin o zamanın MİT'i olan Milli Emniyet'te çalışmak olduğunu açıklıyordu.

Toplumsal Kurtuluş, Cumhuriyet gazetesi'nin transfer ederek hızla İstanbul Haberleri'nin başına getirdiği Polis Muhabiri Erhan Akyıldız'a dikkat edilmesi gerektiğini yazdı. Erhan Akyıldız, daha önce, resmi makamların Kürt raporlarını olduğu gibi haber yapmakla ünlüdür. Erhan Akyıldız'ın zamanında İstanbul'da sosyalist adaylar birkaç bağımsız aday olan imamlarla birlikte haber yapılmıştır ve daha sonra da Erhan Akyıldız'ın başında bulunduğu sekstyon sosyalist adayların birbirine düştüğü haberini uydurmuştur.

Hasan Cemal ve Oktay Kurtböke

20 Mart 1987 tarihinde Ankara'dan basın toplantısı yapmak üzere İstanbul'a giden ve para ile kiralanan İstanbul Reklam'ın konferans salonunda basın toplantısı yapan Yalçın Küçük, Dev-Sol ya da Kozyatığı Operasyonu adıyla bilinen operasyonda İstanbul Polisi'nin akıl almaz tahrifatını haber yapan gazeteleri açıkladı. Daha sonra, işte tam bu sırada MİT ile İstanbul Emniyeti arasında bir kavga'nın başlamış olduğu öğrenildi. MİT, İstanbul Emniyeti'nden desteğini çekmişti ve İstanbul Emniyeti'ni MİT olmadan büyük işler başara-bildiğini gösterebilmek için suçsuz solcuları topluyor, akıl almaz hikayeler yazıyor ve basın da bunları sürekli yayımlıyordu. Yalçın Küçük bütün bunları dile getirdi ve üç gazetecinin adını vererek, bunların polis memuru gibi çalıştıklarını ve haklarında inceleme yapılması gerektiğini belirtti.

Açıklanan MİT Raporu'nda bu üç gazeteciden ikisinin adı geçiyor ve Yalçın Küçük'ün polis memuru olduğunu ileri sürdüğü Kasım Gence'nin bir ajan olduğu

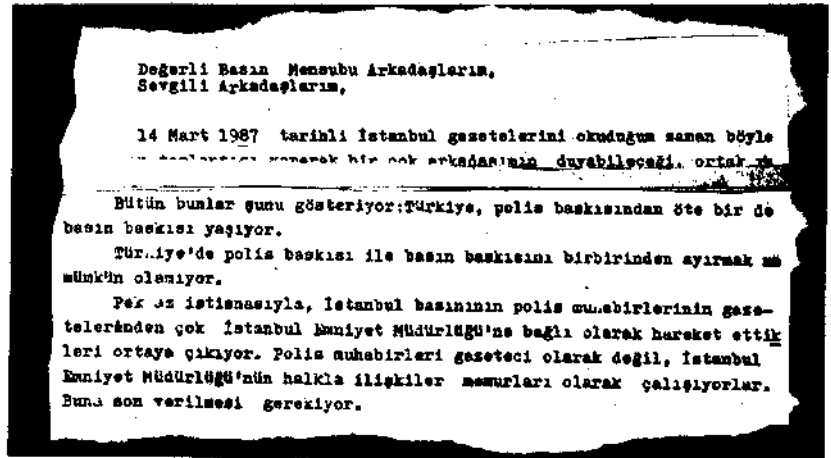
netlikle ortaya çıkıyordu.

Davetli olmasına ve Yalçın Küçük'e söz vermesine karşın, zamanın TGS Genel Başkanı ve Cumhuriyet Gazetesi'nin eski Genel Yayın Müdürü Oktay Kurtböke basın toplantısına, izleyici olarak, gelmedi. Basın toplantısından sonra Yalçın Küçük, suçlamalarını ve basın toplantısı metnini, TGS Genel Başkanı Oktay Kurtböke'ye Türkiye'yi Uluslararası Basın Enstitüsü, UPI'de, temsil eden Cumhuriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hasan Cemal'e ve İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezih Demirkent'e gönderdi. Hasan Cemal'den konuyu UPI'ye götürmesini, Oktay Kurtböke'den bu gazeteciler hakkında sendikal açıdan soruşturma açılmasını istedi.

Basın toplantısında isim ve

rilmesine ve gazetelerin kilit yerlerinde MİT mensuplarının çalıştırıldığını ileri sürülmesine ve basın toplantısının belkelenin üstünde yankı görmesine karşın, TGS Genel Başkanı Oktay Kurtböke ve Cumhuriyet Genel Yayın Yönetmeni ve UPI yönetim kurulu üyesi Hasan Cemal'den hiç bir tepki gelmedi. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı ise, polis notunu göndererek haberlerin doğru olduğunu savunma cüretini gösterdi.

Yeni Rapor, artık durumu açığa çıkarıyor. Kimsenin kimseyi aldatması mümkün görünmüyor. Basının kilit yerlerinde MİT görevlileri var. Basında araştırma adıyla çıkan yazıların çoğu MİT'te hazırlanıyor. Bütün bunları, gazetecilerin üst düzey yöneticilerinin bilmemesi de imkansızdır. Haluk Akter adında

yüksek düzeyde bir MİT görevlisi yeni çıkan SÖZ'e alınırken bunu SÖZ'ün yöneticisi Adil Özkol'un bilmemesi zordur. Hasan Cemal, bir polis muhabiri olan Erhan Akyıldız'ı, sendika, sol eylem, sosyalist parti haberlerinin başına getirirken her halde düşünmüştür. Artık tekrar düşünmek zamanı gelip geçiyor.

Şu anda yapabileceklerimi ve yapacaklarımı açıklamak istiyorum. Bir:Güneş Gazetesi muhabiri Aladdin De.irtaş ile Hürriyet Gazetesi muhabirleri Kasım Genç ve Bedir Saferoğlu'na Gazeteciler Sendikası ile İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'ne şikayet ediyorum. Haklarında soruşturma yapılmasını diliyorum. Bunu takip edeceğim. Gazeteci kuruluşları, yalnızca ödül dağıtarak görevlerinin bittiği inancına kapılmamalıdır. Aynı zamanda mesleklerinin sorumluluğunu taşıyanları, mesleklerinin dışına çıkarmalıdır. Bu üç gazeteciyi, Demirtaş, Genç ve Saferoğlu'na kitaplarımı ala cağın. Sorumluluklarının unutulmasını istiyorum. İki:Güneş Gazetesi ile Hürriyet Gazetesi'ni İPİ'ye şikayet edeceğim. Üç:Bu basın tiltonini, Uluslararası Af Örgütü'ne göndereceğim. Üçerimizdeki polis ve basın baskısını kırmak için gerektiklerine inanıyorum.

birlerine şükranlarımı dile getiriyorum.

Fakat sorunun yalnızca polis muhabirlerinin içi olmadığını söylemek zorundayım; gazetelerin kilit mevkilerinde MİT mensuplarının çalıştırıldığı sonucunu çıkarabiliyorum. Devrimci Sol operasyonu içinde ve özellikle yayıncı arkadaşım Ahmet Zengin nedeniyle gazetelerle yaptığım temasların ilk anda olumlu sonuç vermesine karşın, yayın politikasının yine de İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün tek yanlı bilgilendirmesine dayandırılması, gazetelerin çokunda stratejik görevlerde MİT mensuplarının bulunduğunu gösteriyor.

Gazetelerin kilit görevleri MİT mensuplarından arındırılmalıdır.

III

RESMİ RAPOR NEDİR VE NE DEĞİLDİR?

Çankaya, Başbakanlık, böyle bir raporun olmadığını söylediler. Daha sonra Necdet Üruğ böyle bir raporun kendisine geldiğini ve yazıyla, soruşturulmasını talep ederek, eski silah arkadaşı ve Eylül'ün sorumluluğunu birlikte paylaştıkları Devlet Başkanı Kenan Evren'e gönderdiğini açıkladı. Bunun üzerine böyle bir raporun bulunduğu, ancak resmi olmadığı tartışmaya açıldı.

Politikayı artık kötü anlamında politika olarak öğrenmeye başlayan Erdal İnönü, daha ileri giderek MİT'in içinde sorumsuz kişilerin sorumsuz raporlar hazırladığını bile söyledi. Bunun

için araştırma isteyecekti: basın da, ancak tahtta hak iddia eden ve asil olmadıkları ileri sürülenler için kullanılan bir sözükle raporun "düzmece" olduğunda karar kıldı.

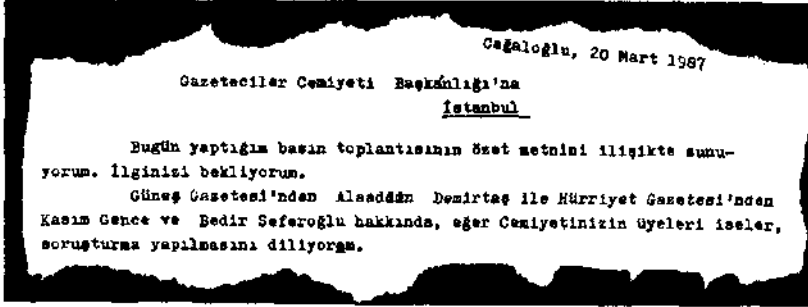
"Basın Notu" ve Haber

Yalçın Küçük, Mart 1987 tarihinde basın toplantısı yaparak basındaki MİT ve polis memurları üzerine görüşler ortaya atınca İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezih Demirkent, savunma zorunluluğunu duydu ve basının belgelere dayanarak hareket ettiğini ileri sürdü. İstanbul

Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezih Demirkent, Yalçın Küçük'e gönderdiği ve "Bir Soran Olursa" kitabında da yayımlanan mektubuna ek olarak bir de "resmi rapor" arz etti. Bu rapor, "basın notu" başlığını taşıyordu ve başlığı ve de imzası bulunmuyordu. Basın, İstanbul Emniyet'inden aldığı bu tür notları resmi rapor sayıyor ve büyük başlıklarla haber yapıyordu.

MİT Raporu'nu ise "düzmece" sayıyordu. Bu nedenle, belli başlı bütün gazetelerin elinde bulunan bu rapor, İkibine Doğru Dergisi'nden başka yayımlayacak bir yayın organı bulunamıyordu.

RESMİ RAPORUN TANIMI

Resmi rapor, bir resmi kuruluşta hazırlanan rapordur. Devlet İstatistik Enstitüsünde hazırlanan bir milli gelir tahmini, kağıda döküldüğü zaman resmi rapor değerini alır. Bu rapor, ilk önce başlıksız kağıda ve eğer yönetici tutumlu bir kimse ise pelür kağıdına yazılır. Rapor, ilki bölümde, dairede, genel müdürlükte tartışılırken geliştirilir ve yeni yeni "müsvedde"ler halinde kaleme alınır. Basın bunlardan hangisini elde ederse "resmi" raporu elde etmiş oluyor.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün milli gelir raporundaki yanlışlıklar hem bir yöntem eksikliğinden hem de hazırlayan uz-

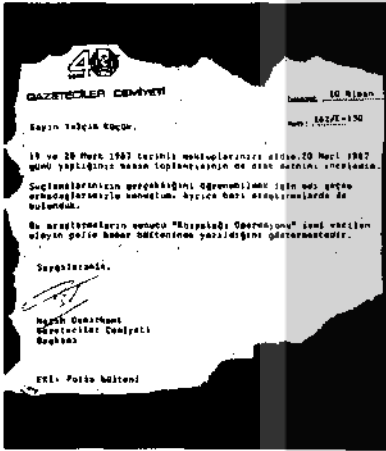
manların bakış açısından etkilenir. Uzman eğer hükümete karşı muhalif duygular besliyorsa milli gelir artışını düşük tutmaya çalışır. Hükümet kulu bir memur ise artışı abartır. Bunlar, hep olmuştur.

Bunların olması raporun resmîyetini etkilemez. Uzmanın bakışını belli eder. Üst makam isterse bu raporu ortadan kaldırır ve yenisini hazırlatır. Ancak basın ilk raporu elde ederse ikinci, sonraki raporu elde ederse de sonuncusunu yayımlar.

Resmî kuruluşta hazırlanan bir rapora "düzmece" demek basının yetkisinde değildir. Ancak bilgilerin yanlış olduğunu ileri sürebilir. Eğer bunu yapmayarak, 1987 Kasım ayında eline verilen raporu, "düzmece" olduğu iddiasıyla yayımlamazsa, "sansasyon" meraklısı basının sansasyondan vazgeçtiğine ya da MİT ile çok içli dışlı olduğuna karar vermek gerekir.

Basın, MİT içindeki ve MİT ile Emniyet arasındaki tartışmaların içine girmiştir.

Basına artık tekellerin babı-ali bürokrati adını vermek gerekmiyor mu?

IV

MİT RAPORUNDA ÖNEMLİ OLANLAR ve OLMAYANLAR

Her dönemde ünlü şarkıcıların bir bölümü ile kudret sahibi yöneticiler arasında yatak ilişkileri olur; Emel Sayın'ın bunların içinde olup olmaması hiç önemli değildir. Ancak Mafya ile bazı bakanlıklar arasında yakınlıklar yıllardan beri bilinir.

Gümrük Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, yaptıkları işler nedeniyle yer altı dünyası, mafya ve mafya kanalıyla dansöz, şarkıcı ve filmcilerle yakın ilişki içinde olan bakanlıklardır. Hep Gümrük Bakanları'nın, Tuncay Mataracı

son örneğidir, yargılanması bir tesadüf değildir. Hasan Fehmi'nin bir ikinci sınıf dansözle aşk hikayesinin açıklandığı zamanda, Hasan Fehmi Güneş İçişleri Bakanlarıdır.

Ne mafya, ne yatak öyküleri, ne yerli ve yabancı devlet adamlarına şarkıcı bulmak yenidir. Hep biliniyor, her eski bakan veya yöneticinin buna benzer çeşitli öyküleri bulunur. Menderes'in aşk hikayelerinden birisinin kahramanı emniyet yöneticisinin eşidir.

Emel Sayın'la uğraşmak ba-

sıtlıktır demek, basitliktir. Bu rejimin bu tarafının da ortaya çıkarılması, kokuşmuşluğunun vurulanması ve gözler önüne serilmesi gerekir. Bu arada Emel Sayın da aklanabilir veya aklanmaz.

Spor Klübü Başkanları

Rapor'da en çok adı geçenlerin birisi de Spor Klübü Başkanları'dır. Spor Klübü Başkanları'nın çoğu gümrük komisyonculuğu yapıyorlar. Bunlar ara-

sında ünlü yıldızlarla uzatmalı aşk yaşayanlar da bulunuyor. Spor Klübü Başkanları'nın çoğunun gümrük komisyonculuğu veya kaçakçılığa yatkın işlerde sağladıkları kazanç, burada kazandıkları ünün işlerini kolaylaştırmasıdır.

Emrin Cankurtaran'ın adı raporda geçmektedir. Raporun tümü yayınlanmamıştır. Ancak raporda adlarının geçip geçmediği bilinmemekle birlikte Fenerbahçe, Beşiktaş, Galatasaray Klübü başkanlarının çoğunun gümrük komisyoncusu olmaları boşuna değildir.

Şükrü Balcı ve Necdet Üruğ

"İnfaz" nedir? İnfaz, emniyette sorgu sırasında bir solcunun polisler tarafından öldürülmesidir. Gazetelerde Eylülüst döneminde

resmi çıkan, tatbikat sırasında kaçarken öldürüldüğü yazılan MLSPB liderleri gerçekten kaçıyor muydu yoksa "İnfaz" mı vardı? Polis minibüslerinde "İnfaz" yapılır mı?

"İnfaz" yapan polis şefleri ile kaçakçılık dünyası arasında bir ilişki var mı? Necdet Üruğ, nasıl oluyor da, Şükrü Balcı'yı bu kadar savunabiliyor? 'Şükrü Balcı zamanında İstanbul Emniyeti' inde kaç kişi öldü? DS'den, TKP'den, DY'den, MLSPB'den, TIKKO'dan kaç kişi İstanbul Emniyeti'ne canlı girdi ve ölü çıktı?

Bu sırada Nevzat Ayaz Vali, Şükrü Balcı Emniyet Müdürü, Necdet Üruğ ve Necdet Özlorun Sıkıyönetim Komutanı ise, bu Emniyet'e canlı grip ceset çıkan solcuların hayatı ile bir bağlantıları var mı? Bunlar ne zaman araştırılacak? Bu kadar rüşvet iddiası ile bu kadar ölüm iddiası arasında bir bağ kurulamaz mı?

Tekellerin Motor Yağı: Rüşvet-Fuhuş İnfaz

Rüşvet-Fuhuş-İnfaz arasında bağları kurmak, yeni bilimin görevidir. Gazeteciler bunları araştırmak durumundadır. Geçmişe dönmek ve İstanbul Emniyeti'ne canlı grip ceset çıkan devrimcilerin her biri için Ahmet'ler, Mustafa'lar, DS'liler, TKP'liler, MLSPB'ler, Kurtuluş'lular ve hepisi için bu araştırmayı yapmak görevidir.

Burada tüm basın bir yanda olsa da, eski dostların çoğu bu mekanizmanın dişlileri arasına sıkışmış olsa da, rüşvetin, fuhuşun ve infazın tekceli rejiminin motor yağı olduğunu göstermek bir büyük görevidir.

Büyük bir inatla görev başına!

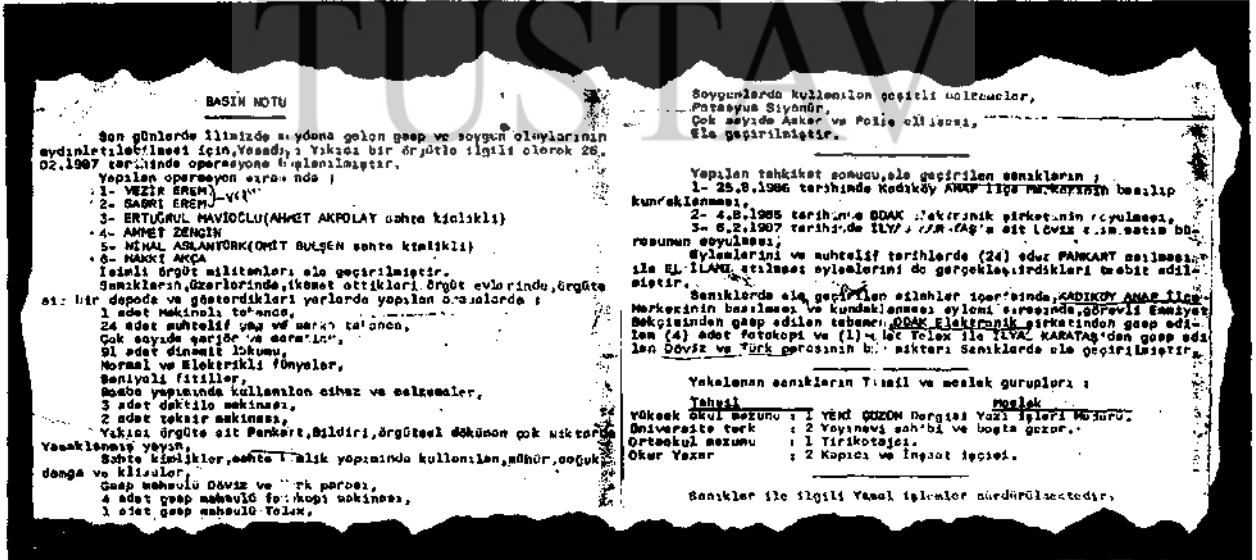
GAZETE MANŞETLERİ İÇİN "RESMİ RAPOR"

İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezih Demirkent tarafından, son MİT raporunda polis memuru olarak çalıştırıldığı bil-

dirilen gazetecileri korumak ve savunmak için Yalçın Küçük'e gönderildi.

Gazeteler, ünlü "anarşist ya-

kalandı" veya "terörist öldürüldü" haberlerini böyle başlıksız ve imzasız "resmi" raporlara dayandırıyorlar.

BİR YENİ PARTİ İÇİN BAZI SATIRBAŞLARI

Mesut ODMAN

Toplumsal Kurtuluş'un Şubat ayındaki sunuş yazısında, açık devrimci parti konusunda düşünme ve yazma çabasının süreceği yazıldı. Bu derginin ilk sayılarından beri parti konusunda yazılar yayımlanıyor. İlk yazılar alışılmış "yasal sosyalist parti" deyişini kullanıyordu. Yedinci sayıdaki arka kapak yazısında ilk kez "açık devrimci parti" dendi. Bu bir tercihtir, açıklığa doğru ve yeni bir adımdır. O yazıda, yasal yerine açık demenin gerekçesi üzerinde durulmuştu. Sosyalist yerine devrimci denmesi üzerinde yeterince durulmadığı düşünülebilir. Bu yazıya, "devrimci parti" ile anlatılmak istenenlerden bazılarına değinilerek başlanabilir.

Avrupa Türkiye için artık uzak değildir. Oraya yönelik çağrışımara başvurmakta sakınca görmüyorum. Avrupa'da, yüzyılların mücadelesinden çıkıp gelmiş kitlelerin bugünkü dinginliği sindirebilmeleri bazı koşullara dayanıyor ve onlarla oluşmuş bir mantığı, bir legaliteyi gerektiriyor. Bunun içinde "sosyalist" partiler, ayrıca komünist partiler var. Avrupa ve Avrupa'lı için sosyalist ile komünist'in birbirine karıştırılması bir dert olmaktan çıkmalı çok oluyor. Oysa bu sıkıntı Türkiye için çoktan beri gerçekten derttir. Görkemli altmışlardan beri ilericiler, sosyalist ile komünistin birbirine karıştırılmasından yakınmışlardır. "Avrupa'ya doğru" bu sıkıntı ortadan kalkacaktır. Ancak, ne yazık ki, sıkıntılar birbirini kovalıyor. Artık Avrupa için komünist de yeterince açık değil. Avrupa komünizmi başka, sadece komünizm başka. Bazı istisnalar dışında, genel kabul gören, Avrupa komünizmi. Türkiye de oraya doğru gidiyor. En belirgin kanıtını, birkaç ay önce, Cumhurbaşkanı dile getirdi. Rasih Nuri İleri'nin deyimiyle "gökten inen kahramanlar"ın gökten inmek üzere oldukları sırada, öro-komünizmin kabul edilebilir olduğunu söyledi. Türkiye radyolarında kendi sesinden, televizyonda görüntüsüyle birlikte hepimiz izledik. Son derece önemlidir.

Gökten inen ya da yerden bitecek kahramanlar için sorun küçülmüştür: Öro-komünist olduğuna inanılmak yeterli olabilecektir.

Böyle bir konjonktürde "devrimci parti"nin anlamı açıklık kazanıyor. Şu anda söylenebilecek olan şudur: "Devrimci parti" Avrupa'lı anlamıyla ne sosyalisttir, ne de

öro-komünist. Peki, komünist mi olacak? Hayır, o da söylenemez. Bunu engelleyen yasalar değil, ya da yalnız onlar değil. Açık devrimci parti, bir "yeni parti"dir. Yalçın Küçük geçen sayıdaki "Nisan Tezleri Yalızlığı ve Politika Sanatı" başlıklı önemli yazısında bunun bazı ipuçlarını verdi, öyle sanıyorum. O ipuçları geliştirilmeye muhtaçtır. Geliştirildikçe, açıklığa doğru büyük adımlar atılacaktır.

Geliştirme işi sadece bizim sorunumuz değil. "Biz" derken anlatmak istediğim, Toplumsal Kurtuluş'un içinde ve çok yakın çevresinde olanlardır. Bütün okuyucularımız ve henüz sürekli okuyucumuz olmamış bütün devrimciler, bütün devrimci sosyalistler bunu kendilerine iş edinmek durumundadırlar.

AÇIK DEVRİMCİ PARTİNİN HEDEFİ

Açık devrimci parti koşulların zorladığı geçici bir uğrak değildir. Herhangi bir tartışılmaz otoritenin zorlaması ya da işareti ile, görevini tamamladıktan sonra, bir mutlu birleşme ya da gönüllü eriyiş sonunda ortadan kalkmak üzere ortaya çıkmayacaktır.

Böyle bir partinin, parti olduğuna göre, iktidardan başka bir hedefi olamaz. Nasıl bir iktidar olacaktır bu? Nasıl olacağından çok ya da ondan önce, neyi amaçlayacağı önemli. Bu iktidar sosyalizmi amaçlayacak, ona yönelecektir. Açıkça sosyalizme yönelmeyen hiçbir iktidar toplumsal kurtuluşu sağlayamaz. Temel inanış, doğurgan slogan bu olmalıdır. Görkemli altmışlar döneminde, ne kadar bulanık ve belirsiz de olsa, "solcular"ın beyninde ve yüreğinde, daha çok da yüreğinde, yer eden, hatta belli bir başarı düzeyinde kitlelere sunulmaya çalışılan bu inanış, yeniden güç kazanmalı, yönlendirici tema durumuna gelmelidir; bu kez, daha açık olarak, sosyalizm kendisi olmayana bulaştırılmadan, çocukça yanlışlıklardan ve güçsüzlük kaynağı eksikliklerden gitgide daha çok uzaklaşarak.

Doğrudan doğruya, hiçbir ara aşama öngörmeden sosyalizme yönelecek böyle bir partinin öncelikli görevlerinden biri, "demokrasi" kavramının saltanatına son vermektir. Sosyalistlerin "nasıl bir demokrasi" istedikle-

rini açıklamaya çabalamaları kadar büyük bir saçmalık düşünemiyorum. Nasıl bir iktidar, nasıl bir yönetim, nasıl bir toplum istediklerini açıklamak zorundadır sosyalistler. "Edebiyat Dostları"ndaki arkadaşlarımızın güzel deneyleriyle, sosyalistlerin "yeni bir toplumsal örgütlenme projeleri" vardır. Onu öne sürerler her zaman, geliştirmek ve gerçekleştirmek, gerçekleştirdikten sonra da geliştirmek istedikleri odur. Onun demokrasiyle, hele "demokrasi istemek"le hiçbir ilgisi yoktur.

Sorun şu: Hiçbir saygınlığı kalmamış, hiçbir umut yaratmayan "demokrasi"yi alayıp pullamak, önüne "gerçek", "sahici", "çağdaş", hatta "devrimci" gibi sıfatlar getirerek "sahte"lerinden ayırmaya uğraşmak boşunadır; yanlıştır. (*)

Neyi hedefleyeceğinden sonra, nasıl bir iktidar olacağına ilişkin olarak da bazı söylenebilecekler var, şimdilik ve şimdiden: Birincisi, böyle bir amacı, yönelişi açıkça ortaya koyan bir iktidarı nesnel olarak desteklemek konumunda olanlarla ve öznel olarak bu yönde eğilim gösterenlerle dost olacaktır; nerede olurlarsa olsunlar, içeride ya da dışarıda. Dostluğun sıcaklığı ise desteğin sıcaklığı ve etkinliği ile orantılı olacaktır elbet. Buna karşılık, bir parça totoloji gibi görünse de belirtmekte sakınca yok, böyle bir iktidarı önlemek isteyenler de hasım olacaktır; hasımların niceliği ile güç ve etkinliğini önemsizleştirmeye çalışmak da iktidar mücadelesinin gerekleri arasında yer alıyor.

İkincisi, "paylaşımci" bir yönetim yöntemi olacaktır bu iktidarın. Her alandaki üretimden her düzeydeki örgütlenme ve düzenlemeye kadar yönelimde paylaşım, kararların alınmasında ve uygulanmasında paylaşım. Hayatın her alanında paylaşımın ve kolektivitinin sağladığı üretkenliği, onun verdiği doyumunu ve mutluluğu ortaya çıkaran ve çoğaltan, toplumu ve bireyi özgürleştiren bir iktidar. Amacı toplumsal kurtuluş, yöntemi devrimci olan bir yönetim.

ÖRGÜTLENME BİÇİMİ

Yürürlükteki yasalar açık devrimci parti için bir "yasal çerçeve" çizecektir; bu ortada. Ama aynı yasalarla çizildiği düşünülen çerçeve bugün üç beş yıl öncekinden daha farklı, üç beş yıl sonra da bugünkünden farklı olacak, yasalar hiç değişme bile. Daha doğru bir söyleyişle, politik çerçeve yasal çerçeveden hemen her zaman daha geniş. Yasaların belirlediği bir alan mutlaka bulunmakla birlikte, açık politik mücadele hiçbir zaman onunla sınırlı kalmıyor.

Böyle bir parti için açıklık, burjuva demokrasisi ortamında bulunma, şüphesiz birçok sakıncayı birlikte

getirecektir. Karşı önlemlerin alınması hayati bir önem taşıyor. Burada bunların birkaçına değinilebilir.

Bir kez, açık devrimci parti, toplum için, toplumun yönetilmesinde önerdiği "paylaşım" ilkesini kendi örgütü içinde uygulamak durumundadır. Bir yandan, partinin ve parti yönetiminin güçlendirilmesi için, öte yandan, işçi ve emekçi kitleler önündeki saygınlık ve güvenilirliğinin artırılması için gereklidir bu. Kararların alınmasında ve uygulanmasında gerçek bir katılım, eksiksiz bir kolektivite, aynı zamanda, gözlerini kapatıp vazifesini yapan bir partili tipini, "asker" partiliyi daha doğmadan önleyecek, çaresiz doğacak olanları da kısa sürede eğitip düzelterek olacaktır.

Buradan şuna geliyorum: Bu parti üyelerinden neler bekleyecektir? Sosyalizme inanmış, sosyalizmi bu ülkede ve kendi elleriyle kurmak için mücadele etmeye kararlı, ahlaklı, bilgili, yaratıcı, yürekli devrimciler olmalarını. Daha önce yazdığım gibi, "hayatta sağlam bir yerlerinin olmasını, ondan kopmayacak ve onu sarsabilecek kadar hayatın içinde, onun edilgen bir parçası olmayacak kadar hayatın dışında olmalarını". Toplumsal hayatın her alanında, buldukları her yerde dirençleri, dürüstlükleri, başarıları ile ayırt edilen, öncü ve örnek kabul edilen insanlar olmalarını. Parti örgütünün dışında sıfır olan insanlar değil, varlıklarıyla örgüte güç katan, örgütlü, kolektif çaişme kararlılık ve yeteneğine sahip insanlar olmalarını.

Parti üyesi tanımına böylece yaklaşılmış oluyor. Biraz daha belirginleştirmek için şunu da eklemek kaçınılmaz: Aklını demokrasiyle bozmuş sosyalistleri tarihe gömmek ya da toplumsal mücadeleler müzesinde uygun bir yere kaldırmak bir zorunluluktur artık. Bu yeni parti, yirmi dört saat sosyalizmi düşünen, onu savunan, onu gerçekleştirmek için çalışan insanlar yetiştirmeyi amaçlayan bir örgütlenme anlayışına sahip olmalıdır.

Böyle der demez, o ünlü söz geliyor aklı: Sadece boş gecelerini değil, boynun boya ömrünü ver devrime. Bunu yapabilmenin nesnel koşulu olarak profesyonellik, profesyonel devrimcilik geliyor. Bir devrimci partinin tüm zamanını devrimci politik mücadeleye verebilecek insanlara, bu anlamda profesyonellere ihtiyaç duyduğu açıktır. Ama, hiç değilse bizim ülkemizde ve yakın geçmişimizde, bu profesyonellik denilen aracın pek başarısız ve oldukça zararlı kullanımının yaşandığı da bir o kadar açıktır. Öyleyse, bunun bir yolunu bulmak gerekiyor. Yaşamı sürdürebilmek için vazgeçilmez ihtiyaçlar ve yerine getirilmesi gereken sorumluluklar var. Hem bunları mümkün olan en az zamanı harcayarak sağlayan, hem de nitelikli düşünsel ve bedensel emeğini politik mücadelenin hizmetine mümkün olan en büyük ölçüde sunan insanlar yaratmak, var olanları o konuma getirmek ve bunu yaparken de o insanlarla parti arasında bir memur-patron ilişkisinin ortaya çıkmasını önlemek gerekiyor. Belki de, kişisel olarak ya da küçük gruplar çerçevesinde kotarılabilecek düzenlemelerle bu tür insanları "ekmek kavgası"nın çarklarından özgürleştirmek ve partinin yürüteceği mücadelenin hizmetine sunmak, bulabilecek yolların en az sakıncalı olanıdır.

Başlangıçta, bu tür bir parti örgütlenmesi ilk orta-

(*) Buradaki cümlelerin kuruluşundan, "devrimci" sıfatının önündeki "hatta" sözcüğünden, bu nitelermeye ötekilerden daha değişik bakıldığı anlaşılıyor olmalı. Ayrıca, büyük sosyalist immanın önemli bir kolu olabilecek devrimci demokrat hareket açısından, pratikte olumsuzlanan demokrasinin kavramsal düzeyde taçlandırılması çok da uzun sürmeyebilir. Özellikle, iktidara yaklaşırken bu yönde hızlanmış bir sürecin yaşanacağını düşünmek, dayanasız bir beklenti sayılmamalı.

ya çıktığında böyle sorunlar yoktu; bugün var. Partinin asıl hedefine, iktidarı alıp toplumu yönetecek ve yönlendirecek konuma ulaşması geciktikçe bu sorunlar doğuyor ve asıl hedef uzaklaşıp bulanıklaştıkça, çürütücü bir etkiye yol açarak varlığını sürdürüyor.

Bütün bu söylenenlerde bir ülküleştirme havası sezilebilir. Hele Türkiye'de pek kaba bir egemenlik biçiminin sürüp gittiği düşünülürse, bir de bu derginin sayfalarında bir "plebiyen kopuş" tan söz edilmiş olduğu hatırlanırsa, bunu sezginin ötesinde bir kesinlikle ileri sürmek bile mümkün olabilir.

İlk bakışta böyle bir izlenim doğabileceğinin farkındayım. Hatta, bu yüzden, belli bir çekingenlikle yazdığımı belirtmek durumundayım. Ama, yeni bir partinin yeni mücadele biçimleri ve yeni bir partili "tipi" gerektirdiğinden hiç kuşku duymuyorum ve bunu açıklıkla yazabiliyorum. Hemen ardından da böyle bir partinin örgütlenmesinde bazı esaslı yeniliklerin doğacağını ekleyebiliyorum.

Bunların neler olduğunu şu anda söylemek kolay görünmüyor; ancak, sorunu ortaya koymak ve çözmek için gerekli nesnellik oluşmaktadır. Dünya işçi sınıfı hareketinde bir yeni parti düşüncesi bu yüzyılın başlarında filizlenmişti. Aynı yüzyıl, bu çizgiyi sürdüren başka yeniliklere de tanık olacaktır. Bunu görebilmek için pek öyle derin bir öngörüye sahip olmak gerekmiyor.

FARKLARI VURGULAMAK

"Sosyalist insan" bir insandır; organik özellikleri herhangi bir insandan farklı olamaz; ama pek çok yanları toplumun çalışan, sömürülen, sinen, döğüşen öteki insanlarından çok farklı olmak durumunda. Bu tür ya da genellikle bu tür insanların oluşturduğu parti içinde de benzer bir durum söz konusu olacaktır. Bu parti var olan yasal çerçeveyi yok sayamaz; dolayısıyla, o çerçeve içinde yer alan öteki partilerle birtakım benzerlikleri mutlaka bulacaktır. Onun yapacağı, zaten gözle görülür durumda olan farklılıkları öne çıkarmak ve vurgulamaktır. Programı ve o bağlamdaki farkları bir yana bırakıyorum; onları tartışmaya gerek yok. Ötekiler neler olabilir?

Bir kez, bu parti, yetiştirdiği ya da içinde barındırdığı farklı insanlarla bir güç ve güven kaynağı, kayıtsız kalınamayacak bir çekim merkezi olabilir. Burada ve daha önce söylenenler, o pek eskitilmiş eleştiriye çanak tutma olmuyor mu, şu "seçkin parti" eleştirisine? Önemli değil, çünkü ciddi değil. Öyle sıradan, eski düzenin tornasından çıkmış insanların bu işi alıp götürebildiği nerede görülmüş? Devrimci mücadele elbette seçkin nitelikler gerektiriyor. Ortalamadan hiç farkı olmayan, hiç ayırt edilemeyen, seçilemeyen, neyi yönlendirsin de çekip götürsün? O büyük sıradan insanlar kitlesinin yaşadığı koşulların, yoksulluğun, açlığın bununla ilgisi yok. Aç, sefil, perişan insan kendi başına neyin düşünü görebilir, neyi isteyebilir, bir somun ekmekten başka? Partili mutlaka ortalamadan sapmış olacak. Ortalamadan ayrılmış olanlar, onun üstünde yer alanlar ne kadar güçlü, ne kadar çok olursa, ortalama da o kadar yükselecek.

İkincisi, şöyle bir soru: Bu parti, yeni bir toplumu

kuracak gücü elde ettiğinde yapacaklarını, bazı boyutlarıyla, kendi örgütlenme ve çalışmasında ortaya koyamaz mı, gösteremez mi?

Üçüncüsü, bu parti, burjuvazinin her renkteki partilerinden büyük bir açıklıkla ayrılmış olarak ortaya çıkacaktır. Öteki "yasal sosyalist partiler" de olacak ve bunun için üzülmemek gerekemeyecektir; hele bir zamanlar olduğu gibi bu uğurda timsah gözyaşları dökmek, eskisinden çok daha komik bir görüntüye yol açacaktır. Açık devrimci partinin ayrılığı görüldükçe ve anlatıldıkça, hiçbir sorun kalmayacaktır.

Gizli örgütlenmeler ise her zaman olmuştur. Birkaç zamandır söyleniyor: Açık parti yolunu beğenmeyenler, doğru bulmayanlar olabilir. Bu bir sorun değildir. Yalnız, şuna değinmek mümkün: "Konspiratif" örgütlenme olmadan burjuvaziden bağımsızlığın kalıcı ve sürekli kılınamayacağı ileri sürülebilir. Bu itiraz, itiraz edenlerin kimliği ve niteliği bir yana, ciddidir. Ama itiraza itiraz da var: Burjuvaziden bağımsızlık, önce, ideolojik, teorik, politik bağımsızlıktır. Hiçbir örgütsel bağımsızlık güvenesi bundan daha sağlam olamaz. "Konspiratif" örgütün açık partiden bu bakımdan bir üstünlüğünün olabileceği doğrudur. Ama tarihimiz olmayabileceğini de gösteriyor. Bu biçimde kazanıldığı düşünülen bir "örgütsel" bağımsızlık ve sürekliliğin, ideolojik ve politik bağımsızlığı sürdürmeye yetmediği de çok yaşanmıştır.

ZAMANLAMA ÜZERİNE

Açık devrimci parti, epey zamandan beri, Türkiye için bir ihtiyaçtır. Ama bu ihtiyacın karşılanması bir süre daha alacaktır. Bir paradoks gibi görünse de böyledir.

Hemen belirtilebilecek bazı nedenler var. Önce, yeni olması. Yetmişlerin yasal sosyalist partileri ve onları öncelleyen ilk Türkiye İşçi Partisi belli işlevleri yerine getirdiler. O dönem ve o tür partiler kapandı. Onların hiçbir biçimde tekrarlanmaması gerekiyor. "Yeni"liğin anlamı burada belli ölçülerde vurgulandı. Ona uygun düşünmek ve davranmak zorunluluğu ortada.

Daha sonra, güç sorunu var. Böyle bir parti doğarken güçlü doğmak zorunda. Bunun için hiçbir aculluğa, hele hele erken kalkıp yol alma uyanıklığına tahammülü yok.

Politika sahnesinde, en azından bir öro-komünist, bir de öyle olmadığını söyleyip ondan pek farklı olmayan bir yasal sosyalist parti ile hiç değilse bir süre birlikte var olacak açık devrimci partide, olması gereken her katkı sağlanmış olmalıdır. Egemen olması gereken anlayış şudur: Hiç kimse, hiçbir grup, hiçbir eğilim hatasız değildir. Ne geçmişte en doğruyu söylemiş, hatta söyledikleri yüzde yüz doğrulanmış, ne en büyük özveriye göstermiş, ne en büyük ürkütücülüğe, ne en büyük sayıya ulaşmış olmak bu konuda bir ayrıcalık sağlamaz.

Varlığı kaçınılmaz her türlü hesabın üstünde böyle bir rahatlık, böyle bir ideolojik sağlamlık ve kendine güven olursa, ciddi adımlar atmak mümkündür.

Yoksa, ikide bir kopan siliik bir filmi tekrar tekrar seyretmek, her akli başında insan için bir işkenceye dönüşüyor. ■

VIVE LA COMMUNE

"...Paris'te meydana gelen ayaklanma eski toplumun kurtları, domuzları ve rezil sokak köpekleri tarafından ezilse bile partimizin Paris'deki Haziran ihtilalinden bu yana en şerefli eylemi olabilir. Bu Paris'ileri, cenneti altüst edenleri; kışkırtılarda babasının ölümünden sonra doğmuş soytarıları, Kiliseli, lahana-junkerliği ve hepsinin üstünde filisteniyile, Alman-Prusya Kutsal Roma İmparatorluğu cennetinin köleleri ile karşılaştırdınız."

(K. Marx, Kugelmann'a Mektuplar, Köz Yay., s.158)

Hasip AKGÜL

Simya'ya kimyanın başlangıcı olarak bakmak mümkün. Veya simya kimya biliminin çocukluk dönemidir denilebilir. Fakat bir süre sonra simya kimya biliminin gelişmesi önünde bir engel durumuna geldi. Kimya bilimi gelişmek için simya ile mücadele etmek zorunda kaldı. Mücadele nerede ise gelişmekle eş anlamlı.

çileşiyor. İşçi sınıfının önünde, insanlığın gelişmesinin önünde bir engel olarak tarihsel yerini alıyor. İşçi sınıfı kök saldıkça, geliştikçe dönüştürücü güce erişiyor. İşçi sınıfı öznel anlamda olgunlaşmadan ve nesnel koşulları hesap etmeden kalkıştığı her ihtilal başarısız oluyor. Ama başarısız ihtilaller kendilerini dünya işçi sınıfına bir

Simya ile kimya arasındaki bu ters orantı işçi sınıfı ile burjuvazi arasında da kurulabilir. Burjuvazi çocukluk döneminde ihtilalcidir. Palazlandıkça, kök saldıkça geri-

büyük laboratuvar olarak sunuyor.

1848 Haziran ayaklanmasını Marx, modern zamanların ilk sınıf savaşı olarak, sermaye sınıfı ile işçi

sınıfının karşı karşıya geldiği ilk savaş olarak niteliyor. Ve Engels, 1848 yılında işçi sınıfı kendi sağladığı demokrasi meyvesini burjuvazinin kucağına düşürdü diyor.

1789 yılının ihtilalci sınıfı burjuvazi o yıllar omuzdaşı olmuş işçi sınıfının artık karşısına dikiliyor. Burjuvazi sıçramak isteyen bilimi ayaklarından tutuyor.

1871 yılında çelişkiler artmıştır. Burjuvazi artık alçaklıkta ve riyakarlıkta sınır tanımaz. O dönemde yaptığı alçaklıklar listesine bir bakacak olursak şöyle bir tablo görürüz: Önce işçi sınıfının yükselen mücadele ivmesini kırmak üzere ve zaten sömürgeci dış politikasının bir uzantısı olarak Prusya'ya Temmuz 1870'de savaş açar. Burjuvazi iç ve dış politikada bu savaşla rahatlayacağını düşünmektedir. Hesap tutmaz. Prusya'ya açtığı savaşta yenilir. Halkın savunmasını yapamaz ve öncelikle işçilerin güçlü olduğu Paris'i Prusya süngülerine terk eder. Sonra kendi savunmasını yapmaya çalışan Komün'ün topraklarını çalar, Komün topraklarını öldürür.

Ancak bu acıları yaşayan Paris işçileri bir büyük sevinci de yaşıyor: Dayanışma sevinci. Bir Enternasyonal var. Tüm dünya işçilerinin en bilinçli unsurlarının ve işçi sınıfına inanmış aydın önderlerin olduğu bir yönlendirici. Komün'ün örgütlenmesinde en zor ve yüksek görevleri üstlenenler arasında değişik uluslardan işçi ve aydınlar da var. Öncelikle Paris'in genel güvenliği ve ulusal savunmayı organize etmek amacıyla oluşturulan merkez komite Paris'i bucaklara ayırıyor. Bucak komün anlamına geliyor ve Komün'ü savunmak için hem Versailles'e kaçan egemen sınıf hükümetine karşı ve hem de işgalci Prusya'ya karşı mücadele veriliyor.

18 Mart 1871 günü Komün'ün askeri birlikleri Paris'in tüm kontrolünü eline geçiriyor. Belediye ve Savaş Bakanlığı'nın direklerine kızıl bayraklar çekiliyor.

26 Mart 1871 günü Komün seçimleri yapılıyor. Ve bundan sonra Komün 73 günlük kısacık iktidarında kendine özgü bir yaşam biçimi yaratıyor. Komün'ün yönetimi on bakanlığa bağlanıyor. Giyimden hitaba kadar günlük yaşam kendiliğinden bir değişim gösteriyor. Komün, proleterya iktidarına doğru giden yönelişiyle işçi yaşamını yeniden düzenliyor. Çalışma saatleri, işletme yönetimi vs. gibi konular işçilerin kendi aralarında yaptığı tartışmalarla yeni boyutlar kazanıyor. Komün ayrıca uyandırdığı umutlar bakımından yepyeni bir edebiyatın da doğmasına neden oluyor. Kültür yaşamının canlılığı hakkında o savaş ortamında dahi dolan tiyatrolar bir fikir verebiliyor. Elinde silah bir çatışmaya koşan komünar eğer çatışmadan sağ dönerse tiyatroya, gidebiliyor. Yeni insan doğuyor... Belki de yeni insan doğacakken demek daha doğru. Çünkü yeni insan doğmadan, yeni düzen tam anlamıyla kurulmadan eziliyor.

1871 insanlığın yetmişüç günlüğüne yüceldiği bir dönemdir.

Bu döneme kayıtsız kalınmıyor.

Komün'ün ezilişinin ardından, Namık Kemal başyazarlığını yaptığı İbret gazetesinde, Paris Komün'ünü savunan yazılar yazıyor. Osmanlı koşullarında henüz yeni doğmuş burjuva-demokrat düşüncenin yalnızca bu tavrına bakarak ne kadar ilerici olduğu görülebilir. İbret gazetesinin Haziran ayında çıkan Komün yazılarında

sürekli Devair-i Belediye taraftarına, komüncülere, sahip çıkılıyor. Ancak Komün ile Komünizm arasında da fark olduğunu işaret etmeyi unutmuyor. O dönemde Komün konusunda İbret gazetesinin tavrını Basiret gazetesini türü destekleyenler olduğu gibi Hakayık-ül Vekayi gazetesini desteklemeyenler de var. Hakayık-ül Vekayi'nin 5 Haziran 1871 tarihli nüshasında Komün ve Birinci Enternasyonal ile ilgili haberi şöyle: "Eşkiyanın kumandanı (Karl Marks) denilen ve hala Londra'daki Enternasyonal nam cemiyetinin reisi bulunan pehlivan olup merhum orada kemal-i emn-ü rahat üzerine ikamet etmekte bulunduğu halde şu sırada münecer bir külah kaparak kamyab olmak emelinde bulunan mahiyetleri Prusyalı Jakobi ve Diyebnik ve Rüşyalü Tocin nam kimseler ile bilistişare karar verdikleri tedabiri Paris'deki rüesay-ı eşkiyaya kafiyyen ilama mübâderet etmiş ve eşkiya da ber muktazayı talimat habaseti girişmişler!.." (1)

12 Eylül savcılarının idam istemli iddianamesine benzeyen bu yazıya 8 Haziran 1871 tarihli Basiret gazetesini biraz haykırarak şu yanıtı veriyor: "Evet şimdiki halde Devair-i Belediye taraftarı zalimdir, vahşidir, habistir, şakidir. Çünkü biçareler mağlup oldular. Eğer bunlar galebe etmiş olsaydılar o zaman hürriyetperver, gayur, cesur, adil insan, hasılı kelam iyiliğe dair ne sayılabilir ise Devair-i Belediye taraftarı o olur idi." (2) Osmanlı'nın yeni doğmuş burjuva-demokratlarının Komün'e ve yenilgiye bakışları böyle. Komün'ü yaşayan Jules Walles'in yenilginin ardından söyledikleri ise şöyle: "Paris'ten yana gökyüzüne bakıyorum. Kızıl bulut kümeleriyle açık mavi gökyüzü... Kana bulanmış bir işçi gömleğini andırıyor..." (3)

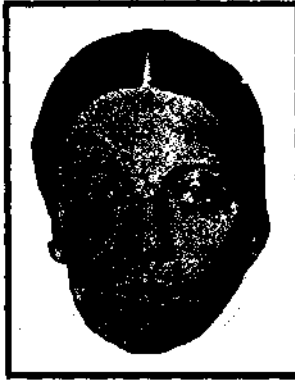
Yazıyı J. Walles'in "Komün Günüğü" kitabına önsöz yazan M. Cachin'in sözleriyle sonlamak yerinde olacak: "Komün'ün öcünü alan sosyalist dünya sistemi, XX.yy devrimcilerine, iyice incelenmiş ve tutarlı hangi yöntemlerle, çağdaş isyancıların işçi sınıfını zafere götürebileceğini göstermiştir! Komün'ün ilk öcalmalarını sağlayan da, onların bu yeni yöntemleri olmuştur! Bundan böyle dünyanın milyonlarca proleterleri, büyük ağabeylerimizimiz, 1871'in yiğit savaşçılarının kaçırdıkları, kesin zaferi disiplinle hazırlıyorlar." (4) ■

(1) A. Cerrahoğlu, Türkiye'de Sosyalizmin Tarihi, May yay., 1st 1975, s. 98.

(2) A. Cerrahoğlu, Age s.88

(3) J. Walles, Komün Günüğü, Öncü Kitapevi, 1st. 1975, s.312

(4) J. Walles, Age, s.14 (Önsöz, M. Cachin)

Mart ayında Dünya Kadınlar Günü kutlanırken ilerici-devrimci hareketimizde seçkin bir yeri olan Suad Derviş'in bir yazısını yayımlıyoruz. Kadınlar gününde Suad Derviş'i ve eşi Reşat Fuat Baraner'i saygı ve sevgiyle anıyoruz.

ESKİLİK ve YENİLİK

Suad DERVİŞ

İSTIKLAL Gazetesinde genç meslektaşım Gavsî Ozansoy bir yazı yazıp "İhtiyar" ediblerin tekaüde sevk edilmelerini ve boş kalan yerlerine gençlerin tayinini istedi.

Bu yazının edebiyat aleminde büyük bir aksı oldu.

Anketler yapıldı, fıkralar yazıldı, münakaşalar edildi.

Mesele edebiyata ve yeni ile eskiye teatlık ettiği için bu münakaşaya biz de şöyle bir temas etmek sanatta yeni ile eskiyi nasıl anladığımızı kısaca kaydetmek istedik.

Mesela söze meslektaşım Gavsî Ozansoy'un teklifi ni pek doğru bulmadığımızı kayd ile başlayayım. Dünyanın hiçbir tarafında hiçbir edebiyat nesli kendine tekaddüm eden neslin tekaüdünden sonra onlardan münhal kalmış olan üstadlık koltuklarına geçmiş değildir. Bunun için böyle bir teklifi ben kendî hesabıma yerinde bulmam.

Çünkü hayat esasen mütemadi bırakış ve intikal hadisesidir. Yaşayan her şey esasen kendi mevcudiyetindeki tezatharın mütemadi mücadelesi içindedir. Ve bu mücadele neticesi eski daima ölür yerini daima yeniye terk eder.

Doğrudan doğruya hayatın içinden doğan, hayata bağlı ve hayatla alakadar olan edebiyat da statik bir şey değil, dinamik bir şeydir ve aynı kaidelere tabidir.

Edebiyat sahasına gelenler kendilerinden bir evvel gelmiş olanların yaptıklarını tekrarlamak için ortaya atılmış değillerdir ki, bir diğerrinin yorulduğu için terk etmeğe mecbur kaldığı bir vazifeyi tesellüm etsinler.

Yaşayan her şey gibi edebiyat da mütemadi tezad ve onlardan doğan mücadelelerin içinde bulunmak zaruretiindedir.

Hayatın her safhasında olduğu gibi güzel sanatlarda da yeninin eskiye galebesi hayatın esası olan büyük bir mücadelenin neticesi teatlık edilmelidir.

Sanatkarlar ve edibler, tarihin hangi devrinde, arzın hangi kısmında ve hangi cemiyet içinde hayata gözlerini açmışlarsa, daima ve daima o devrin, o cemiyetin hesabına makes, düşüncelerine tercüman, mücadelelerine vasıta olmuşlar, muadelerini münakaşa etmişler, davalarını ortaya sermişlerdir.

İçinde doğduğu cemiyete bağlı olmayan ve onunla alakadar bulunmayan, o cemiyet içinde mevcut elemanların şu veya bu kısmının ifadesini veremiyen bir güzel sanat mevcut değildir.

Bunun için hayatın her safhasında olduğu gibi cemiyet hayatında da mevcudiyetlerini kabul ettiğimiz tezadların mücadelesi edebiyata kendisini bir eski ve yeni mücadelesi şeklinde aksettirir. Mütemadi inkişaf seyrinde bulunan cemiyette eskiyi ve yeniyi temsil eden sınıflar vardır. Ölmek üzere olanlarla yaşamağa başlayanlar...

Aynı devirde yaşayan iki sanatkardan biri menfaatlerle yahud garib bir dalaletle ölmeye mahkum olan sınıf veya zümrenin tercümanı olur. Diğeri de yaşamağa başlı-

yanın lisanına ifade verir. Düşünce ve hassasiyetine makes olursa bunun ikincisi dünyaya, eğer birincisinden henüz yirmiş beş yaşında bile olsa eski ve ihtiyar sayılır.

Sanatta yaş nüfus kağıtları ile ölçülmez. Bunu yapmak çok yanlış ve haksız bir hareket olur.

Sanatta "eski ve ihtiyar" olmak demek cemiyetin bugünkü zevkine hitab edememek, cemiyetin bugünkü davalarına, ızdırab, iddia veya sevinmelerine ifade verecek anlayıştan mahrum bulunmak, cemiyetin inkişaf seyrini takip edecek iç hıza malik olamamak ve devrinden geri kalmak demektir.

"Yeni sanat" ise daima cemiyetteki yeni bir oluşun ifadesidir. Ve yeni sanatkarlar cemiyette lisanile konuştukları varlıkların çoğalmasında ve cemiyete kendi zevk ve düşüncelerini kabul ettirebilmesi nisbetinde tanınır, sevilir, şöret sahibi olurlar.

Ve cemiyetin ölüp tefessüh etmeğe doğru giden varlıkların tercümanı olanlar da temsil ettikleri varlıkların yok olmasıyla ölür. Sanat aleminde silinirler.

Yani her devirde en eski devirlerde bile, devrinin ölen fikirlerine değil, doğan fikirlerine tercüman, doğan mücadelelerine bayraktar olmuş bulunan sanatkarlar daima "yeni sanat" temsil etmişlerdir. Her devirde o devrin ölen fikirlerine, ölen telakkilerine, ölüme mahkum sınıflarına bağlananlar kendi yaşadıkları devirlerde bile hatta en genç yaşlarında dahi, sanata yeni bir şey getirememişler, eski, ihtiyar ve modası geçmiş telakkî edilmişlerdir.

Biz eskiyi tekaüde sevk edip onlardan boş kalan koltuklara yerleşmek isteyen bir genç edebiyat nesli istemiyoruz.

Her halde kıymetli ve genç meslektaşım Gavsî Halid Ozansoy'da bunu söylemek istememiştir.

Sanatta eskiye kendisini tercih ettiren yeni daima çetin bir mücadele ile iktidar mevkiine geçer. Boş kalan koltukları istemez kendisine, kendi elleri ile kendi kuvvetile yeni kürsüler kurar.

Gavsî Ozansoy'un makalesinden sonra yapılan anketlere genç ediblerin verdikleri listeleri okudum ve bu listelerde ismi geçen ve tasliyecileri istenilen edib ve muharrirlerin hepsi henüz hiçbir memuriyetten tekaüd edilemeyecek, hatta en zahmetli yük işlerini yapmaktan ürkmeyecek yaşta olan kimseler olduklarını gördüm.

Acaba bunların vaktinden evvel tekaüde sevk edilmelerine sebep olan şey nedir?

Devirlerinden geri kalmak, devirlerini takip edememek, cemiyetimizin inkişafındaki hıza soluk bulamamak ve ölüme mahkum olan kıymetlere bağlı kalmak ve cemiyetimizin ölüme mahkum ettiği fikirlere tercüman olmak mıdır?

Eğer böyle ise, ismini o listede görüp okuyan meslektaşlara hakikaten pek acırız. ■

DEMOKRATİK MÜCADELEDE KADIN ÖRGÜTLENMESİ

*Burda yatıyor gömülü
Rosa Lüksemburg
Polonyalı bir Yahudi
Öncü savaşçısı Alman işçisinin
Buyruğuyla Alman ezenlerin
Öldürüldü. Ezilenler
Gömün bölünmüşlüğüünüzü!*

B. Brecht

Çeşitli konumlardaki kadınların son yıllarda hızla örgütlenmeye gitmeleri sağda ve solda açığa ve gizli tepkilere yol açıyor. Sağ her zamanki sapıtmasıyla bazı kişilerin "famoiseksikus" peşine düşüklerini ifşa ettikten sonra kadını aileden ayırmaya çalışmanın "tabiata suikast" olduğunu ileri sürüyor. Sol cephede ise bazı yenilikler var." Kadın ve erkek yoktur, insan vardır" tekerlemesi terk edilmeye başlandı.

Toplumsal sorunların yanı sıra kadının salt kadın olmasından dolayı sorunlarının da bulunduğu artık herkes tarafından kabul ediliyor. Ancak kadınların ayrı örgütlenmelerinin ön plana çıkmasıyla birlikte erkekler arasında "hani birlikte savaş veriyorduk, hani kurtuluşumuz birdi, şimdi ne oldu" yollu bir yakınma duymak da mümkün oluyor.

Toplumsal Kurtuluş'un geçen sayısında Dem-Kad Demokratik Mücadelede Kadın Derneği'nin kuruluşu duyulurken şu cümleler de yer alıyordu: "Erkek egemenliğine karşı olmak şiddeti ve nefreti gerektirmiyor. En azından hepsine karşı gerektirmiyor." Bu aktarma da, erkeklerin özel sorunlarının Toplumsal Kurtuluş'a, Dergimize dek sızdığını göstermiyor mu? Bunları, kadın örgütlenmesinin yarattığı tepkilerin sakıncası büyük olmayan ancak eski örnekleri arasında görüyoruz. Zamanla aşılacağına inanıyoruz.

Dem-Kad kadının özgül sorunlarının yanı sıra kadının kurtuluşunu toplumun kurtuluşundan bağımsız görmeyen bir dernek. Kuruluş aşamasında çeşitli idari engellemelerle karşılaşmasına karşın pahalılık ve Filistin Halkı ile dayanışma alanlarında atak ve canlı çıkışlarla adını duyurdu.

Kuruluş hazırlıkları bundan yedi-sekiz ay önce başladı. Çeşitli anlayışları bir araya getirme çabasıyla yapılan çeşitli tartışmalar sonucu 4 dergi çerçevesinde işbirliği sağlanabildi. Dem-Kad Genel Başkanı Ayten Can'ın da dillendirdiği gibi kadın, örgütlenmesinin çok daha geniş tabanlı olması gerekiyor ve bu planda çabalar da sürdürülmekte.

Devrimci hareketimizdeki olumlu ve olumsuz eğilimlerin yan yana yaşamaları kadın hareketinde kendisini gösterdi. Ancak olumlu eğilimlerin zaman içinde güç kazandığını ve olumsuz eğilimlerin etkisini azalttığı bir döneme giriyoruz. Bu dönemde kadın örgütlenmelerinin birbirine daha da yaklaşacaklarını ve bir üst birlik içinde çalışacaklarını umut ediyoruz.

Türkiye devrimci kadınları, Rosa'yı, Suat Derviş'i, Kolontay'ı, Clara Zetkin'i Sabiha Serel'i, Behice Boran'ı, Didar Şensoy'u tümüyle kendisinden saydığı bir döneme giriyor. Bunun kadın örgütlenmesine de yansiyacağına inanıyoruz. ■

TENERELİ TOPLANTI

Demokratik Mücadelede Kadın Derneği (DEM-KAD) kuruluşunun 4. toplantısı, 17 Eylül 1983'te, İstanbul'da, Taksim Meydanı'nda yapıldı. Toplantıya, İstanbul'daki kadın örgütlenmelerinin temsilcileri ve destekçileri katıldı. Toplantıda, kadınların toplumsal sorunlarının çözümü için bir araya gelmeleri gerektiği vurgulandı. Toplantıda, kadınların toplumsal sorunlarının çözümü için bir araya gelmeleri gerektiği vurgulandı.

Kuruluş aşamasında, kadınların toplumsal sorunlarının çözümü için bir araya gelmeleri gerektiği vurgulandı. Toplantıda, kadınların toplumsal sorunlarının çözümü için bir araya gelmeleri gerektiği vurgulandı.

AÇIK DEVRİMCİ PARTİ ÜZERİNE OTUZ NOT

Çelik BİLGİN

Tartışma içindir, açık parti üzerine notlar yazmak istiyorum. Tartışma için olmasının getirdiği iki özellik var. Birincisi, geliştirilmeye açık olması nedeniyle kısa tutuyorum. İkincisi, tartışmanın sonunda, burada ileri sürdüğüm görüşlerin tümünden olmasa bile bir bölümünden geri dönme hakkımı saklı tuttuğumu belirtmek gereği duyuyorum.

Notlarının formülasyonu, tartışma gereği ile sınırlıdır. Kabul edilmeleri için değil tartışılmaları için yazdığımı tekrarlıyorum.

1- Leninist parti ilkeleri nelerdir; hala yazılmayı bekliyor. Bunların donmuş kalıplar olduğunu sanmıyorum. Notların amaçları arasında leninist parti ilkelerinin yazılması yer almıyor; ancak yer yer dokunma zorunluluğu var.

Menşevizm ve bolşevizm ayrışmasında Martov ve Lenin'in ayrı ayrı üyelik tanımlarının çok büyük rol oynadığı biliniyor. Martov'un tüzük önerisi şöyle: "Rusya (*) Sosyal Demokrat İşçi Partisi üyesi, parti programını kabul eden, hem maddeten ve hem de örgütlerinin birisinin liderliğinde düzenli işbirliği ile destekleyen kimsedir!" (1) Lenin'in taslağı bundan farklıdır ve Lenin önerisini şöyle formüle ediyor: "Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi üyesi, parti programını kabul eden, hem maddeten ve hem de örgütlerinin birisine kişisel olarak katılarak destekleyen kimsedir." İkisi arasında ayrılık hemen belli oluyor.

Açık devrimci partide, Lenin'in bu koşulunun gerekli ve her zaman mümkün olduğunu düşünmüyorum.

2- Açık parti, kendisini destekleyen herkesi açık yapmak zorunda değildir.

3- Açık parti en büyük desteği, eylül darbesinde sıkı yönetim mahkemelerinden kesinleşen hükümler aldıkları için yasal bir parti üyesi olma hakları gaspedilmiş olanlardan görmelidir; açık devrimci parti, insan gücünü eylül darbesinin açığa çıkardığı ve hala mücadele gücünü taşıyanlardan sağlamalıdır. Bunların parti üyesi olmaları, hukuken, mümkün olamaz.

4- Açık devrimci parti ve tasfiyeciliği birbirine karıştırmamak gerekiyor.

Lenin, 1913 yılındaki bir incelemesinde, Rusya S-D İşçi Partisi'nin, 1908 Aralık Parti Kongresi'ne yapmış olduğu "tasfiyecilik" tanımını, tekrarlıyor. Buraya alıyorum: "Parti'deki aydınların bir kesiminin, Rusya S-D İşçi Partisi'nin varolan örgütünü ortadan kaldırma ve her ne pahasına olursa olsun legalite çerçevesinde, hatta parti programını, Parti'nin taktik ve geleneklerini tümünden reddetme pahasına, amorf bir birlik (*) ile değiştirme girişimleridir! (2) Bu tanım, tasfiyeciliği en doğru biçimde anlatma açısından, geçerliliğini bugün de koruyor.

5- Açık devrimci partinin tasfiyecilik ile hiçbir ilişkisi olamaz; açık devrimci parti veya başka arkadaşlarımızın kullandıkları sözcükle yasal devrimci parti ya da yalnızca legal bir parti için, gizli hiçbir örgütün gizliliğine son vermesi gerekmiyor.

6- Açık devrimci parti, devrim sürecinin sac ayaklarından yalnızca birisidir; başka ayaklara olan gereksinimi ortadan kaldırmıyor ve tam tersine bu gereksinime dayanıyor.

7- Lenin, bir yerde ve spesifik bir konuda Marx'ın düşüncesi için şunları yazıyor: "Ancak Marx'ın bakış açısı kırklı, elli ve altmışlı yıllar veya On Dokuzuncu Yüzyıl'ın üçüncü çeyreği için son derece doğru iken, Yirminci Yüzyıla gelirken doğruluğunu yitirmiştir! (3) Lenin'in bazı spesifik yazı veya görüşleri için de, gerektiğinde ve öyle düşünülüyorsa, aynı değerlendirmeyi yapmak kaçınmamak gerektiğini düşünüyorum.

Açık devrimci partide, bir eğilim olarak, profes-

(*) Rusça'da "ruskiy" ve "rossiyskiy" sözcükleri birbirinden çok farklı olmakla birlikte İngilizcede her ikisi de "russian" sözcüğüyle karşılanıyor ve Türkçe'ye de "Rus" S-D İşçi Partisi olarak çevriliyor. "Russkiy", "rus" sözcüğünden ve "rossiyskiy", "rusya" sözcüğünden türetilmiş birer sıfatı gösteriyor; Parti, Rusya'ya ait anlamında "rossiyskiy" sözcüğü ile başlıyor ve Türkçe'ye "Rusya" olarak çevrilmesi gerekiyor.

yonel partili kullanmaktan ve özellikle üst düzey yöneticileri arasında bu oranı yüksek tutmaktan kaçınmak gerektiğine inanıyorum.

8- 1970 yıllarının "legal" partilerinin bir bölümünde ve "ilegal" örgütlerinin bazılarındaki dejenerasyonun önemli nedenlerinden birisi, profesyonel partili kadrolara gerektiğinden fazla ağırlık verilmesi oldu. "Profesyonel devrimci" adı altında kalpazan yetiştirildi; ve parti yöneticileri, ideoloji ile geçim kapısını özdeşleştirdiler ve eleştiriler karşısında, geçim kaynaklarını kaybetme korkusunu yaşadılar.

Bunlar hem ideolojik olarak gerilediler ve hem de hiç bir işe yaramaz hale geldiler. Herhangi bir iş yapmayı unuttular. Şu anda bunların yurt dışına gitmiş olanları arasında ve bu arada legalite kampanyası sırasında demec vererek isimlerini yeniden duyuranların bir bölümünün, İstanbul'un köhne bir iş hanının bodrum katında bir çay ocağı bile işletemeyeceklerini biliyorum.

Çubuğu tersine bükme zorundayız. Yeni kalpazan yetiştirmekten ve sosyalizmin güzel adını bunun kılıfı yapmaktan kaçınmalıyız. Önemli buluyorum.

9- Marx, olağanüstü verimli *Contribution to the Critique of Political Economy*'de son derece verimli çözümlerinin birisinde şunları yazıyor: "Bu yüzden, insanlık her zaman çözebileceği problemlere el atıyor; çünkü, soruna daha yakından baktığımızda, her zaman, problemin kendisinin sadece çözümü için gerekli maddi koşullar daha önceden varsa veya en azından oluş süreci içindeyse, ortaya çıktığını görürüz"(4) Lenin'den "insan" sorununu derinliğine ele alması ve çözmesi beklenmemelidir; hem sorunun ortaya çıkması ve hem de çözümü için maddi koşulların olmadığı anlaşılıyor.

Lenin'in olgunlaşması, destansı kişilerin arkada kalmasıyla başlıyor. Buzların her çözülüşü, toprağın her parçalanışı, tarih sahnesine insanlığın en güzel örneklerini de fırlatıyor. Orta Çağ'dan çıkışta geçmişe bulaşık güzel insanlar, Rusya'da serflik sisteminin yıkılmasıyla birlikte fıskıran, her birisi ayrı bir insanlık destanı olan narodnik aydınlar; kişilikli, özverili, kararlı, yaşamı seven ve her an ölen Rusya'nın genç devrimcilerinin hepsi Lenin'in arka fonunu oluşturuyor. Buna bolşevik yiğitler ekleniyor.

Böyle bir birikimden gelen bir devrimcinin, sosyalizmde insan sorununu çözülmüş saymasını doğal kabul etmek gerekiyor.

10- Başta Sovyetler Birliği, sosyalist sistemin varlığı, engin deneyim birikimi, Türkiye'de sosyalist insan sorununu, devrim süreci içinde de ele almayı ve çözüm yolları için yaklaşımlar geliştirmeyi zorunlu yapıyor.

TKP çizgisinde kutsallaştırılan Mustafa Suphi, THKP-THKO çizgisinde kutsallaştırılan Mahir Çayan ve Deniz Gezmiş, büyük birer özveriyi temsil etmelerine, bazı ipuçlarını vermelerine karşın, gelecekte girişim sahibi, küttlesellik içinde "insan" olabilen, kolektivitve ile yaratıcılığı birleştiren, prototipleşmeden topluma hizmeti sürekli yükselen bir değer haline getiren yeni insan

konusunda gerekli model ihtiyacını ortadan kaldırmıyorlar ve bu alanda yapılacaklar önemini koruyor.

11- Açık devrimci partinin örgüt ilkelerinin Lenin'in formülasyonundan yer yer ayrılabilceğinin kabul edilmesi gerektiğini tartışmaya açıyorum.

12- Bir yerde daha geri ve bir yerde daha ileri; böyle bir formülasyonun tartışılabilceğini düşünüyorum.

13- Ne Yapmalı'da, Lenin'in devrimci teori olmadan devrimci hareket olmayacağını söylediğini herkes biliyor. Bundan hemen sonra söylediklerini aktarmak istiyorum: "Biz, yalnızca, öncü savaşçının rolünün ancak en ileri teori ile yönetilen bir parti ile gerçekleştirilebileceğini ifade etmek istiyoruz."(5) Şimdi vurguyu buraya aktarıyorum.

14- Burada böyle bir açık devrimci parti ile gizli parti veya hareketler arasında ilişkiyi daha sonraya bırakacak bu bağlam içinde örgüt ilkeleri ile teori standartları arasında böylesine bir uyumsuzluğun mümkün olmadığını gündeme getiriyorum; tartışılmalıdır.

Yöntemsel olarak söylenebilecekler şudur: Lenin, eşitsiz gelişme yasasını sezdi ve bu yasanın çok geniş alanlara yayılışının başında yaşadı. Bu yasa henüz geliştirilmiş ve açıklıkla formüle edilmiş olmaktan uzak duruyor; belki bazı ip uçlarından söz edilebilir.

15- Eşitsiz gelişme yasasının ışığında, ideolojinin, Lenin'in zamanına göre çok daha büyük bir önem kazanmış olduğunu düşünüyorum. İnsanlar bugün yirminci yüzyılın başına göre çok daha fazla gözleriyle değil akıllarıyla görüyorlar. Akıl ise, Lenin'in zamanına göre (*) çok daha fazla ideolojik özellikler taşıyor.

Mikelanj, aklıyla resim yaptığını yazıyordu. Ideoloji, artık her sıradan insanın aklına yapılmış bir resimdir. İnsansal olan her alanda ideolojik mücadele ve netlik, bugün her zamankinden çok daha fazla önem kazanmış görünüyor.

16- Ideolojinin ve sınıf bakışının bu görülmemiş önemi, iki yeni durum yaratıyor. Bir: Ideolojik mücadele, açık devrimci partinin en büyük önceliklerinden birisi olmalıdır. İki: Ideolojik donatımın yükseltilmesi, açık devrimci partinin uzak üyeleri için, örgütsel zincir zayıflığının bir bölümünü telafi edebilir.

(*) Lenin'in bunu görmemiş olduğunu söylemek istemiyorum. Yine Ne Yapmalı'da şunları yazıyor: "Herhangi bir şekilde sosyalist ideolojiyi önemsizleştirmek, to belirte, en küçük ölçüde bile olsa ona sırtını çevirmek, burjuva ideolojisini güçlendirmek demektir." V.I.Lenin, *Collected Works*, Vol. 5, s.384

Lenin'in aynı çalışmasını, başka kitaplara atfı yaparak yazmak zorunda kalıyorum, her okuyuşumda ayrı yeni kartlar çıkarmış olmamdan ileri geliyor. Asıl kaynaklardan inderlemek isteyenler için bu ek güçlükten dolayı özür diliyorum.

17- Tartışılmalıdır. Bu alanda tartışmaya sunmaktan başka önerim olmuyor.

Yalnız ideolojinin önemi konusunda bir iki noktaya değinebilirim. Kuantum fiziğindeki gelişmeler, insan düşüncesinde ve özellikle diyalektik yöntemde yeni zenginliklere gebe görünüyor. Sadece sorunla ilgili eklemeye yapabiliyorum.

18- Kuantum Fizikî üzerindeki çalışmalar, şimdiye kadar bütün düşünce düzenlerinde varolduğu kabul edilen gözlem ile gözleyenin bağımsızlığı ilkesini sona erdirdi. Mikrop, mikroskopu ve gözlem gözü etkiliyor; yepyeni bir durum ortaya çıkıyor.

Modern fiziğin iki kurucusundan aktarma yapabiliyorum. Heizenberg, sorunu şöyle formüle ediyor: "Relativite teorisinin soyut düşünce yeteneği bakımından çok büyük taleplerle ortaya çıkmasına karşın, dünyanın özne ve nesne (gözleyen ve gözlenen) olarak ikiye bölünmesine müsaade ettiği sürece, hala bilimin geleneksel gereklerini yerine getirmiş oluyor. Bu nokta, tam kvantum teorisinin güçlüklerinin başladığı yerdir"(6) Bu ayırım sürdürdüğü sürece yeni bilim doğmuyor.

Bu ayırım terk ediliyor. Modern fiziğin kurucularından Bohr'dan aktarıyorum. "Kuantum olgusunun çözümlenmesinde temelli olarak yeni olan yan, ölçen aygıt ve inceleme altındaki nesne arasında bir temelli ayrılık sokulmasıdır."(7) Kuantum Teorisi, böyle bir ayrılığı düşünemediği için Eistein'in relativite teorisini de klasik sayıyor. "Klasik fiziğin kapsamında, nesne ile aygıt arasındaki karşılıklı etkileşim ihmal edilebilir veya zorunluyuz telafi edilebilirken, kuantum fizikte bu etkileşim, olgunun ayrılmaz bir parçasını oluşturuyor! Kuantum fiziğin bu büyük katkısını, diyalektiğin, negasyonun negasyonu, zıtların birliği ve kantitenin kaliteye dönüşü ölçüsünde önemli bir ilke saymak durumunda olduğumuzu düşünüyorum.

19- Kuşkusuz kuantum fiziğinin insan düşüncesini geliştiren katkıları bunlarla sınırlı değil, bu ideolojinin önemini büyük ölçüde artırıyor. Bu nedenle üzerinde duruyorum.

Gözlemin gözleyen aygıtı etkilemesi, olgunun aklı etkilemesi anlamına da geliyor. Aydınlanma çağının çok gerilerde kalması, tekellerin tüm haber ağları ile eğitimi tekellerine almaları, insan aklının bağımsız gözlem yapma imkanını ortadan kaldırıyor.

İdeolojik mücadelenin alanına, gözleyen aygıtın, insan aklının, bağımsızlığını sağlamak da giriyor.

Tekellerin işgalinde bağımsızlığını yitirmiş insan aklı, sınıf içgüdüleriyle yakalanabilecekleri bile ortadan kaldırma alanında büyük mesafeler kazanıyor.

20- İnsan aklına bağımsızlığını kazandırmada, sınıfsal bakış açısını doğruya açık tek kapı olarak yeniden geçerli kılmada, yapılacak işlerin başında netleşme ve ayrışma geliyor. Burada ise aydınının önemi hemen belirginleşiyor.

Kurulu düzen, aynı zamanda, insan aklında kuru ludur. Aydın, aklındaki düzenin en çok bilincinde olan kimsedir.

21- Hitler'in yükselişi, dünya sosyalist düşüncesini geriletmek içindir. Hitler yıkıldığı zaman, yükselişinin olumsuz etkileri kendiliğinden ortadan kalkmıyor.

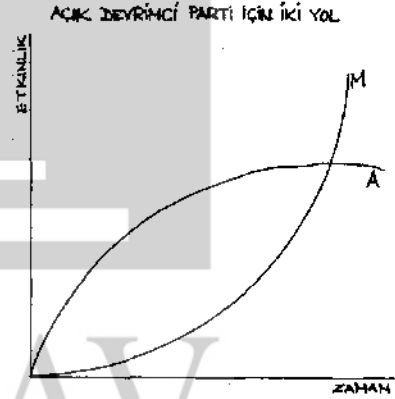
22- Askeri darbeler, aynı zamanda Türkiye aydınını geriletmek içindir. Darbenin arka plana çekilmesi, otomatik olarak, gerileyişi ilerlemeye çevirmiyor.

Açık devrimci parti, son yirmi yılda sürekli gerileyen, burjuva parlamentarizmin, yapışkan bir demokrazmin, mistik bir anti-jakobenizmin batağına saplanmış aydınlarla ve tümüyle tam bir kopmayı teslim etmelidir.

23- Aklın geri vitesi vardır. 1960 yıllarında sosyalizmi tahsil etmeye başlayan eski ve yeni kuşak aydınların pek çoğu, 1970 yıllarında jakobenizmi uygulamaya çıkan genç aydınların önemli çoğunluğu, "geniş demokratik ittifak" arayışları içinde eski solcu oldular. Bunların, SHP veya TöBeKP'ye kayıtlarını yaptırmalarına yardımcı olmak gerekiyor.

24- Her devrimci atılım, aynı zamanda bir yeniden aydın yaratma hareketidir.

25- Açık devrimci partinin etkinliğinde iki yol görülüyor. Bunları bir grafikte gösterebilirim, denemek istiyorum. Grafik, Amerikan ve marksist kalkınma yöntemlerinin tartışma alanına uygulanmasını hedef alıyor.

Amerikan yöntemi, kalkınmada, eldeki imkanları öncelikle tüketim malları üretimine ayırmayı tercih ediyor; etkinlik ilk planda artıyor ve giderek artışı yavaşlıyor. Marksist yöntem, önce yatırım malları üretmeyi planlıyor. Bir süre etkinlik son derece düşük görünüyor ve belli bir zaman aralığından sonra Amerikan yöntemiyle ulaşılabilecek düzeyi çok geride bırakıyor.

Eski solcularla yola gitmeyi düşünmek Amerikan yöntemidir; kullanılmış, hurdaya çıkmış makinalarla yeni bir toplum kurmanın imkansızlığının açık olduğunu sanıyorum.

26- Ayrışma, ideolojik netlik ve güç için gereklidir. Ancak pek çok güçlükleri var. Güçlüklerden birisi Türkiye'de radikal bir demokrat hareket ve geleneğinin olmamasından ileri geliyor. Devrimci demokrat hareketler var; ancak bunlar sosyalist sloganlarla ortaya çıkmayı tercih ediyorlar. Güçlüğü artırıyor.

27- Kürt kardeşlerimizin mücadelesi ve demokrasi konusunda yaygın yanlışlıkları karışıklığın azalması değil artması sonucunu doğuruyor. Bir zamanlar "çarpık" kapitalizm sözleri sık sık tekrarlanıyordu, böylece istek dışında, ancak bilimsel bulanıklık nedeniyle kapitalizmin çarpık olmadığı düşüncesi yayılmış oluyordu.

Şimdi Kürt kardeşlerimiz, Türk demokratların ulusalcı olmasından yakınıyorlar.

Açık kapıyı zorluyorlar; demokratlar ulusalcıdır. Demokrat hareketler, tarihsel olarak burjuva kökenlidir; ulusal devlet peşinde koşuyorlar. Her zaman bir ulusun egemenliğini hedef alıyorlar ve sanıldığına aksine asimilasyon politikası izliyorlar.

Lenin'den aktarıyorum: "Doğu Avrupa ve Asya'da burjuva demokrat devrimler dönemi, 1905 yılına kadar başlamadı. Rusya, İran, Türkiye ve Çin devrimleri, Balkan Savaşları; bunlar Doğu'da, dönemimizin dünya olayları zinciridir. Ve ancak bir kör kimse, bu olaylar zincirinde, milli bağımsız ve ulusal açıdan üniform devletler yaratmaya çalışan bir dizi burjuva demokratik ulusal hareketlerin uyanışını görmezlikten gelebilir"(8) Doğu'nun gereği ulusalcı hareketleri, ulusalcı oldukları için, eleştirmek bir bulanıklıktır.

Jön Türk Hareketi, adı üzerinde ulusal bir harekettir. Kemalist hareket, radikal olmamakla birlikte Türkçü ve ulusal bir hareket olarak ortaya çıkıyor. Burjuva-demokrat ve Türk milliyetçisidirler; Jön Türkler giderek, Kemalistler başında, üniform Türk devletini kurmaya çalıştılar. Bunları bu heveslerinden dolayı kınamak mümkün olamaz; bilim dışına çıkmış olur. Üniform Türk devleti kurmada uyguladıkları şiddet, kuşkusuz, her zaman tartışma konusu edilebilir; bunu tartışmıyorum.

Demokrat milliyetçidir. Enternasyonalist olamaz.

Sermaye, uluslararası nitelik kazandığı ve emperyalizm olarak yayıldığı zaman bile gittiği yere halkların kardeşliğini değil sermayenin boyunduruğunu götürüyor.

Kürtlerin muhatabı sosyalistlerdir.

28- Güçlük bunlardan ibaret görünmüyor.

Ancak bazı tehlikelere de işaret etmem gerekiyor.

Bir: Türkiye İşçi Partisi'nin, 1960 yıllarının sonuna doğru önce Dev-Genç ve daha sonra, kısa bir süre THKP-C ile mücadelesi, menşevik damarların gelişmesine yol açtı. Rusya'da da menşevizmin doğmasında narodniklere karşı mücadelenin rolü büyük oldu. Türkiye'de 1970 yılları içinde TKP'ye karşı mücadele ise anti-sovyetizmin güçlenmesi sonucunu da doğurdu.

İnsan aklının geriye doğru freni yoktur; aklın geri vitesi var.

Netleşmek için ideolojik mücadele gerekiyor. Çok gerekli ve sağlıklı olan bu tür mücadeleler, geri frenleri özenle çekilmezse, önemli sakıncaları da beraberinde getiriyor.

Menşevizm, devrim yolunu tıkar.

Anti-Sovyetizm, devrimin başarısını tehlikeye sokar.

29- Açık devrimci parti ile gizli hareketler arasında ilişkiye gelmek istiyorum. Açık devrimci parti için,

hiçbir gizlilik içinde çalışan hareket konumunu değiştirmek durumunda değildir, arada hiç bir örgütsel bağ düşünülüyor. Büyük devrim süreci içinde işlevler ve yerler ayrı görünüyor.

Diyalektik etkileşim ve iletişim, en etkin yöntem oluyor.

Tek neden değil, işkencenin tek sorgulama yöntemi olduğu bir ülkede örgütsel bağ kurmaya çalışmak her ikisi için de hiç gerekli olmayan bir fiyat ödemeye hazır olmak anlamına geliyor. Böylesine bir cömertliğin gerekli olduğuna inanmıyorum.

Ayrı ayrı mücadelelerin kendisi en iyi ve en açık haberleşme yoludur.

İdeolojinin ve sınıf bakışının bu görülmemiş önemi, iki yeni durum yaratıyor.

Bir: İdeolojik mücadele, açık devrimci partinin en büyük önceliklerinden birisi olmalıdır. İki: İdeolojik donatının yükseltilmesi, açık devrimci partinin uzak üyeleri için, örgütsel zincir zayıflığının bir bölümünü telafi edebilir.

30- Açık devrimci parti, devrimci mücadelesini açık olarak yapmak isteyenlere ve bu ölçüde, açık olmalıdır. Açık devrimci parti mücadele potasında ve hızla kaynaşmak isteyenlerin partisi olmak durumundadır.

Kaynaşma sözcüğü, başında farklılığı ve kaynaşmaya kadar bir ideolojik çeşitliliği anlatıyor. Parti, ne kadar mütevazı olursa olsun, ciddiyet gerektiriyor; çeşitlilik sınırsız ve süresiz olamaz.

Böyle bir durum, partileşme süreci içinde, açık parti potasına gelişer kadar ayrılmaların da doğal kabul edilmesini zorluyor.

Önemli olan kalışların daha çokluğudur.

Zor görünüyor.

Zorluğu sevindirici buluyorum. Çünkü Türkiye devrimci hareketi kolay senaryoları geride bıraktı.

İlerici hareket, kolay çözümlerden yalnızca felaket çıkan bir dönemi yaşadı. ■

1) E. H. Carr, *The Bolsheviki Revolution*, Vol. 1, Pelican Books, 1950-1966, s.41

2) V.I.Lenin, *Collected Works*, Vol. 18, s.463

3) V.I.Lenin, *Collected Works*, Vol. 20, s.433

4) K. Marx, *A Contribution to the Critique of Political Economy*, N.Y., 1903, s.12-13

5- V.I. Lenin, *Selected Works*, Vol. 1, s.129

6) W. Heizenberg, *The Principal Principles of the Quantum Theory*, Dover Publications Inc., 1937, s.2

7) N. Bohr, *Essays 1958-1962 on Atomic Physics and Human Knowledge*, 1963, s.3

8) V.I. Lenin, *Collected Works*, Vol. 20, s.406

ziğeb unur
bed leştüğü
ev telvelği

netnöy

nöy r

ısır

av

"ONLAR"

Ethem KOÇER

Asıolan yaşamdır. Yaşamı savunmak esastır. Devrimciler daima yaşamı savunmuşlardır. Egemenler zamanı döngüsel kılmaya, yaşamı kendi erklerine ebedi olarak sürebileceği statikliği seçmekle taa baştan yaşamın değil ölümün yanında olmuşlardır. Ölümü kutsamışlar, kapitalizmin dışardan bakılınca görülen bütün başdöndürücü hızına rağmen tüm coğrafyalarda alttan alta, örtük bir biçimde ölüm "tem"ini yerleştirmeye çabalamışlardır. Kapitalizmin bütün "yaşam" için bestelediği partisyonlarda leit-motive ölümdür. Burjuva devrimleri çağının başlangıcındaki, geleceği kurmaya yönelik bütün dinamizmine rağmen kısa zamanda anlaşılmıştır ki bu dinamizm aldatmaca ve kapitalizm "butlan" dır. Yani ölü doğmuştur.

Artık geleceği kurmak malum, başkalarına, işçi sınıfına ve devrimcilere kalmıştır. Evet fizik ölüm vardır. Doğadaki, yaşam diyalektiğinde var olan bu fizik ölüm, bir gerçekliktir. Kimilerine göre yaşam fizik ölümle çevrili bir hayaldir. Ne ki hayal bir firardır. İşte mesele belki de bu firarı mükemmel bir varoluşa dönüştürmektir. Uzayın tarihi sonsuz, insanın fizik tarihi ise kısa ve sonludur. Yaşadıkları zaman içinde kendilerine erdemli bir varoluş biçimi seçenler ki işte fizik ölümü zorlayanlar, onu aşanlar

ve "kalanlardır."

Tarihte bir varoluş biçimi olarak başkaldırıcı seçenler, devrimciler öylesi dönemlerle karşılaşmışlardır ki, kendi fizik ölümlerinin zamanını doğaya değil karşılaştıkları nesnel koşullar içinde kendi istemlerine tabi kılmışlardır.

Bu bir seçimdir. Bu seçim anları zor anlardır. Bu anlar, destansı, muhteşem ve güzel anlardır. Zor anlardır; çünkü dışarıda dönen dünyanın cazibesi seni çekerde "teslim" olursan bir gün fizik olarak öldüğünde yok olur ve öteye geçersin. Bu güç anlarda gelip dayatan ölümü seçersen artık sonsuza kadar yaşamdan yana tavir koymuş olursun ve burada kalırsın. Böylesi bir ölümden sonra "öteye" geçme değil 'burada' (yaşamın içinde) kalma sorudur.

Yapılacak başka hiç birşeyin kalmadığı bu anlarda ölümü seçenler "ölümleriyle" kendilerini öylesi bir finale zorlayan egemenlere karşı bu dünyada güzeli ve yaşamı savunan bir isyan çığılığı olarak sonsuza kadar çınlayacaklardır.

Tarih boyunca bütün ayaklanmacılar, başkaldıranlar devrimciler ve bu arada "ölümlerinin" yıldönümünü yaşadığımız Mahir Çayan ile arkadaşları "ölerek"de yaşamın sonuna kadar savunulabileceğini herkese ispat etmişlerdir. Biz o güzel insanları seviyor ve her şart altında yaşamdan yana tavrımızı koyuyoruz.

"Biz, sekiz yigidinden sonra
Dokuzuncusunu da kaç kurbandır
diye sunanların
evlatlarıyız"

Ulusal kurtuluş ve demokratik devrim
mücadelesinde yitirdiğimiz yılmaz savaşı

Metin GOK'ü

saygıyla anıyoruz.

Cemalettin Tunç ve Dava Arkadaşları

Hacı Oğlu Manuel (Yaşar) ve Nayat Müzik Topluluğu ve de Halkların Kardeşliği

İçine itildiğimiz gündelik telaşa, yaşadığımız güne ait olaylardan çarpıcı sonuçlara varabilmek bilim kadar sanatın gözlüklerini kullanmayı da gerektiriyor. İlk bakışta çok farklı görünen ne var ki, ortak bir duyarlılık noktasında kötü bir gelişme gösteren Ocak 1988'e ait iki gazete haberi yeniden kurguluyoruz.

"İnönü Mahallesi Anafartalar Sokağı'nda hücre evine girerken ölü olarak ele geçirilen TIKKO İstanbul Askeri Sorumlusu Manuel Demir'in..."

İnönü Mahallesi, Anafartalar, Hücre Evi... Kurtuluş Savaşı günlerini anımsatan bu sözcüklerle yan yana "terörist ölü olarak ele geçirildi" haberlerine alıştırılmak isteniyoruz. İçine sürüldüğümüz bu yabancılaşma günlerinde, "ölü olarak ele geçirilenin" artık bir "terörist" olmadığını, bir ceset olduğunu, aslında bir "terörist" denilen, çok zaman ismi bile ifade edilmeyen canlının yalnızca öldürülmeden önce yaşadığını bile algılayamaz oluyoruz. Nereden nereye geliyoruz? Bir zamanlar, Menderes-Bayar İstibadati döneminde Vatan Cephesi'ne geçenler yalnızca "boncuk, ipek, elmas" türünden sembollerdi ve sadece istatistik oluyordu. Şimdi çelişki arttı ve şiddet yoğunlaştı; Türkiye, öldürülenlerin adının bile yazılma-dığı, tek bir istatistik kod numarasına çevrilerek "te-rörist" denildiği bir ülke haline getirildi.

"Üç terörist ölü olarak ele geçirildi." Bu istatistik anlatımla ve bu gazete haber tekniğiyle Türkiye'de soyut, ancak çok büyük bir insanlık cinayeti işlendiğini ne zaman anlayacağız.

Şimdi yeniden gazete haberine dönüyoruz. Bu kez, teröristin adı var, Manuel. Hangi milletten olduğunu haberin kendi mantığına göre saptıyoruz.

"Manuel Demir'in gizlendiği evde, TIKKO-ASALA işbirliğini gösteren belgelere rastlandığı yolundaki iddialar için İstanbul Valisi Cahit Bayar "böyle bir iddiayı doğrulayacak belge yok, ancak çatışmada ölen teröristin Kandıra'daki askeri depo soygununa katıldığı kesin'dedi."

Böylelikle adının Ermeni kökenli olduğunu anlamış bulunuyoruz. Hemen aynı güne rastlayan ikinci bir gazete haberi şimdi.

"Kızılı erkekli on bir Ermeni gencinin oluşturduğu Nayat Müzik Topluluğu anlamlı bir jestle geliri Asala'nın öldürdüğü Dışişleri mensupları ailelerine verilmek üzere bir konser düzenlediler."

Bir başka gazete Manuel'in babası Hacı Demir'in küskün gözleri.

"Biz Ermeniyiz ama her şeyden önce Türküz."

Manuel'in anası Yeter konuşmuyor.

"Kıbrıs'ta şehitlerimiz bile var."

Gene Hacı Demir'in sesi.

Manuel'in annesi Yeter, oğlunun son giydiği giysiyi kokluyor.

Olayı incelemeyi sürdürüyoruz: Nayat Müzik Topluluğu öldürülen Dışişleri mensupları aileleri yararına verecekleri konserde Ermeni Kliseleri kendilerine prova olanağı sağlamadığı için, eşin-dostun evinde, spor kulüplerinde ve okullarda hazırlanıyorlar. Çalıştıncıları, daha önce Toplumsal Kurtuluş'ta, "Ermeni şarkılarının söylendiği bir toplumda nasıl oluyor da, on milyonluk Kürt toplumunun müziği duymazlık-tan geliniyor" haklı sorusunu soran, müzisyen arkadaşımız Reyman Eray.

Harbiye Ölçek Sokak'ta, Manuel Yaşar'ın baba evi, on gün önce Samsun'a yolladığı Manuel'i hastane ve polis yetkililerinden teslim alma çabasında.

Ermeni Patrik Vekili Mutafyan, konsere çok az bir zaman kala kliseerde ve demeklerde yaptığı konuşmalarla Nayat topluluğu'nun bu konserine gidilmemesini istiyor.

Harbiye Ölçek Sokak'ta Manuel Yaşar'ın baba evinde, gömü için son hazırlıklar sürüyor.

Nayat Müzik topluluğu, halkların kardeşliği adına düzenlemek istedikleri konseri, kararlaştırdıkları günde gerçekleştirecekler.

Ve 30 Ocak 1988 günü. Arka sayfalarda küçük bir ölüm ilanı var. "Bircik varlığımız Manuel (Yaşar) Demir'i kaybettik." diyor. Babasının ağzından.

"Cenazesi "Feriköy Ermeni Klisesinde düzenlenecek töreni takiben..."

Ermeni Patrik Vekili Mutafyan, konsere yönelik engelleme isteğiyle bir kaç gazeteye manşet oluyor.

Manuel Yaşar'ın artık gerçekten yaşamayan bedeni o sabah, Balıklı Ermeni Mezarlığı'nda toprağa veriliyor.

Aynı günün öğlesi, Nayat Müzik Topluluğu Pangaltı İnci Sineması'nda sahnedeki yerlerini alıyorlar. Gazeteciler ard arda boş sıraların resmini çekiyor. Dinleyici katılımı yok denecek kadar az. Boşluğu polisler, Türk yetkililer ve müzisyenlerin aileleri doldurmaya çalışıyor. Müzisyenler ve yöneticileri Reyman Eray, konserlerini boşluğa karşı ödünsüz icra ediyorlar. Tarih çakırtırdı ve niyetleri alt üst etti. Bu konser kimin için verildi?

İki olay yan yana geldi ve halkların kardeşliğini gündemde değil, tarihin çok derinliklerine uzanan bir kökü olduğu ve her baskıdan sonra bu kökün tekrar tekrar yer yüzüne fırlatacağı bir daha görüldü.

Yunanistan Komünist Partisi'nin 1987 Mayıs'ında yapılan ve son derece önemli kararlarla çıkarılan 12. Kongre'sinin bir değerlendirmesini YKP'nin Politbüro ve Merkez Komite üyesi Grigoris Faracos *Socialism: Theory and Practice* dergisinin 1987 Kasım ayı sayısına yaptı. Çevirisini Dönem Yayıncılık çeviri bürosunun İngilizceden yaptığı bu değerlendirmenin tümünü sunuyoruz.

PARTİ

DEVRİMCİ DEĞİŞİMİN STRATEJİSİ

Grigoris FARACOS

Kapitalizmin, genel krizlerine rağmen, halen bulunduğu batı dünyasının komünist ve sol güçleri, toplumsal gelişmenin bugünkü aşamasında, sosyalist dönüşümü sağlayabilecek gerçek bir yol sorunuyla karşı karşıyadırlar. Bu sorun partimizin Mayıs 1987'de yapılan 12. kongresinde, Yunanistan'ın içinde bulunduğu özgün koşullar gözönünde tutularak, kapsamlı, Marksist-Leninist diyalektik anlayışı içinde yeni bir siyasal düşünceyle -bizce iddialı bir biçimde- ele alındı. Bu nedenle, Komünistlerin sağ-kanat muhaliflerince bile kabul edildiği gibi Kongre ulusal düzeyde belirleyici bir önem kazandı ve sonuçları halen siyasal gündemin odak noktasıdır.

Kongre tarafından onaylanan parti stratejisinin detaylarına geçmeden önce, bu konunun Toplumsal Reformistlerin umutsuzca aradıkları ve aslında kapitalizmin ayakta kalabilmesi için modernizasyonundan başka bir anlamı olmayan, sosyalizme giden "yeni" ya da "3." yolla hiç bir ilgisi olmadığını ortaya koymak gerekir. Hayır! Biz Yunanistan için gerçek bir sosyalist gelecek görüyoruz, acalemiz ve kavgamız bunun için. Bunu yaparken de Sovyetler Birliği'nde ve diğer bazı ülkelerdeki sosyalist toplumun, bütün dünyadaki çalışan kesimin sosyalizme yönelmesine katkıda bulunan, niteliksel yenilenmesinden önemli teorik ve pratik dersler alıyoruz ve güç topluyoruz.

Bu kapsam içinde kongremiz tarafından alınan kararlar nedir? Komünist stratejiyi bugün keskin bir biçimde savaştı hale getiren nedir?

Bugün Yunan toplumu gözle görünür biçimde değişmektedir, çelişkiler büyümektedir ve artık açıktır ki ülke böyle devam etmesine izin verilemeyecek bir dönüm noktasına gelmiştir.

Krizin ekonomik ve toplumsal etkilerinin ülkenin emperyalist merkezlere çok yönlü bağımlılığı ve AET siyasalarına boyun eğişi ile açıklanması gittikçe daha fazla destek bulmaktadır. Hükümet açıklamalarına karşın, gerçek çalışan kesimin yaşam standartlarında keskin bir düşüşten başka bir anlamı olmayan iki yıllık stabilizasyon programı (1985-1987) dış borçları azaltmak bir yana daha da artırdı ve öbür hedeflerine de ulaşamadı (Bu arada çalışan kesimin yaşam standartları Hükümetin de kabul ettiği gibi % 13-14 düştü). Dış borçlar ulusal üretimden daha hızlı artıyor ve 1987 için tesbit edilen 17

milyar doları aşacak. Enflasyon tahmini % 15'dir. Büyüme oranı % 1'in altındadır, yatırımlar gittikçe düşmektedir ve işsizlik kanserli bir tümör gibi büyüyerek şimdiden ekonomik olarak aktif nüfusun % 10'unu sarmıştır. Bir yanda, çalışan kesimin istekleri ile bilimsel ve teknolojik devrimin sunduğu olanaklar ve ekonominin sürekli uluslararasılaştırılması diğer yanda bağımlı devlet tekelli kapitalizmin bu sorunları çözmedeki yetersizliği arasındaki uçurum gittikçe büyümekte ve katlanılmaz hale gelmektedir. Bu süreç, toplumsal muhalefetin kaynaklarının, kendi içindeki farklılıklarına rağmen, köktenci değişime olan ilgisini genişletmektedir. Bu muhalefetin özü ekonomik olarak aktif nüfusun yarısını oluşturan işçi sınıfıdır.

Siyasal atmosferde muhalif eğilimlerin ve faktörlerin keskin çarpışmasına sahne olmaktadır. Yunanistan, tutuculuğun doruğuna ulaştığı, kapitalist Avrupa'ya doğru çekildikçe, hükümet daha da otoriterleşmekte, demokratik kazanımlar kuşatılmakta ve sendika hareketleri daha ağır baskılara maruz kalmaktadır. Halkın sınıf, bugünkü eskimiş dizgenin ayakta kalabilmesine yardımcı olabilir ümidiyle iki parti dizgesini yerleştirebilmek ve çalışan kesimin gerçek çıkarlarını temsil eden "dönüşüm" düşüncesini tersyüz etmek için bütün enerjisini ortaya koymaktadır. Hükümet dış politikada olumlu bir tutum geliştirmiş, barış ve yumuşama için gerekli başlangıçları yapmış olmasına rağmen, genelde bu alanda da emperyalist safta yerini almıştır. Bu nedenle siyasal gerçekler, çalışan kesimin bir kısmını şaşırtmakta olan yanılsamaları dağıtmaya devam ediyor. Açıkcası PASOK Hükümetinin siyasası değişimi içermiyor ve kitleler gerçeklerin zorlamasıyla, dönüşüm, toplumsal örgütlenmenin diğer formları ve yeni bir siyasa için yapılacak kavgaya atılıyorlar.

Bu sürecin gelişimine katkıda bulunmak, geniş sol yelpazenin ve ilerici güçlerin birliği için, Yunanistan Komünist Partisi (YKP) sadece PASOK Hükümetinin siyasasını eleştirmekle kalmıyor. Bunun yanında tekeldi oligarşinin çıkarlarını temsil eden ve çalışan kesim için o bildik yaşamdan başkasını önermeyen ve sadece önemsiz konularda gittikçe sertleşerek PASOK Hükümetine saldırılarda bulunan Yeni Demokrasi Partisi'nin siyasasını da ifşa ediyor.

Biz aynı zamanda, işçi sınıfının ve halkın giderek gelişen hareketinin, partinin giderek artan etkisini toplumsal dönüşüm için alternatif bir program oluşturmak çalışan kesimin benimsediği bu bilimsel ve gerçekçi program yeni, niteliksel gelişmelerin yolunu açacak anahtar görevini üstleniyor. 12. Kongre partinin teorik araştırma ve pratik deneyimlerinden yola çıkarak saptadığı genel kararlarıyla bu gelişmeye büyük bir katkıda bulunmuştur, şunu belirtmek sanırız yeterlidir, kongre için bu tezlerin tartışılmasına yüzlerce toplantı aracılığıyla 150.000'den fazla kişi katılmıştır.

Bugün dünyada Yunanistan'a farklı bir rol verecek yeni bir dış siyasaya gereksinme duyar. Bu politika yabancı askeri üslerin ve nükleer silahların bölgeden atılması, silahsızlanma ve dünya barışı için aktif katkı anlamına gelecek biçimde bütün askeri paktlardan çekilmek üzerine dayanacaktır. Dahası ülkenin gelişim kapasitesinin kullanımının programlanması, yabancı Sermayenin ülkedeki operasyonları ve sivil bilimsel, teknik ve üretici temelini gelişimi üzerine getirilecek ulusal kontrole dayanan bir ekonomik siyasa ile bağımlılık ortadan kaldırılabilir. Bütün bunlar ülke ekonomisi için kanayan bir yara olan dış borçların ödeme koşullarını düzeltecek, ülkenin ekonomik ilişkilerinin sosyalist dünyaya uyarlanabilmesini kolaylaştıracak ve ulusal demokratik planlama için temel olan, AET üyeliğinin etkilerini nötralize eden ve sonunda da Yunanistan'ı ortak pazardan ayıracak çerçevenin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Halkın yararına, krizlerden kurtulmayı sağlayacak ve daha köktenci sosyo-ekonomik değişikliklere giden yolu açacaktır. Yeni tür gelişme, ülkenin üretim potansiyelini tekrar canlandırarak, yeni sanayilerin kurulmasını, geleneksel olanların modernizasyonunu ve ulusal ekonominin ve çiftçilerin gereksinmelerini karşılayacak ürün türlerinin yeniden belirlenmesine yardımcı olacak uzun dönemli bir yeniden yapılanma planının uygulanmasını öngörür. Kamu sektörü işçi sınıfının kontrolü ve katılımıyla kapsamını ve işlevlerini değiştirdikten sonra, kârların özel sermayeye aktırılması sağlayan, bir kanal kazancı bölüştüren ve ülkenin tekellerle birleşmesini sağlayan bir mekanizma olmaktan çıkabilir ve yeni planlı gelişmenin itici gücü haline gelebilir. Çiftçi kooperatifleri ve yerel hükümet örgütlenmeleri de bu gelişmeye önemli bir katkı sağlayacaklardır. Özellikle sosyalist ve III. Dünya ülkeleriyle, belirli bazı koşullarla da kapitalist devletlerle yapılacak ortak girişimler ekonomik gelişmede önemli bir rol yükleneceklerdir.

Bütün bunlar istihdamı arttıracak, ulusal gelirin çalışan kesimin lehine yeniden bölüşümünü sağlayacak, kitlelerin yaşam koşullarını iyileştirecek, toplumsal güvenlik dizgelerini yaygınlaştıracak ve çevre korunması, eğitim ve sağlık sorunlarını çözecektir.

Ülkenin bağımsızlık ve gelişme yolunda ilerlemesi, toplumsal yaşamın bütün yönleriyle demokratikleştirilmesinden ayrı düşünülemez. Bizim buradaki temel tespitimiz halkın üretimde -özellikle ulusallaştırılmış işletmelerde- demokratik planlamada ve yerel düzeyde, karar alma ve uygulama mekanizmalarına eyleme dönük

olarak katılımını sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için bu katılımı sağlamaya yönelik etkin kurumlar oluşturulacak ve harekete halkın savaşı ve öncü ruhunu verebilmek için dolaysız demokrasi biçimleri okullar konutlar gibi atölyeler düzeyinde geliştirilecektir. Diğer bir konuda; devlet aygıtının demokratikleştirilmesi, gerçek demokratik desantralizasyon, daha yaygın bir kamu denetimi ve açıklık, ve şu anda yürütme organları arasında en son sırayı alan parlamentoya daha önemli görevler yüklemektir. Doğal olarak bizim temel amacımız, halkın temel hak ve özgürlüklerine ve anayasal ve demokratik kurallara saygı gösterilmesi, halk kitlelerinin isteklerini ifade edebilmelerini sağlayacak fırsat eşitliği ve tek dereceli seçim sistemini yerleştirmektir.

Kongre bu birbirlerine sıkıca geçmiş ve birbirlerine bağımlı değişimlerin doğal olarak, sosyalizm yolunda devrimci geçiş için genel bir kural oluşturmadığını açıkça ortaya koydu. YKP programı "Yunanistan'ın sosyalizme birbirlerinin takipçisi olarak iki devrimci dönüşüm aşamasını kapsayan birleşik bir devrimci süreçle ulaşacaktır. Bu aşamaların herbirinin kendi özgü karakteristikleri olmasına rağmen, antiemperyalist, tekelciliğe karşı olan demokratik aşama ve sosyalist aşamadır." der. Burada sözkonusu edilen değişiklikler ülkemizi ulusal bağımsızlığa, yeni bir ekonomik toplumsal gelişmeye demokratikleşme ve uluslararası barış ve güvenlik için verilen kavgada yerini almasına götürürken yola sokacaklardır. Mücadele, dönüşüm programının uygulanması ve devlet gücünün ele geçirilmesi için gerekli olan yola oturacaktır. Değişiklikler bu nedenle sosyalist dönüşümü sağlayacak bir devrimci süreci belirleyecektir. Stratejik önemlerinin nedeni de budur.

Bugün Yunanistan'da sosyalizme giden değişim yolu toplumun gereksinmelerinden kaynaklanan bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu yol sorunlara kalıcı ve kesin çözümler getiren komünistlerin halkın gereksinmelerine ve isteklerine getirdiği açık yanittir. Bu yanıt aynı zamanda, sosyalist amacımıza giden yolda, gelişmenin bir sonraki aşamasına uzatılmış bir köprüdür. Bu yanıtın varlık nedeni geleceğe dönük gelişmenin bir tek basit formüle indirgenememesidir. Hiç kimse sınıf savaşımının hangi aşamasında bütün erkin el değiştireceğini ve devrimci değişim sürecinde, yeni bir dizgaye, sosyalizme, giden yolda niteliksel bir sıçrayış olacağını önceden kestiremez. Burada belirleyici olan toplumsal ve siyasal sıçramalardan ve güçlerin sıralanmasından oluşan bu sürecin diyalektik dinamikleridir.

Partimiz, kongrenin ve ortaya koyduğu gibi, değişimin başarıya ulaşmasında, zorlukların yenilmesinde ve sınıf düşmanlarının direnişinin kırılmasında, sol ve ilerici güçlerin birliğinin kurulmasını önkoşul olarak görür. Böyle bir ittifak soyut bir düşünce ya da komünistlerin bir arzusu değil, Yunan toplumunun artık saptanmış bir gereksinmesidir. Halen belirli sayıda sol parti ve hareket henüz küçük olmalarına rağmen, Komünist partinin yanında aktiftirler. Dahası bazı sol ve ilerici kişilikler, kendi çevrelerinde toplanmış-ışbirlikçi olmayan Yunanlıları harekete kazandırıyorlar.

İktidar sorunu devrimci mücadelenin temel

sorunudur. YKP, Yunanistan'da değişimin savunusunu yaparak emperyalizme ve tekelere karşı mücadele veren toplumsal ve siyasal güçlerin amacının hükümeti ve daha sonra da siyasal erki ele geçirmek olması gerektiğine inanıyor. Doğal olarak bu, işçi sınıfının öncülüğünü, değişim için mücadele veren bütün grupların daha sıkı bir işbirliğini gerektirir. Böylece tekelci oligarşinin ve onlara hizmet eden siyasal çevrelerin toplumsal temelleri zayıflatılarak daha radikal değişimlerin yolu açılır.

Geçiş süreci içinde devletin sınıf yapısı kongre öncesinde ve kongre sırasında yapılan tartışmaların konularından bir tanesiydi. Biz bu konuya diyalektik bakış açısıyla yaklaştık ve halen bu konuda teorik olarak yapılması gereken çok iş olduğuna inanıyoruz. Bu çekinceye rağmen, sol güçlerin erki ellerine geçirmelerinin devletin sınıf yapısında kendiliğinden keskin bir değişiklik getirmeyeceğini ve bu yapının daha bir süre burjuva kalabileceğini düşünüyoruz. Değişim, devletin kurumlarının demokratikleştirilmesini ve bu kurumların sosyalist çizgi doğrultusunda gerçekleştirilecek reformların uygulanmasını sağlayacak, geçiş devleti için gerekli olan temeli hazırlamaktır. Dahası bu tepeden aşağı olmayacak, geniş tabanlı toplumsal hareketin üzerine dayanarak yapılmasına özen gösterilecektir çünkü devrimci sürecin kalıcılığının tek garantisi halk kitlelerinden gelecek olan baskıdır.

Amacımızı gerçekleştirmek için gereksinme duyduğumuz şey, 12. Kongre'nin de belirttiği gibi, niteliksel olarak yeni bir parti düzeyinin çalışmaya başlamasıdır. Son birkaç yılda partimiz güçlendi kadroları genişledi, etkisini yaygınlaştırdı, yeni bir taşra örgütlenmesi dizgesi geliştirdi ve kitle hareketlerinde kendine bir temel buldu. Yeni arkadaşlar ve destekçiler kazandı. YPK artık, gittikçe tutucu hale gelen hükümet siyasetine etkin olarak karşı koyuyor. Ama, bir devrimci kendisine karşı eleştirel olmak zorundadır, azla yetinmez ve kazandığıyla mutlu olamaz. Epey yol almış olmasına rağmen değişim için mücadelenin nesnel gereksinimleri daha hızlı artıyor ve biz henüz amacımıza ulaşmak için niteliksel bir gelişme gösteremedik. Artık, alışılmış kalıplar içinde bildik standartlarla çalışamayız, yeni kriterler geliştirmeliyiz ya da kongrenin belirttiği gibi daha karmaşık soruların geçerli olduğu sınavlardan geçmeliyiz. Bu zorunluluk sadece parti üst kadrosu için değil ortak mücadelemizde-seyirci, ya da yönetmeliklerin yumuşak takipçisi kalmak yerine, buluşçu ve sorumluluk sahibi savaşçılar olarak yerini almak isteyen bütün komünistler için geçerlidir.

Değişime giden yolda ilerleyebilmek için geniş kamu desteğine gereksinmemiz vardır. Bu desteği sağlayabilmek yoğun örgütsel, ideolojik ve siyasal çalışma yapmaktan geçer. Eylemlerimizde, sloganlarımızda ve önerilerimizde işçi sınıfının, kadınların, gençlerin gerçek çıkarlarının dile getirilip getirilmediğini kendimize defalarca sormalıyız. Kitle bilincini etkilemek için gerekli olan toplumsal çıkarların belirlenmesi, ancak sosyo-politik gelişmelerin araştırmasındaki, eğilimlerin belirlenmesindeki ve bilgi akışındaki süreklilikle sağlanabilir. Bu yöntemle parti örgütünün çalışması, gelişmelerdeki de-

şiklikler ve sızramalarla yaşamın kalp atışlarıyla uyumlu hale getirilebilir.

Ancak, bizim çalışan kesimin gereksinimlerine ve isteklerine kalıcı yanıtlar verme ilkemiz ancak bu isteklerin ılerleme ve değişime, işçi sınıfının ve bütün sol cephenin birliğinin konsolide olmasına giden yolla uyumlu olmasına bağlıdır. Değişik gruplara, hatta toplumsal tabakalara taviz vermek, kitlelerin eğitimine ve bilinçlenmesine zarar verir ve devrimci bir partinin de yararsız bir sempati kazanmasından başka bir işe yaramaz. Ama, bütün bunlara rağmen bu tür istekler dile getirildiği de bile, doğaldır ki konumumuzu açıklamak ve ilgili taraflarla akılcı ve dolaysız bir diyalog başlatmamız zorunludur; bu, kamuoyunu demokratik ve nesnel yollarla etkilemenin ve yeni siyasetimizin tamamlayıcılarından birisidir.

Zaman zaman örgütlerimizin eylemleri sonucu öncü rolü ile, prestiji arasında seçme yapılması zorunda kalınan-partinin barış hareketi içinde, sendikalarda, tek dereceli seçim sistemine geçilmesi ve baskının demokratikleştirilmesi için yapılan mücadelelerde ve en son yerel ve parlamento seçimlerinde bu güçlerle ortak eylemler yapılarak işbirliğinin geliştirilmesi ve güçlerin bir noktada toplanabilmesi yolunda gerçek adımlar atıldı. Bu işbirliğini yeni bir düzeye çıkarmak, daha yaygınlaştırmak ve belirli bir rutine oturtmak günümüzün zorunluluğudur. Bir uzlaşmaya varabilmek için toplumsal gelişmenin temel konularında açık bir diyalog başlatılmasını ve düşüncelerin karşılıklı değişimini sürekli hale getirebilmesini önkoşul olarak görüyoruz; karşılıklı anlayış ve güven yoluyla sol güçlerin ortak programı çikartılabilir.

Böyle bir program etrafında birleşmiş olan ittifakta başı çeken kim olacaktır? Bu soru tamamiyle spekülasyondur. Bizim amacımız eşit, bağımsız güçlerin koalisyonudur. Doğaldır ki, toplumsal yaşamdaki değişimi sürekli hale getirenler ve daha büyük bir enerji ile geliştirenler öncü aşamasına yükseleceklerdir.

Bizim, sosyalist perspektif doğrultusunda değişim siyaseti için çalışmaya hazır olanların birliğine katılmaları için önerilerimizi iletmeye çalıştığımız kesim özellikle-siyasal partilerin üst düzey yöneticileri değil, ülke önünde yeni yollar açma arayışı içinde olan toplumsal güçlerdir. Bu güçlerin öncülüğünde birlik yaşam bulacak ve güçlenecektir. Doğaldır ki bu, biz bir zirve toplantısı için çaba sarfetmeyeceğiz demek değildir. Halkın bir bölümü şu anda komünistlerin önerileri etrafında birleşmeye hazır değildir; kanaatler değişiktir, o zaman siyasal tartışmalar başlasın ve düşünceler çarpışsın. Biz, atasözünün dediği gibi "Şarabımızı sulandırmayacağız", çalışan kesimin gerçek gereksinimleri ile olan bağımızı koparmayacağız, onların çıkarlarını koruyarak kendi ilkelerimizin savunucusu olacağız ve bu ilkeler doğrultusunda kitle eylemlerine katılacağız. Yaşamın pratiği ortaya değişik görünümler sererecek ve kimin toplumun gereksinimlerine en doğru yanıtı verdiği belli olacak. Ancak bu yolla devletin erkinin el değiştirmesine yönelik geniş bir cephe oluşturulabilir. Çalışan kesimle arasındaki ilişkilerde yanılsamalar ortaya çıkmaktadır. Burada anlatılmaya çalışılan, kibir ve kendini

beğenmişlik, esneklik yoksunluğu, diyaloglarda kullanılan taciz edici üslup ve kitleler üzerinde patronluk kurma olarak algılanılabilecek yanlış anlaşılmalıdır. Komünistlerin toplumsal ve siyasal çalışmalarında-yaşamlarında doğrudan demokrasi temel kural olmalıdır ve açıklık siyasetinin yaygınlaştırılması mücadeleimizin yasası olmalıdır.

Bu bağlamda, YPK kadrolarının özellikle işçilerle sürekli olarak yenilenmesini, merkezi ve yerel organlarda liderlik biçimini, temel örgütlenmelerin artış rolünü, öncülüğünü ve eylemliliğini ve komünistlerin ideolojik olgunluklarının artırılmasını kapsayacak biçimde, parti içi demokrasiye gereken önem verilmiştir. Kongre, parti örgütlerinin, destekleyicilerimizle, sol eylemcilerle, partinin konumuna ve çözümlerine ilgi duyan çalışan kesimin üyeleriyle seçimler ya da diğer siyasal kampanyalar aracılığıyla ortaya çıkan olanaklar sırasında ilişki kurmak yerine, bu ilişkileri belli bir rutine oturtmalarının-yaşam alanlarını zenginleştireceğini üzerinde önemle durarak belirtmiştir. Örneğin, halka özellikle onların toplumsal çevrelerindeki parti örgütlerinin eylemleri ve partinin total siyaseti ile ilgili konularda raporlar verilmesi ve bir diyalog başlatılması bu konuda kayda değer ilerlemeler sağlayabilir. Bırakalım halk kafasının içinde bizi nasıl algıladığını ve yargıladığını açıkça dile getirsin. Partinin yaşam bulması ve ilgi alanı partinin kitle temelini oluşturan işçi sınıfı ve geri kalan çalışan kesimle dolaysız olarak bağlantılıdır.

Halen bir dereceye kadar, dar, yararcı ve soyut teorik bir yaklaşımın etkisi altında olan ideolojik çalışmanın genişletilmesi YPK'nin değişim siya-

setini destekleyecek ölçü dizgelerinin oluşturulmasında önemli bir role sahiptir. Bu hataları düzeltebilmek için kadrolarımızın daha geniş bir bölümünün genel eğitimlerinin ve kültürel düzeylerinin yükseltilmesi için sarf edilen çabalara katılması gereklidir. "Biz tüm partinin düzeyini yükseltmeyi amaçlayan, devrimci bilimsel teorimizi geliştiren ve kendilerini bilim adamları düzeyine çıkarmaya çalışan eylemciler ve parti entellektüelleri istiyoruz." Merkez komitesinin kongreye sunduğu raporda bunlar söyleniyordu.

Parti forumu, komünist akademisyenleri bugünkü Yunan toplumunun gelişme açılarını ve eğitimlerini kapsayan bütüncül bir çalışma üzerinde odaklaşarak -özgün ulusal özellikler dikkate alınarak yeni bir gelişme türü ve bizim sosyalist konumumuz, ile ilgili sorunların çözülmesi için- Marksist-Leninist teori ve yöntemleri zenginleştirmek için biraraya çağırıyor. Biz bütün sol ve ilerici aydınlarla bu sorunlar üzerinde açık bir tartışma başlatmaya ve ülkenin geleceğinin sorumluluğunu üzerimize almaya hazırız.

Sosyalist dönüşümün stratejik çizgisi komünistleri saflarını sıklaştırmaya, buluşçuluklarını geliştirmeye ve enternasyonalist Marksist-Leninist ilkelerini büyük bir sakinlikle korumaya zorluyor. İyimserlikle doluyuz, güçlü bir parti potansiyeline, etkili bir siyasaya, etkin bir örgüte ve denenmiş kadrolara sahibiz. Bütün bunlar pratikte yerlerini aldıklarında 12. Kongre'nin çözümleri hiç şüphesiz uygulamaya dökülecek ve kafamızın içindekileri yüksek sesle dile getirmek için ortada hiç bir neden kalmayacaktır. Bu Kongre Yunanistan ve Yunan halkı için tarihi bir dönüm noktası olacaktır. ■

Zeki Adsız yayınlanmak üzere dergimize bir mektup göndermiş. Ancak mektup elimize geçmedi. Aynı mektup Hevliya Gel Dergisi'nin 11. sayısında yayınlandı. Saygularımıza alıyoruz.

"104 SANATÇI, YAZAR, ÖĞRETİM ÜYESİ, SENDİKACI", M. EKMEKÇİ ve CUMHURİYET GAZETESİ'ne AÇIK MEKTUP

30 Ağustos 1987 tarihli Cumhuriyet gazetesinde, Mustafa Ekmekçi imzalı ve "Yurt Dışından Sesler" başlığını taşıyan yazıyı hayretle okudum. Yazı değişik kesimlerce adeta demokrasi ile özdeşleştirilen referandum olayı ile ilgili.. Ve açık sahtekarlığı içeriyor. Dolayısıyla gecikilmiş bile olsa (ki, teknik nedenlerden ötürü belli bir gecikme sözkonusudur), zorunlu bir açıklama gerektiriyor.

Yazıda, "Çoğu sürgün yaşamı sürdürün 104 sanatçı, yazar, öğretim üyesi, sendikacı yurtdışından Türk kamuoyuna bir çağrı yaparak, 6 Eylül'de "Evet" oyu verilmesini istediler" diyor ve sözü edilen "çağrı"dan pasajlar aktarılıyor; "çağrı"yı yapanlar arasında kimi aydınların, benim ve daha bir yığın " ne idüğü belirsiz" insanın ismi sıralanıyor.

Oysa, herşeyden önce Zeki Adsız olarak benim,

böyle bir çağrıdan hiç mi hiç haberim yok. İkincisi de daha da önemlisi, ben, düşünce ve davranışım, referandum aldatmacasına karşı tutum aldım; referandumda "Evet" ya da "Hayır" oyunun kullanılması için değil, referandumun kendisine Hayır denilmesi için çalıştım.

Ama buna rağmen, böylesine önemli bir konuda, birilerini, benim adıma düşünce ve tutum belirlemeleri, en basitinden büyük bir ahlaksızlıktır. Bu sorumsuzluğun, hatta kalpazanlığın faillerini açığa çıkarmak ise, ahlaki bir görevdir.

İşte ben, "104 (siz 103 okuyun) sanatçı, yazar, öğretim üyesi, sendikacı"yı, Mustafa Ekmekçi ve Cumhuriyet gazetesini, bu ahlaki görevlerini yerine getirmeye çağırarak yetineceğim. Aksi halde saydıklarımın tümü, bu ahlaksızlığın suç ortakları olmaksızın kurtulamayacaklardır.

Yönetenlere Masallar-II

Ar ve Haya Duygularını Rencide Eden Kürdan

Bilgesu ERENUS

Muzur ve huzur yasalarıyla yönetilen memleketlerden birinde bir ve iki'nin olup olmaması o denli önemli değil, bir ve iki'nin dışındaki sayılar zaten para saymada ve ceza biçmede kullanılıyormuş, asıl önemlisi pireler ve develermiş. Hangisinin tellal hangisinin berber olduğu tartışmalı ise de pireler ve develer tartışmayı sevmediklerinden dönüştürerek iş biürmeye alışkın imişler.

İşte tam da bu girizgah sonrası, nasıl olmuşsa olmuş Kürdanın biri ehemmiyetlice bir davada "Ben akşamdan kalmayım" demeyip kadının huzuruna çıkıvermiş. Hazurunun bir kısmı pek yadırgamamış bu çıkışı. Öyle ya huzur ve muzur yasalarıyla yönetilen bir memlekette kadının huzuruna çıkmakla yetinmeyip, kadının yardımcısı fitneci başının bir kulağına bir diş arasına girip çıkmaya başlayınca işin rengi değişmiş. Üstelik de tam o sırada toplumun ar ve haya duyguları konuşuluyormuş. Kadı durumu göz ucuyla fark etmiş, etmiş ama, adalet mülkün temeli olduğu için sesini çıkaramamış. Üstelik de vakanüvisler davadan yana bir hayli heyecanlı görünüyormuş o gün. Ya kadın asılacakmış ya da kitap yakılacakmış çünkü. Bu nedenle tanınmış hanendeler, sazandeler ve bu arada Çukurova'nın eski kabadayıları, katipler, ecnebi sefaret memurları bile bana ne demeyip bu kez davayı dinlemeye gelmişlermiş.

Kürdanın münasebetsizliği yüzünden kadı fitneci başının gözlerini aramış gözleriyle, hani fırsatını bulsa işaretleyecek, işaretleyecek ama fitneci başının gözleri yeri-ne ağzıyla karşılaşmış, say ki, esnemeye açılmış bir büyük mağara. Kadı "esnek esnek gotirir" bildiğinden adalet mülkün tekelinde bir daha fitneci başıya bakmamış, öndeki davaya bakma kararı almış yalnızca. Bu yüzden muzur avukata vermiş ilk sözü. Muzır avukat kadının, "gece ikide yatım dosya inceledim" demesine aldırmağı uzun uzun estirmiş konuşmasını, illa da savunduğu kişilerin edebi değerleri söz konusu olduğunda.

"Devletimiz baki oldukça bu iki isim bilinecektir" demiş, sürdürmüş sonra. "Müvekkilem lüm dünya üniversitelerinde ders verecek nitelikte bir yazardır, davetli olarak gittiği Amerika ve Avrupa'da bu tür dersler vermiştir, çeşitli ödüller almıştır, müvekkilim de ödüller almış bir sanatçı ve yayıncıdır, ticari amaçların ötesinde saygın bir kişi. Her ikisinin de eserleri, çeşitli dillere çevrilmiştir."

Sonra da, işte bunlar haklarında çıkan yazılar deyip, bunlar da ansiklopedilerden alınan fotokopiler deyip, uzatmış kadıya. Davayı dinlemeye gelenler hani şu sazandeler, hanendeler, katipler "vah" demişler. "Vah ki vah" sanatçının kendini kanıtlama zorunda kalışı resmi makamlara. Ama adaletin mülkün temeli olduğunu onlar da çok iyi bildiklerinden seslerini yükseltmemişler.

Tam o sırada akşamdan kalma Kürdan tel tel bıyıklarını kabartıyormuş fitnecibaşının. Üstelik de işi azıtıp konuşmaya başlamasın mı? "Sanat eseri tahrir mi eder acaba, tahrir mi eder, hangisi?"

Başta kadı ve orada bulunan herkes münasebetsiz

kürdanın sesini ar ve haya duyguları daha fazla incinmesin diye duymazlıktan gelmişler. Kadı, asılacak kadına vermiş sözü.

"Her iki kitabım da onbeş yılı aşan bir emeğin ürünüdür. Biri gerçek bir olaya dayanır. Ötekisine gelince, Picaso'nun Guernica adlı tablosundan sarı renkleri nasıl silemezseniz, bir aşk romanından da aşkı.."

Asılacak kadın konuşurken iki diş arasında geçici yerini alan Kürdan her masal kahramanı gibi kelime oyunlarını yüksek sesle sürdürmeye başlamış. "Bedli mi yoksa behemi mi?"

Bedi'nin güzel, behemi'nin hayvansı olduğunu bildiği için kendinden fevkalade memnun kalıp bu kez aynı keyifle fitnecibaşının diş etlerine de değmeye başlamış. Kadı bakmış ki olmayacak, asılacak kadının işbirlikçi yayıncısına vermiş sözü. "Biz edebiyatın ne olduğunu, sayın savcıdan, başbakanlık memurlarından öğrenecek değiliz."

İşbirlikçi yayıncı o konuşurken Kürdan fitnecibaşının kulağından yeni çıkmış olduğu için fitnecibaşının parmakları arasında gururla dikilip başını bulduğu yağlı sarı rengin tadını çıkarıyormuş. Kadı dayanmamış pencereyi açtırmış. Camdan temiz hava gireceğine bacalarda dolanan kurşun kokusu girmiş. Asılacak kadın son sözüdür diyerek, "iki romanımın toplumun ar ve haya duygularını rencide ediyor diye imhasını istemek, davanın adli değil politik olduğunu göstermektedir" diyormuş tam o sırada.

Fitnecibaşı Kürdanı saçlarının arasına daldırıp yüksek sesle esnemiş. Hazurun dönüp fitnecibaşına bakınca, esnemesi yarıda kalmış. İmha edilmesi istenen kitap yüreği ağzında çaresizlikten dine sığınıp "geyirebilirdi de, buna da şükür" demiş.

Asılacak kadın "Aklanmamı bekliyorum" diyormuş ki, Kürdan, masal kahramanı olacağını anladı ya, "bu kadın imha değil ihya istiyor" diyerek, söz oyunlarını sürdürmüş.

Kadı n'apsın, dava dosyasını bir ileri tarihe kapatırken, demiş "bir açıklama yapacağım, vakanüvisler, sakın ola ki yazmaya." Vakanüvisler "söz" demişler "yazmayız".

"Ağırceza Mahkemesi Reisi olarak bir insanın canını idamdan kurtarma umudunu nasıl sonuna dek araştırıyorsam, bir kitabın değerlendirilmesini de, onu imhadan kurtarma umuduyla yapacağıma kimsenin kuşkusu olmasın!"

İmhası istenen kitaplar kapaklarını birbirine vurup alkış tutmuşlar.

Hazurun bu söze bir sevinmiş bir sevinmiş, eski Çukurova kabadayı bile kendisini tutamayıp "hey" diye bağırılmış. Güneş o gün iki kez doğmuş sanki. Hem bu ikincisi birinciden çok daha parlak. Üstüne üstlük incecikten "çıt" diye bir ses duyulmasın mı? Hazurun hemen anlamış vaziyeti. "Gene de onurlu Kürdanmış" demişler. Sonunda dayanamayıp, kendi kendini kırdı!

Dava o günlük bitmiş ama masal hala sürüyor. Bu yüzden de bu masalı okuyanlar gökten üç elma düşmesini bir boşa beklemiş.

Cezaevlerinden...

12 Eylül'den bugünlere uzanan süreçte cezaevleri sorunları hiç gündemden çıkmadı. Devrimci tutuklular, siyasi şubelerde gördükleri insanlık dışı işkencelerden sonra, cezaevlerinde de aynı muameleye tabi tutuldular, tutuluyorlar. Baskı ve uygulamalar ortadan kalkmadı, cezaevi direnişleriyle geriledi, zaman zaman biçim değiştirdi ancak varlığını hep korudu.

Türkiye'de cezaevlerindeki baskı ve işkenceler 12 Eylül rejiminin niteliğini deşifre eden en net uygulamalar oldu ve bu yönüyle tüm dünyada haklı bir "ün" kazandı. Vietnam zindanlarına rahmet okutacak düzeyde çeşitlilik ve "yaratıcılık" dolu işkence yöntemleriyle cezaevleri birer toplama kampına dönüştürüldü. İnsanlar katledildi, sakat bırakıldı, tedavi edilmedikleri için ölüme terk edildi. Akla, hayale gelmeyecek iğrençliklerle dolu fiziki işkence yöntemlerini psikolojik yıpratma ve insanları kişisizleştirme, posalaştırma ve zihinsel olarak teslim alma çabaları bütünlüyordu.

Bu uygulamalar bugüne değin başarıya ulaşamadı. İnsanlar kendilerini yakarak ölüm oruçlarına yatarak, defalarca açlık grevlerinde yaşamlarını öne sürerek direndiler, teslim olmadılar. İnsanları siyasi kişiliklerinden soyutlama, robotlaştırma çabaları hep geri tepti.

Bugünlerde 12 Eylül'ün ilk yıllarındaki düzeylerde olmasa da aynı uygulamalar yer yer biçimsel değişikliklere uğrayarak sürüyor. Yurdun dört bir yanında büyük bir hızla inşa edilen E (tipi) cezaevlerinin yanı sıra, daha da bir "özel tip" olan cezaevleri gün-

deme geliyor. Eskişehir cezaevi bunların en başta gelenleri. Bu cezaevinden yazan Şükrü Göktaş, cezaevi yöneticilerinin intikamcı ve taraflı tutumlarının sorunların önemli bölümünü oluşturduğunu vurguluyor. Cezaevi idaresinin sol görüşlü tutukluların havalandırma süresini günde 3 saat ile sınırlarken, sağ görüşlülere bütün gün bu hakkı tanınması bu taraflı tavrı açıkça ortaya koyuyor. Yasaklamalara

Daha sonra milletvekillerinin sahip çıkmaması üzerine bırakmak zorunda kalıyordu.

Sağmalcılar cezaevi de daha önce inşa edilmiş, Eskişehir cezaevi gibi "uslanması mümkün görülme-yen siyasiler" için hazırlanmış "hücre tipi" bir cezaevi. Buradan Toplumsal Kurtuluş'a yazan "Güneşe Çağrı" dergisi sahibi Kubilay Akpınar şöyle diyor: "Bulduğumuz cezaevi 1985 yılında insanı sağlığına aykırı

gerekece olarak tek tip elbise getiriliyor. Şükrü Göktaş şöyle yazıyor: "Tek tip elbise giymediğimiz için hiç bir görüşe çıkarılmıyoruz. Tek tip elbise nedeniyle avukatlarımızla görüşürmüyoruz, savunma hakkımız engelleniyor. Aynı nedene bağlı olarak acil durumlarda bile elbise giymedikçe hastaneye götürülmüyoruz. Koşullarda, yemeklerimizi masa olmadığından, beton üstünde yerde yiyoruz. "Yine aynı cezaevinde bulunan oğlu Rıza Doğan ile 8 aydır görüştürülmeyen Hüseyin Doğan protesto için açlık grevi yapıyor.

olduğu görülerek kapatılmış bir cezaevidir. Ve daha da sağlıksız bir hale getirilerek, pencereleri daha da küçültülerek yeniden açıldı. Cezaevlerinin insan sağlığına uygun olup olmadığını belirten 'sağlık raporları' bulunması gerekirken buranın sağlık raporu yoktur." 1, 2, 3 kişilik hücrelerden oluşan bu cezaevinde bu yetmiyormuş gibi tek tip elbise giymedikleri için insanlara ayrıca hücre cezası verilmekte, sağlık koşulları bozulduğunda çağrılan doktor ise "burada nasıl yaşıyorsunuz?" şeklinde tepki gösterebilmektedir. Da-

ha sonra hastalananların hastaneye sevk edilmesi gerekiyor: "Sevk için idareden gelen memurların ilk sordukları soru tek tip elbise giyip giymeyeceğimiz oldu. Yani tek tip elbise giyersek sağlık hizmetlerinden yararlanıp hastahaneye götürülecektik. Aksi taktirde götürülmeyip ölüme terk edilecektir. Tek tip elbise giymeden hastaneye gitme konusundaki ısrarlarımız sonucunda 7 arkadaşımız sevk mahalline çıkmayı başardık. Fakat burada da bizi daha başka sorunlar bekliyordu. Sevk mahallinde, içimizde günlerdir kanama geçiren arkadaşlarımızda bulunmasına aldırmaksızın üzerimize askerler çullandılar ve hastalık falan dinlemeden üç arkadaşımıza tek tip elbise giydirdiler. Ve onları hastaneye sevk ettiler, diğerlerimizi ise hücrelere geri gönderdiler. Bu uygulama ülkemizde insan sağlığına ne kadar önem verildiğini açıkça göstermektedir. Türkiye'de işkence yapılmıyor diyerek bu konuda uluslararası anlaşmalara imza atanlara sormak gerek. 'Hasta insanların hayatlarıyla oynayarak yapılan bu uygulama işkence değil de nedir?'"

Cezaevlerinde ağırtan saldırı ve işkence yerine giderek cezaevleri tüzüğü bahane edilerek verilen tecrit, hücre cezaları, tek tip elbise giymekten dolayı verilen cezalar ve yasaklamalar yer alıyor. Cezaevi yöneticilerinin kitlesel yıldırma ve baskı politikalarının yanında bireysel uygulamalarda gündeme gelebiliyor. Gaziantep cezaevinden yazan Hüseyin Aktülün ve Doğan Dargın şu anda Sinop cezaevinde bulunan Garbis Altınoğlu'na uygulanan özel muamele ve baskıyı aktarıyorlar. Birçok cezaevi doğaştırılan ve en sonunda Sinop cezaevine sevk edilen ve 6 ay hücre cezasıyla cezalandırılan idam hükümlüsü Garbis Altınoğlu nezdinde idam cezasını zamana yayarak insanları cezaevinde ölüme sürükleme olayını vurguluyorlar. " İdam cezasını bu yöntemle zamana yararak infaz etme politikasına karşı

kararlıca mücadele etmeli. Bu politika boşa çıkarılmalıdır. Onların içinde buldukları olumsuz koşullardan kurtarılıp, normal cezaevi koşullarında yaşamlarını sürdürmelerini sağlamak mücadele ile gerçekleştirilir ancak.

Şimdi genel politika ve uygulama siyasi tutukluların belirli cezaevlerinde bulundurmamakla birlikte, idam hükümlüleri bu genel uygulamanın dışında tutuluyor. Onlar diğer devrimci hükümlülerin bulunduğu cezaevlerine gönderilmedikleri gibi,

topluca değil, değişik cezaevlerinde üçer-beşer kişilik gruplar halinde tutuluyorlar." Böylece idam hükümlülerine ek bir ceza uygulanmış oluyor. Tüm baskıların yanında böylesi bir ayrımcı tavra alabildiğine karşı çıkmak gerekiyor.

12 Eylül'den bu yana işkenceleri ile ünlü Diyarbakır cezaevinde ise 10/2/1988'de 2000 tutuklu ve hükümlü aileleriyle anadilleri olan Kürtçe konuşmalarına izin verilmediği için süresiz açlık grevine başladı. Cezaevi idaresince tutukluların anadillerini konuşabilme talebi "konuşarak değil, kokuşarak da anlaşılır" gibi insanlık dışı bir yaklaşımla küçümsenerek red edilebiliyordu. Açlık grevindeki tutukluların aileleriyle görüşmesine izin verilmiyor ve aileleri üzerinde de baskılar sürüyor. 150 kişilik tutuklu yakınlarının Diyarbakır'da yürüyüşü engellenmeye çalışılıyordu. Metris, Aydın gibi diğer cezaevleri de desteklemek amacıyla açlık grevleri başlıyordu. Diyarbakır Cezaevi'ndeki eyle-

min 12. gününde eylem başıyaya ulaşıyor ve Kürtçe konuşma yasası, tek tip elbise zorunluluğu kaldırılıyor ve diğer birtakım talepler kabul ediliyordu. Ancak bu kazanım 12. günde hayatını kaybeden PKK davasından idam hükümlüsü Mehmet Emin Yavuz'u geri getirmiyordu.

Bugün ANAP iktidarı büyük ölçüde uzatılmış 12 Eylül rejimi anlamına geliyor. Cezaevleri bunun açık örneği. Cezaevlerindeki insanlarımız bu olguyu her gün yaşıyorlar ve direnmek gibi insan oğlunun en güzel erdemini yüksekte tutuyorlar.

Cezaevlerindeki insanlarımız bugün toplumun en duyarlı kesimlerinden birini oluşturuyor. Gaziantep özel tip cezaevinden bir basın açıklaması gönderen bir grup devrimci tutuklu İsrail'in işgal altında tuttuğu Batı Şeria ve Gazze'de Filistin halkına uyguladığı vahşeti kınıyorlar. FKÖ Ankara temsilciliğine hitaben yazılan mesajda şöyle diyorlar: "Biz, vahşi 'dayak politikasının' bütün faşist, gerici ve işgalci rejimlerin, halkların direnişini kırmak için kullandıkları alçakça araçların en eskisi olduğunu biliyoruz. Gene biliyoruz ki, bir halk kazanmaya karar vermişse' dayak ya da başka vahşet yöntemleri, onu uygulayanların iğrençliğini göstermekten başka sonuç vermeyecektir.

Gururlu Filistin gençliğinin, kahraman kadın ve çocuklarının ve bütün Filistin halkının yürüttüğü mücadelede, katlandıkları acılarda ve yoksulluklarda, bütün varlığımızla yanlarındayız. Zaferi kazındıkları gün de büyük bayramlarında da onlarla el ele olabilmeyi bütün kalbimizle istiyoruz.

Halkınızın mücadelesini, bütün halkların kurtuluş mücadelesinin şerefli bir örneği olarak selamlıyoruz."

Cezaevleri tüm baskı, işkence ve yasaklamalara rağmen onurun, direnişin simgesi 12 Eylül döneminin yüzü oldu. bu gün de aynı ruh ve duyarlılık sürdürülüyor. ■

KAYNAYAN FİLİSTİN İÇİN DAYAK VE DUA

Filistin halkının bitmeyen mücadelesi, çeşitli dalgalanmalarla, alçalış ve yükselişlerle sürüp gidiyor. Uzun süren bir duraklama ve kargaşa döneminden sonra Filistin Direnişi yeni bir toparlanma ve saldırı aşamasına ulaşmış görünüyor.

Özellikle, İsrail işgali altındaki Batı Şeria ve Gazze'de yaşayan Filistinliler, bu kez şaşırıcı ölçüde genç, hatta çocuk yaşta direniş güçleriyle mücadeleyi yükseltmeye başladılar. Yaser Arafat'ın "benim yeni generallerim" dediği bu direnişçilerin eylemleri ve İsrail'in izlediği politika, yeni yılın ilk aylarında politik gündemin önde gelen konuları arasında yer aldı.

Amerikan güdümündeki ve sosyal demokratları da içine alan İsrail hükümeti, önce, genç ve çocuk yaşta Filistinli göstericilerin üstüne ateş açtı; pek çoğunu katletti. Daha sonra, dünya kamuoyunun belirgin tepkisi karşısında, plastik mermi kullanırmaya başladı. En sonunda da daha etkili olduğuna inandığı yeni bir yolu denemeye başladı. Bu yol, Arap müteşebbislere sipariş ettiği meşe odunlarıyla ve başka elverişli aletlerle, hayvanlara uygulanacak olsa dünyanın bütün hayvansever dernek ve örgütlenmelerini ayağa kaldıracak şiddette ve sokak ortasında dayaktı.

Ama, çok şükür, insanlık ölmemiştir daha. İşte bu ölmeyen insanlık sert biçimde kınadı İsrail hükümetini ve askerlerini. Patronları Amerikan yetkilileri bile tepkilerini dile getirdiler.

Türkiye'de de insanlık ölmemiştir; hele müslümanlık hiç ölmemiştir. Amerika'dan da işaret geldikten sonra, tepkisiz kalmak olur mu?

Yazılar, demeçler, televizyon

programları birbirini kovaladı. Derken, Tercüman Gazetesi bir büyük kampanya açtı: Almanya'lara kadar bilecümle müslümanı Afganistan ve Filistin'deki müslümanlar için dua etmeye çağırdı. Kampanya, hükümet ilgililerinden siyasi parti yöneticilerine kadar geniş bir destek buldu. Bu arada, Dışişleri Bakanı Yılmaz, SHP Genel Başkanı İnönü, DYP Genel Başkanı Demirel, ANAP Genel Başkan Yardımcılarının başı Keçeciler bu gazeteye destek demeçleri verdiler. Ayrıca, Türk-İş, Hak-İş, Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği, Ziraat Odaları Birliği, Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, Din Görevlileri Federasyonu kampanyaya katılma kararı aldılar.

Şubat ayının ilk günleri boyunca bu kampanya yürütülüp aynı ayın ilk mübarek Cuma gününde tamamlandıktan bir hafta sonra, perşembe ve cuma günleri İstanbul'un üniversite öğrencileri Beyazıt Meydanında 12 Eylül sonrasının, eski adıyla, ilk "korsan" gösterilerini gerçekleştirdiler. Cumartesi günü ise De-

mokratik Mücadelede Kadın Derneği ve TAYAD, "Filistin Halkıyla Dayanışma ve Siyonist Vahşetli Kınama" konulu bir basın toplantısı düzenlediler. Basın Toplantısından sonra Sultanahmet'e doğru yürüyenler, günlük gazetelerin haberlerindeki deyişle, polis tarafından "meydan dayağından geçirilerek, cop, tekme ve yumrukla dağıtıldılar". Böylece, Filistin'de direnenler ve İstanbul'da onları destekleyenler, aynı cezaya çarptırılmış oldular.

Filistin halkının direnişi sürecektir. Başarıya ulaşacağı da kesindir.

Türkiye'nin devrimcileri Filistin Direnişini her zaman desteklemişlerdir. Bir zamanlar Filistin gerillaları ile yan yana emperyalizme ve siyonizme karşı çarpışan kendi evlatlarına anarşist, terörist diye saldırıların, yıllardan beri Filistinli direnişçileri bütün emperyalist dünya ile birlikte eli kanlı terörist ilan etmekten çekinmeyenlerin icazetli dua kampanyaları ise hiçbir yerde makbul değildir. Tanrı katında bile! ■

ABD, KÜRTLERİ "ULUSAL AZINLIK" OLARAK GÖRMeye BAŞLIYOR

SHP Milletvekili Mehmet Ali Eren'in yürekli ve yerinde konuşmasından sonra başta SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ve onu destekleyen İlhan Selçuk "azınlık" sözcüğünün yanlışlığını açıklamaya çalıştıkları sırada ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Schifter, Kürtlere ulusal azınlık statüsü tanınmasını istedi.

Erdal İnönü, İlhan Selçuk ve görüşdaşları ABD Dışişleri Bakanlığı'nın bile gerisine düştüler.

Amerika Birleşik Devletleri Dış İşleri Bakanlığı'nın insan haklarıyla sorumlu en üst düzey yöneticisi olan Dış İşleri Bakan Yardımcısı Richard Schifter, Türkiye'de Kürtlere yönelik geniş kısıtlamalar olduğunu, bunların ve özellikle Kürtçe üzerindeki yasakların kaldırılması gerektiğini söyledi. Schifter, açıklamasında Türkiye'de "Türk Hükümeti'ni kaygılandıran silahlı bir isyanın varlığına" da işaret etti.

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Kürt ulusunun varlığı tartışmasıyla ilgili olarak ABD Hükümeti'nin görüşünü şöyle belirtti: "Kürtler'in, Türkiye'de, nüfusun diğer bölümünden çok açık ve kesin bir şekilde kültürel ve linguistik farklılıklar gösteren bir grup oluşturduklarına inanıyoruz. İnancımız odur ki, Lausanne Antlaşması'nda yer alınmakda birlikte, uluslararası alanda kabul gören standartlara göre, Kürtler ulusal bir azınlık olarak, bu hakların tanınmasına ve bunlara saygı gösterilmesine hak kazanmaktadırlar." ABD Hükümeti'nin bu açıklaması, Türkiye'de bir Ermeni azınlığı ya da Grek azınlığı olduğunu kabul eden ancak Kürtler için "azınlık" sözcüğünün kullanılmasını sakıncalı ve tehlikeli gösteren Erdal İnönü veya İlhan Selçuk'u zor duruma sokuyor.

ABD "Kürt Kültürü'nün

korunmasını ve özellikle Kürtçe üzerindeki yasakların kaldırılmasını istiyor. Richard Schifter, yaptığı açıklamada, Kürtler üzerinde Türkiye'deki kısıtlamalarla ilgili olarak "kayıtlarımızı Türk Hükümeti'ne ilettik" diyor.

Schifter Türkiye'ye Geldi

ABD Hükümeti'nin İnsan Hakları ile görevli en üst düzey yöneticisi olan Richard Schifter bir süre önce Türkiye'ye geldi ve bazı temaslara yaptı. Türk Hükümeti Schifter'in gezisini mümkün olduğu kadar basından gizlemeye çalıştı. ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Türkiye'ye geldiğinde, Doç. Dr. Yalçın Küçük'ü de Amerikan Maslahatgüzarı'nın Ankara'daki evinde bir akşam yemeğine davet etti. Hapishanelerdeki durum ve idam dosyaları konusunda görüşlerini aldı.

Schifter'in Türkiye'deki bu temaslardan kısa bir süre sonra Milli Savunma Bakanlığı, askeri cezaevleri yönetmeliğini değiştirerek, solcu tutuklu ve hükümlülerin durumlarında nisbi iyileştirmeler sağladı. ABD Dış İşleri Bakan Yardımcısı, Türkiye'de yapmış olduğu temaslarda, idam dosyalarının yerine getirilmemesi konusunda ikna olduğu izlenimini verdi, ancak, Türk Hükümeti'nin her tavsiyelerini de hemen yerine getirmediğini eklemek gerektiğini duydu.

Kürtçe Tercüman

ABD Hükümeti'nin Kürtlerle ilgili sert eleştirilerini içeren raporunun ve arkasından Bakan Yardımcısı Schifter'in

Yalçın Küçük Üniversiteden Yeniden Çıkarıldı!

İstanbul DGM'de Davası Başlıyor

Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Yalçın Küçük, Ankara Altıncı Bölge Mahkemesi'nden almış olduğu üniversiteye dönme kararının Danıştay Beşinci Dairesi'nde iptal edilmesiyle üniversiteden yeniden uzaklaştırıldı. Yalçın Küçük, 1402 sayılı yasa ile sıkıyönetim komutanı emriyle üniversiteden atıldıktan sonra üniversiteye dönebilen ve görevini sürdürebilen tek öğretim üyesiydi.

Yalçın Küçük'ün üniversiteden uzaklaştırılması için Danıştay Beşinci Dairesi'nin üçte iki çoğunluğuyla ve başkan ile bir üyenin karşı yazısına karşın vermiş olduğu kararla, 1402 sayılı yasa ile görevlerinden uzaklaştırılmış olan öğretim üyelerinin yargı yoluyla görevlerine dönme kapısı da tümüyle kapatılmış oluyor.

Yalçın Küçük'ün birisi öğrenciliğinde ve öğrenci eylemleri düzenlemek nedeniyle olmak üzere bu dördüncü kez üniversiteden uzaklaştırılmasıdır. Şubat ayında gerçekleştirilen bu uzaklaştırmadan sonra 1 Mart tarihinde İstanbul DGM'de davası başlıyor. İstanbul DGM'de Yalçın Küçük ile birlikte Mehmet Emin Sert ve Toplumsal Kurtuluş'un desteklediği bağımsız sosyalist aday Sait Üner de yargılanıyorlar. ■

açıklamalarıyla aynı zamanda Türk Hükümeti de, Türkiye'de Türkçe bilmeyen yurttaşlar olduğunu resmen kabul etmeye başladı. Diyarbakır Valiliği, Kürtler için kürtçe tercüman kullanıldığını açıklamak gerektiğini duydu. Hükümet'in onayı ile yapılan bu açıklama, ABD Hükümeti'nin eleştirileriyle ilgili görülüyor. ■

İLHAN SELÇUK

ve

EVELEME GEVELEME PARTİSİ

SHP İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Eren'in Meclis'te Kürt sorununu üzerine söz alması sağın hücumları kadar ilericiler arasında netleşmenin artmasına yol açtı. Milliyet'in Başyazarı aslan terbiyecisi Altan Öymen, derhal hem Eren'in konuşmasının meclis kararıyla yasaklanmasına ve hem de Eren'in konuşmasına karşı çıktı. Eren'i, parti disiplini çiğnemekle suçladı ve bu konuda SHP'nin harekete geçmesini talep etti. Milliyet'te başyazar Altan Öymen, Eren'in başına, Turgut Atalay örneği bir talih kuşu konmasını istiyordu.

Mehmet Ali Eren'in konuşması SHP içinde hizip kavgalarını da canlandırdı. Ali Topuz Grubu Deniz Baykal Grubu ile birleşerek Kürt kökenli, alevi ve sendikacı milletvekillerini temizleme hayalleri yapmaya başladılar. Erdal İnönü önce bunların güçlü olduğuna karar verdi. Sonra yalnızlıktan korkarak eveleme-geveleme yolunu izledi.

İlhan Selçuk, Cumhuriyet'te kendisine hiç yakışmayan bir tutumla eveleme-geveleme partisinin sözcülüğünü üstlendi. Eren'in konuşmasını özünde savunur görünmekle birlikte önemli biçimsel itirazlarla eleştiriyordu. Selçuk şunları yazıyordu: "Gerçekte Mehmet Ali Eren'in, konuşmasında tepki yaratacak nitelik yoktu, ama gündeme ve dile getirilmiş biçiminde eksik ve yanlış görünen bir yan vardı. Türkiye'de henüz bu gibi konular hoşgörü, sağduyu, özgürlük ortamında tartışılmıyor. Sosyal Demokrat Halkçı Parti ise oluşum sürecindedir. Parti yönetimini zor durumda bırakacak her kişisel çıkış, demokrasiye katkı gibi görünürken tersi sonuçlar doğurabilir." İlhan Selçuk'un yazısını

hatırlayanlar Selçuk'un nerede ise aynı sözleri bir kez de Ecevit veya başkaları adına yazdığını hatırlayarak gülümsediler. İlhan Selçuk, sürekli sağduyu çağrıları yapan bir yaşlı hocaya benzemeye başlıyor.

Erdal İnönü'nün desteğe ihtiyaç duyduğunu düşünmüş olmalı. Eren konuşması konusunda eveleyen-geveleyen Erdal İnönü için "Erdal İnönü'nün bu konuya yaklaşımı ise gerçekçi, dengeleyici ve sağlamdır" diye yazıyor.

3 Şubat 1988 tarihli Milliyet Gazetesi ise, "ekonomik olayların

ve gelişmelerin kamoyuna tarafsız bir şekilde iletilmesi ve basında objektif yayıncılığı teşvik" için TÜSİAD tarafından verilen ödülleri kazananların belli olduğunu yazıyor. Kapalı devre yayın yapan Dünya Gazetesi'nden İki gazeteciden başka bir tek Cumhuriyet'ten Osman Ulagay, Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği'nin ödülünü alıyor.

Herhalde Cumhuriyet'in ekonomik konulara "yaklaşımı da gerçekçi, dengeleyici ve sağlamdır". İlhan Selçuk biraz da Cumhuriyet okumalıdır. ■

EĞİTİMCİLER DERNEĞİ (EĞİT-DER) KURULDU

Öğretmenler ekonomik, demokratik, sosyal sorunlarına çözümler aramak, yeni kazanımlar sağlamak için kısa adı EĞİT-DER olan Eğitimciler Derneğini kurdular. 16.2.1988 günü kurulan derneğin amaçlarını bir basın toplantısında açıklayan Eski TÖB-DER Başkanlarından Ali Bozkurt özelle şunları dedi: "Ülkemizin eğitim-öğretim düzeni giderek yıkıma sürüklenmektedir. İlkokuldan üniversiteye kadar, eğitimin tüm basamaklarında, katı, bağnaz ve ilkel bir anlayış egemen kılınmaktadır. Çocuklarımızın ve gençlerimizin yeteneklerini özgür bir ortamda geliştirmeleri engellenmekte, ortaçağ uygulamalarına benzer karanlık bir gidişin tohumları ekilmektedir. Cumhuriyetin kuruluşuyla bir-

likte gerçekleştirilen, eğitimin birliği, laik ve bilime dayalı eğitim ilkesi terk edilmiş bulunmaktadır. Beyin gücünün geliştirilmesine yönelik konular bir tarafa bırakılmakta, kişiliksiz, bireyci, ırkçı, hoşgörüden ve konulara eleştirel bakıştan uzak kuşaklar yetiştirilmektedir. Korkuya, zora ve savaş kışkırtıcılığına dayalı bir eğitim düzeni demokrasinin ilkelerine, giderek daha da hızlanıp yaygınlaşan evrensel barış sürecine tümyle ters bir tutumla egemen kılınmaktadır.

Türkiye Muallimler Birliği, TÖDMF, TÖS, TÖB-DER ile sürdürülen örgütlü öğretmen savaşımının bu yeni halkası EĞİT-DER'in tüm öğretmenlerin geniş birliğini sağlayacağına inanıyoruz."

DUYURU

Bizler Alman ve Türkiye'li olarak bir yılı aşkındır cezaevlerindeki siyasi tutuklu ve alleleri ile her türlü dayanışma faaliyetleri sürdürmekteyiz.

Mart ayı sonunda Türkiye cezaevlerini konu alan bir sergi yapmayı düşünüyoruz.

Cezaevlerindeki ve dışardaki dostlardan Karikatür, resim, elişleri mektup v.b. bekliyoruz.

**Siyasi Tutuklularla
Dayanışma Komitesi,**
Adına
Anna Schmidt
Postlagerkarte 063281 C
1000 Berlin 36.
B. ALMANYA

EYLÜLİST REFORM YA DA DEVŞİRMECE

Eylül öncesinde de, sonrasında da hep aydın bunalımı yazan Selim İleri'nin içi aydınlanıyor. Milliyet gazetesinde çalışıyor ve "vakıf ana" Semra Özal'a günlerce gazetede yer alan röportajlar düzenliyor.

Güneydoğu'daki olaylar üzerine "İntikam alınsın" fetvasını veren Semra Özal'ın aşlında bu kesin ve otoriter tutumunun altında acıma duygusunun olduğunu keşfediyor Selim İleri.

Bunalan kahramanlarıyla bunanıyor Selim İleri. Kurtuluşu kabakçiceği gibi birdenbire açıveren Semra Özal'la röportajda buluyor. Kabakçiceği gibi açıveren papatya Semra bunalımcı Selim İleri'ye içini döküyor. O döküğe Selim İleri rahatlıyor. Biri asalet tasdikli yaptırıyor, diğeri onanıyor.

Toplumsal Kurtuluş'ta Eylül list reformlar dönemi diye yazıldı bu dönem için. Devşirme dönemi. Selim İleri devşirilmek istiyor ve şimdilik el öpüyor. ■

"UNUTMAYINIZ HERKESİN SİYASETEN ÇEKİLMEME HAKKI VARDIR"

Mehmet Ali Bey'e futbol oynarken atlet ol diyorlar, atlet oluyor.

Mehmet Ali Bey'i camiye zorla götürüyorlar.

Mehmet Ali Bey Kur'anı arapça bildiği için mecburen okuyor.

Mehmet Ali Bey gazete çıkarmaya zorunlu kalıyor.

Mehmet Ali Bey politikaya girmiyor. itiliyor.

Öyle görünüyor ki, Mehmet Ali Bey kendi başına karar almıyor.

Daha lisede yani 1925'de Kapital'i okumaya çalışan, Manifestoyu okuyan Mehmet Ali Bey, 1988'de sosyalizmi Mustafa Kemal ile tanımlıyor.

Mehmet Ali Bey "komünist

suçlamasına" kızmıyor, anlayışlı öğretmen edasıyla sosyalist olduğunu anlatıyor. "Rusya'ya komünist diyor ve tasvip etmiyor komünizm rejimini. Hatta şok oluyor Mehmet Ali Bey "Rusya'ya gittiğinde. Komünist Rusya'da üç şeyi çok kınıyor; bir, suçluların istasyonda yürütülmesi, iki, Troçki'nin resminin sırtından yapılması ve yüzünün az görülmesi, üç, insanların işi gücü yokmuş gibi kuyruklar oluşturarak Lenin'in mozesine "tapmaya" gitmesi. Tabii Stalin de oluşan böyle bir tapma geleneği kullanacak.

1934'de Balkanlar'da rekor sahibi milli atletimiz Mehmet Ali Aybar bunları, bir süre başkanlığını yaptığı TİP'in kuruluş yıldönümü 13 Şubat 1988'de Hürriyet gazetesinin Kelebek ekinde söylüyor.

Yalçın Küçük söyledi ama yinelemek yarar var, çünkü Mehmet Ali Bey hep istemi dışında iş yapıyor; "emekli olunuz artık. İnanınız, zorla içine girdiğiniz politikadan emekliliğinizi istediğinizde kimse sizi engellemeyecektir. Unutmayınız herkesin politikadan çekilmeye hakkı vardır." ■

"MİSAFİR" FRANSA'DA SAHNELENİYOR

Fransız Kültür Bakanlığı'nın mali desteğiyle Fransa'da ve Fransızca olarak Theatre de Venir, Geleceğin Tiyatrosu, tarafından oynanacak L'Invite'in Fransa temsilcilerini izlemek ve Paris Galası'nda bulunmak üzere yazarı Bilgesu Erenus, Mart başında Fransa'ya gidiyor.

Bilgesu Erenus'un "Misafir" oyunu Fransa'da, Fransız Hükümeti'nin mali desteğine sahip Theatre de Venir, Geleceğin Tiyatrosu, tarafından Fransızca olarak sahneye konuyor. Fransız

oyuncuların oynayacağı oyunu, Türkiye'li yönetmen Işıl Kasapoğlu yönetiyor.

L'invite, Misafir, oyunu yazarı Bilgesu Erenus, oyunun Fransa'daki gösterilerinin bir bölümünü izlemek ve 22 Mart'ta Paris'te yapılacak galasında bulunmak üzere Mart ayı başında Paris'e gidiyor. Dönem Yayıncılık Yönetim Kurulu Başkanı ve Dergimizin Sahibi Bilgesu Erenus, Avrupa'nın diğer bazı ülke ve kentlerinde de inceleme ve temaslarda bulunmayı planlıyor. ■

"TAMAMLANMAMIŞ" TARTIŞMALI NOTLAR

Temel DEMİNER

"Her kafadan bir ses çıkarsa olmaz, tek bir kral olmalı tek bir baş" (Homeros/İlyada) deme niyet ve gayretinin, yeniden düzenleyiciliği ile, devreye sokulan bir süreç, 'tutturamamış'lığıyla aşınarak geriliyor.. Bunu görmeyen bilmeyen yok. 'A' lobre des majorites/silencieuses/ sessiz çoğunlukların gölgesi'nde olsakta, bunun da artık böyle olmayacağını, olamayacağını varsaymamız için bir neden yok. Ama herşeyin daha da fazla önem kazandığının ve onca olup bitenin ardından *ne yapılacağı*nın bilincinde ve eylemliliğindeyse.

(bir)

Burada bir parantez açıp, hemen şunları belirtmem gerektiği kanısındayım; onca olup bitene bir göz attığımızda, sayısı bir hayli az olan, ender alt başlıkları bir yana bırakırsak, tarihimizin önemli bir kesitinin şu başlığı taşıdığı çıkar karşımıza: *Yenilgi*.

Bilmem fazla duygusalca dramatize ettiğimden mi, nedir?... bu tarih bence Sisyphus'un trajedisini çağırıştır.

Tarihimiz, geleceğimizi oluşturan başkaldırılarıyla, nihayetinde esir yaşanmıştır. Bu bir 'kader' olmadı, halde, kaybeden hep bizizdir, kazananlarsa onlar...

Düşünüyorum da, onlar hep biz kaybettiğimiz için kazanmışlardır. Hem de *zırh içindeki 'ölü'lüklerinin* uzatmalı kimlikleriyle.

(iki)

Bu neden böyle oldu?.. Neden çok kuşkusuz. Ama en başta sosyalist olunamamasından. Sosyalizm adına, sosyalizme 'ilericilik' kisvesi altındaki egemen boyunduruğun içerilmesinden. Bu egemen boyunduruğa, sosyalizm arasında 'aşılabilir duvarlar olmadığı' yollu yaşantılardan, ya da sosyalizmin ciddi çizgiler çizmek zorunda olduğu 'sağ'ından 'medet' ummaktan, demokrasi savaşımı adına aslanan alanların boşaltılmasından, bilim eylem diyalektiğinin bütünlüğünde çubuğu anlamsız bir aşırılıkla bir yana kıvrırmaktan vb.'leri...

Nedenler çoğaltılabilir ve tartışılabilir. Kuşkusuz tartışılacak da. Ama sırf lanetlemek ve günah çıkararak köşesine çekilmek için değil. Aksine geleneğine sahip çıkacak geleceğine yönelmek için.

Kısacası saydıklarım subjektif nedenlerdi. Bir de işin, objektif zaruretlerden kaynaklanan yanı da vardı. Kuşkusuz birçok şey, yeterince 'olgun' değildi. Örneğin modern sınıfların oturmuş yer alımından tutun da, yapısal işleyişe kadarkı bir alay alanda.

Öyle ise, tarihe esir düşmüşlüğümüze ilişkin olarak, *objektif dezavantajlardan ve subjektif zaaflarımızdan* sözdebiliriz.

(üç)

Söz edilmesi gereken bu süreçte, tüm oluşumların hareket bağımsızlıkları, kendiliğinden gelişimleri ve

canlı varlıkları, karşıtlıklarından oluşma bir bütündü. Bu bütünün seyrü seferi ile bugüne ulaşmışlık boyutu ise, bizlere tekabül ediyordu.

Öyle ise, çekinmeden bir gerçeği dile getirerek, *biz bir geleneğin devamcıları ve kaçınılmaz kalıtçılarınız* diyebilmeliyiz.

Evet, kimileri bunu nihilistçe ve eylülist motiflerle iğdiş etmeye kalkışsa da, biz bir geleneğin kalıtçılarınız. Ayrıca, böyle bir geleneğin kalıtçılığı ve bu kalıtın savunucusu temelindeki geliştiricileri olmaktan onur duyarız.

Şunu belirtmeden de geçmeyeyim: Kalıtı korumak, kendimizi kalıtla kısıtlamak ve ona dogmatikçe bağlı kalmak anlamına gelmez. Kalıtın devrimci savunucuları, hiç bir koşul altında yaşanana yeniden yaşamak bağlamındaki bir kopyacılıktan yana değildirler.

(dört)

Bunlardan neden mi söz ediyorum?...

En iyisi bir anımsatma ile 'yanıt'lamak:

"Kendimizi aldatmayalım, acı hakikatin yüzüne iyice bakmak cesaretinde bulunalım. Bizi içine düşürtüklere bozgun, düzensizlik, kölelik, aşağılama çukurunu öçmek, onu dibine kadar yoklamak gerekir. Durumu ne kadar açıkça farkederseniz, irademiz o kadar sağlam ve tav edilerek çelikleşmiş olacaktır." (Lenin)

Yanıt bence bu ve burada... Hem de tam bu dönemde. Yaşanılan kuşatmada...

Geleneğini savunarak, onu *eleştirel bir süzgeçten geçiren bir kollektiviteyle tarihe neden esir düştüğümüzü bir daha karşımızdakilere bu olanağı sunmayacağımızı anlamak gerekiyor.*

(beş)

Dünyada tüm deneyimler gösteriyor. Güzelin sağlığı doğumu, ancak zorlu ve uzun uğraşların, belki de çeşitli uğraş ve kesillerdeki yanılılarıyla da bezenerek, yaratılabilmıştır. 905'den 917'ye ve benzeri bir alay özgün örneği anımsamak yetecektir. Bunu anlamayan sadece ödelek liberallerdir...

Yine bir anımsatma yapmadan geçmeyeyim:

"Eğer savaşım ancak kesinlikle lehte olan şanslarda kabul edilseydi, dünya tarihi şüphesiz kolay yapılırdı." (Marx)

(altı)

Bunlara kısaca değindikten sonra devam ediyorum: Verili durumda, sağından solu'ndan çekiştirilmeyen bir sosyalizmi bulabilmek için, geleneğine sahip çıkanların ciddi boyutlu bir arkeolojik kazıya girişmek zorunda olduklarını düşünüyorum.

Geleneğe taraf olan bir direngenliğin, geleceğe talip olabilmesi, sosyalizmi alt üst etmekle iştiğal eden 'yeni'likçi revizyonistlerle boğazlaşmaktan geçecektir. Tabii bu yapılırken de, böylesi bir ideolojik/teorik faaliyet,

İçe kapanık mikro politikaların edilgenliğini aşarak, makro perspektiflerin eylemliliğiyle taçlandırılmak zorunda kalacaktır.

Bu noktada, kimya öncesine denk düşen bir ilkellik olan Simya'cı ütopyilerden arınmanın önemi çok büyüktür. Çünkü bir yanıyla da,

"Ütopya ya da hayal kurma, bağımsızlık eksikliğinin, zayıflığın ürünüdür." (Lenin)

Çünkü, neo Jakoben bir partizanlık dememle birlikte, yükselilecek çılgınlıkları ve canhıraş teryatları şimdiden duyar gibi oluyorum...

"Tepeden inmecici/elitist/ikameci" ve ... Biz bunları dinlemekten bıktık. Ama işi gücü bizleri 'suç'lamakla sınırlı olanlar, bunları dile getirmekten bıkmadılar. Her neyse... Ama şunu da belirtiyim: Neo Jakoben bir partizanlık, nesnel koşulları ve bu koşulların içerdiği olanak ve zorunlulukları kavrayarak/ anlayan, nesnel olguların sosyalist bilimsellikte kavranmasının sağladığı evrensel temel bir birikim üzerinde yükselen çağdaş bilimin eylem kılavuzunun araçlığıdır, olanakları çözümlemeye yönelik bir anahtarlıktır, bir çıkış noktası ve yöntemidir...

Siz buna hayır diyenler. İtiraz ve itiralarınızdan başka öneriler de sunabilmelisiniz. *Ama tarihi bir kez daha ve yeniden yazmaya kalkışmamanın, eleştiri uzmanı kesilmiş tashihçiliği ile değil elbette...* (Ha bu arada 'orta yol olmadığını da' sizlere, geçerken anımsatayım)

Siz beğenin beğenmeyin, sizlerin 'tepeden inmecilik, elitistlik, ikamecilik' diyerek 'lanet'lemeye kalkıştığınız tarihi toplumsal hayat, her şeyden önce siparişler üzerine hazırlanamayan tarihi toplumsal eylem ve onun özgün oluşum, şekillenme biçimlerine dayanır. Sizlerin 'entel' teorizminizi mistisizme götürsen açmaz da, kafanızın bunu alamamasıdır. Tarihi toplumsal eylem içindeki insanlar, tarihlerini öz eylemlilikleriyle, kendilerini yarattıkları yeni ile gerçekleyerek yaratıp doğrularlar. Sizlerse bunu anlamak yerine, eylemden kopuk ve onu özgürlüğü ile anlamayan bir skolastisizmle, 'entel'liğiniz aşkına gerçek dışılığı tartışmaktasınız.

Bana kalırsa, tartışma konusu olan, 'modern' konumlu cehaletinizin tartışmacılığıdır.

(yedi)

Sırtına geçirdiği kaftan ile, konumu ne olursa olsun, cehaletin hiç bir zaman, hiç kimseye, zarardan öteye bir faydası olmadığını düşünüyorum.

Onun için de P.J. Curie'nin şu sözünü çok seviyorum:

"Günümüzde bilimi savunmak gerekiyor. Bilimi savunmak da belli bir yüreklilik istiyor."

Curie'ye bütün içtenliğimle ve heyecanla inanıyorum. Evet günümüzde, yürekli bir bilimsellik ve cüret gerekiyor. Eylemden kopuk, ona sırt dönmüş bir yüreksizlikle bilim olası değil.

Kimilerine pek 'anlaşılmaz'ca bir duygusalılıktaki bir deyiş gibi gelse de, yürekli cüretkar ve eyleme yönelik bir bilimsellik insana, doğadaki ve toplumdaki yasalarla bilinçli ilişkiye geçme ve değiştirme olanaklarını sunuyor. Bilim ancak böylelikle 'laf'da kalmıyor, değiştirme filine bağlanabiliyor, eleştiriselliği ile yaratma ve yaratılanı tüketme eyleminin yolunu aydınlatabiliyor.

İşte tam da bunun için, tarihe bilincini eylemin eleştiriselliği kazandırıyor. Böylelikle de, tarihsel eleştiri karşımıza, varolmuştan varolana kadarki toplumsal faaliyetlerin, gelenekleri ve reddetmediğimiz kalıtı ile, varolması gereken için yenilenmesi sorununda odaklanmış olarak dikiliyor.

(sekiz)

Diyeceklerimi 'tamam'lıyorum:

Yine tepeden ve en güvendikleri araçları ile geldiler. Çapları oranında, küçümsenemeyecek işler gerçekleştirip, bir yapı değişikliğini devreye soktular. Kanımca, 46'lardan devraldıkları enkazlarını, belirli düzeylerde restore ettiler. Ama temelli sorunlarını azdirtma olanağı ile, 'bastırmak ve engellemek'ten başkaca da bir sonuca ulaşamadılar.

Bunları yaparlarken, 77'den beri yöneldikleri bir 'Brezilya modeli' yolunda da 'enerjik' adımlar attılar. Vardıkları noktayı, ne bir süreklilik ne de bir liberalleşme kavramının pratiği ile niteleyebilmemiz olası değildir. Ortada gerileyen bir asker/polis kırması ucube vardı. Ucubenin geleceği ise, belirsiz olmakla birlikte, kaçınılmaz olarak yükselen kutuplaşmaların/platformların arasındaki savaşımca *yeniden ve mutlaka bir karar altına alınacaktır.*

Bu karar ertelenebilir, ama engellenemez. Evet, yeni düzenlemenin içinde yer aldığı iş bölümüne bağımlılıkların artması ile baskıların çoğalması arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Bu ilişki toplumcu demokratik enerjilerin felç edilmesine ve dikkatlerin türbanvari başka alanlara çevrilerek dağıtılmasına çalışmaktadır.

Lakin giderek ivme kazanan, kristalizasyon ve toparlanma döneminin sonunda da görüleceği gibi tüm bunlar geçicidir.

Ama ortada boylu boyunca başka bir soru var ve yanıtlarını arıyor: *Ya bizler, kalıcı olana hazır mıyız, hazırlanabiliyor muyuz?...*

Bir kez daha fenersiz yakalanmamaktan yana olanların yanıtlamak zorunda oldukları soru da buradadır, her şey yeniden ve bir kez daha başlarken... ■

Aysel Zehir... Eylül hapisanelerinde sürdürülen yıldırma politikasına karşı devrimci inadıyla ve onu besleyen bilinciyle savaştı. 1984'de, sonradan ölüm orucuna dönüşen açlık grevine katıldı ve 66. gününde bilincini yitirdi. Aynı eylemde **Abdullah Merat, Haydar Başbağ, Mehmet Ali Öktülmüş, Hasan Telci'yi** kaybettik.

Kayıplarımız bir şanlı direniş simgeliyor.

Mahkemede son sözü sorulduğunda "devrimciğimle onur duyuyorum" diyen Aysel Zehir'in sağlığına kavuşması ve pasaport hakkını kazanması amacıyla bir kampanya başlatıldı. "Aysel Zehir'i yaşama döndürelim" kampanyasına katılmak devrimci kamuoyunun bir görevi olarak ortada duruyor.

Türkiye İş Bankası Kadıköy Rıhtım Şubesi Hesap No. 234 5267 Döviz Tevdiat Hesap No. 301-14579 DM olarak

PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan'ın Ekim Devrimi'nin Yetmişinci Yıldönümü nedeniyle yazdığı oldukça uzun bir yazısı elimize geçti. Yazıda, sondaki kısa bir bölüm dışında, Ekim Devrimi'nin anlamı üzerinde duruluyor ve sonrasındaki gelişmelere ilişkin bazı görüşler ileri sürülüyor. Bu değerlendirme ve görüşlerin Devrim sonrası ile ilgili büyük bir bölümünü, yazının başlığını bu şekilde kısaltılan içeriğine uygun hale getirerek, okuyucularımız bilgisine sunmakta yarar gördük.

EKİM DEVRİMİ

ve

SONRASI

(...) Bu devrimin içinde birçok kişilik ve bunların barındıkları birçok örgüt bulunmaktadır. Ama bunların hepsi son tahlilde o dönemin egemen emperyalist burjuvazisiyle ona karşı iktidar savaşımını yürüten proletarya arasında bocalayan küçük-burjuvaziye dayanan örgütler ve partilerdir. Şubat ve Ekim Devrimi arasındaki dönemde Menşevikleri ve sosyalist devrimcilerin durumu, kısa soluklu burjuva demokratik devrimi sırasında bu sınıfların iktidara gelişleriyle birlikte yaşanan birçok hazin gelişme bilinmektedir. Kısacası Ekim Devrimi bütün bu güçlerle çarpışarak ve onları yenilgiye uğratarak zafere ulaşmıştır. Ardından bunların kendi aralarında birleşerek iç savaşa giriştiklerine ve bununla devrimi boğmaya çabaladıklarına tanık oluyorduk. Bu savaş, uyanan ve savaşın etkilerinden henüz üzerinden yeni atan emperyalizmin içte birleşen bu kalıntılara dayanıp tutucu küçük-burjuva güçlerini harekete geçirerek, henüz kurumlaşmayan ve sığağı sığağına yaşayan devrimi tasfiye etme hareketidir. Daha sonra ortaya çıkan Hitler faşizminin sosyalizmi imha etme girişimleri bu gelişmede ivmesini bulmaktadır. İç savaş Ekim Devrimi'ni kalıcı bir temele kavuşup kavuşamayacağını belirleyen, dünyanın bu parçasında sosyalizmin inşa edilip edilemeyeceğinin sınanması anlamına gelen ve en az Ekim Devrimi kadar büyük anlamı bulunan mücadele yıllarıdır.

Bu yıllarda devrim, emperyalizmden de büyük destek bulan ve sınıf temelini daha çok küçük-burjuvaziden alan çok çeşitli baş kaldınlara, sabotajlara ve komplolara tanık olmuştuk. Ancak Ekim Devrimi'nin ateşi içinde gelişen bu savaş aynı zamanda iktidar sorununun doğru çözümü için nelerin yapılması gerektiğini ve devrimci şiddetin oynadığı rolünü de açığa çıkarmıştır. İşte tam da bu iç savaşın sonunda bilimsel sosyalizmin yetkin temsilcisi ve Marksizmin Leninizm biçimindeki sürdürücüsü olan Lenin ölmüştür. Bu konuda şunu kesin olarak belirtmek gerekir ki Ekim Devrimi ve iç savaşın kazanılmasında ideolojik, teorik ve pratik politika açısından Lenin'in önderliği tartışılmazdır. Ekim

Devrimi'nin zaferine yol açan partinin inşası, savaşın yetkin taktiklerle sürdürülmesi, bu taktikleri mümkün kılan ölçü ve eylem biçimleri Lenin'in ısrarlı ve yoğun çabaları içinde gelişmiştir. Bu taktikler gerek 1905 Devriminde ve gerekse daha sonraki süreçte tasfiyecilik ve sosyal-şovenizmle mücadelede, bununda ötesinde bizzat Ekim Devrimi'nde ve iç savaşındaki uygulamalardan başarısını kanıtlamıştır. Eksik olan şey, henüz sosyalist inşaaya yönelmeden ve sosyalist toplumun kuruluşuna geçmeden, bu kuruluşun yönlendirilmesi, geliştirilmesi ve özellikle kurumlaşmasında söylemesi ve yapması gereken çok şey varken Lenin'in kaybedilmesidir. Denilebilir ki, Lenin'in temelini attığı parti Lenin olmaksızın da Leninizmi rahatlıkla sürdürebilecek bir partidir. Çoğunlukla ağır basan yön de burasıdır. Lenin'den sonraki yıllarda iki değişik anlayış ve uygulama ortaya çıkmıştır. Ömrünün son yıllarında Lenin gelişmelere egemen değildir. Hem parti içinde ve hem de sosyalist kuruluşu doğru gidişte bazı hataları görmüştür. Ancak her iki alanda da kendi doğrultusunu egemen kılabilen durumda değildir. Bu dönemde Lenin'in vasiyetinden bahsedilmektedir. Bu vasiyetinde Lenin muhtemelen sivriken iki kişilikten bahsetmektedir. Bir yandan geçmişi iyi bilinen Troçki diğer yandan Stalin bulunmaktadır. Ve ikisi arasında bir de arada oynayanlar vardı. Parti bu iki kişilik veya bu kişiliklerden biri tarafından temsil edilecektir. Stalin ile Troçki arasında uzlaşma olanağının olup olmadığı varsa bunun ne kadar olduğu henüz o günlerde belirginleşmiş değildir. Fakat bilinen birşey vardır ki, Bolşevik hattı içinde yetişmiş, onun zorlu örgütsel ve eylemsel pratiğini yaşamış, Bolşevizmden başka bir teori ve pratik tanımamış Stalin ile uygulamalarında sık sık Bolşevizmle çelişen hatta kendisinin de iddia ettiği gibi bağımsız bir Marksizm anlayışına sahip olan Troçki arasındaki çatışmadan kazanacak olan Bolşevizmin gerçek militanlığıdır.

Lenin, zaman zaman Troçki ile çok sert tartışmalara girmiş; Troçki'yi çok önemli konularda eleştirmiş,

Menşevizm ile Bolşevizm arasında yalpalayan bu unsurun üçüncü yol adı altında nasıl Menşevizm'e ve tasfiyeciliğe hizmet ettiğini ortaya koymuş, Ağustos Bloku deneyiminden tutalım, daha bir çok pratikte nasıl anti-Bolşevik bir konuma düştüğünü göstermiştir. Ancak yine de Troçki zaman zaman Lenin ile Bolşeviklerle bir araya gelmiştir. Genellikle onun Bolşeviklerin ağır bastığı devrimci adımlara katılmaktan geri kalmadığı, bazen çelişerek bazen de uzaklaşarak devrimle yol adığı görülmektedir. Troçki Ekim Devrimi'ne aktif olarak katılmış ve daha sonra iç savaşta önemli roller üstlenmiştir. Kısacası Rus Devrimi'nin gelişiminde Troçki bir olaydır. O bir Bolşevik değildir ve bunu bizzat kendisi belirtmektedir. Zaman zaman Bolşeviklere yaklaşan, zaman zaman uzaklaşan ama hep yürümüş olan bir kimsedir Troçki. Ekim Devrimi'nde de iç savaş sırasında da bu birlikte yürümeyi en ileri düzeyde sağlayan bir kişidir.

Ekim Devrimi ve iç savaştan sonra sosyalizmin inşasında ve Lenin'in ölümünün ardından Lenin'in mirası üzerinde bir çelişme kendisini gösterecektir. Lenin'in mirası üzerinde Stalin ile Troçki'nin uygulamacılığı arasında bir mücadele kendisini açığa vuracaktır. Daha sonraki gelişme süreci boyunca, sosyalizmin kuruluşunda, ekonomik inşaa ve özellikle devlet bürokrasisinin gelişiminde bu çatışma hat safhaya ulaşacaktır ve dolayısıyla Troçki'nin tasfiyesiyle sonuçlanacaktır.

Troçki'nin şahsında kaybedilen şey nedir? Yine sosyalizm açısından Stalin önderliğinde kazanılan ve kaybedilen şeyler nelerdir? Böyle bir tartışma bu gün hala sürdürülmektedir. Ama şunu teslim etmek gerekir ki, Leninist doğrultunun daha Lenin'in sağlığında Stalin'e yakıştırdığı kaba uygulamacılık bir gerçek olsa bile, sosyalizmin mirası korunmak ve geliştirilmek isteniyorsa, Stalin tipi bir uygulama kaçınılmazdır.

Daha 1920'lerin başından devrim dalgası Varşova önterlerinden geri çekildiğinde ve dünya devriminin gerçekleşme şansı biraz da sosyal demokratların ihanetiyle ortadan kalktığına, bu mirası korumanın yolunun Rusya'da sosyalizmi inşaa etmekten geçtiği açığa çıkmıştır. Evet, başlangıçta evrensel devrim düşünülüyordu; Lenin'in kendisi de bu kaniyi paylaşmıştır. Ama Daha sonra yapılan emperyalizm tahlili ve Rusya'daki devrimci pratik devrimin tek bir ülkede de gerçekleşebileceğini, bunun birkaç ülkeye yayılmasını ve özellikle ulusal kurtuluş hareketleriyle sağlam ittifakının geliştirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. Stalin'in yaptığı Lenin'in daha 1914'lerde ortaya koyduğu bu belirlemeleri hayata geçirmekten başka bir şey değildir. Yani Stalin'in kendisi Lenin'i aşan ve Lenin'e rağmen var olan bir kişilik değildir. O'nun Lenin'in üslubundan farkı, belkide sosyalizmin bu konudaki katı gerçekleştirmesidir. Bir anlamda da bu zorunludur. Her devrimde olduğu gibi devlet bürokrasisini oluşturur ve devrimin üst yapısını yaratırken, daha doğrusu otorite ve iktidarı devlet aygıtı biçiminde kurumlaştırırken çoğunlukla otoriter davranılmak zorundadır. Bugün, "Stalin döneminde bürokrasi çok geliştirildi, ezici bir diktatörlük kuruldu" diye tartışılmaktadır. Bütün devrimlerin tarihi incelendiğinde her devrimin çatısını sağlam kurmadan daha sonra gelişme-

sini sürdüremediği görülecektir. Belli ki bir parti kurumlaşmadan kendi ideolojik mühtevasını uzun süre muhafaza edemez.

Troçki'nin sosyalist ekonominin inşasına ve daha çok da devlet bürokrasisinin gelişmesine tepki duyduğu, bundan çekindiği ve bunu büyük bir tehlike olarak gördüğü, henüz Lenin'in sağlığında da tek ülkede devrim teorisine inanmadığı ve bugün sürekli devrim olarak formüle edilen bir tezin arkasında koştuğu bilinmektedir. Ama şu da çok iyi bilinmektedir ki, Troçki yalnız başına bir insandır. Küçük-burjuva aydın karakteri onu sürekli istikrarsız bir konumda bırakmıştır. Neden Troçki'nin örgütü yoktur? Çeşitli örgütler arasında neden sürekli blok kurucusu olarak geçmekte ve devamlı bazı örgütleri etkileyerek varlığını sürdürmeye çalışmaktadır? Bütün bunların nedeni onun sınıf niteliğinde aranmalıdır. Troçki bir türlü temel çekirdeği tutturamamaktadır. Çünkü dayandığı sınıf temeli buna olanak vermemektedir. Lenin Troçki'yi değerlendirmiştir. Troçki'nin entellektüel çabalarından ve örgütleyiciliğinden yararlanmış. Ancak yalnız bırakıldığında onu tasfiyeciliğe düşmekten kendisini kurtaramayacağını da farketmiştir. Onun devrimci pratiği birçok önemli dönemeçlerinde Bolşeviklerin yardımı olmaksızın nasıl tek başına kaldığı ortadadır. Troçki'nin daha sonra Bolşevik partisi içinde Stalin tarafından aşılmasında da onun bu sınıfsal özelliğini görmek gerekir.

Troçki istikrarlı ve yoğun bir örgütsel pratiği yaşamamıştır; böyle bir pratiğin sahibi değildir. Evet, Bolşeviklerle birlikte devrimi örgütlemiştir; Ekim Devrimi'nin ve iç savaşın örgütlenmesine katılmıştır. Ama temel çekirdek bolşeviklerin çekirdeğidir. Herşeyden önce kendisi bu çekirdekten rahatsızdır. Parti içinde böylesine yoğunlaşmış bir çekirdekten rahatsızlık duymaktadır. Ancak buna rağmen devrimin daha ileriye doğru açılımı, daha az bürokrasi ve daha ileri evrenselleşme şartlarının sahibidir. Ama Rusya koşullarında kurumlaşma tamamlandığında karşılaşılabilecek sonuç Troçki'nin tasfiyesinden başka bir şey olmayacaktır. Çünkü kendisi zaten devrimin gelişmesine ve özellikle onun devlet bürokrasisine kavuşmasına tepki duymaktadır. Buna karşılık Sovyet Rusya'sı koşullarında devrimci bürokrasi -yani devlet- teşekkül etmeden onu korumak imkansızdır. Hele hele 20. yüzyılın ortalarına doğru tırmanışa geçen Hitler faşizmi Komünist Enternasyonalı toptan tehdit ederken Rusya kalesini daha da sağlamlaştırmaktan başka çare yoktur. O zaman dünya devrimini korumak Sovyetler Birliği'nin korunmasıyla eş anlamlıdır. Orada sosyalizmin kurulması demek proleterya diktatörlüğünün güçlendirilmesi demektir. Aksi takdirde faşizmin zafer kazanması ihtimal dahilindedir. Bunu dönemin güçlü emperyalist devleti İngiltere de bilmektedir. İngiltere faşizmin gelişmesine göz yummakta ve onu Sosyalist Sovyetler Birliği üzerine saldırtarak iç savaş koşullarının benzeri bir gelişmenin doğmasını sağlamaya çalışmakta ve Sovyetler Birliği'ni boğuntuya getirmek istemektedir.

Stalin'in yapacağı şey bir an önce sosyalizmin ekonomik temelini sağlamlaştırmak, sosyalist sanayii geliştirmek, tarımda kolektivizasyonu başarmak, devleti

ve özellikle orduyu güçlendirmek ve böylelikle emperyalist kuşatmayı kırmaktır. İkinci emperyalist paylaşım savaşına doğru gidildiğinde yapılan şey budur. Bu süreçte Troçki'nin içine düştüğü durum bilinmektedir. O, "Stalinizmle mücadele" adı altında kendisini doğal bir biçimde Sovyetler Birliği'nde gelişen ve kendisinin "bürokratik sosyalizm" adını verdiği sosyalizmle savaşın içinde bulunmuştur. Bu arada yine orta yerde duranlar da vardır. Bunlar bazen Troçki ile bazen de Stalin ile uzlaşmışlardır. Bunların bir kesimi de aşırı ya da yerinde cezalara çarptırılmaktan kendilerini kurtaramamışlardır.

İkinci Dünya Savaşı'na doğru gidildiğinde, artık bütün sorun faşizme karşı sosyalizmin hatta insanlığın kurtulmasında yatmaktadır. Burada ortaya çıkan gerçek şudur: Ekim Devrimi'nin mirası, bu yıllarda Stalin devrinde hem alt hem de üst yapıda sağlamlaşan bir gelişmede ifadesini bulmaktadır. Buna karşılık Troçkizm bu yıllarda Ekim Devrimi ile ve esas olarak da gerçekleşen sosya-

Sosyalizm yeni bir döneme, kurumlaşma döneminden gelişme ve olgunlaşma dönemine girmiştir. Stalin dönemi ile Brejnev dönemi arasında bir geçiş niteliği taşıyan Kruşçev döneminin silikliği veya geçiciliği hesaba katılmazsa, Brejnev dönemi gerçekten de kurumlaşan sosyalizmin gelişmesi ve olgunlaşmasıdır.

lizmle kendisini tartışma halinde bulmuş, bu çatışmada tasfiye olmaktan kurtulamamıştır. Arada kalanlara gelince, bunlar sosyalist devrimin gelişiminde ve hatta Ekim Devrimi'nde önderlik rolünü oynamış kişilerdir. Bunlar ister devrimin kurbanları, ister karşıtları, isterse gerçek devrimci ruhun temsilcileri biçiminde değerlendirilsin, sosyalizm kurumlaşırken gerçekleşen sosyalizm tarafından alt edilmekten kendilerini kurtaramamışlardır.

Gerçekleşen sosyalizmin daha sonraki durumu bilinmektedir. Daha 1914'lerde Leninizm Rusya koşullarında başarıya ulaşmış, sosyalizmin nasıl sürekli kazanacağına ilişkin teoriyi, İkinci Dünya savaşından sonra hayata geçirmiştir. Sovyetler Birliği'ni çevreleyen birçok ülkede ulusal kurtuluşçu ve sosyalist iktidarlar iş başına gelmiştir. Dolayısıyla bu temelden sosyalizmin bir sistem haline gelmesi sağlanmıştır. Peki, nasıl bir sistemdir bu? Bu, sosyalizmin dünya çapında bir zaferi olmadan, emperyalizme karşı son derece hassas bir dengeyi sağlayan bir gerçekleşmesidir. İşte tam da bu noktada sosyalizm yeni bir döneme, kurumlaşma döneminden gelişme ve olgunlaşma dönemine girmiştir. Stalin dönemi ile Brejnev dönemi arasında bir geçiş niteliği taşıyan Kruşçev döneminin silikliği veya geçiciliği hesaba katılmazsa, Brejnev dönemi gerçekten de kurumlaşan sosyalizmin gelişmesi ve olgunlaşmasıdır. Bu nedenle Brejnev'e apayrı özellikler atfetmek yerinde bir tutum değildir. Brejnev dönemi'nin gerçekleşen sosyalizmin ağır bürokratik yapılanmasının daha da ağırlaştırılmasına ve eski sınıf özelliklerine karşı mücadeleyle Leninist

üslüpla sürdürmemesine bir de emperyalizmin süreklilik arzeden etkileri eklendiğinde ve özellikle Sovyetler Birliği dışındaki sosyalist ülkelerde eski toplumun kalıntıları ve etkilerinin gelişimi göz önüne getirildiğinde, gerçekleşen sosyalizmin sorunlarının neler olduğu kendiliğinden açığa çıkacaktır.

Yalnız bu yıllarda bir de Mao Zedung gerçeği vardır. Mao'nun bir ölçüde Stalin önderliğindeki Üçüncü Enternasyonale rağmen Çin koşullarında devrimi zafere götürmesi söz konusudur. Burada hemen belirtelim ki Stalin önderliğindeki Sovyetler Birliği'nin Çin devrimindeki yeri bizzat Mao'nun kendisi tarafından korunmuştur. Mao, Stalin hakkında yaptığı değerlendirmelerde kendi eleştirilerini açıkça ortaya koymuş; Çin devrimi zafere ulaştıktan sonra Sovyetler Birliği'nde gerçekleşen sosyalizmin bazı olumsuz yanlarına dikkat çekmiştir. Sovyetler Birliği'nde, özellikle Kruşçev dönemiyle birlikte emperyalizmle barış içinde bir arada yaşama tezi öne çıkarılmış, nükleer silahların çıkarılmasından sonra görülen uzlaşma çabaları sosyalizm açısından ciddi bir tehlike olarak belirmiştir. Mao yeni bir teorik yaklaşım getirerek buna karşı koymak istemiştir. Böyle bir çatışma özellikle 1960'lardan başlayarak yoğunluk kazanmıştır. Çin'deki kültür devrimi esas olarak bürokrasiye karşı bir hamle biçiminde geliştirilmeye çalışılmıştır. Çin'de, özellikle Sovyetler Birliği'nde görülen bürokratik kalıplaşmaya karşı tedbir alınmak istenmiştir. Mao, sosyalist aşamada da devrimin yoğun bir sınıf mücadelesi olarak tanımlanıp, uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. Çin'in kendisi bunun birçok denemesine bizzat öncülük etmiştir. Ancak bilindiği gibi Mao da bu çabasını tam başarıya ulaştıramadan ölmüş ve Çin'deki bugünkü yönetim başa gelmiştir. Bugün Çin'de de Sovyetler Birliği'nde yaşananlara benzer bir gelişme izlenmektedir.

Peki, o zaman ortaya çıkan durum nedir? Günümüzde bunun tanımını nasıl yapacağız? Kuşkusuz dünya çapında gerçekleşen bir sosyalizm vardır, bunun inkar edilmesi mümkün değildir. Ancak bu gerçekleşen sosyalizmin içinde ağır bir bürokrasinin varlığı da söz konusudur. Özellikle halkın iktidarı sorunu ve alt yapıda ekonomik sorunlar adı verilen birçok sorun hazırlanan geniş bir reformlar paketi ile aşılacak istenmektedir. Nükleer çağda zor teorisi ya da devrime yaklaşım sorununa, görüşmeler ve uzlaşmalar mantığına yeni yaklaşımlar getirilmeye çalışılmaktadır. Bütün bunlar sosyalizmi maddi bir olgu olmaktan çıkarmamaktadır. Ancak bütün bunlar sosyalist gerçekliği tartışmalı bir platformda ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Gerek Troçki'nin daha 1920'lerde başta bürokrasi olmak üzere çeşitli konulardaki eleştirileri, gerekse Mao'nun 1960'larda yönelttiği eleştiriler, değişik biçimlere bürünse bile, aynı öze yönelik olarak tekrarlanmaktadır.

Bugün özellikle Sovyetler Birliği'nde Gorbaçov'un önderlik ettiği yaklaşımlar vardır. Açıklık politikası ya da Gorbaçov reformları -ki Sovyetler Birliğinde buna yeniden yapılanma adı verilmektedir- denilen yaklaşımların uygulanmasının özellikle önümüzdeki bir kaç yıl içinde kritik geçeceği belirtilmektedir. Gorbaçov değişik bir üslup ve stil getirmeye çalışmaktadır. Bunda olumlu

yanlar görmenin yanı sıra, endişeli bazı hususları görmemek de mümkün değildir. Her şeyden önce, sosyalizmin 70 yılını tartışmaya sunmak, Sovyetler Birliği tarihinin bazı yönlerinin yeniden tartışılmasına olanak sunmak, sosyalist devlet aygıtındaki ağır bürokratik etkileri ortaya koymak, alt yapıda reform ihtiyacını belirtmek ve özellikle demokrasiyi geliştirmenin gereğini vurgulamak olumlu olarak değerlendirilmesi gereken yanlarıdır. Ancak diğer yandan özellikle emperyalizmle ilişkilerde, dünyanın gergin noktaları denilen ve daha çok da devrimlerin geliştiği alanlarda devrimin tasfiyesiyle sonuçlanacak bazı görüşmelerde bulununması endişe vericidir. Yine emperyalizmle var olan çelişkileri çözmede esas ağırlığı görüşmeler yöntemine vermek, söz gelimi silah indirimi konusunda neredeyse görüşmeler yöntemini tek yöntem olarak görmek ve sanki bundan başka bel bağlanabilecek bir gelişme olmayacak gibi davranmak, bir sonuç olan nükleer ve diğer silahları ancak bu görüşmelere bağlamak, sosyalizmin sorunlarının aşılmasını bu görüşmelerin kaderine terketmek endişe verici yönler olarak önümüzde durmaktadır.

Bir daha silinmemecesine barışın yeryüzüne yerleşmesi başta olmak üzere, bütün gelişmeleri bu görüşmelere çok yakından bağlı olarak görmek biraz sığ ve gerçekleşme şansı fazla gerçekçi olmayan görüşlerdir. Burada devrimin rolünün daraltılması tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Bu, acaba Ekim Devrimi'nin kaderinin bu biçimde düğümlemesi tehlikesi mi ortaya çıkarıyor türünden soru işaretlerinin doğmasına neden olmaktadır. Hemen belirtelim ki, bu noktalarda gerçekleşenler tümüyle olumsuz veya olumlu yanlardır demek istemiyoruz. Ama yine de bu biçimde bir tartışmanın ortaya çıkmasını sağlıklı bir gelişme olarak görüyoruz. Daha önce kadarki resmi sosyalizm anlayışı, tartışmaların kendisine bile son derece korkuyla bakmakta ve sanki hiçbir sorun yokmuş gibi kendisini aldatma gafletine düşmekteydi. Buna karşılık bugün gelinen seviye ileri bir seviyedir. Gerçekleşen sosyalizmi tartışmaya açmak, onun sorunlarını ortaya koymak ve kitlelerle birlikte çözüm aramak doğrudur. Bugün bu yaklaşım Sovyetler Birliği'nde ağırlığını göttükçe daha fazla hissettirmektedir. Benzer bir gelişmenin Çin Halk Cumhuriyeti ve diğer sosyalist ülkelerde de ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Peki, bundan çıkan sonuç nedir? Devrime duyulan zorunluluk mu, yoksa devrimin daha da yadsınması tehlikesi mi ortaya çıkmaktadır? Belli ki bunun için hemen belirtmede bulunmak erkendir. Bazı endişeler olmakla birlikte, tartışmanın olumlu sonuçlara varması ve uygulamaların bu temelde olumlu sonuç vermesi de olanaklıdır. Burada önemli olan tartışmaya doğru katılmak; uzun yıllar ihmal edilen ve resmi sosyalizm diye tabir edilen sosyalizm teorisini, bunun devrim teorisini resmi kalıplar biçiminde kemikleştiren ve onun dışındaki her şeye kötü damgasını vuran anlayışını kırmak; insanın temel problemlerinin çözümünde kitleleri esas almak - ki bu da kitlelerin içinde bulunduğu koşullara denk düşer - ve kitlelerin devrimci çıkarlarına bel bağlamak; mevcut çelişkilerin çözümünde belirleyici faktör olarak insanı görmek ve burada insanı esas alan değerlendirmelerle

insanlığı çelişkilerinden kurtarmaktır. Tartışmalar böylesi sonuçlar verdiğinde, bunun önemli bir gelişme olduğunu görmek büyük önem taşımaktadır.

Biz güncel somut durumun aşılmasında devrimin zorunluluğu kesindir diyoruz. Kuşkusuz güncel devrim, Ekim Devrimi'nin mirası üzerinde gerçekleşen sosyalizmden temel bir dayanak alacaktır. Yani günümüzde sosyalist sistem devrimlerin gelişmesinde ve gerek sosyalist sistem içinde gerek dışında ortaya çıkan gelişmeler üzerinde belirleyici rolünü sürdürmeye devam edecektir. Ama burada gelişmelerin tamamen sosyalist sisteme bağlı olduğu, her şeyi sosyalist sistemin sonuna kadar belirleyeceği, halklara düşenin bunu basit bir biçimde izlemek olduğu, kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfına düşen görevin sosyalist sistemi takip etmek ve birkaç gösteriyle desteklemek olacağı hatasına düşülmemelidir. Hayır, bundan kesinlikle böyle bir sonucun çıkarılmaması gerekir. Böylesi sonuçlara varıldığına, bu devrimin yadsınması olacaktır. Böylesi bir tutum Ekim Devrimi'ne ihanet etmekle eş anlamıdır. Gerçekleşen sosyalizmi doğru tanımlamak ne kadar önemliyse, sosyalist sistemde devrimin mirasını doğru korumak ve bunun için söz konusu edilen tikanıklıklara karşı mücadele ne kadar gerekli, zorunlu ve devrimin önemli bir ögesi ise, aynı şekilde ezilen uluslar ve halkların devrimci kurtuluş mücadelelerinin günümüzde çelişkilerinin aşılmasındaki kesinliği de o kadar gereklidir. Bununla birlikte emperyalist-kapitalist ülkelerdeki işçi sınıflarının devrimci çabaları da bir o kadar zorunlu ve vazgeçilmezdir.

Kuşkusuz bunların formülasyonu çoktan yapılmıştır. Bütün sorun bunların her birine gerçek bir ağırlık vermektir. Çoktan beri sosyal-demokrat partilere dönüşen klasik komünist partileri, bugün işçi sınıfını ve onun devrimci kazanımlarını temsil etmekten uzak bir duruma düşmüşlerdir. Ezilen halklar ve ulusların kurtuluş hareketlerinde burjuva uzlaşıcı önderlik devrimi temsil etmekten uzaktır. Bütün bunlar son tahlilde emperyalizmin etkilerini sosyalizme taşımaktan başka bir anlama gelmemektedir. İşte bu konuda devrimi bu etkilere karşı savunmak ve reel sosyalizm içindeki rolünü yeniden doğru koymak büyük öneme sahiptir. Yine günümüzün temel çelişkilerinin aşılmasının bu konudaki anlayışın mevcut etkilenmelerinden arındırılarak sağlaştırılmasına bağlı olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bunu tartışmaların temelini yerleştirmek, çözüme doğru giderken dünya devriminin bu temel müttefiklerine rollerini tam oynattırarak için ağırlıklarını teslim etmek, düşülen sapmaları doğru tespit ederek aşmak büyük önem taşımaktadır. Güncel devrimin zorunluluğu buradan ileri gelmektedir. Bu zorunluluk hala bütün önemini koruyarak devam ettirmektedir. Bu anlamda da Ekim Devrimi, bütün önemini koruyarak sürdürmektedir diyoruz. Ekim Devrimi'ne doğru devrimci yaklaşımın ancak böyle olabileceğini, bunu tavizsiz savunmanın bu mirasa sahip çıkmanın ta kendisi olduğunu belirtiyoruz.

Konuyu biraz daha açarsak, Lenin sonrası Sovyetler Birliği'nde gerçekleşen sosyalizmin durumunu değerlendirirken, iki ana eğilimin ortaya çıktığını belirttik.

Birbiri ile kıyasıya çatışma içine giren bu eğilimler, Bolşevik çekirdeği içinde yoğurulan ve onun pratik örgütlenme hattını yürüten Stalin ile, baştan beri Bolşevik çekirdeği dışında yer alan, bazen Bolşeviklerle mücadele eden ve kimi zaman onlarla uzlaşarak devrimci mücadeleye katılan Troçki'nin yürütmeye çalıştıkları eğilimlerdir. Lenin sağlığında Troçki ile uzlaşmasını bilmiş, birçok demokratik grubu ve akımı demokratik devrime katmayı başarmış, daha esnek bir politika izleyerek bu güçlerden gelebilecek zararları azaltmış, devrimi bu güçlerden gelebilecek olumlu katkılarla yararlandırma yöntemini sürekli özenle işlemiş ve bunda başarılı olmuştur. Ancak Lenin'den sonra gerçekleşen devrimde sosyalist ekonominin inşasına yönelik sınıf mücadelesini daha değişik biçimler almaya zorlamış; özellikle kırsal alanda kollektifleşmeye karşı çıkan çeşitli sınıfların sözcüleriyle mücadeleyi öne çıkarmıştır.

Temelde bu böyle olmakla birlikte, daha önceden kalan ve küçük-burjuva aydın özellikleri ağır basan bazı güçlerin devrimin sosyalist inşaya yönelmesini kendi eğilimlerinin sonu olarak değerlendirdiklerini, birçoğunun bloklaşarak bu gelişmenin karşısına dikildiğini ve ileriye doğru gelişmenin 1939'lu yılların sonunda bu kesimlerin tam bir tasfiyesi ile sonuçlandığını biliyoruz. Burada söz konusu kesimlere karşı çok katı davranıldığı, esneklikten uzak ve kaba olarak ifade edilebilecek uygulamaların bulunduğu belirtilmektedir. Yine Lenin vasiyetinde Stalin'i kabalıkla itham ettiği ve muhtemelen bürokrasiyi ağırlaştırabileceği biçiminde endişelerini dile getirdiği söylenmektedir. Burada önemli olan Marksizmin Leninist uygulamasının Rusya koşullarında belli bir gerçekleşmeye tanık olduğudur. Başlangıçta dünya devriminin gerçekleşeceğine ilişkin beslenen umutlar Lenin'in ölümüne yakın yıllarda sönmeye yüz tutmuş; devrimin sadece Rusya'da zafer kazanabileceği, ancak devrimin sürekliliğini sağlamak için dünya işçi sınıfı ve ezilen halkların kurtuluş hareketleri tarafından beslenmesi gerektiği ortaya çıkmış; bu hareketlerin gelişmesi ile devrimin kurtarılabileceği belirtilerek bu doğrultuda uygulamaya girilmiştir.

Sovyet Rusya koşullarında Stalin'in bütün gücüyle devrimi pratik bir gerçeklik haline getirmeye çalışma, devrimin alt yapısını kurma, Sovyet iktidarının kurumlaşmasını sağlama ve bunu tamamlama, kendisini sosyalizmin alt ve üst yapısını geliştirmeye adama gibi bir rolü vardır. O, bu rolünü oynamaya çalışmıştır. Devrimin birçok safhalarında Lenin'in önderliği belirgindir. Partinin oluşumunda, Partinin önderlik ettiği devrimin strateji ve taktiğinin hazırlanmasında, bizzat ayaklanmanın yönetilmesinde ve bütün bunlarda Bolşeviklerin önderliğinde zaferin kazanılmasında Lenin'in rolü sabittir. Dolayısıyla bu temelde bir sosyalist inşaa ve sosyalizmin geliştirilmesi sözkonusudur.

Burada sorulması gereken soru şudur: Acaba özellikle başlangıçta Sovyetler Birliği'ni korumak dünya devriminin en önemli meselesi iken, Sovyetler Birliği'nin sağlatılmasıyla birlikte aynı yaklaşım geçerli olabilir mi? Dünyanın bütün devrimci hareketlerinin görevi giderek Sovyetler Birliği'nin dış politikasının

gereklerine göre çalışma biçiminde ele alınabilir mi? Bu doğru olabilir mi? İşte tam da bu sırada gerçekleşen sosyalizmin hataları nelerdir? Bu sorunlar önem taşıyor. Troçki'nin bu konuda daha çok enternasyonalizmi değişik yorumladığı, tek ülkede sosyalizmin inşa edilemeyeceğine ve inşa edilse bile süreklilik kazanamayacağına inandığı, dolayısıyla tamamen dünya sosyalist devriminin hazırlıklarına girilmesi gerektiği ve gerçekleşen sosyalizmin bunun için kullanmanın zorunlu olduğu biçiminde bir görüşü savunduğu belirtilmektedir. Ama böyle bir görüşün uygulanmasının sosyalizmin tasfiyesi olacağı ve Troçkizmin de kendi pratiğinde ortaya çıktığı gibi örgütlenemeyen ve iktidar olamayan bir küçük-burjuva ütopyası olarak kalma tehlikesinin karşılığı göz-önüne getirildiğinde, bu kez gerçekleşen sosyalizmin önemli bir kusurunu ortaya koymakla birlikte, sosyalist inşanın sürdürülüp yerleştirilmesinin doğruluğunu ortadan kaldıracak kadar kuvvetli bir tez değildir.

Kısacası bu yıllarda gerçekleşen sosyalizme yöneltilen eleştiriler onun bazı kusurlarını görmekte; eleştiriler sadece enternasyonalizmin alanındaki yetersizliklere değil, kurumlaşma ile iç içe geçen bürokrasideki yoğunlaşmaya ve artan bürokratik etkilere de yöneltilmektedir. Bundan sonraki yıllarda, birçok sorunun doğmasına ve sosyalist inşanın kusurlarının ortaya çıkmasına yol açsa da, inşa edilmesi gereken proleterya iktidarı kendi bürokrasisini kuracaktır. Peki, proleterya iktidarı kurulurken, bürokrasiliğin gelişmesi önlenemez miydi? Bunun için yapılması gereken şeyler nelerdi? Böyle bir sorunun ortaya çıkması Sovyet iktidarının kurumlaşmasının gereğini ortadan kaldırmamaktadır. Kısacası gerçekleşen sosyalizme yöneltilen bu tür eleştiriler özellikle daha sonraları ortaya çıkan bazı kusurları belirtmekle birlikte, bütün eleştirilerde haklılık payı yoktur. Tersine bu eleştirilerin gerekleri yerine getirildiğinde, gerçekleşen sosyalizmin tasfiyesi veya böylesi bir tehlikeyi yaşamaması bir gerçek olarak karşımıza dikilmektedir.

Daha çok üzerinde durulması gereken nokta, sağ olması halinde Lenin'in bizzat kendi önderliği altında bu süreci nasıl ileriye doğru götürebileceğidir. Leninist yorum ya da Marksizmin Leninist uygulanması, devrimin zaferinden sonra sosyalizmin alt ve üst yapısının geliştirilmesi, Sovyetlerin rolünün belirlenmesi, Rusya'da Sovyetlerin inşasının ardından enternasyonalizme atfedilecek rol, bürokrasiye nasıl yaklaşılabileceği -kısacası- Komünist Enternasyonal'in nasıl yürütüleceği başlıca sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzde işte bu noktalarda Leninizm ile diğerlerinin uygulamaları arasındaki farkın birçok tartışmanın odağını oluşturduğu söylenebilir. Stalin'in uygulamalarının Leninizmden bir sapma olmadığına inanıyoruz. Ama bu, Leninizmi bir Lenin kadar yetkince bir uygulama da değildir. Bütün sorun şudur: Leninizm, kendi ardılarının uygulama hatalarından ve eksikliklerinden nasıl arındırılıp güncelleştirilebilir? Sosyalizmin Leninci uygulaması, eski ve yeni ardılarının olası kusurları ve yanlışlıklarından nasıl arındırılabilir? İşte sosyalizm içi sorunların tartışılmasının özü budur. Leninizme bağlılık geliştirilmek isteniliyorsa, bu yu-

kardaki sorunlara verilecek cevaplarla mümkün olacaktır.

Kuşkusuz sosyalizm her ülkenin koşullarına uygun olarak değişik uygulamaları yaşayacaktır. Ancak yine de Leninizmin evrensel özelliklerinin yadsınmaması büyük önem taşımaktadır. Sovyetler Birliği bugün İkinci Dünya Savaşı'na kadar yaşadığı kuşatma gibi bir tehlike ile yüz yüze değildir. Sovyetler Birliği'nin konumu emperyalist sistemle denge kuracak kadar sağlamlaşmıştır. Bugünkü durum ile 1920'ler ve hatta 1930'lardaki durum arasında köklü farklar vardır. 1920'lerde temel sorun Sovyetlerin korunması iken 1930'larda ise emperyalist kuşatmanın ve özellikle faşist tehdidin boşa çıkarılmasıydı. Ama günümüze doğru gelindiğinde ne Sovyetlerin korunması diye bir sorun vardır, ne de yeni ve özellikle canalcı olarak değerlendirilebilecek bir tehdit sözkonusudur. Tersine giderek sağlamlaşan ve hatta birçok alanda emperyalist kapitalizme karşı üstünlük sağlayan bir sosyalist sistemden bahsetmek gerekir. İşte bu koşulların Leninizmi ile gerçekleşen sosyalizmin iç ve dış politikadaki uygulamaları arasında bir uçurumun gelişmesi; genelde dünya devrimci gelişim süreci ve özelde sosyalist devrimler konusunda farklı bir yaklaşımın sergilenmesi sözkonusudur. Gerçekleşen sosyalizm bu sorunları adeta ikinci plana atmıştır. Günümüze doğru gelindiğinde içine girilen emperyalizmle barış içinde bir arada yaşama politikası adeta devrimlerden verilecek tavizlerle kurtarılacak bir politikaya dönüşmüştür. Hele buna bir de nükleer silahların ortadan kaldırılması politikası temel bir politika olarak eklendiğinde halkların devrimci gelişme yolunda alıkonulması için dayatılan emperyalist politikaya karşı sessiz kalınması ve devrimlere ilgi gösterilmemesi birçok alanda kendisini giderek açığa çıkartan bir gerçek olmaktadır.

Burada Leninizmden uzaklaşmanın varlığı bir hayli belirgindir. Gerçekleşen sosyalizmin çıkarlarını her koşul altında dünya proleteryanının çıkarlarıyla özdeşleştirmek, enternasyonalizmi buraya kadar indirmek, dünyadaki bütün devrimci örgütleri ve hareketleri bu politikanın aracı olarak görmek kesinlikle doğru bir yaklaşım değildir. Bu, içinde önemli yanlışlıkları barındıran ve temeldeki sapmaya indirgenmesi gereken bir uygulamadır. Bugün bizzat SBKP(B) içindeki egemen görüş tarafından yönetilen bürokrasi, tembellik, yozlaşma, demokrasinin zayıflığı gibi eleştiriler, içeride de Leninist doğrultudan sapmaların bulunduğunu ortaya koymaktadır. Demokrasinin geliştirilmesi ve dolayısıyla bürokrasinin azatılması önemli bir iç sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Kısacası ekonomide iç ve dış politikada iktidarlara yönelik olarak geliştirilen eleştiriler sosyalizmin sorunlarının özünü teşkil etmekte, bu konuda Leninizm ile ondan sapmaların düzeyini ortaya çıkarmakta ve bu sorunlar hala önemini koruyarak devam etmektedir.

Bu sorunlar çerçevesinde Ekim Devrimi'nin 70. yılındaki kaderi vurgulandığı ve bu devrimin başına nelerin geldiği ya da kendisi için nelerin söylenebileceği sorulduğu zaman hemen belirtmek gerekir ki Ekim Devrimi gerçekleşen sosyalizme açık bir zaferi vardır. Bu devrimin esas doğrultusunda sapmalar yaşansa ve

yoğun sorunları bulursa da, bu kesin olan bir gerçektir. Başka bir gerçek daha vardır ki, bu devrimin mirasının doğru ve yeterli kullanılmaması, bu nedenle emperyalizmin sosyalizme karşı savaşımında ellerini sosyalist ülkelerin iç politikalarını değiştirmeye kadar uzatmasına olanak veren nükleer silahlar konusunda uzlaşmalar yöntemine öncelik tanınması endişeleri artırmaktadır. Yani emperyalizmin nükleer savaş politikasının sosyalizm cephesinde yol açtığı boyun eğmecilik ve uzlaşmacılık da devrimi tehdit etmektedir. Buna bağlı olarak iç politikadan birçok dış politikaya kadar ve özellikle halkların devrimci mücadelesine yaklaşımdaki çekingenlik dolayısıyla, bu devrimin enternasyonalist yorumu ve uygulamasında bir çekingenlik görülmektedir.

Bütün bunlar Ekim Devrimi üzerindeki tehlikelerin mevcudiyetini açıkça ortaya koymaktadır. Devrimin

Gerçekleşen sosyalizmin çıkarlarını her koşul altında dünya proleteryanının çıkarlarıyla özdeşleştirmek, enternasyonalizmi buraya kadar indirmek, dünyadaki bütün devrimci örgütleri ve hareketleri bu politikanın aracı olarak görmek kesinlikle doğru bir yaklaşım değildir. Bu, içinde önemli yanlışlıkları barındıran ve temeldeki sapmaya indirgenmesi gereken bir uygulamadır.

dondurulması ve etkisinin alabildiğine sınırlandırılması bu devrimin kaderinin adeta emperyalizmle geliştirilecek uzlaşmalara bağlanması gibi bir düşüncede düşünülmektedir. İnsanlığın kaderinde böylesine güçlü bir yeri bulunan ve toplumu dönüştürmede köklü bir anlama sahip olan bu devrimin başında böyle bir tehlikenin bulunması kuşkusuz sadece endişeleri artırmakla kalmamakta, bu tür gelişmelere karşı mücadele görevimizi de ortaya koymaktadır. Nükleer çağda da devrimin savunulması gerektiğini esas alarak, nükleer savaşın kaynağını teşkil eden ülkelerin halklarını devrime hazırlamak; nükleer tehdidi ortadan kaldıracak olan şeyin görüşmeler yöntemi değil, bu silahların ortadan kaldırılması için halkların yürütecekleri her türlü mücadele olduğunu görmek, devrimi bu temelde derinleştirmek ve her ülkede, halkları kendi devrimlerine adım adım yaklaştırmak şarttır. Tepeden geliştirilen ve çoğu da teknik bir yaklaşımı aşmayan görüşmeleri özünde yadsımamakla birlikte, buna tali bir yer verilmesi gerektiği açıktır. Esas olanın devrimci gelişmelerin öne çıkarılması ve buna bağlı olarak bugün hakim politikalar gibi ele alınan politikalara da değer biçilmesi önem taşımaktadır.

Kısacası Ekim Devrimi'nin mirasına, doğru sahip çıkılmasının yolu her alanda en aktif devrimci hareketin esas alınması ve desteklenmesidir. Daha Ekim Devrimi günlerinde bizzat Lenin, enternasyonalizmin her ülkede devrimci hareketin zaferi için çalışmakta ve böyle bir çalışmanın en aktif bir biçimde desteklenmesi olduğunu belirtmiş ve enternasyonalizmin doğru tanımını vermiştir. Bu tanımın durumuna bağlı kalmak, aynı zamanda Ekim Devrimi'nin mirasına bağlı kalmaktır. ■

HAYDİ ŞEREFİ ÇOCUKLAR

Zihni T. ANADOL

Tıpkı gençliğim gibi geliyorsun esir şehrin mahpushanesinden
Hoş gelip safalar getirdin yavrum baba evine.
Ne terleyen yüzünde kederi torunlarımın
Okul sıralarında içli içli ağlayan yokluğuna,
Ne de yorgunluğu var esir gecelerin karanlık çılgılığında umarsız.
Alnında onuru sadece
Işık ışık halkımın alinteri.
İşte baba ocağın
Hele otur şöyle bir.
Çıkar üstünü başını, soyun sereserpe
Yaslan şu köşe minderine, rahat telaşsız sınımsız,
Yaslan yıllardır özlemini çektiğin baba evine.
Hoş gelip safalar getirdin yavrum
Bereketli güz yağmurları özlemin üstümüzde burcu burcu yağın.
İşte kardeşlerin elpençe divan karşında,
yoluna pervane hepimiz cümbür cemaat
Güneşe hasret bin gözlü günebakan olmuş gözlerimiz doyumsuz sende.
Şarap mı istersin rakı mı?
Yemeklerin çeşidi. gönlün ne arzu eder bu akşam,
Hoş gelip safalar getirdin fakirhanemize

Hepimiz emrine amade.
 Hele şu plağı da koy kız Azade,
 Şevki beyin değil, onu bırak
 Betoven'in Zafer Marşı olsun görkemli
 Çalsın binbir renkli sesiyle birinci keman, ikinci keman tüm orkestra kesintisiz,
 Cümbür gümbür haykırsın yurdumun barışseverlerinin utkusunu uzaklara,
 Keyfimiz tam olsun bu akşam
 Haydi şerefe çocuklar..
 Bakıyorum da yavrum,
 Tıpkı gençliğim gibi geliyorsun özgürlüğün tutsak edildiği kentlerden.
 Ne zincir şakırtıları var şimdi burda ürpertici,
 Ne de sivri kulelerden kulclere ürpertici,
 Ne de zifiri karanlıkta insan ağlamaları umarsız.
 Acımasız gaddar gecelerin çoktan örtüldü üstüne yıldızlar
 İçimiz dışımız şenlik şaduman bu akşam...
 Gözlerinde alev alev yanan kıvılcıklar ne daha şimdiden acele yolculuğa?
 Torunların bekliyor seni de
 Yani ciğerparelerin kapılarda biliyorum.
 Fakat neden duraksadın böyle birden bire aniden?
 Sanırım bir hapisane dönüşümü hatırladın dokuzyüzkırkçuklerde anladım
 Belki gözlerinde buğulanan ödur, o silik anılar, yarım yamalak.
 Daha üçüne basıyordun çocukluğunun minnacık baharında.
 İlk kıyı kentlerine sığınır gibi giriverdim oymalı ahşap evimizden içeri.
 Elimde tahta hapisane bavulu soğuk, eski çamaşırlar
 Sakıncasız kitaplar
 Güneşli sedirimizde solmuş çiçekler var.
 Ve hapishaneden gönderdiğim oyuncaklar kucagında oynuyordun
 Yumak ellerin kuş kanadı sıcaklığında sarılınca boynuma
 Annen kocaman mutbak önlüğüne siliyordu gözlerini..
 Şimdi seni bekliyor çocukların
 Hapisten çıkmış babalarını bindokuzyüzseksenüçlerde.
 Torunların bekliyor seni de yani ciğerparelerin kapılarda biliyorum.
 Sabahın alacasında uyanmışlardır ezanlar okunurken ilk horozlarda
 Küçük elleriyle çiçekler toplamışlardır kırağı düşmüş soğuk tarhlardan,
 Konu komşu bahçelerinden kış çiçekleri analarıyla.
 Dizilmişlerdir sıra sıra limana bakan camlı pencereye güz güneşinde,
 Nerdeyse babamız şimdi görünür diye işlemeli entarileri sırtlarında bayramlık.
 "Kalbimin yarısı burdaysa" yarısı çocuklarındadır
 Yürektir bu, her dem iki parça bin parça.
 Ben seni düşünürüm sen çocuklarını a iki gözümün nuru,
 Evlatlar büyümezki torunlar
 Sıralansa da dizi dizi kıyılarda martılar gibi akpak
 Benim yerime, senin yerine, onların yerine uzun sefere hazır
 Öyleyse kadeh kaldır
 Haydi şerefe çocuklar!..

MARX

ve

PARİS KOMÜNÜ

Orhan GÖKDEMİR

1789 Fransız devrimi üçüncü sınıfın, soylular ve ruhbanlar dışında kalan bütün halkın devrimi oldu. Tiers etat bir sınıf oluşunu modern sınıfları içinde taşımakla birlikte onların henüz çocukluk aşamasında olmasına borçludur. Yine aynı tiers etat bir sınıf olarak ruhbanlar ve soylulara karşı devrimci taleplerle ortaya çıkar çıkmaz 'çocuklar' hızla gelişmeye başlar ve tiers etat sınıf olma konumunu kaybeder. Böylece modern sınıflar tarih sahnesinde yerini almaya başlar.

1789 Devrimi bir bütün olarak düşünüldüğünde, burjuvazi, devrimi yapan sınıf tiers etat olarak kaldığı sürece devrimci olabilmıştır. Tiers etat birkez dağılmaya başladıktan ve poletaryayı erken gelişen bir modern sınıf olarak ortaya çıkardıktan sonra gerileme başlıyor. Böyle bakıldığında 1791 Haziranında Le Chapelier Yasası'yla grevlerin ve işçi örgütlerinin yasaklanması hiç şaşırtıcı görünmüyor. Çok değil, Devrimin başlamasından dört yıl sonra geri çekilmenin başlaması da şaşırtıcı görünmüyor. İşçi sınıfının ayrı bir iktidar odağı olarak ortaya çıkması, burjuvazinin o ana kadar can düşmanı gördüğü soylular sınıfı ile birleşmesine yetiyor.

Gericileşme birden ve topyekün olmuyor. Önce Jironden'ler duruyor ve geriliyor. Montagnard'lar ise bir süre daha yürümeyi deniyor. Jironden'lerin işçi sınıfından korkması Jironden-Dağ'lı çatışmasının en büyük nedeni oluyor. "Bu çatışma iki ayrı sınıfı değil aynı sınıfın iki ayrı fraksiyonunu karşı karşıya getirdi; Bir grup, burjuva devrimini kurtarmak için çıplak kollarından yardım istemekte duraksamıyor; diğeri ise, bedeli ödemekten ve sansculotte'lara -kısa süre için de olsa- yolu açmaktan sa ülke içinde ve dışında karşı-devrimle uzlaşmayı tercih ediyordu."(1) Bir süre daha yürümek isteyen Montagnard'lar Jirondenler'i tasfiye ediyor. Giderek devrim onların da denetiminden çıkmaya ve daha çok işçi sınıfına mal olmaya başlayınca duruyorlar. Önce Enregeler tasfiye ediliyor; ardından da Hebertis'ler ve ateş sönüyor.

Tarihin bu en büyük burjuva demokratik devriminde 'demokrasi' ancak dört yıl sürebiliyor. Bu zamanı saptarken işçi sınıfının önderlerinin tasfiyesini düşünüyoruz. Bir başka yanı da var ki, zaman zaman ortaya çıkan komün yönetimine hiçbir şekilde yaşama şansı tanınmıyor.

Sonuca çabuk geliniyor.

Babeuf 1797'de gilyotine gönderiliyor.

Aynı yıl yapılan seçimlerde 'Düzen Partisi' adını

alan kralcılar büyük bir başarı kazanıyor. Devrimci burjuvazi artık işçi sınıfına güvenmediği için orduyu yardıma çağırıyor. Kralcılara karşı geleceğin imparatoru general Napoleon Bonaparte bir hükümet darbesiyle Direktuarı deviriyor.

Halkın sevdiği 'kılıç' Bonaparte'ın diktatörlüğü devrimlerden sonra burjuvazinin devrimin meyvelerini toplamak istemesine dayanıyor. Burjuvazi artık düzenin sağlanmasını ve sistemin işlemlerini arzuluyor. Napoleon'a düzeni yeni ilkelere göre restore etmek düşüyor. Marx komik yeğen Louis Bonaparte'ın hükümet darbesinden sonra yazıyor. "Birinciler (devrimin öncülleri-o.g.) feodal temelleri paramparça ettiler ve bunun üstünde yetişen feodal kalaları kesip attılar. Napoleon ise Fransa'da sadece serbest rekabetin gelişebileceği, bölünmüş toprak mülkiyetinin işletilebileceği ve ulusun zincirlerinden kurtarılmış üretici sınıfa gücünün kullanılabilmesi için uygun koşulları yarattı. Avrupa kıtası üstünde uygun bir modern çevre ile birlikte Fransa'da bir burjuva toplumu yaratmanın gerektirdiği ölçüde Fransız sınırlarının dışında her yerde feodal kurumları silip süpürdü." Amca Bonaparte yeğene göre oldukça olumlu bulunuyor. Nedeni açık. Şimdiki zamandan bakıldığında ise çok daha açık görünüyor. "her ilerlemenin aynı zamanda görece bir gerileme olduğu"(Engels) bir çağda her olumluluk aynı zamanda bir olumsuzluktur. Uzun zaman süreci için bakıldığında olumsuzluğun katlanılabilir bir maliyeti ortaya çıkıyor.

Napoleon Bonaparte 5 Mayıs 1821'de öldüğünde burjuvaziyi devrimci yapan maddi koşullar ortadan kalkmaya başlamıştı. Artık ne Robespierre'e ihtiyaç vardı, ne de Danton'a. "Yeni sosyal biçimleniş bir kez yerine oturduktan sonra eski Colosium'lar ortadan kalktı ve onlarla birlikte Romalılık-Brütüs'ler, Gracchi'ler, Puplikola'lar, tribünler, senatörler ve hatta Sezar'ın kendisi bile ortadan kalktı. Makul gerçekliği içinde burjuva toplumu hakkı yorumcularını ve sözcülerini Say'lerde, Cousin'lerde, Royer-Collard'larda, Benjamin Constant'larda ve Guizot'larda buldu." (3) Bu nedenle yeni sosyal yapının çok daha farklı bir devrimci tipi yaratması kaçınılmaz oldu.

1848 yılında Mayıs-Haziran ayları ilk işaretleri verdi. Haziran ayaklanması ile yeni devrimin habercileri, Cumhuriyetçilerin üç renkli bayrağının altına sığmadığını

gösterdi. Paris proleteryası büyük bir yalnızlıkla Haziran'da ayaklandı. Yenildi. "Burjuva cumhuriyeti zafere ulaştı. Onun tarafında finans aristokrasisi, sanayi burjuvazisi, orta sınıf, küçük burjuvazi, ordu, Seyyar Muhafızlar olarak örgütlenen lumpenproletarya, ünlü aydınlar, papazlar ve köylüler vardı. Kendinden başka kimse ise Paris proleteryasından yana çıkmamıştı." (4)

Yine de tarihin yönü değişmişti birkez. Haziran'dan sonra başka sorular ve açıklıklar ortaya çıkmıştı. "Haziran ayaklanmasının uğradığı yenilgi, muhakkak ki burjuva cumhuriyetinin üstünde kurulacağı ve inşa edileceği temelleri hazırlamıştır. Aynı zamanda Avrupa'da 'cumhuriyet mi yoksa monarşi mi' sorunundan daha başka sorunlar da olduğunu göstermişti. Burada burjuva cumhuriyetinin bir sınıfın diğer bir sınıf üstündeki sınırsız istibdatı anlamına geldiğini açığa çıkartıyordu." (5) Proletarya 1871 Komün günlerine bu açıklıkla yürüdü. Yenileri ise Louis Bonaparte'in askeri darbesi karşıladı.

1848 devrimi, 1789 ile 1871 arasında bir ayrışmanın başlangıcı oldu. Şubat'ta devrim başladığında bir halk devrimi görünümündeydi. Proletarya kendi inisiyatifini Haziran'da kullanabildi, 1871'de Paris sokaklarında yalnızca onun sesi yankılanıyordu.

"Birinci Fransız devriminde Anayasacıların iktidarını Jironderlerin iktidarı, Jironderlerin iktidarını ise Jakobenlerin iktidarı izledi. Bu partilerin her biri daha ilerici partiye dayanmaktaydı. Değil ihtilalin önüne geçebilmek, ihtilali artık izleyemeyeceği bir noktaya getirir getirmez arkasındaki cüretli müttefiki tarafından bir kenara atılıyor ve giyotine gönderiliyordu. Bu şekilde ihtilal gittikçe yükselen bir yolda ilerledi.

1848 ihtilalinde bu ilişki tersine döndü." (6) Her parti daha gerici bir partiye dayanmaya çalıştı. En son Cumhuriyetçi burjuvalar Düzen Partisinin omuzlarına dayanmaya başladılar. "Düzen partisi omuzlarını eğdi, cumhuriyetçi burjuvaları yere düşürdükten sonra kendisini silahlı kuvvetlerin kollarına attı. Hala bu kollarda oturduğunu sandığı güzel bir günde de bu kollardan süngüye dönüşmüş olduğunu gördü." (7)

Yine de 1848 devrimi, 1789 ile 1871 arasında bir ayrışmanın başlangıcı oldu. Şubat'ta devrim başladığında bir halk devrimi görünümündeydi. Proletarya kendi inisiyatifini Haziran'da kullanabildi, 1871'de Paris sokaklarında yalnızca onun sesi yankılanıyordu.

Paris Komünü geleceğini büyük ölçüde 1848 Haziran'ından çıkardı. Nedenlerini ise 'sihrine düşmanlarının bile inanmadığı bir adam Louis Bonaparte'in askeri darbesi hazırladı. "1848 devriminin sonunu işaretleyen coup d'etat'dan sonra, Fransa 18 yıl boyunca Napoleon rejiminin boyunduruğu altında kaldı. Bu rejim ülkeye sadece ekonomik yıkıntı değil aynı zamanda ulusal utancı da getirdi." (8) Paris'li işçilerin Paris'i savunmak

için ayaklanıp sonunda bütün burjuvaziyi karşısına alması bu maddi temele dayanıyor.

Hükümet darbesinden sonra plebisite başvurma, işçiden yana görünme gibi politik üçkağıtlıkların mucidi Louis Bonaparte 1870'lere doğru artık ülkeyi yönetemeyeceğini anlıyor, son bir çare olarak Temmuz 1870'de Prusya ile savaşa tutuşuyordu. "...Sınıfların mücadelesini geciktirmeyi amaçlayan ve sınıf mücadelesinin iç savaşa dönüşmesiyle de bir kenara atılacak olan bir hükümet hilesi.." (9) olan bu savaş 2 Eylül'de Sedan'da Napoleon'un savaş esiri olmasıyla son buldu. Bu gelişmeler sonucu Paris halkı ayaklanınca İmparatoru iktidardan uzaklaştırıp Cumhuriyet ilan eden burjuvazi en kısa zamanda onu kendi kontrolü altına almayı becerdi. General Trochu başkanlığında burjuva politikacılarından oluşturulan bir "Milli savunma hükümeti" kuruldu. Bu hükümetin nasıl bir hükümet olduğunu Marx 9 Eylül'de Paris'li işçileri uyarmadan önce yazıyor. "Fransa Cumhuriyeti, tahtı devirmemiş, sadece boş kalan bir yeri almıştır. Cumhuriyetin ilanı, toplumsal bir zafer değil, bir milli savunma tedbiridir. Cumhuriyet, kısmen kötü şöhretli Orleanslılardan, kısmen de bazıları hala 1848 Haziran ayaklanması tarafından dağlanmış olan orta sınıf Cumhuriyetçilerinden oluşan bir Geçici Hükümetin elindedir." (10) İşçiler Paris'i savunmak üzere barikatlara koştuğunda hükümet aynı çabayı göstermek istemedi. Bu isteksizliğin altında işçilerin silahlanmasından doğan korku vardı. İşçi sınıfı ihanet kokusunu çabuk almıştı.

Marx'ın olası ayaklanmaya karşı işçileri uyarması böyle bir konjonktüre rastlar. Bu uyarı Enternasyonal Emekçiler Derneği Genel Kurulunun Fransa-Prusya savaşı üzerine ikinci hitabı içinde yer alıyor. Uyarı kısa ve açık: "Şu bunalım sırasında, düşmanın neredeyse Paris'in kapılarına dayanmış olduğu bir zamanda yeni Hükümeti devirmeye yönelen bir girişim umutsuzca bir delilikten başka bir şey değildir." (11) İşçiler 1871'in 18 Mart'ında bu deliliği yapacaklardır.

Paris'in kuşatılması 131 gün sürdü. "Aç kalan Paris 28 Ocak 1871'de teslim oldu. Ama savaş tarihinde eşine raslanmadığı kadar şerefli bir şekilde. Kaleler teslim edildi, şehir surları toplardan temizlendi, muntazam alayların ve Gezici Muhafız alaylarının silahları devredildi ve alay mensupları savaş esiri telakki edildi. Buna rağmen milli muhafız birliği silahlarını muhafaza etti ve muzaffer düşmanla sadece bir mütareke imzaladı. Düşman Paris'e bir zafer yürüyüşü ile girme cüretini gösteremedi. Ancak Paris'in kısmen genel parklardan oluşan küçük bir köşesini birkaç gün içinde işgate cesaret edebildiler!! Ve bu esnada 131 gün süreyle Paris'i kuşatanların kendileri Paris'in silahlı işçileri tarafından kuşatılmış durumdaydılar." (12) Ancak Hükümet teslim olmuştu. Hükümetin başındaki Trochu, Almanlarla anlaşmaya varıyor ve Fransa Alsace-Lorraine'i Almanlara bırakmayı ve yüklü bir savaş tazminatı ödemeyi kabul ediyordu. Barış anlaşmasını yeni kurulan hükümet imzaladı. Hükümetin mutlak hakimi ise kralcı Thiers'di.

Yeni kurulan Milli Meclis Paris'te toplanmaktan korktuğundan Bordeaux'ya nakledildi. Onlar işgalcilerden daha çok Paris'li işçilerden korkuyorlardı. "Ve ger-

çekten de burjuva 'vatanseverliğinin' gerçek tabiatı kısa zamanda açığa çıktı. Prusyalılarla alçakça bir barış yapan Versailes hükümeti acil görevine yöneldi. -Kendisini dehşete düşüren silahları Paris proletermasının elinden çekip almak için bir saldırı başlattı. İşçiler bu saldırıya, Komünü ilan ederek iç savaşla cevap verdiler."(13) Şubat'ta kurulan 'Milli Muhafız Komitesi ve Parisli İşçiler işgal bölgelerindeki topları işçi mahallelerine devretmeye karar verdiler. Thiers hükümeti 17 Mart gecesi bir baskın yaparak topları onların elinden almayı denedi. Topları almaya gelen hükümet birlikleri işçilere ateş açmadı. Akşama doğru Paris işçiler tarafından bütünüyle ele geçirildi.

Thiers kaçtı. (*)

1848 Haziran'da proleterya kendi başına yürüme-yi denemişti. 1871 18 Martından itibaren ise yürümeye başladı. Yürüyüşü ancak 72 gün sürdü. Marx böyle bir hareketin kesin sonuçlar alamayacağını başlamadan önce anlamıştı, Eylül'deki uyarısını bunun üzerine yaptı. 18 Mart'tan sonra ise oyalanmalarından ve yarı yolda durmalarından kaygılandı. Her iki durumda da etkili olamadı. İlk uyarı belki haklı nedenlere dayanıyordu. Ancak 18 Mart'a bir 'delilik' yapan Paris proleteryası da haklıydı. Daha sonra Kugelman'a yazdığı bir mektupta "Dünya tarihi, şayet mücadele sadece şaşmaz biçimde lehte olan şanslarda kabul edilseydi, şüphesiz çok kolay yapılrdı." (14) diyordu. 18 Mart'ta bir adım atılmıştır ve Marx'ın deyişyle "Yakın gelecekteki sonuçlar ne olursa olsun, dünya tarihinde değeri olan yeni bir kalkış noktası kazanılmıştır."(15) Tek çıkar yol kalıyor, öyleyse "Yaşasın Komün!"

KOMÜN GÜNLERİ

19 Mart'tan itibaren Milli Muhafız Merkez Komitesi aklının değil korkularının sesini dinlemeye başladı. Bu nedenle durumunu nasıl meşrulaştıracağını düşünmeye çareler aramaya koyuldu. Komite bir hükümet olma iddiasında değildi. Paris'teki egemenliği buna zorunlu

(*) Paris Komün devriminde, özellikle hareketin bastırılmasında önemli rol oynayan Thiers'in bazı yeteneklerini Marx Fransa'da İç Savaş'ta anlatıyor: "O hilkat garibesi cüce Thiers, Fransız burjuvazisini neredeyse yarım yüzyıl cebzetmiştir. Zira o burjuvazinin sınıf kokuşmuşluğunun en mükemmel aklı ifadesi idi. Devlet adamı olmadan önce bir tarihçi olarak da yalan düzme yeteneğini ispatlamıştı. Sosyal hayatın tarihçesi, Fransa'nın bahtsızlıklarının tarihçesidir. 1830'dan önce Cumhuriyetçilerle birleşip, koruyucusu Lafitte'i ele vererek Louis Philippe hükümetinde görev almıştı. Rahip sınıfına karşı ayakta kımı ayaklanmalarını kıskırtarak kralın gözüne girmeyi başardı. Bu ayaklanmalar sırasında Saint Germain Auxerrois kilisesi ile Başpiskopos'un sarayına yağma edilmişti.

Yine kralın gözüne girmek amacıyla casus olarak Duchesse de Berry'in yanına girmiş, doğum hekimiğini yapmıştır. Tronsonain sokağında Cumhuriyetçilerin kahtamı ve ardı sıra basına ve dernek kurma hakkına karşı çıkartılan aşağılık Eylül yasaları, hep Thiers'in marifetleriydi. 1840 Mart'ında başbakan olarak ortaya çıktı, Parisi

oluşundan kaynaklanıyordu. Seçim tarihi olarak 22 Mart kararlaştırıldı. "Aynı zamanda da, bakanlık hizmetlerine el koyma işlemleri sürmekteydi. Gateau ve E. Balliant işçileri, Gombault Postalar Bakanlığına getirilmişlerdi. Basın hürriyeti ilan edilmiş, sıkıyönetim kaldırılmış, düzenli ordunun savaş divanlarına son verilmiş, bütün siyasal suçlar için ve siyasal tutukluların hemen serbest bırakılmasını kapsayan tam ve genel bir af ilan edilmişti."(16) 21 Mart'ta bir yürüyüş sırasında çıkan olaylar üzerine seçimler 26 Mart'a ertelendi. 27 Mart günü Komün büyük bir şenlik içinde Belediye sarayına yerleşti.

Bütün bu gelişmeler sırasında ve sonrasında var olan devlet aygıtı bütün gelenek ve kurumlarıyla Komün'ün ilerlemesini durdurmaya çalıştı. Bu yönde her çaba Komünü onu parçalamaya ve yeniden örgütleme-yeye zorladı. Polis ve sürekli ordu kaldırdı. Yerine silahlı halktan

Marx böyle bir hareketin kesin sonuçlar alamayacağını başlamadan önce anlamıştı, Eylül'deki uyarısını bunun üzerine yaptı. 18 Mart'tan sonra ise oyalanmalarından ve yarı yolda durmalarından kaygılandı. Her iki durumda da etkili olamadı. Ancak 18 Mart'ta bir adım atılmıştır ve Marx'ın deyişyle "Yakın gelecekteki sonuçlar ne olursa olsun, dünya tarihinde değeri olan yeni bir kalkış noktası kazanılmıştır." Tek çıkar yol kalıyor, "Yaşasın Komün!"

oluşturulan 'Milli Muhafızlar' kuruldu. Bürokrasi feshedildi. Bunun yerine memurların seçimle gelmesi ve her an görevden alınabilmesi ilkesi kabul edildi. Kilise devlet işlerinden ayrıldı. Ücretsiz okul eğitimi yürürlüğe konuldu. Ardından firincıların gece çalışmalarının yasaklanması, para cezalarının kaldırılması, kiraların ertelenmesi gibi ekonomik tedbirler alındı. "Komün devamlı ordu ve devlet memurluğu gibi en büyük iki harcama kaynağını ortadan kaldırarak, burjuva devrimlerinin şiarı olan: ucuz

tahkim planıyla Fransa'yı hayrete düşürdü."s.50

"Yeteneklerinin çeşitliliğine ve amaçlarının dönekliliğine rağmen bu adam, bütün hayatı boyunca çok katı bir rutine bağlı kalmıştı." s.54

"Küçük çapta devlet sahtekarlığında usta, yalan yere yeminde ve hainlikte bir virtüöz, tüm küçük savaş hileleri, kurnazca tedbirler ve parlementer parti ihtilaflarının alçakça ihanetlerinde maharet sahibi olan bu adam iktidarda olmadığı zaman herhangi bir devrimi körüklemekte tereddüt etmez, fakat devletin başında bulunduğu zaman da devrimi kana bulamaktan çekinmezdi. Kafasında düşüncelerin yeri, sınıfsal önyargılarla, kalbinin yeri ise kibirle dolu bu adamın özel hayatı, sosyal hayatı kadar iğrençti." s.55

Bir de benzeri var: Joseph Fouché. Fouché'nin politik dehası düşünüldüğünde, yeteneksiz Thiers karikatüre denk düşüyor.

"Thiers, yalnız servet hirsında ve serveti üreten insanlara karşı nefretinde tutarlı olmuştur". s. 54

Paris Komünü ile işçi sınıfı iktidara yaklaştı, ama onu almayı düşünmedi. Biraz da bu nedenle hareketlilikleri hep yalnız ve sınırlı bir alanda kaldı. Komün Paris'te başladı, Paris'te bitti. Daha sonra, 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında iktidarı düşünmeye başlayınca yalnızlıktan kurtulmak için 1789'un devrimci ruhuna yeniden atf yapmak gerekli oldu.

hükümeti gerçekleştirdi. Bizzat varlığı bile, hiç olmazsa Avrupa'da sınıf hakimiyetinin normal yükünü ve vazgeçilmez örtüsünü teşkil eden monarşinin yokluğunu gerektiriyordu. Komün, aynı zamanda Cumhuriyete geçekten demokratik kurumların temelini bahşetti. Buna rağmen, nihai amacı ne ucuz Hükümet, ne de 'gerçek cumhuriyet'ti; bunlar sadece birlikte getirdiği şeylerdi."(17) O 'şirini gelecekte çıkaracak', 'emeğin iktisadi kurtuluşu'nun gerçekleştirilmesi için nihayet keşfedilmiş siyasi bir biçimdi".

Bu siyasi biçim bütün Fransa'yı küntrölünde tutan bir hükümeti karşısına almıştı. Thiers Hükümeti kısa bir zaman sonra güçlerini Versailles'de toplamaya başladı. 'Düşman Prusya'nın da yardımıyla toparlanır toparlanmaz 8 Mayıs'ta Parislileri kenti teslim etmeye çağırıldı. Komüncüler 10 Mayıs günü Thiers'in evini yakarak karışık verdiler.

Versailles birlikleri 21 Mayısta şehre girmeye başladılar. Parisliler ev ev, sokak sokak Paris'i savundular. 28 Mayısta Komüncülerin son barikadı da düştü. Bu tarihten sonra karşı-devrimciler tarafından tarihin gördüğü en kanlı kıyımlardan biri başlatıldı. "Sadece işçiler Komüne sonuna kadar sadık kaldılar. Burjuva cumhuriyetçileri ve küçük burjuvalar kısa zamanda Ko-

(*) Trotski 1906'da bu önemli ayrıma işaret ediyor: "Jakobenlik şimdi bütün liberal bğicilerin dudağında bir kinama deyimidir. Burjuvazinin devriminden nefreti, külelere karşı nefreti, sokaklarda yapılan tarihin gücünden ve görkeminden nefreti, bir kızgınlık ve korku çığılığında toplanıyor: Jakobenlik Biz, Komünizmin dünya ordusu. Jakobenlikle tarihi hesaplaşmamızı çoktan yapmışızdır. Bugünkü uluslararası proleter hareketin bütün, Jakobenlik geleneklerine karşı mücadele içinde biçimlenmiş ve kuvvetlenmiştir. Biz Jakobenliğin onyıllardır devrimin kutsal kalıtı sayılagelen teorilerini eleştiriyne vurduk, tarihi sınırlılıklarını, toplumsal çelişkililiğini, ütopyacılığını ortaya koyduk, sözlerinin boşluğunu gösterdik ve geleneklerini bozduk.

Fakat biz Jakobenizmi, kansız miskin liberalizmin saldırılarına, iftiralarına, budalaca suçlamalarına karşı savunuruz. Burjuvazi tarihi gençliğinin bütün geleneklerine utanmazca ihanel etmiştir, şimdiki kiratik adamları da atalarının mezarlarına şerefsizlik getirmekte ve ideallerinin küllerine hakaret etmektedir. Proletarya, burjuvazinin devrimci geçmişinin şerefini himayesi altına almıştır." Sosyalist Siyasal Düşünce Tarihi, s. 496.

münden koparak ayrıldılar: Birinciler hareketin devrimci sosyalist, proleter karakterinden korktular; ikinciler Komünün kaçınılmaz bir yenilgiye mahkum olduğunu gördüklerinde kaçıp gittiler. Sadece Fransız işçileri kendi hükümetlerini korkusuzca ve yorulmak bilmeksizin desteklediler; onun için -yani işçi sınıfının kurtuluşu gayesi için- bütün çalışanlara daha iyi bir gelecek için, yalnız başlarına döğüştüler ve öldüler."(18) Ölülerini ölülere gömdürerek..

1871 Devrimi, 1848 Haziran'ı ile birlikte 1789'dan hem bir kopuş, hem de onun mantıklı sonuçlarına götürülüşü oldu. (*) Saflik ülkesi Fransa'da saf bir proleter hareket olarak ortaya çıktı. Radikalizmi ise onun üzerinde yeşerdiği topraktan ve politik pratiğinden kaynaklandı. Bütün düşünce içerilmemiş radikalıklar gibi yarı yolda durdu, yenildi. Eskiden kopuşu hem sınıfsal bir farklılığa dayanıyor, hem de 1789 ve sonrasındaki uygulamalarla politik bir farklılık taşıyordu. 1789'un devrimcileri Devleti güçlendirmeyi amaçlamışlardı; Komün parçalandı. 1789'un jakoben devrimcileri sınıflarından bağımsızlaştıkları oranda devrimci olabilmişlerdi. 1871'in devrimcileri sınıfa yaklaştıkları oranda devrimci olabildiler.

Paris Komünü ile işçi sınıfı iktidara yaklaştı, ama onu almayı düşünmedi. Biraz da bu nedenle hareketlilikleri hep yalnız ve sınırlı bir alanda kaldı. Komün Paris'te başladı, Paris'te bitti. Daha sonra, 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında iktidarı düşünmeye başlayınca yalnızlıktan kurtulmak için 1789'un devrimci ruhuna yeniden atf yapmak gerekli oldu. ■

- 1-D. Guerin, *Fransa'da Sınıf Mücadelesi*, Yazın Yay., s. 87
- 2- K. Marx, *Louis Bonaparte'in Onsekizinci Brumaire'i*, Köz Yay., s.14
- 3- A.g.e, s.14
- 4- A.g.e, s.21
- 5- A.g.e, s.22
- 6- A.g.e, s.39
- 7- A.g.e, s.39
- 8-V.I. Lenin, *Paris Komünü Üzerine*, Odak Yay., s. 37
- 9- K. Marx, *Fransa'da İç Savaş*, Köz Yay., s. 105
- 10- A.g.e, s.41
- 11- A.g.e, s.43
- 12- A.g.e, s. 13
- 13- Lenin, a.g.e, s. 38
- 14- K. Marx, *Kugelmann's Mektuplar*, Köz Yay., s.160
- 15- A.g.e, s.161
- 16- G. Bourgin, *Paris Komünü*, Yalçın Yay., s. 29
- 17- K. Marx, *Fransa'da...*, s.77
- 18- Lenin, a.g.e., s.44

Toplumsal Kurtuluş okuyucularından Ömer Ödemiş'in Gaziantep Özel Tıp Cezaevinden gönderdiği bir mektuptan dergimizin 5. sayısındaki Dostça Yazışmalar'da söz etmiştik. Bu kez de Ömer Ödemiş, 15 Şubat 1988 tarihli bir mektup ekinde Filistin sorununu ele alan bir yazı gönderdi. Mektubun bir yerinde şunları söylüyor: "Filistin halkıyla bir dönem iç içe yaşadım, acılarını ve sevinçlerini paylaştım. Böylesi fedakar, mücadeleci bir halkın sorunlarını yazma sorumluluğu duydum."

Bu yazıyı okurlarımıza sunuyoruz.

FİLİSTİN HALKI ZAFERE İLERLİYOR

Ömer ÖDEMİŞ

Aralık ayı başlarında bir askeri araçtan açılan ateş sonucu dört Filistinli sivilin öldürülmesiyle başlayan gösteriler FKÖ'nün de aktif müdahalesiyle, barikatlar, kamplar savaşına dönüşerek onurlu direniş meşalesi yaşam pahasına yükseltiliyor. Yoksulluk, sefalet ve hunharca süren siyonist baskı altında yaşamla ölüm arası var olmakta ayak direyen Filistin halkı, her türlü saldırı ve yok etme politikalarına karşın, özgür ve demokratik bir Filistin için inanç ve kararlılıkla direniş tarihine yaldızlı sayfalar ekliyor.

Filistin halkının siyonizme karşı mücadelesi yeni değildir. İsrail siyonizminin, emperyalist güçlerle planlanan işgali ile birlikte başlayan direniş hareketi, kesintisiz bir savaşım ve ciddi bir direniş geleneği ile bu güne ulaştı. Filistin halkının direniş hareketinin tarihsel birikimle üst boyutlara ulaştığı ve her şeye karşın zaferi kucaklamaya adım adım yaklaştığını yansıtan veriler tüm açıklığıyla gözlenebilmekte.

80'li yılların ilk yarısı genel olarak Filistin hareketinin bunalımının üst boyutlara ulaştığı yıllar oldu. 82 Beyrut kuşatmasıyla bu bunalım daha bir çıplaklığa dönüşerek tüm boyutlarıyla yansıdı.

82 Beyrut kuşatmasına, bir bütün olarak FKÖ'nün askeri gücünü dağıtmak, siyasal olarak zayıf düşürerek kitleler nezdinde umut olmaktan çıkarmak, teslimiyet planlarına onaya zorlamak ve siyonizmin sınırlarını bir tampon bölgeyle güvenceye almak gibi çok yönlü hedeflerle girişildi. Tüm askeri ve teknik donanım ve üstünlüğüne rağmen İsrail siyonizmi Lübnan topraklarından ağır faturalar ödeyerek geri çekilmek zorunda kaldı. Direniş Lübnan ve Filistin halklarının omuzlarında onurluca yükseldi. İsrail siyonizminin işgal hareketi, FKÖ'nün askeri gücünü kısmen sarsmak dışında istenilene ulaşamadı. İsrail siyonizmi, işgalin ağır faturasınının ekonomisi üzerindeki sarsıcı etkisi dışında, kalıcı kazanımlar üretilmedi. Ne FKÖ askeri olarak dağıtılıp yok edilebildi, ne de ağır yenilgiyle siyasal olarak zayıflatılıp, kitleler nezdinde umut olmaktan çıkarılabildi. Sağlanabilen geniş bir geçici güvenlik tampon bölgesi, bir yıl gibi kısa bir süre sonra, kuşatma öncesi sınırlara geçişle işgalin başarısı

olma özelliğini yitirdi. İsrail, dün olduğu gibi bugün de, sınır güvenliğini dar bir şeride yerleştirdiği faşist, falanjiş örgütlenmelerle sağlamaktadır.

Yükseltilen bu onurlu direnişe karşın 82 kuşatması teslimiyetçi eğilimlerin bayraklara sarılmasına yetti. Arap ülkelerinin de yardımıyla, bir atımlık ulusalcı mücadele barutunu da ıslatan Filistin burjuvazisi ürküntüyle, tekrar gündemleştirilen emperyalist teslimiyet planlarını gerçekleştirebilmenin koşullarını yaratmaya yöneldi.

Yetersiz savaşım stratejisi ile bu stratejiler temelinde belirlenen taktikler ve yıllardır sürdürülen mücadelelerin elle tutulur kazanımlar üretilmemesi sonucu yaşanan birikim, tıkanmayı ve bunalımı kaçınılmaz kılmıştı. Orta Doğu gericiliğinin ve Filistin burjuvazisinin direniş hareketi üzerindeki teslimiyetçi etkileri ile FKÖ'nün içine çekildiği dağılmaya yüz tutmuşluk süreci, bu dönemde belirgin olarak yaşandı. Sancılar tüm halka yayılarak ağır faturalar ödendi. Gelinen süreçte yansıyan gelişmeler ışığında, Filistin hareketinin ihtiyaç duyduğu dinamik ve devindirici yegane gücü yakalayabildiğini ve bu gücün tüm aktivitesi ile direniş hareketine damgasını vurmaya başlayacağını söyleyebiliriz.

İsrail'in işgali altındaki topraklarda, sınıfsal ve ulusal çelişkileri, yoğun saldırı ve baskı koşullarında birlikte yaşayan Filistin halkının hareketi devindirecek dinamizmini sözde kabul etmekle birlikte pratik olarak yadsızan "dışsal savaş" teorileri, Filistin hareketinin önemli ve genel yanılgılarından birini oluşturmaktadır. Yıllarca bu teorik yanılgının kaçınılmaz sonucu olarak, çevre Arap ülkelerinde mevzilenen, siyasi ve askeri faaliyetlerini bu alanlarda yoğunlaştıran Filistin hareketi, etkili dış saldırılarla ilk adımda hareketin, dünya kamuoyu nezdinde meşruluğunu sağlamak, arkasından ağırlıklı olarak dıştan ve içten saldırılarla İsrail siyonizminin temellerini sarsmak ve sonuçta, çevre Arap ülkelerinin de yardımıyla Filistin devletini kurmayı hedeflemekteydi.

İsrail siyonizminin işgali altındaki Filistin topraklarında işgal olgusuyla başlayan yığınsal sürgün ve mültecilik sonucunda, Filistin halkının önemli bir kesiminin çevre Arap ülkelerine sığınması ve bu alanlardaki rahat

hareket ortamı "dışsal savaş" teorilerini besleyen önemli bir kaynak olmuştur. Etken olarak değerlendirilebilecek olan diğer bir durum ise sorunu Arap milliyetçiliği kapsamında gören bazı Arap ülkelerinin tavrıdır. "Tüm Arapların tek bir ulus olduğu getiriminden" hareketle, işgale karşı mücadeleyi sözde sahiplenmeye soyunan ve Filistin hareketini bu yönüyle destekleyen genel olarak emperyalist güdümlü bu Arap ülkeleri, Filistin direnme hareketinin kendi dinamizminden kopmasında destek vermiş oldular. Bu ülkeler arasında Ürdün'ün Filistin toprağından bir kısmını işgal ettiği ve gelişen Filistin direniş hareketini katliamlarla sindirmeye çalıştığı "Kara Eylül" daha hafızalarda tüm canlılığını korumakta. Gelişen, güçlenen silahlı Filistin hareketinden ürktünye kapılan Ürdün burjuvazisi, binlerce Filistinli savaşçıyı katletmekten çekinmemiştir. Filistin sorununu sahiplenen ve geniş destekle birlikte sığınma kapıları açan Ürdün burjuvazisinin bu tavrı, çevre Arap ülkelerinin Filistin sorununa yaklaşımını tüm çıplaklığıyla sergileyen iyi bir örnektir.

Değişik Arap ülkelerine dağıtılan Filistinliler, buldukları ülkelerde ucuz işgücü ordusunu oluşturmaktalar. Bu ucuz işgücü ve yoğun sömürünün, bulunulan ülke burjuvazisini gelişip güçlendirdiği nesnel bir gerçekken, bu ülkelerin özgür bir Filistin devletini tüm yönleriyle gerçekten desteklemeleri düşünülemez. Görüntüdeki destek ise, Filistinli mültecilerin ucuz işgücünden elde edilen kârın sadece bir kısmının FKÖ'ye verilmesinden öte bir nitelik taşımamaktadır. Bu ülkelerle ittifak içerisinde zamanla gelişip güçlenen ve yaşanan emperyalist kesitte ulusal bir mücadeleye önderlik etme misyonunu tamamen yitiren Filistin burjuvazisinin de Orta Doğu gericiğine eklenmesi, emperyalist güdüme girmesi, finansmanlarıyla FKÖ içerisinde siyasi bir güç oluşturması ve Filistin direnme hareketini emperyalist politikanın teslimiyetçi çekim alanına sokmaya çalışması, bu Arap ülkelerinin desteğinin pratikte yansıyan rengini sergilemektedir.

Arap burjuvazisi ucuz işgücünü kaybetmek ve başını ağrıtmak istemiyor gibi görünüyor. Mücadeleyi kerhen destekliyor. Emperyalizmin uydusu Arap gericiliği ve Filistin burjuvazisinin gericilikle kenetlenen kesimi, teslimiyet politikalarına yeşil ışık yakmaktan öte, yaşama geçirebilmenin zeminini yaratmaya uğraşmakta. Arap sermayesine kapalı İsrail pazarının kendilerine biraz aralanmasına razı olmaya hazır gibiler. Faht ve Reagan planının hemen onaylanması ve Filistin halkının bunu kabule zorlanması, bu razı oluşu yansıtmaktadır. 82 Beyrut kuşatması sonrasında hızlandırılan teslimiyet süreci, Filistin halkının tek ve meşru örgütü FKÖ'yü tam bir tıkanıklığa itmiş ve çatışmalarla yaşanan sürecin kanlı faturası yine Filistin halkına kesilmiştir.

FKÖ'nün gericiliğin denetimi altındaki önderliğinin, emperyalist-gerici teslimiyet planlarını yaşama geçirmede engel olarak gördüğü, demokrasi güçleri saflarında yer alan ilerici güçlere karşı, politik ayak oyunları ve tezgahlarla beslenen yoğun saldırılara girişmesi, bu güçleri teslimiyet alanına çekmeye çalışması FKÖ içi çatışmaları kaçınılmaz kılmıştı. Bir yanda teslimiyeti dayatan (Ürdün ile birlikte Gazze ve Batı-şeria'da güdümlü bir devlet kur-

maya ve İsrail'in sınırlarını tanımaya zorlanılan anlaşma) Filistin burjuvazisi ve gericilik, diğer yanda ise Filistin halkının gerçek kurtuluşu için, özgür ve demokratik bir Filistin Devleti için, savaşım veren demokrasi güçleri. 1983 Trablus çatışmaları böylesi bir kaçınılmazlığın ürünü olarak yaşandı.

83 Trablus çatışmalarını "Filistin'in kendi iç sorunları" olarak değerlendirmek ve çok yönlü boyutunu görmezlikten gelmek ciddi bir yanılsalıktır.

Bölge gericiliği, 83 Trablus çatışmalarıyla;

a) Filistin demokrasi güçlerini emperyalist teslim planlarını onaya zorlamak veya hiç değilse askeri ve siyasi olarak zayıf düşürerek seyirci konumda tutmak,

b) Filistinli ve Lübnanlı demokrasi güçlerine darbeler indirerek kısmen dağıtmak ve özgün kesitte dengeyi gericilik lehine bozmak gibi çok yönlü kazanımları hedeflemekteydi. İşin yansıyan askeri yönünden daha önemli siyasal hedeflemenin ürünü olan Trablus çatışmaları, El-fetih gericiliğinin teslimiyetçi yönelimleri karşısında açık askeri tavır alan Abu Musa güçlerinin ayrışarak Arafat gericiliğine karşı çatışmalara girişmesiyle başladı; ancak çatışmalar bu alanda kalmadı. Filistin burjuvazisinin odaklaştığı El-fetih gericiliği ile Lübnanlı fanatik İslami Tevhit grubunun ittifak içerisinde Lübnan Komünist Partisi bürolarına saldırarak 100'ü aşkın üyesini katletmesi ile boyut alan 83 Trablus çatışmaları, bölge demokrasi güçlerinin "Dost Cephesi" altında birleşmesi ile gelişerek sürdü. Abu Musa hareketi ile ilgili çatışmalarda, dışta kalarak siyasal destek veren demokrasi güçleri, LKP olayı ile genişleyen ve katliam boyutuna ulaşan saldırılara son verebilmek ve gericiliğin bölgedeki planlarını boşa çıkarmak amacıyla çatışmalara katıldılar. Bölge demokrasi güçlerinin gericiliğe ağır darbeler indirerek sürdürdüğü savaşım, El fetih ve Tevhit gericiliğinin önder ve bir kısım savaşçısıyla bölgeye terk etmesiyle son buldu.

Lübnanlı, Filistin'li ve Türkiye'li demokrasi güçleri bölge gericiliğine karşı enternasyonalist dayanışmayı pratikte somutlaştırarak şehitler pahasına yükseltmişlerdir. Orta Doğu demokrasi güçleri saflarında yer alıp, gericiliğe karşı savaşımı enternasyonalist ilkelerinin bir gereği kabul eden bölge demokrasi güçleri, 82 savaşında siyonizme karşı olduğu gibi bu savaşta da yerini alarak devrimci bir ruhla enternasyonalist dayanışmayı ete kemiğe büründürmüşlerdir.

Ülkemiz solunun kendi nesnel gerçekliği olan Orta Doğu'dan kopukluğu -ki bu yönüyle kendinden kopukluğu- sonucunda doğan boşluk çoğu zaman gelişmeler karşısında siyasal biçimlenişte, doğru devrimci çizgiden uzaklığı da beraberinde getirmektedir. Bu eksiklik ve yetersizlik en açık biçimiyle kendini 83 Trablus çatışmalarında alınan tavırda göstermiştir. Sorunu (Çandar ve Ali Kırca'nın verileriyle) aynı saflarda yer alan, iki safdaş güç arası çatışmalar olarak gören, dolayısıyla da, saldırgan gericiliğin ilerici- devrimci- komünist hareketlere yönelik katliamlarına kala sallayan ve çatışmalara aktif katılımı, yetersizliğinin gülünçlüğüyle eleştiren bu hareketler, bölge sorunlarına karşı ne kadar duyarlı olduklarını ve enternasyonalist dayanışmadan ne

anladıklarını sergilemektedirler.

Önderliğin gericiliğin elinden sökülüp alınması, sorunu, düne kadar FKÖ'nün gündeminde yakıcı bir sorun olarak varlığını korudu. Bu yönde sürdürülen yoğun uğraşlar, tam anlamıyla bir başarı sağlamasa bile, geçen yıl içinde olumlu sonuçlar verdi. Filistin Ulusal Konseyi'nde kabul edilen tüzük, program ve taktiklerle gericiliğin teslimiyet yönelimleri törpülenerek, mücadeleden yana bir potada eritilmesi sağlanmış ve ulusal birlik korunarak bir dizi yeni kararlarla gelecek sürece ilişkin olumlu işlemler yapılmıştır.

Atılan bu ilk adım, işgal altındaki topraklarda örgütsel çatışmaların yoğunlaştırılmasıyla sürdürülerek Filistin halkının mücadelesi, devindirici dinamizmi ile siyonizmin temellerine yönelmiştir. 20 yılı aşkın bir süredir kısmen suskun topraklar zafer nidalarıyla çınlayarak, coşkunu, kararlı direnişle mücadele platformundaki sarsılmaz yerini bir kez daha göstermiştir. Grevler, gösteriler, mitingler ve kanlı çatışmalarla yükseltilen mücade-

Siyonizme karşı mücadele, ulusal temelde olmakla birlikte sınıfsal yön de taşımaktadır. Yahudi emekçi halkı siyonizmin saldırı alanı dışında olmakla birlikte, onun baskı ve sömürsü altındadır. Filistin halkının somut mücadele içerisinde en güçlü müttefiki olma durumundadır. Siyonizme karşı mücadele yükselttikçe, aynı zamanda bu yönde yoğun çabalarla işbirliği zemini işlenmelidir.

le, öfke ve kinle yoğun olarak niteliksel olarak yeni bir boyut kazanmıştır. İşgal altındaki Filistin sokaklarına akan yığınlar, özgür Filistin'in kalp atışlarını direniş alanlarında tüm dünyaya dinletmektedirler. İsrail siyonizminin yoğun saldırı ve katliamları, iki aya yakın bir süredir her gün biraz daha güçlenerek alev alev yanan mücadele meşalesini söndürmeye yetmemiş ve direniş dalga dalga yayılarak işgal altındaki tüm toprakları sarsmıştır.

Bu bağlamda gelinen boyut, ciddi uğraş ve çabalarla, yoğun bir siyasal propaganda kampanyasıyla, Yahudi emekçi halkını açık desteğe yöneltilmek durumundadır. mücadelenin üst boyuta sıçrayarak silahlı bir biçime dönüşmesi durumunda siyonizmin etkisiyle bu güçlerin reaksiyoner olarak karşı saflarda aktifçe yer alması önlenmelidir. Geniş yahudi emekçi yığınların desteğini kazanmaksızın mücadelenin üst boyutlara çıkarılarak, sonuç alıcı biçimlere bürünmesi halinde olumsuz sonuçlar üretebileceğini şimdiden kestirebilmek güç değil. Filistin burjuvazisinin geliştirmeye çalıştığı semitizm eğilimleri kökten kırılarak, yahudi emekçi halkının açık desteği alınmalıdır.

Son gelişmelerle, altı çizilmesi gereken en önemli gerçek, Filistin hareketinin bunalımını aşıyor, kendini buluyor olmasıdır. Sürdürülen ulusal kurtuluş hareketinin niteliği gereği bir biçimlenişle, direniş hareketine dinamik katacak ve onurlu mücadeleyi zafere götürecektir nesnel güç gerçeğinin yakalanması ve mücadeleyi omuzlaması, Filistin hareketinin bunalımını aşmasında yadsınmaz önemde bir etken olmaktadır.

İsrail siyonizminin açık baskı ve saldırı alanları dışında yaşayan geniş bir potansiyel, yerleştikleri çevre Arap Ülkelerinde üretime bağlanarak, yeni topluma bir ölçüde kenetlenmiş ve bu süreçte yeni yetişen kuşaklar, yaşanan alanın kültürel ve ulusal normlarıyla donanmıştır. Bu kesimde mücadele eğilimlerinin gittikçe zayıflaması ve Filistin Direniş Cepheleğinde askerliğin, işsiz gençliğin gelir alanları olarak ağırlıklı algılanması, politik etkinliğin gittikçe soluklaşması, Filistin hareketini kaçınılmaz olarak yeni yönelimlere itmiştir. Bu yeni ve ağırlıklı yönelim, işgal altındaki topraklarda her gün, siyonizmin baskı ve saldırılarını yaşayarak gelişen, öfke, nefret ve ulusal bilinçle yetişen Filistin gençliği olmuştur.

İşgal altındaki Filistin halkı, yoğun bir ulusal baskı ve saldırıların yanı sıra, aynı yoğunlukta sınıfsal sömürü ile birlikte yaşamak zorunda bırakılmıştır. İsrail siyonizminin sömürü çarkı, Filistin emekçi halkıyla birlikte yahudi emekçi halkını da öğretmekte ve İsrail burjuvazisi her iki emekçi halkı da iliklerine dek sömürmektedir. Bu baskı ve sömürü mekanizmasının Filistin halkı üzerinde daha bir yoğunlaşması, kuşkusuz gerçekliktir. Ancak bu gerçeklik Filistin halkının direnişinin sınıfsal yön taşıması anlamına gelmez. Siyonizme karşı mücadele, ulusal temelde olmakla birlikte sınıfsal yön de taşımaktadır. Yahudi emekçi halkı siyonizmin saldırı alanı dışında olmakla birlikte, onun baskı ve sömürsü altındadır. Filistin halkının somut mücadele içerisinde en güçlü müttefiki olma durumundadır. Siyonizme karşı mücadele yükselttikçe, aynı zamanda bu yönde yoğun çabalarla işbirliği zemini işlenmelidir. Filistin halkının kurtuluş, yahudi emekçi halkı ve önderlerinin mücadelesi dışında düşünülmemelidir. Bu önemli gerçeklik yakalanarak, Filistin gericiliğinin emzirmesiyle beslenen anti-yahudicilik yönelimlerine karşı güçlü bir kampanya yükselttilerle şovenist eğilimler kırılmalıdır.

Gelişen mücadele, öfke ve nefretle beslenerek İsrail siyonizmini şaşkına çevirmiş ve güçlü bir aktiviteyle alevlenerek dostu da düşmanı da şaşırtmıştır. Gözlerini ve dikkatlerini Filistin halkının mücadelesinden farklı alanlara kaydıran konjokntürel güçler, şimdilerde pür dikkat işgal altındaki topraklarda yükselen mücadeleyi gözlemlemeye koyulmaktadır. Tüm demokrasi güçleri destek ve yardımlarla birlikte, kulaklarını Filistin halkının kalbine dayayarak, öfke ve kararlılıkla yükselen, bölgemize yeni bir dinamizm katacak onurlu mücadelenin zafer nidalarını dinlemelidirler. Filistin halkı, büyük kayıplarla da olsa adım adım kurtuluşa ilerlemektedir. Filistin şarkılarını silah sesleri eşliğinde dinlemeye hazırlanmalıdır. Filistin halkının yeni generalleri, kanlı sırmalarla işlenmiş onurlu apoletlerini takmaya soyunmaktadır.

Dün tavizsiz davranan siyonizm, bugün özerklik gibi bir uzlaşmaya hazır görünüyor. Yarın çok daha ileri noktalarda uzlaşmaları kabullenmek zorunda kalacaklardır. Ancak Filistin halkının kırk yıllık acılı, öfkeli ve onurlu mücadele süreci uzlaşmalarla değil, tam bir kurtuluşla ödüllenebilir. Demokratik ve özgür bir Filistin halk devleti, acılarıyla, katliamlarla yoğunlaşarak mücadelede diretmemiş Filistin halkının gerçek kazanımı olacaktır. ■

Genel Kurulu'nu geçtiğimiz günlerde yapan Öğretim Üyeleri Derneği Başkanı ve 1970'li yıllarda K.T.Ü. rektörlüğü yapmış Prof. Dr. Erdem Aksoy ile yaptığımız bir söyleşiyi yayımlıyoruz.

"Yürürlükteki yüksek öğrenim düzeninin eleştirmesini yapmak, bize bir alternatif üniversitenin yolunu açacaktır."

TK: Amaçlarınızdan söz eder misiniz.

E. Aksoy: 12 Eylül askeri darbesi, tüm özgürlüklere getirdiği büyük sınırlamalar yanında, insanların örgütlenmelerine de karşı idi; derneklerin tümünü kapattı. Üniversiteler de özerkliği olan bütün kurumlarla birlikte susturuldu. Öğretim üyeleri, öğrenciler ve üniversite çalışanları emir kumanda zincirinin sıkı düzenine sokuldu. Yüksek öğrenim sorunlarına açılan yaklaşım sonucunda YÖK olarak anılan dilere destan kurum ortaya çıkarıldı. YÖK ve sıkıyönetim komutanlıkları işbirliği yaparak özgür düşüncüyü ve bilimsel çalışmayı üniversiteden uzaklaştırdılar. Bu işlemler uzaklaştırılanlardan çok içerde kalanları etkileyen bir gözdağı etkisi yaptı. Bilimsel araştırmalarından alıkonulan, yayın yapma olanağı bulamayan ve öğretimde de YÖK'ün katı kurallarına bağlanmak zorunda kalan öğretim üyeleri 80'li yılları akademik açıdan yitirilmiş bir dönem olarak kabul etmek zorunda kaldılar.

Öğretim Üyeleri Derneği, kuruluş konusunda getirilen tüm kısıtlamalara karşın, kurucuların sabırlı direnişi sonucu yasallaştı. 1980 öncesinin demokratik kitle örgütleri arasında Tüm Öğretim Üyeleri Derneği'nin bir önemi, kamuoyunu aydınlatmada bilim adamlarının katılımını sağlamasıydı. Bu görev şimdi Öğretim Üyeleri Derneği'nce üstlenilmiş bulunuyor. Genel olarak derneğin amaçları arasında, tüm öğretim üyelerinin demokratik-ekonomik haklarını savunmak, akademik hayatlarına ilişkin sorunları ortaya koymak, özellikle unutulmuş asistanlık kurumuna sahip çıkmak, çözümler üretmek, tartışmak sayılabilir. Özellikle üniversitelerin bilimsel araştırmaların kaynağı olma niteliğinin bir kenara itildiği hatırlanacak olursa, bilimsel araştırma ve kuramsallaştırma yönündeki çalışmalarını desteklemek, ortaya çıkarmak ve yaygınlaştırmak en birincil görevlerimiz arasında sayılmalıdır.

TK: Amaçlarınızın doğrultusunda yakın ve uzak hedefleriniz nelerdir?

E. Aksoy: Yakın hedeflerimiz öncelikle örgütlenmeyi yaymak ve etkinliklere katılımı artırmak yolu ile ülkemizin yüksek öğrenim, bilim ve araştırma sorunlarını aydınlatmaktır.

Günümüz egemenlik anlayışı, her düzeydeki insanı birey olarak yetiştirmek ve örgütlü davranıştan uzaklaştırmaktır. Bu anlayış bir tüketim toplumu için en uygun ortamı oluşturur. Salt tüketicilik kapanından kurtulmanın yolu örgütlü, paylaşımcı çalışmalara girmektir. Derneğimiz bir arada olmanın, birlikte çalışmanın sevincini yaşatmak için kuruldu. Bu birlikteliğin en önemli yönü, kuşkusuz üniversitelerin gerçek sahipleri olan, öğrencilerin katkılarını ve desteğini de içermesidir.

Yapılan bilimsel çalışmaları iletmek için elimizde

seminerler, paneller gibi araçlar vardır. Bilimsel çalışmaların yayımlanması için bir "Belleten"i gerçekleştirmek üzere bulunuyoruz.

Yürürlükteki yüksek öğrenim düzeninin eleştirmesini yapmak, bize bir alternatif üniversitenin yolunu açacaktır. Ticari kuruluşlar içinde örgütlenen bir kesim bilim adamı çalışmalarını kâr gözetmeksizin sürdürmekte, ancak özel kesimin katı kurallarıyla başa çıkamamaktadır.

Emekçilerin öğrenim görebileceği bir gece üniversitesi çok uzak olmayan hedeflerimiz arasında bulunuyor. Bu hedefe ulaşmak için ticari kuruluşlarla işbirliği yapmaya hazırlanıyoruz.

TK: Kurullarınızı tanıtır mısınız?

E. Aksoy: Ocak 1988'deki genel kuruldan sonra Genel Başkanlığını ben üstlendim.

Doç. Dr. Tahir Hatipoğlu Genel Yazman, Candan Baysan da Genel Sayman olarak görev aldılar. Yönetim Kurulu üyeliklerinde Kifayet Özyayın ile Doç. Dr. Tahsin Yılmaz var.

Derneğimiz, Ekin Danışmanlık ile birlikte bir bilim belleteni yayınlamaya hazırlanıyor. Üniversitelerde, günümüzdeki tamamen durmuş bulunan yayın konusuna alternatif getirmeye hazırlanıyoruz. Matematikten resme, iktisattan tıbbı değin tüm alanlarda yapılan bilimsel araştırmaları yüreklendirmek için böyle bir yayın organı oluşturuyoruz. Yazı Kurulunda ben, Prof. Dr. Yakup Kepenek, Prof. Dr. İlhan Tekeli, Doç. Dr. Tahir Hatipoğlu, Doç. Dr. Cemal Koç, Doç. Dr. Tahsin Yılmaz ve Cemil Gerçek görev aldılar. Kurulun sekreteryasını Nurcan Süzal yükledi.

Belletenin birinci sayısını Mayıs ayına yetiştirmek için yoğun çalışma içindeyiz.

Derneğimizin genel kurulu sırasında aldığı ikinci bir görev 12 Eylül askeri döneminin üniversitelerimiz üzerinde neden olduğu büyük yıkımı belgeleyen yayın yapmaktır. Bu yayının gerçekleşmesi için Genel Yazmanımız Tahir Hatipoğlu koordinatörlük yapıyor. Sayın Yakup Kepek de çalışmalara katkı verecek.

TK: ANAP'ın yeni YÖK tasarısı hakkında görüşleriniz nedir?

E. Aksoy : Bu konuda, günümüze kadar tek yetkili görünen YÖK başkanının sürüp giden savunmalarının karşısına bir bakanın çıkıp aksayan konuları belgeleryle sıralaması ilginç bir gelişmeyi gösteriyor. YÖK'ün işlevsizleştirilmesi asker-sivil bağlaşmasının sona ermek üzere olduğunu kanıtlayan bir olgu. Bunun yerine yönetimi içinde Yerel Yönetim Başkanının, Sanayi ve Ticaret Odası Başkanlarının ağırlık kazandığı bir mütevelli heyet yüklenmektedir. Sivil iktidarın tercihi, üniversiteleri buldukları yörelerin sermaye kesimleriyle bütünleştirmektir. Üniversiteyi bulunduğu yakın çevreye açmak

YÖK askeri düzeninden sonra olumlu bir gelişmedir. Ancak yörelin işverenlerden çok, büyük bir ağırlıkla emekçilerden oluştuğu göz ardı edilen bir gerçek oluyor. Ayrıca, YÖK'ün çok yaygın bir şekilde eleştirilmesi ve yıpranması kuşkusuz bazı revizyonları gerekli kılmıştır. Ancak üniversitelerde süregelen sorunların köktenci çözümü için bazı değişikliklerin yetersiz olduğu da ortadadır.

Her yeni YÖK tasarısıyla birlikte iktidar, öğrencilerin elinden dernek kurma özgürlüğünü almaya çalışmaktadır. Bağlı olduğumuz insan hakları anlaşmaları uyarınca üniversite öğrencilerinin örgütlenme hakları ellerinden alınamaz. Bu, 1982 Anayasasından daha geriye düşmek olur. O da yalnızca MGK'nin ülkeyi kararnemelerle yönettiği yıllarda kalmıştır.

Yıpratıcı yanlışlıklara düşmek istemeyen bir iktidar YÖK'le ilgili yeni tasarılarını geniş bir tartışmaya sunmalıdır.

TK: Teşekkür ederiz.

EKİN BELLETEN

Araştırma-Tartışma-Kuramlaştırma
Üç Aylık Dergi

Ülkemizde fiyat artışları günlük periyoda bağlandı. Kağıt fiyatları her ay yeniden artıyor. Baskı giderleri çok yüksek düzeylere ulaştı. İnsanlarımızın kazancı, zorunu harcamalarına yetmiyor, ya da yetmiyor.

Bu hesaba birleştirilen yeni bir yayını düşünmek çetirdi mi?

Risk açısından evet, görev açısından hayır.

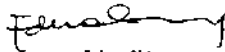
Bir ilincisini seçtik ve araştırma-tartışma-kuramlaştırma amaçlayan, üç ay periyodu **BELETTEN** adıyla çıkarmaya karar verdik. Çıktı olarak Mayıs 1988 ayını hedefliyoruz.

Karar verdiğimiz Ekin Danışmanlık ve Öğretim Üyeleri Derneği.

Biz iş olacak yazı kurulu oluşturduk: Erdem Aksoy, İlhan Akalın, Yakup Kepek, Tahir Hatipoğlu, Cemal Koç, Cemil Gerçek ve Nuran Sazal görev alırlar. Kurulu bu isimlerle sınırlı tutmak istemiyoruz. İhtisallerimizin sonunda gelişeceğini umuyoruz.

Felsefeden sanata, eğitimsizden ilkhata, matematikten mimariye, tiptan siyasete uzanan alanlarda araştırmalara, tartışmalara açık olmak istiyoruz. Kuramlaştırmayı amaçlıyoruz. Araştırma, inceleme, tartışmanın yanı sıra kuramlaştırmaya yönelik çalışmalar daha fazla önem kazanıyor. Güncellik kaygısına düşmeden, ancak güncel olanı deşirmiyoruz. İhtissten sosyal bilimlerin alanına tiptan müddet kadar uzanan geniş bir yelpazede yeni konular üretilebiliriz. Akademik çevrelerde, yeni ve özgün çalışmalara hevesli, genç ortaklara birlikte çalışmayı hedefliyoruz. Ürettileri yayımlamayı, genç araştırmacılara ulaşmayı düşünmüyoruz. Bu aşamada ihtissten kurmayı, çalışmalarımıza katkıda bulunmalarını umuyoruz. Katılmam sürekliliği ve zenginleşmesini için birlikte olalım diyoruz.

Tanışmayı çabulandırmak, ürettilerimizi yoğunlaştırmak için adres veriyoruz. Saygılarımla.

Erdem Aksoy
Öğretim Üyeleri Derneği
adına

İlhan Akalın
Ekin Danışmanlık
adına

Erdem Aksoy
Fatma Aliye S. 4/2, Kavaklıdere
1283528

İlhan Akalın
Konur S. 73/A - Katay
125 9378

Sayın Özgönül Aksoy, Ekin-Bilar ortaklarının katıldıkları bir toplantıda açıkladığı gibi, Ekin Danışmanlık'ın sahipliğini üstlenmişti. Sayın Aksoy işlerinin yoğunluğu nedeniyle işlerlik kazandıramadığı Ekin Danışmanlık'ı Yalçın Küçük'e devretti. Yalçın Küçük'ten de ben devraldım.

Bu değişikliği tüm ortaklara bildirmek amacı ile ortakların adreslerini aradığımda, adreslerin Bilar tarafından Özgönül Aksoy'a verildiğini öğrendim. Zorunlu olarak Toplumsal Kurtuluş aracılığı ile duyuruda bulunabiliyorum.

Ekin Danışmanlık firmasına işlerlik kazandırmak amacındayım. Amaçlarım arasında, Ekin-Bilar ayrılığının ilk gününden beri bir bankada bloke edilmiş olan paranın riske edilmemesi de var. Bir süre sonra Bilar ile birlikte çalışacağımı umuyorum.

Şu anda, bilimsel araştırma, tartışma ve kuramlaştırmaya yönelik çalışmalarını kapsayacak Ekin Belleten adı ile bir periyodik yayını planımız var. Bu planı Öğretim Üyeleri Derneği ile birlikte yürütüyoruz. Bu konu ile birlikte diğer alanlarda yapacağımız etkinliklerde de katkı alacağımı umuyorum.

İlhan Akalın

ANKARA GÖSTERİ SAHNESİ VE "İÇERDEKİLER"

Ünal Pekel ve Ulvi Arı tarafından 1986 Ekim ayında kurulan Ankara Gösteri Sahnesi, bugünlerde Ankara Sanat Merkezi'nde Melih Cevdet Anday'ın "İçerdekiler" oyununu sahneliyor.

Ünal Pekel ve Ulvi Arı ile yaptığımız bir söyleşiyi sunuyoruz.

TK: Niçin Tiyatro?

Ulvi Arı: Tiyatro ile tanışıklığımız kuruluşumuzdan çok önce. Ben Eylül öncesi İşçi Kültür Derneği'nde tiyatro çalışmalarına katılmışım. Tiyatronun toplumdaki çok yönlü etkinliğini kavramışım. Etkinlikleri işleve dönüştürmek istemi beni hiç terketmedi. Her alanda olduğu gibi, kültür ve sanatta da tekellerin ahtapot kollarını görmek, bir alanda yoğunlaşma düşüncesini egemen kıldı bizde. Pazarçılık, inşaat boyacılığı, teknik ressamlık yaparak biriktirdiğimiz üç-beş kuruşa borç bulduklarımızı da ekleyerek, 1986 yılında Ünal'la birlikte tiyatromuzu kurduk.

TK: Kuruluşunuzdan önce var olan ve yaşama mücadelesi veren özel tiyatrolar vardı. Onlarda görev almayı düşünmediniz mi?

Ulvi Arı: Başka tiyatrolarda oynadığımız dönemler oldu. Yeni tiyatro kurma kararımız gözlemlerimizin ve yaşadıklarımızın sonucudur. Şöyle anlatabilirim: Bir kere özel tiyatronun yaşayabilmesi, para kazanmayı ön plana çıkarıyor. Bu durum, oyuncuların fiziksel, psikolojik yıpranmalarına neden oluyor. Ayrıca ideolojinize de saygısızlık başlıyor. İkinci olarak, tiyatro yöneticileri sizi bir araç gibi görüyor. Eğitilemiyor ve ilerleyemiyorsunuz. Alaylılar bir başka bakıyor, mektepliler bir başka bakıyor. Sonuç olarak, "her tiyatrocunun kendi tiyatrosunu kurmasının yanlışlığına rağmen, tiyatro kurmak kaçınılmaz oluyor.

TK: Çalışmalarınızı anlatır mısınız?

Ünal Pekel: İlk oyunumuz "Konuşmayan Dilde Merhaba" adlı pandomim oldu. Kolektif çalışma sergiledik. Ben ve Ulvi yazım ve yönetimle ilgilenirken ışık ve efekt çalışmalarında Murat Ateş ve Zafer Kara yardımcı oldular. Kızılmak Sineması'nda perdeleri açtık. Tahmin edeceğimiz gibi çok zorlandık. İsmi duyurmamış bir tiyatro ve tanınmamış bir gösteri dalı MİM.

İkinci oyunumuz "Üniversite, Üniversite" adlı gençlik oyunu oldu. Bu oyunla direnmemizi sürdürdük. Ama, ekonomik zorlukların üzerine iç ahengin kurulamaması eklendi ve 86-87 sezonunu borç bilançosu ile kapattık. Yaz turnemiz de başarılı olmadı.

1987-88 sezonuna salon sorununu çözmekle başladık. Salon önemli bir sorun. Anadolu Sanat Merkezi ile anlaştık. Hazırlamakta olduğumuz Melih Cevdet Anday'ın "İçerdekiler" oyununu burada oynamaya başladık. Kuruluşumuzun başından itibaren yardımlarını gördüğümüz Cengiz Sezgin ve Nalan Başaran'a katkılarından ötürü teşekkür ediyoruz. Saim Alişan arkadaşımız da ışık teknisyeni olarak aramıza katıldı.

TK: Biraz da geleceğe ilişkin düşüncelerinizi aktarır mısınız?

Ünal Pekel: Elverişsiz şartların yakın gelecekte düzelineceğini sanmıyoruz. Yine de geleceğe umutla bakmak isteği gençliğimizden ve heyecanımızdan kaynaklanıyor.

Elverişsiz şartları şöyle sıralamak mümkün: Önce devlet politikasının özel tiyatroya yaşamına getirdiklerine bakmak gerekiyor. Devlet, politikasına uygun olmayan toplulukları

kısgaca alıyor. Politikasına uyanlara olanak sağlıyor. Arkasından ülkenin ekonomik durumu geliyor. Ülkenin ekonomik durumu, işçilere yansıyor. İnsanlarımız, tiyatroya yeterince para ayıramıyorlar. Bu durumu, insanlarımızın psikolojik durumları izliyor. Toplumda yabancılaşmanın boyutlandığı günümüzde, tek tip öğrenci yetiştirilmeye devam ediliyor. İşçi, memur işlenmekten çekiniyor.

Bu durumda ne yapmalıyız sorusunu kendimize soruyoruz. Yanıtımızın ilkinin repertuar araştırmasında buluyoruz. Karşımızdaki yeni kitleye neyi nasıl vermeliyiz araştırıyoruz. Eleştiri ve özeleştiri geliştirmeyi amaçlıyoruz. Eleştirisiz, sanatın ilerleyemeyeceğini ve işlevini yerine getiremeyeceğini savunuyoruz.

TK: Neden "İçerdekiler"?

Ulvi Arı: Bu soruyu yanıtlamadan önce ekleyeceğim var. Jülide Gülizar, bizimle yaptığı söyleşide "Çocuklar, işveren oldunuz, sınıf atladınız. Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?" demişti. Yanıtımız şöyle olmuştu: "Artık simit yemiyor, çorba içiyoruz." Bugünlerde yine simit yemeye başladık. Ortaya şu çıkıyor. Demek ki tiyatrodan karın doyurmak güç zanaat. Zengin de olamayacağımıza göre kala kala geriye tiyatro kalıyor. Yani biz yirminci yüzyılın son çeyrek ayında yaşayan derviş ve şihanz. Amaçımız var ama, bu kadar büyük beklentimiz yok.

Neden "İçerdekiler" sorunuza yanıtımız iki yönlü. Birincisi işlediği konu. Güncel olan ve kronikleşen işkence olgusunu güçlü biçimde işleyen bir kesit. Severek çalıştık. İkincisi, üç kişilik kadrolu oluşu. Kadronun çoğalması simidimizin azalması anlamına geliyor.

TK: Biraz oyundan söz eder misiniz?

Ünal Pekel: Oyun, şöyle bir girişle başlıyor: "Olay, polislin tutuklanma kararı olmadan herhangi bir kişiyi süresiz olarak tutuklu bulundurabileceği bir ülkede geçer." Oyun, bir hücrede uzun süre tutuklu bulunan ve konuşmayan bir öğretmenin sorgulama sırasında karısını özlediğini söylemesi ile yontlenir. Sorgucunun psikolojik işkenceye eklenecek özeleştireli, toplumun namus kavramının tartışılmasını getirir. Bu yolla, içerdeki bir insanın beyninin dışarıda olmasını, beynini hapsedmemesini tartışır, dışardakilerin, içerdekilerin konumunun farkını görebilmesi anlatılır. Ulvi Arı, Nalan Başaran ve Cengiz Sezgin rolleri paylaştılar.

Çalışmalarda tekste mümkün olduğunca bağlı kaldım. Dekorü sadeleştirdim. Tiplerin toplumsal konumlarını irdeledik ve çalıştık. Sonuç olarak işkencenin insanlık suçu olduğunu, işkencenin her türlü süne karşı olduğumuzu ortaya koymak istedik.

İzleyicilerden ve eleştirmenlerden tartışma bekliyoruz.

TK: Teşekkür ederiz. ■

KADIN PSİKOLOJİSİ CİNSELLİĞİ VE TARİH

Zeynep IŞIK

Kadın cinselliğini, kadının cinsine özgü psikolojisini incelemeye karar verdim ve çalışmaya başladım. Yetişkin bir dişinin duyguları, düşüleri ve yaşantılarıyla uğraşacağımı düşünüyordum. Gözlemlerim ve incelemelerim beni çok farklı noktalara ulaştırdı. Kadının cinsel eylemine fizyolojik düzeyde bakmanın olanaksız olduğunu gördüm. Karşıma toplumun yaşadığı dönemlere bağlı olarak zaman zaman güçlenen, güçlendikçe etkisini toplum yaşantısında duyuran üst yapı kurumları çıktı. Devlet, hukuk, din, ekonomi örümcek kolonilerini anımsatıyorlardı. Varlıklarının devamını sağlayan içgüdü, avlarını sıkıca sarmak ve ne olursa olsun kaçırmamaktı. Bu nedenle ağlarını aynı kökten ayırışan, kollara ayrılan, kolları birbiri ile kesişen, yeniden ayrılan, içiçe geçmiş, geçit vermez bir sağlamlıkta oluşturmuşlardı. Kadını ördükleri ağın en yapışkan, en sağlam, kurtulması en olanaksız yerine koymuşlar. Kadını bağladıkları en sağlam iplerden birisi hep cinselliği olmuş. Ben de bu ipin bir ucundan tutup izlemeye başladığımda yetişkin kadından uzaklaştım. Küçük bir çocukla karşılaştım. Bu çocuğun "kız çocuğu" olduğunu anlama dönemine kadar gerilere gelmiştim. Yetişkin bir kadın olana kadar benliği, cinsel kimliği oluşurken, cinsiyet rol özdeşleşmesi yüksek bir birey olması beklenirken toplumun ona tuttuğu aynadan kendisini görmekte ve toplumsal yapılanmalardan etkilenmekteydi.

Çocuk yaşamının ilk yılları cinsellik saptamaları için belirleyici görünüyor. Ancak kesinlikle yetersizdir. Freud belirleyici olan ipuçlarından hareket ederek bir bireyin cinselliğinden de öte her iki cinsin tüm yaşam öyküsünü yazmıştır. Kadın cinselliğini açıklayabilmek için birey boyutunda çocukluğu incelemek yeterli değildir. Toplumun çok katmanlı sınıfsal yapısını ve tarihini göz ardı ederek yapılan bir açıklama bir toplumu, bir sınıfı, bir cinsi anlamak için yeterli olmayacağı gibi bir tek bireyi bile anlamaya yetmez. Devletlerin doğuşunu, hristiyanlığın ortaya çıkışını, kapitalizmin yaygınlaşmasını, psikolojinin gelişim tarihini birbirlerini tamamlayan parçalar olarak incelediğimizde Freud'u Freud'un ipleri ile bağlayabiliriz. Freud'u biz bağladık. O da 1939 yılında öldü. Fakat kadının cinsine bağlı yazgısı son bulmadı.

Bir çocuğun benliği, kendisini diğer bireylerden bağımsız, ayrı bir birey olarak tanımlayabilme deneylerinden oluşmaktadır. Benliği oluşturmayı amaçlayan

deneylerin içine zihin süreçleri, algılamalar ile benzerlik ve farklılıkları sezme girmektedir. Sezgiler giderek bedenin tanınmasını ve beden işlevlerini anlamaya yönelik eylemleri içermektedir. Bu noktada çocuğun benliğinin, cinsel kimliğinin bireysel bir gizli güçle oluştuğunu söylemek olanaksızdır. Bu oluşum ve gelişimleri çocuğun içinde yaşadığı toplumun açık ve gizli tüm toplumsal özelliklerine bağlıdır. Kız veya erkek çocuk toplumun belirle-

diği kurallara, kadın ya da erkek olarak bir cinse yüklenen özelliklere uygun bir cinsel kimlik geliştirebilirse cinsine uygun rollerde başarılı, cinsiyet rol özdeşleşmesi yüksek bir birey olarak tanımlanacaktır.

Düzenin çıkarları kadının benliğinin şekillenmesinde ve yaşayacağı çizginin çizilmesinde belirleyici olmaktadır. Bu belirlenmiş kadının bir cins olarak geçmişine kadar uzanmakta.

Anaerkil klan ve analık hukukunun çöküşünün ardından baba soyuna dayalı bir düzen kuruldu. Devletler oluştu. Baba soyuna dayalı aileye uygun baba çıkarlarını koruyan hukuk kuralları geliştirdi. Bu kurallara göre kadın, onun ürettikleri ve evlilik içinde doğan çocuklar babanın korunmaya değer malı oldu. Diğer taraftan Hristiyanlık, çalışmalarını kadını daha gönüllü bir hizmetçi haline getirmek için sürdürüyordu. Kadınları İsa'ya, kiliseye bağlarken erkeğin yönettiği devlete, devletin koruduğu erkeğe daha fazla hizmet etmesini sağlama görevini de yerine getirmiş oluyordu. "İsa, Ro-

ma İmparatorluğu'nda, zenginle fakir arasında sürüp gelen hayvanca maddiliğe karşı geldi. Halk kitlelerinin bas-kısına, aşağılanmasına başkaldırdı. Kadının da, tutsak erkek gibi ezilen yaratık olduğunu ve kurtulması gerektiğini söyledi." "Kadınlar kurtuluş umuduyla Hristiyanlığa dört elle sarıldılar. Bu dönemdeki kadınların Hristiyanlık için, kurtuluş için gösterdikleri fedakarlıkları, hiç bir dönemin kadınları göstermemiştir. Ama Hristiyanlık kadınlara pek az bağıştta bulundu. İsa'nın dini de, bütün doğu memleketlerinde yaşayanlara, kadına karşı nefret duygusu aşıladı. Kadını, erkeğe son derece bağlı bir hizmetçi yaptı." (1) Hristiyanlık kadına namuslu ve onurlu olması gerektiğini buyurdu. Namuslu ve onurlu olmanın ve asil önemlisi bunları korumanın yolu meşru bir evlilik yapmaktı. Evlilik içinde kocaya hizmet etmek ve bedeninin sadece üremek için yaratıldığını çok iyi bilmek önemli idi. Kadının yapacağı ve ona onur verecek olan iş çocuk doğurmak olarak belirlenmişti. Doğan kız çocuklarının ev hizmetlerini bilen, bir erkeğin rahatını sağlamak için gerekli bilgilerle donatılmış olarak, erkek çocuklarını sağlam yapılı ve birer varis olarak yetiştirmeliydi.

İslamiyet de Hristiyanlığın kadınlar konusundaki tutumunu benimsemiştir. Kuran'da "kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde, tarlanıza, dilediğiniz gibi gelin" denmektedir. Kadın erkek soyunun devamı için gerekli, üremeye yarayan bir araç olarak görülmektedir.

Kadınlar toplum yaşantısında görülmek istenmemiştir. Bu alanda onlara hiç şans tanınmamış. Müziğin altın çağını yaşadığı dönemlerde "Sir Thomas Beecham, kadın besteci yoktur, olmamıştır, olmayacaktır," diyebililiyor. "Sir Thomas'ın görüşü kadına yaratıcılık yetisi tanımayan, yaratıcılığı erkeğin tekelinde gören bağnazlığın örneğidir."(2) Oysa M.Ö. 2500 yılından beri kadın besteci olmuştur. Ancak isimlerini duyuramayan erkek besteciler kadar kolay olmamış, engellerle karşılaşmıştır. "Ondokuzuncu yüzyılın adları sınırlı bir ölçüde duyulmuş üç kadın bestecisi, ünlü erkek bestecilerle aile bağları nedeniyle ilgi görmektedirler. Clara Schumann, Robert Schumann'la evlendikten sonra yazdığı melodilerden bir kaçını kocası kendi şarkılarında kullanmıştır. "Alma Schinder" Gustav Mahler'le evlenmeden önce yüz kadar şarkı bestelemiştir. Mahler, önce bu şarkılara aldırmadı bile, üstelik, bir evde iki besteci olmayacağını öne sürerek eşinin müzik yazmasına engel oldu. Ama birkaç yıl sonra, Alma'nın şarkılarını incelediğinde bunların değerini tanıdı ve birkaçının yayınlanmasına önayak oldu. Alma Mahler bugün ancak onbeş yirmi şarkısıyla tanınmaktadır." (3)

Kız çocuklarının eğitiminin temel ilkeleri "baş eğmek", "kabullenmek", "hizmet etmek" idi. Ancak zaman zaman kadınlar onlara verilen eğitime hiç uygun düşmeyen davranışlarda bulunuyorlardı. Demek ki verilen eğitimde aksayan yönler vardı. Erkeğin cinsel bir varlık olduğu kabul edilmişti. Bu nedenle Monogami ile yetinmemesi normaldi. Ancak kadın bedeninin erkeğe benzediğini sanarak benzer şeyler yapamazdı. Kadının erkeklerden farklı bir bedeni olduğunu bu nedenle cinselliğininin erkeğinkinden farklı olduğunu açıklayan formülü Freud buldu.

Freud kız çocukların Oedipus karmaşasının yaşadığı fallik döneme kadar erkek çocuklarla benzer dönemlerden geçtiğini kabul etti. Ancak Oedipus karmaşası sırasında erkek çocuklar sahip olduğu çok değerli bir organın farkına varıp onu kaybetme korkusunu olumlu duygularla noktalandığında bir erkek olacağı yolundaki adımını, kız çocuk ise kendisinde bulunmayan bir organın karşı cinsten varlığını öğrendiğinde eksiklik ve aşağılık duyguları ile kadın olma yolundaki adımını atmış olduğu açıklamasını yaptı. Eksiklik duygularının ve yaşam boyu sürecek bir aşağılık duygusunun kadın olma farklılığını belirlediğini söyledi. Bütün cinsellik açıklamalarını Yunan mitolojisinden Thebai kralı Oedipus'un trajedisine dayandırdı. Oedipus karmaşasını aynı cinsten ana yada babaya karşı duyulan düşmanlık karşı cinsten ana yada babaya karşı duyulan cinsel içerikli duygular olarak formüleştirdi. Öyküde Oedipus öz ana ve babasını tanımadan büyümüştür. "Daha sonra öz babası olduğunu öğrendiği bir erkeği öldürdü ve öz anası olduğu ortaya çıkan bir kadınla evlendi, ama bu olaylar olurken, kadın da erkek de ana baba değil, birer yabancıydı. Dolayısıyla, Oedipus kompleksi taşımayacak bir erkek varsa o da Oedipus'dur, bu kompleksi yaratacak ana etkenler yoktur çünkü." (4)

Aşağılık kompleksini içeren kadın tiplerinin bir ucunda Freud'un fizyolojik yönden eksikli bedene sahip kadını var. Diğer ucunda ise Feminizmin gizem dolu cinselliğe sahip kadını. Feminist kadın kurtuluşu bedeninde sandı. Kadınların mücadelesini sosyalizm mücadelesinden ayrı gördü. Feminist derneklerinde kurtuluş için çabalarırken yok saydıkları erkek sınıfı tarafından idare edilerek çaresizliği yaşamaktadırlar.

Kokuşmuş, iltihaplanmış bir düzende kadının da erkeğin de yaşadığı cinsellik yozlaşmadan payını almaktadır. Bu düzen içinde "aşk"ı ve sevgi, eşlilik, paylaşma üzerine kurulu cinselliği yaşamak olanaksız görülmektedir. Yüzyılların çürüyerek bugüne ulaşmış mirası üzerinde iyi, doğru ve güzel barınmıyor. Çürümeyi kaynağından temizlemek, eskileri yok etmek ve sağlıklı olanı kurmak gerekiyor.

Sosyalist düzende çocuklarımızın "cinsel eğitiminin temelini, sevgi eğitimi, oluşturacaktır."(5) Cinsellik "derin bir yüce duygu, yaşamla, umutlarla, özlemlerle özdeşmesiyle çekici bir özellik kazanacaktır. Çocuklarımızı, cinsiyette gerçek zevk ve doyumunu sadece bir sevgi ilişkisi içinde bulabilecekleri"(6) şekilde eğiteceğiz. ■

(1) August Bebel, Kadın ve Sosyalizm, Toplum Yayınevi, Ank., 1980, S.44

(2) İlhan Mimaroglu, Müzik Tarihi, Varlık Yayınları, İst., 1987, S. 269

(3) İlhan Mimaroglu, a.g.y., S. 272

(4) Evelyn Reed, Kadının Evrimi, 2. cilt, Payel Yayınları, İst., 1983, S. 227

(5) Makarenko, Çocuk Eğitimi, Sorun Yayınları, İst., S. 53

(6) Makarenko, a.g.y., S. 48

ÖĞRENMEK SEVİNCİMİZDİR

Bir kitap:Yirmibir yaşında bir çocuk Fatih Sultan Mehmet

Hasan AKGÜÇ

Bilim, özü çevreleyen kabuğun kırılmasıdır. Nesnel dünyanın görüngülerini parçalamak, gerçekliklerini çözümlenmek ve yeniden anlamlı bir bütünlüğe ulaşabilmektedir.

Kabuğun kırılabilmesi, olgulara yöntemle yaklaşabilmekten geçiyor. Tekelci düzende, beyinlerin dumura uğratılması, insanoğlunu ayrımsız bir kabule ve sunulanla yetinmeye zorlayan saldırılara karşı insanların kendilerini koruyabilmesinin yolu yöntemle bakabilmek oluyor. Öğrenmek, karanlıkta kendi aydınlığımızla yürüyebilmekse teori de fenerimiz oluyor.

Y.Küçük daha başlangıçta "Yaşama ve öğrenme sevincimizi vermeyelim" (Y. Küçük, 21 Yaşında Bir Çocuk Fatih Sultan Mehmet, Tekin Yayınları, İstanbul, 1987, s.7) derken, sunulanla yetinmeyen, sorgulayan ve öğrendikçe şaşırarak okuyucuyu "öğrenmenin bitmez tükenmez serüvenlerine" (age, s.10) çağırarak bir ses oluyor.

Kitap baştan sona tarihe yöntemle bakmanın bir örneği oluyor. Her olgunun incelenmesinde, her ayrıntının sorgulanmasında, yöntemin önemini tekrar tekrar vurguluyor. Rastlantılar ve rivayetlere dayanan bir veriler yığınının yerine bilimselliğin konulabilmesinin yolu olgulara ve verilere yöntemle bakabilmekten geçiyor. Tarihsel veriler böylece bir anlamda hem önemsizleştirilmiş oluyor, hem de tam tersi bir şekilde ayakları üzerinde doğrulama, inandırıcılıklarına kavuşma fırsatı buluyorlar. "Fakat aydınlık için, her zaman ve çok zaman sanıldığı türden, fazla somut bilgi veya aynı anlama gelmek üzere veri gerekmiyor.

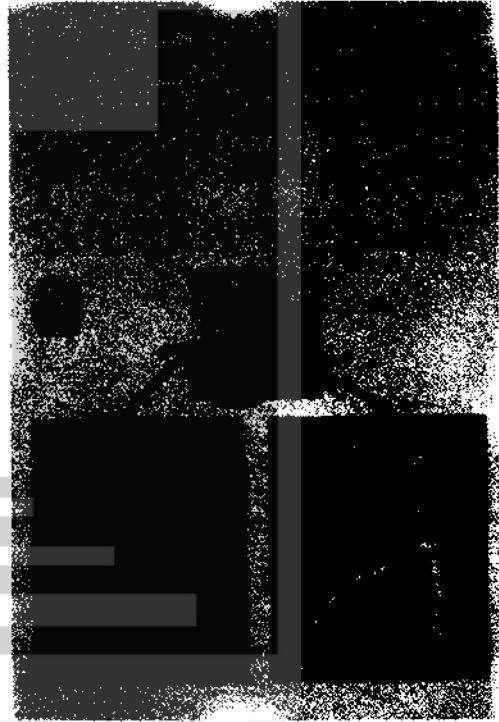
Şimdi aydınlık için teoriye ihtiyaç var.

Toplanabilen veriler ayrı bir teori kurmaya yetebiliyor. Yeni bakış açıları için zorluyor ve yüreklendiriyor." (age, s.30)

Bilimsel yaklaşımın amacı her alandaki önyargıları kırmak ve gerçekliği çözümlenmektir. Aynı zamanda olguları ayıklamak ve yeniden dizmektir. Böylece olgular hareketsizlikten dinamik bir niteliğe dönüşüyor. Bir kurgulama gerçekleştiriliyor. "Teori kendi halinde olgu bırakmıyor. Teori ile olgular harekete geçiyor.

Ampirizm ile teorik yaklaşımın ayrılığı burada düğümleniyor; ampirisizm olguları hareketsizleştiriyor, öldürüyor. Yaklaşım, hareketsiz olgulara yeni dinamik bir nitelik veriyor.

Bilim ile pozitivism arasındaki ayrılık, bunun devamı oluyor. Pozitivizmde de pratik kesikleri birbirine ikinci

provadaki terzinin teğel ipikleriyle tutuşturuluyor, dökülmeye hazır bekliyorlar. Bilim, pratiği alıyor, kesiyor ve yeniden bir araya getiriyor, bilim ile pratik yeni bir dinamizm ve canlılık kazanıyor." (age, s.119)

Her kurgulama, somutun zenginliği içerisinden, kaçınılmaz olarak eksikli bir bütünselliğe ulaşabiliyor. Araştırmacının amacıyla ilgili olarak kendi nesnelliği içerisinde belli olgular öne çıkıyor, diğerleri önemsizleşiyor. Bu bir subjektivizm olmuyor. Aksine araştırmanın amacı ve buna uygun bakış açısı bunu zorunlu kılıyor. "...benim aklımın fethe bakışımı etkilemiş olduğunu inkar etmiyorum. Ancak "gerçek" de bir ölçüde yöntemlerine uygun "bildiklerimiz" olmuyor mu?" (age, s.10) Bunun çıkış noktası da öznenin nesneden bağımsız olamayacağı düşüncesidir. "Modern fizik, modern resim, modern müzik insanın düşünceğinde ve düşünce yöntemlerinde büyük değişikliklere denk düşüyor. Gözlem ile gözleyen aklın birbirinden tümüyle bağımsız olmayışını düşünceimizin ve diyalektiğin yeni yasalarından biri yapmak durumundayız." (age, s.59)

NEDEN TARİH ve NEDEN FATİH

Y.Küçük'ün çok geniş bir ilgi alanına sahip olduğu ve üretkenliği okurlarınca bilinen bir gerçektir. Bu çerçevede ele alındığında bu çalışma "akın hapisliği" (age, s.10)ni yaratan işbölümüne bir başkaldırı ve aynı zamanda bilimselliğin, "bütünsel bakışın erdemini vurgulamak" (age, s.10) için bir araç oluyor.

Osmanlı tarihi içerisinde İstanbul'un fethinin ve Fatih'in öncelikle ele alınması politikanın ve iradenin rolünün ön plana çıkarılması amacını taşıyor. Fatih'in iradesi İstanbul'u fethinde can alıcı bir rol oynuyor. Geleceğe bakabilmek için bugünden düne sağlıklı bakış gerekiyor. Bugünkü bakış açısı dünü anlamayı kolaylaştırıyor. Tarihin gözbağlarını koparıp atmak gerekiyor. Yazar daha önce kemalist tarih üzerindeki sorgulamasını Osmanlı tarihi üzerinde sürdürüyor. Böylece kitap sadece fethin irdelenmesi değil "Osmanoğlu cumhuriyeti" üzerine tezler oluyor.

Kitapta gerçekleştirilen kurgu, teorik yaklaşımı, yöntemi önplana çıkarırken verileri ve içerleri boşaltılmış olguları zenginleştirerek veriyor. Bu anlamda eski olguların yeniden dizimi çerçevesinde söylenenler eski değil artık yeni sözlerdir.

Yazar tarihçi Halil İnalcık'ın "The Ottoman Empire" ve İ. Hakkı Uzunçarşılı'nın Osmanlı saray kurumlarını inceleyen çalışmalarından aktarmalar yapıyor. Her iki çalışmada Osmanlı ailesi içinde bir seçimin varlığından söz etmekle birlikte bu olgunun bir tesbit düzeyinde adını

Geleceğe bakabilmek için bugünden düne sağlıklı bakış gerekiyor. Bugünkü bakış açısı dünü anlamayı kolaylaştırıyor. Tarihin gözbağlarını koparıp atmak gerekiyor.

koymuyorlar. Y. Küçük bunu ileriye götürüyor ve "Osmanoğlu cumhuriyeti" diyor. "Osmanoğlu cumhuriyetinde başkanın seçimi ve yönetime, monarki aşan bir katılım"(age, s.128) dan söz ediyor. Bunlar kaçınılmaz olarak yeni sözler oluyor.

Bunun nedenleri de şöyle vurgulanıyor: "Ayrıntısız ve götürü yaklaşıma alışkın bir bakış, bilimsel tarih içindeki her yeni buluşu aynı zamanda çok eski sayabiliyor. Her yeni buluşun, olduğu türden eskidende var olduğunu söylemek, bilimsel çalışmanın hem olguları yeniden dizdiğini bilmemektan ve hem de teorisinin olguları değiştirdiğini anlayamamaktan ileri geliyor." (age, s.128)

(*) Geçtiğimiz günlerde TRT televizyonu bir süreden beri, tarihinin en pahalı yapımı olduğunu iddia ederek reklamını yaptığı Tarık Buğra'nın yazdığı "Kuruluş" adlı TV dizisini yayına soktu. İlk bölümleriyle Suat Yalaz'ın çizdikleri türünden "tarihi" çizgi romanlarının düzeyinde olduğu görülüyor. Bu kitabı özellikle böylesi yayınlara karşı panzehir olarak okumak gerekiyor.

KURULUŞ

Kitap Osmanlının kuruluş dönemini sorguluyor. Osman'dan II. Mehmet'e, fethi uzanan sürecin irdelenmesiyle Osmanlının genel yapısı çiziliyor. (*)

Kuruluşla ilgili tezleri şöyle sıralamak mümkün:

İlk olarak, Osmanlının tımar sisteminden yeniçeri ordusuna, Asya tipi üretim tarzından Asyatik despot devlet tanımlamasına kadar tüm "özgünlükleri" sorgulanıyor. Osmanlının hiçbir yaratıcılığı olmadığı gibi, "özgün" yanlarının "tarihin enkazlarından alınma" (age, s.13) olduğu ortaya konuluyor. Tımar sistemi Bizanstan, yeniçeri düzeni Memlûklerdeki Türk çocuklarının eğitilerek islamın yayılmasında kullanılmasından esinlenerek aktarılıyor. Osmanlının başından beri asimilatör bir devlet olduğu ortaya konuluyor. Özgünlük taşıyanlar ve yaratıcılığı zorlayanlar sadece Musa Çelebi ile Fatih oluyor.

ATÜT savlarının ise kemalizmin idealist bakış açısını tamamlayıcı bir işlev gördüğünü söyleyen yazar bu konuda şöyle diyor. "Coğrafi koşulları baş aktör sayan bu sav, kul birlikleri üzerine kurulu çatışmasız ve despotik bir merkezi otorite ile mülkiyetsizlik içinde çelişkileri olmayan bir halkı, Osmanoğlu düzeni olarak miras bırakıp çekildi, bir yanılla meddah kronik yazıcılarının ve diğer yanılla Kemalist Osmanlı imajının bir ayrıntısı işlevini üstlenerek var olan falsifikasyonları derinleştirmeye yaradı" (age, s.33)

Daha sonra, rivayet yazıcıları ve onların izleyicilerinde Fatih kanunnamesine dayandığı anlatılan kardeş katlinin, osmanlının başından beri bir gelenek olduğu ortaya konuluyor. Ayrıca sadece kardeş katliyle osmanlının iktidar olma yollarını da sınırlamakta mümkün görünmüyor. "Bilinen ve üzerinde kısmende olsa durulan sadece fraticide, kardeş katlidir, oğul katili, filicide ve baba katli patricide Osmanlı düzeninde en az fraticide kadar yaygın görünüyor." (age, s.22)

Osmanoğlu ailesinin bu konudaki pratiğinin oldukça zengin olduğu ortaya konuluyor. Yazarın A. D. Alderson'dan aktardığı kardeş, baba, oğul katiliyle ilgili veriler bu konuda hiçbir yoruma gerek bırakmayacak kadar açık görünüyor. Yazarın şu tezi bu açıklığı Formüle ediyor: "Osmanoğlu osmanoğlunun sadece celladıdır. " (age, s.41)

Bu vahşet tablosu içerisinde padişahların oğullarının gözlerini kendi elleriyle çıkarması, boğdururken seyretmesi yenilik olmuyor, çok doğal sayılıyor. Öldürme yöntemleri konusunda uzmanlaşıyorlar. Örneğin, II. Beyazıt bir zehirleme uzmanı oluyor. I. Murat oğlu Savcı'nın gözlerini kendi elleriyle çıkarıyor. "Muhteşem Süleyman oğlu Mustafa'yı boğdururken seyrediyor. Cinayetler doğallaşılıyorlar. Yazar bu durumu nitelendirmek için Will Durant'ın Pers hanedanı sülaleleri için geliştirdiği nitelendirmeyi kullanıyor: "Abnormally natural death, beklenmedik doğal ölüm" diyor. Osmanoğlunun aile içi öldürme pratiğinin kendi doğallığını çok iyi vurguluyor. Bu olgunun uzantısı olarak çok istisnai durumlarda ortaya çıkan aile içinde üzüntü, ani hastalık gibi nedenlere dayandırılan ölümlere inanmakta pek mümkün olmuyor.

"Bir osmanoğlunun üzüntüden de ölebileceğine inanıyorum. Ancak daha önce yemeğine veya banyosuna zehir konmasını zorunlu görüyorum." (age, s.49)

Osmanlı ailesi içinde "Oy vermemenin öldürmekle ortaya konduğu" (age, s.117) bir seçim ve dolayısıyla taraflar var. Öldürme pratikleri bu tarafların çatışması temelinde şekilleniyor. Tutucu yeniçeri ordusuna dayanan, Bizans işbirlikçisi, rüşvetçi Sadrazam Çandarlı Halil'in önderliğindeki CHP, Çandarlı Halil Partisi veya KKP, kapıkulu partisi ve fetihçi, dinsel bağınazlığı olmayan, hoşgörülü, farklı ırk ve dillerden insanların sentezine yönelmeye çalışan Uç Beyleri Partisi, UBP taraflar oluyor. Bu çatışmada gerici yeniçeri ordusu kazanıyor ve Osmanlının geleceğini belirliyor. "Osmanoğlu sülalesinden iki kişi, özellikle Rumeli'deki insan sürülerinden değil bir halk, bugün Kuzey Amerika'da adına "Kanadalı" veya "Amerikalı" denilen benzer türden "millet" yapmaya çalıştılar. Musa, hızla ve bir saldırı biçimiyle ve Mehmet, daha sabırla ve çevresini hazırlayarak Grek, Sırp, Bulgar ve Türk insan sürülerinden bir yeni millet yapmaya çalıştılar.

Birincisi, Birinci Mehmet'in uzattığı keman kırışı ile boğuldu. II. Mehmet II. Beyazıt'ın zehiri ile öldürüldü.

Osmanoğlu cumhuriyetinde II. Beyazıtın Kapıkulu partisinin ölüm sessizliği hüküm sürmeye başladı." (age, s.165)

Osmanlı içinde, iktidar için mücadele eden tarafların varlığı ve söylendiği kadar güçlü bir iktidar ordusunun bulunmayışı tezlerinin devamında Y. Küçük Asyatik despot devlet tanımının Osmanlı için geçerliliğini tartışma gündemine getiriyor. "...bu çalışmada en azından Mehmet'e gelinceye kadar Doğu yöneticilerinin çok güçlü ve despotik oldukları yönündeki düşüncelere katılma imkanı bulamadığım ortaya çıkıyor. Mehmet danışarak iş yapmak mecburiyetini duymasının yanında hem başlar-ken ve hem de Çandarlı Halil Partisinin kuşatmanın kaldırması için yapmış olduğu propagandalar ve düzenledikleri entrikalar nedeniyle kuşatma sırasında, yöneticileri ve hatta yeniçerileri ikna etme zorunluluğunu duyuyor." (age, s.286) Osmanlıda yöneticiler çok güçlü olmuyorlar. Sürekli bir mücadele içerisindedir ve iktidarlarını korumak, sürdürmek için buna zorunlu oluyorlar.

FETİH

Büyük dönüşümler büyük irade ve inançların sonucudur. Birşeyi çok fazla, tutku düzeyinde istemek elde edebilmek için gereken mücadelenin motoru oluyor. II. Mehmet'de İstanbul'u tutku düzeyinde istiyor. Çandarlı Halil ekibinin etkinliğini kırmak, yeniçeri ordusunu düzene sokmak ve iktidarını yerleştirebilmek için İstanbul'un fethi bir araç oluyor. Yeni bir açılım için uçbeylerine dayanan fetihçi bir siyasetin canlandırılması gerekiyor.

Yazar, Osmanlıda ordunun durumu ile ilgili bilgiler verdikten sonra şunları söylüyor: "Türk ordusu hiçbir zaman, teknik anlamda, güçlü, etkin bir silahlı güç olmamıştır. Kazandığı savaşta eşit sayıda veya sayıca az olduğu örnekler son derece az görünüyor." (age, s.230) İstanbul'un fethinde de 5000 kişilik Bizans ordusuna

karşın, 200.000 kişilik Osmanlı ordusu kuşatmada yer alıyor.

Fetihte, Mehmet'in iradesi ve kararlılığı hep birincil önemdedir. Çandarlı Halil'in Bizans'a haber ulaştırmaya varan ihanetleri, yeniçeri ordusunun inançsızlığı ve isteksizliği, tüm bunlara karşın Mehmet'in kararlılığı öne çıkıyor. Orduya moral vermek için Mehmet şunu bile yapıyor: "II. Mehmet, yine askerlerinin moralsizlikle savaş-tan dönmek istedikleri bir zamanda, adamlarının birisinin aracılığıyla, Eyüp'ün mezarını buluyor. Bugün "Eyüp Sultan" olarak bilinen yer II. Mehmet uydurmasıdır, Mehmet askerlerin batıl inançlarından yararlanmaya çalışıyor." (age, s.289)

Karşı cepheden sürekli bilgi edinebiliyor. Ortodoks-Katolik kiliseleri çekişmesi temelinde Bizans-Avrupa bütünleşmesinin gerçekleşmemesi, Avrupa için Bizans'ın "vazgeçilmez" bir şekilde sahiplenilmemesi, II. Mehmet'in "bir hayalet düzeni" (age, s.240) fethetmesini kolaylaştıran etkenler oluyor.

Ayrıntı gibi görünen olgular Y. Küçük'ün elinde önemli önermelerin çıkış noktasını oluşturuyor. İstanbul'un fethinde topun kavramlaştırılması buna güzel bir örnek. "Savaşta başarı, cephede genel bir zaafiyet yaratmaya başlıyor, bu temel düşüncemi tekrarlamak da gerektiğine inanıyorum.

Top atışı ve top atışından türemiş diğer atışlar bu nedenle önemli oluyorlar, uç kısımlardan bomba bırakmak aslında yalnızca top atışı düşüncesini daha pratik bir biçimde uygulamaktır. Nükleer silahların kullanılması ise topçuluğun daha vahşi ve daha büyük ölçekte uygulanması oluyor. Topçulukta esas, görmeyerek atış yapmak ve bir alanı döverek maddi ve manevi mukavemeti azaltmaktır." (age, s.307) Fatih'in surların içine büyük çaplı güller fırlatan topları, birincil olarak Bizans'ı manevi olarak yıpratmayı hedefliyor ve bunu başarıyor.

"Azaplar" üzerine söylenenlerde, her mücadelede karşılaşılacak bir olguyu vurguluyor. Ganimet ve İtibar için yola çıkıp, yüzgeri ettiğinde önce gerideki arkadaşlarına saldıran azaplar, zayıflık, inançsızlık ve ilkesizliğin günümüze de uzatılacak bir simgesi oluyorlar.

Yazar, her defasında, dünden bugüne köprüler kuruyor, tarihi önyargılardan bugüne uzanan benzerlikler buluyor. "Çok garip görünebilir, 1917 yılında Moskova'nın komünist olmasına pek itiraz etmeyen, ancak Berlin'in, Paris'in, Londra'nın da tehdit altında olduğunu düşünen Avrupa, 1453 yılında Konstantinopol'un II. Mehmet'in eline geçmesinden daha çok Roma'nın düşüşünün yakın olduğuna inanıyor ve anlatılması son derece zor bir paniği yaşıyor." (age, s.231) Fethin sonrasında Papa II. Pius tarafından şu meşhur "domino teorisi" benzeri bir teori bile türetiliyor. "Eğer Macaristan Türklere teslim olursa, Almanya ve İtalya kapısı sonuna kadar açılmış olacaktır ve Türklerin gücü hemen hemen iki misli olacaktır. Türklerin Batı imparatorluğu istediği bellidir. (age, s.231)

Kitabın bütün tartışma ve tezlerini dergi sayfalarına aktarmak mümkün değil.

Y. Küçük bir kez daha Türkiye'de bilim yapıldığını gösteriyor ve bu kitabı okumak gerekiyor. ■

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE AİLE ve SORUNLARI

Dr. İldeniz Kurtulan

Aile konusunda ilk kuramsal görüş İ.Ö. IV-III yüzyıllar arasında Stoa'cılarca ortaya atıldı: "Aile toplumun doğal hücresidir..." diye. Aslında "Toplumun doğal hücresi" çok yönlü biolojik, sosyal, ekonomik, ahlaksal, ideolojik ve psikolojik bir fenomendir. Ve bugün dünyanın yarısına egemen burjuva düşüncesinin tersine, komünist düzen yıkıcı değil. Nitekim ailelerin esenliği için uğraşır ve geniş çapta ödenekler harcar. (1)

Büyük Ekim Devrimi ailesel ilişkide ataerkil ve otoriter düzenlerini ortadan kaldırarak, ailede eşitlik ve karşılıklı saygı temeli üzerinde ahlak ve estetik bezeklerle özdeş bir anlayış getirdi. Başta aile bireylerinin mutluluk ve esenlikleri ele alındı, ardından doğacak olan çocukların eğitim ve gelişmesi için gereken kurumlar gerçekleştirildi, aile ve toplum arasındaki ilişkilerde uyum sağlandı... Ama bu, tüm sorunlar çözüldü anlamına gelmez. Bir şeyler var eksik, daha uygunlaşmamış, altını çizmeli.

Burjuva sosyologları, Büyük Ekim Devrimi'nden sonra Rusya'daki ailesel konuları çarpıtarak anti-Marksist ve anti-Sovyetik propagandalarında malzeme olarak kullandılar. Böylece yeni kurulan Sovyet Devleti'nin devirdiği bir çok "ideal"lerle birlikte aile kurumunu da yitkilerini iddia ettiler. Hızlı anti-komünist Alman sosyolog Klaus Mehnert'e göre, "Komünist'ler Devrimden sonra aile kurumunu yıkmak için 'pürtelaş ve alalecele' savaşım verdiler..." Bu sav doğru değil. Marks burjuva usulü tecimsel evlilikleri yermiştii sadece. Kara çaldılar, "Genelde evliliğe karşıdır," dediler. Aynı düzeyde Engels 1847 de, komünistlerin "ortak karı" kavramını getirecekleri iddiasını şiddetle reddetti ve; "... bu deyim ancak ve ancak tümüyle burjuva toplumuna yakışı; ayrıca var olan genel kadın olgusundan başka bir şey değil. Genel kadınlık da özel mülkiyetle özdeştir ve onunla birlikte yok olacak. Komünist iktidar Kadın Birlikleri kurarak bu konuyu noktalayacaktır." (2) Bu programatik tez, "Komünist Manifestosu"nda da yer aldı.

Her şeye karşın, gerçekdışı propaganda yıllar-böyü süre geldi. 60'lı yıllarda Doğu'nun küçük bir kasabasında, sosyalize bölgede Sağlık Ocağı Tabipliği yaparken KKK'nın Askerlik Şubesine gelen bir broşürü hayretle okuduğumu anımsarım. Özetle şöyle deniliyordu broşürde: "Komünistlerde aile mahremiyeti yoktur. Ülkelerinde, her evin dış kapısına bir çivi çakarlar. Kasketini çiviye kim asarsa o girer içeri ve kadına sahip olur..."

1959 yılında Sovyetler Birliğinde 50.3 milyon aile

vardı. Bu sayı 1970 yılında 58.7 milyona ve 1979'da da 66.3 milyona ulaştı. 1986 da ise Sovyetler Birliğinde 73.7 milyon aile yaşamaktaydı.

Her 15 yılda bir kez, ailenin geliri iki katına çıkar. 1.5 milyondan fazla çocuk bakımevi ve kreşlerde 13 milyon dolayında çocuk bakılır. Bu kurumların giderlerinin % 80'ini doğrudan doğruya Sovyet Devleti karşılar.

Yapılan yitimsal araştırmalardan anlaşıldığına göre, Sovyetler Birliği aile bağlarının sanıldığından çok daha sağlam olduğu anlaşılmaktadır. Toplumbilimsel anket soruşturmalarında, "Sizi mutluluğa ne götürür?" Şeklindeki bir soruya, kadınların % 96'ı, "Sevdiğim işim ve ailem." demiştir. "Yaşamınızda saygıya değer kavram nedir? İş mi? Toplumsal ve siyasal işlevlik mi? Yoksa yuvaya bağlılık mı?" sorusuna kadınların % 80'inin yanıtı, "Her üçü!" şeklinde olmuştur.

Araştırmalar ve istatistikler böyle pembe tablolar çizerler. Pembe serisinin devamında, boşanma konusu var. Bilindiği gibi bugün tüm dünya boşanmalar gün geçtikçe artmaktadır. Boşanmanın yasak olduğu İtalya ve İspanya gibi Katolik ülkelerde bile ailelerin parçalanarak ayrılmaları hat safhada. ABD dersiniz, kimi bölgelerinde boşanmalar çok yüksek boyutlara ulaşmıştır.

Sovyetler Birliği'nde de boşanmalarda artış gözlenmektedir. Boşanmalar, 1970 yılında binde 2.6, 1975 te binde 3.1 1977 de binde 3.5 ve 1984'te 3.9 biçiminde istatistiklerde yer alır. Bir yükselme varsa da bu galiba rölatifdir, çünkü hem genel nüfus artmakta hem de evlenenlerin sayısı.

Sovyetler Birliği'nde aile özelinde yer alan evlenme, boşanma, nafaka ve çocuk gibi her konu toplum ve devletin ciddi gözetiminde bulunur. Bu yüzden evliliklerin başarısızlığı konusu yani boşanmaların nedeni çoğu kez resmi yayınların güncel konusu olur. Boşanma nedeni; kadının gerçekten özgür ve etkin olmak isteği mi? Resmi ağızlarla göre: "Sovyet kadınında evlenmek ve çocuk iyisi olmak vaz geçilmez bir tutkudur."

Buna karşın yine de Sovyetler Birliği'nde boşanma davalarının büyük çoğunluğunu kadınlar açar. Nedenleri şöyle sıralayalım: Kocanın zeki olmaması, ayaş ya da saygısız, yetersiz, basit ve ham olması...

İleri görüşlü her kadın, kocasından seksten daha fazla derin ve anlamlı saygı bekler. Ayrıca ailesel koşullarda geçerli gerçek eşitlik ister. Onun artık "çevrenin

ayıplaması" ya da "yalnız kalma korkusu" yoktur. Uygun gelir, elverişli konut, sağlıklı beslenme olanakları, (artı çocuk varsa yeteri ölçüde nafaka ve sosyal yardımlar) her dönemde yaşam güvencesini sürdürmesini sağlar.

Yukarıda "eşitlik"ten söz ettim. Aile içi eşitlikte ölçü ne olmalı? Çağımızın kadını çalışır ve çalışacaktır. Bir de aile hizmetleri var. Ev geçindirmek, kocayı evirip çevirmek sonra çocuk doğurmak, büyütmek... Kadın bu konuyla "20. yüzyılın Çelişkisi"ni yaratır. Belki de toplum kadını ikili istihdamıyla cezalandırmaktadır. Bana göre bu çelişkidir bir çok evlilikleri bozan. Bu çelişki yüzünden arzu edilen aile içi eşitlik kurulamaz.

Boşanmalara karşı, aile temelini sağlamlaştırılan başka öğeler ne olabilir? Daha güçlü bir ekonomi mi?

Ailede olumsuz tutum yerleşikse, işte paranın başaramadığı çok şey ortaya çıkar.

Aşk mı? Gücsüz ekonomik koşullar egemense, hele ruhsal bunalımı da yanında getirmişse, bu sihirli anahtar da kilide uymaz ve aileyi kurtaramaz. Peki kim ya da ne kurtarır? Belki her şeyden biraz, belki de orantılı bir bağımlılık içinde birlikte çözüm yollarını aramak gerekir.

Yine istatistik verilere bakılırsa boşanmalar daha fazla erken evliliklerde gerçekleşmektedir. Tıp; "18 yaşın altındaki evlilikleri insan yapı ve işlevleriyle bağdaşmaz", der. Hukuk da buna "cevaz" vermezse de "teşvik" de etmez. Sosyolojiye göre daha zayıf insanlar kendilerini bir an önce güvencede görmek istedikleri için erken evlenirler. Ekonomistler, erken evliliği sever, çünkü genç insanların daha fazla özgürlüğe ve eğitime hevesli olduklarını kabul eder.

Bir önemli gerçek de evlilikleri bir yere kadar kolaylayan çocuk mevcudiyetidir. Çocuk için, "eşleri bir birine yapıştırır", derler. Ne kadar geçerlidir bilmiyorum. Bir tafa da ben üreteyim: "Eşlerin aşk duygularının temelinde çocuk var", örneğin.

Resmi ağızlara göre, evli kadınların büyük çoğunluğu, "çocuk doğurmak arzusuyla evlenmişler." Bu gerçektan de doğru olabilir. Ama nedense, Sovyetler Birliği'nde ailelerin sayısı artıkaç, çocukların sayısı azalıyor. Resmi istatistik verilere göre;

1940 da doğum oranı binde 31.2 idi. 1950 yılında ise 26.7, 1960 da 24.9 ve 1971 de 17.8 ve 1976 yılında da 18.4 Bir doktor olarak; "Tabii ki böyle olacak," diyorum, çünkü bir de aile planlaması var. Onun da belirtilen hedeflere ulaşması gerekir."

Sovyetler Birliğinde çalışan kadınların % 60'ı 2 çocuktan fazlasını istemiyorlar. Yalnız ailelerin % 11.5 inde ortalama 4 çocuk sahibidir. (Bu konuda Orta Asya ve Kafkasya Cumhuriyetlerini birer istisna olarak kabul etmeliyiz. Bu bölgelerde aileler çok çocukludurlar.)

Sovyetler Birliğinde aile yapısı ataerkil değil, anaerkil de değil, çünkü eşitlik ve karşılıklı saygı temelinde dayanır aile yapısı. Peki ailenin bir "başka", bir "reisi" yok mu Sovyetlerde?

Araştırdım, Valeri Kadzkaya adlı bir sosyologun yazısını buldum. (3) Ta, Sri Lanka'dan, V.A.Amarasingue adlı bir meraklı sormuş "Sizde Ailenin Başı Kimdir?" diye. Yazar da bu soruyu Moldavia'nın Tiraspol adlı 150 bin

nüfuslu küçük bir kentinde, 6 bin işçi kapasiteli bir konfeksiyon fabrikasının işçi kadınlarına sormuş. Yanıtlar ilginçtir aktarıyorum.

Kıdemli teknoloji mühendisi Zoya Polozova der ki: "Doğru-dürüst bir temele dayalı bir ailede 'Ailenin reisi kimdir?' diye bir sorun çıkmaz. Kocam ve ben ailesel işleri birlikte yürütürüz. Konut sorununu, konuklarımızı, çocukların gereksinimlerini, birlikte çözeriz!.. Aile içi çekişmelerini, kavgaları, çocukların ana-babaya karşı gelmelerini, aklıma bile getiremem! Öylesi bir ortamda yaşayamam!.."

Yönetici Roza Sendyk: "Kızımızı yeni evlendirdik. Düşünde parayı hiç esirgemedik. 300 davetlimiz vardı... Konukların hepsi, mutluluk, sağlık ve bol çocuklar dilediler. Benim tek bir endişem var. Canımı bile veririm, yeter ki damadım, kocama benzesin dilerim. Ben yaşamımı güven ve mutluluk içinde geçirdim. Çünkü eşim, hem kocamdı, hem babam, hem arkadaşım. O her zaman ailemizin reisiydi."

İşçi Tatyana Lebedeva: "Ailede erkek, ailenin yükünün belirli bir kesimini üstlenir. Arta kalanı da kadının... Şimdilik ben daha fazlasını bilemiyorum, çünkü yeni evlendik. Bana göre kurduğumuz ailede kocam ailesinin başı olmalı. Zaten ona da bu yakışır... Çok seviyorum onu."

Fabrikanın başmühendisi Sofia Chanskaya: "Erkeğin de kadının da akıllısı var, akılsızı var. Hareketlisi var, durgunu var. Düzenlisi var düzensizi var. Reisiği hangisi üstlensin? Ne erkeğin değeri yadsınmalı, ne de kadının. Bana göre ailede eşitlik olmalı. Karşılıklı saygı ve sevgi olmalı."

Görüldüğü gibi ezelden beri aile reisi kavramı belirgin ölçülerde toplumsal sorunların arasında yerini muhafaza etmiştir.

Önce anaerkil ailede kadın ön plana geçmiş, sonra tersine dönmüş. İkel komün düzeninin evrim sürecinde, düzenin bütünlüğünü yitirmesiyle ortaya çıkan tarihsel bir aşama biçiminde anaerkillik, ataerkilliğe dönüştü. Ataerkilliğin özgün yanı, klan toplumunun ekonomisine ve yaşam türüne erkeğin egemen olmasıdır.

Kuşkusuz ileri toplum düzeyinde bulunan sosyalist dünyasının aile yapısında ne anaerkillik ne de ataerkillik biçimleri benimsenmez. Toplum kurallarında devrim yapan ve her şeyi yeniden kuran sosyalist düzende, "güçlü koca" ve "nahif kan" kavramları olmamalı. Kadın, erkekle aynı çizgidedir, üstelik üretim, eğitim ve yönetim alanlarının her evresinde etkin görevler almaktadır. Kadının bu etkinliği tabii ki ailesel çevresinde de duyulur.

Bunların hepsi biliniyor, biliniyor ama ben hala sormak isterim: Sovyetler Birliğinde ailenin başı kimdir?

Sanırım, Sovyet demografları yeni bir kavram karşındalar: Biarchy. Bu sözcüğü çiftkillik, ya da anaerkillik diye çevirebiliriz.

Konu oldukça basittir. Aile gemisinin iki kaptanı var. Biri erkek, öteki kadın. Kadın dümenin başında durur, gemiyi yönetir. Erkekse geminin konforlu süvari salonunda, şık ve pahalı giysiler içinde, ayaklarında yumuşak terlikler bir elinde yaprak sigarası, ötekinde viski,

TV seyreder...

Şaka bir yana, bir gerçek varsa o da aile reisliği konusunda Sovyetler Birliği ortamı bir geçiş dönemini yaşıyor olmalı. Çünkü ailesel ilişkilerini şu yada bu yasa ile ve "yasa gücündeki kararname"lerle biçimlendirmek olası değil. Bu gerçeği Lenin ortaya koymuştu. Sovyet iktidarının ilk dönemlerinde "Lenin'in Anıları"nda Clara Zetkin'e göre Lenin: "Cinsel bireyler arasındaki ilişkiler, sosyo-ekonomik ve fiziksel gereksinimler arasındaki ilişkiler kadar basit değildir. Bu ilişkileri küçümsemeye çalışmak kişiyi kendi ideolojisinden soyutlar. Bu konuda toplumun yalnız ekonomik temel yapısına dayanmak Marksizm değil ama rasyonalizm olur." der.

Sonuçta, geriye dönüşmeyeceği gerçeğini vurgulamalı. Eğer bir kadın toplumda daha önceleri yalnız erkeklere özgü mesleklerde rol alabiliyorsa, örneğin mühendislik, doktorluk, yöneticilik ya da benzeri işlerde görev alıyorsa, eşi onun aile içindeki boşluğunu doldurmalı; çamaşır-bulaşık yıkamalı, yemek pişirmeli, temizlik yapmalı ve başka ... ve ailedeki çocuklar da içtenlikle her aile işlerine yardımcı olmalıdır.

Bu düzende ilkel işbölümleri geçerli değil; yani, bir gün koca pişirir, ertesi gün karısı. Yok bilmem çamaşır-bulaşık bir ay birisinin üstünde öteki ay ötekisinin.

Eşler ev işlerini aralarında paylaşırlar. Yalnız bir tek şuna dikkatlerini çekirim: Kadının o narin omuzlarına fazla yük binmemeli!

Bu formülle giderek erkek ev işlerine alışır ve karısına, ailesine ayak uydurabilir. Eminim genç evliler daha başarılı olacaklar ve ailesel işlerin bölüşümünü daha adilâne yapacaklardır.

Demek olur ki ana-ataerkillik düzende artık "tek adam", "aile reisi", "aile başı" diye bir tır olmayacak. Bir-biriyle eşit "eş"ler olacak. Ve eşler uyum içinde birbirleri için, nasıl yararlı, nasıl sevimli olacaklarını düşünecekler.

Dönelim yine "aile"ye. Başsız mı kalacak aile? Hayır bir yöneticisi olmalı. Yönetici mi demeli? "Önder" mi? Bilemiyorum. Ama "Baş" olmamalı, yoksa ötokrat ya da despot olur çünkü. Bu rolü erkek de kadın da üstlenebilir. Bu bir beceri sorunudur.

Tüm bunlardan sonra anacan (babacan değil) bir kadına sordum: ailenin başı kim olsun? diye

"Başı olan ailenin başıdır" dedi. ■

ŞEYH SAİT AYAKLANMASININ İNCELENİŞ YÖNTEMİ

Rasih Nuri İLERİ

Sayın Behram Arda "Şeyh Sait Ayaklanması Dinsel İrtica mı?" yazısında beni yanıtlıyor. Eğer savunduğu tez doğru ise Türkiye solu da, ben de bu konuda yanıtı içindeyiz; olabilir. Söylediği gibi, Orak-Çekiç dergisinin Mart 1925 sayılı yazısında bu ayaklanma için "İngilizlerin Oynattığı Kukla" denilmektedir. Komintern dahi aynı doğrultuda bir karar almıştır. Yine söylediği gibi, benim kullandığım "sınıfsal ölçek" uygulandığı şekline göre yerinde olmayabilir, bu yargıya da katılıyorum, yanlışmış olabilirim. Şüphesiz ki, salt tartışmasız doğrular yoktur. Her yargı eleştiriye açıktır; yeter ki bilimsel yöntemler kullanılsın. Şeyh Sait isyanı hakkında da yeni veriler, belgeler aranabilir, incelemeler yapılabilir, yapılmalıdır da. Ancak hemen şunu söyleyeyim ki, Arda'nın yazısı beni çok ilgilendirmekle birlikte ikna edemedi.

Hiçbir tarih olayı yoktur ki, doğal bir kristal saflığı ile karşımıza çıksın. Yine de tarihsel olayların karmaşıklığı içinde tartışılması zor olsa da, güç çizgileri bulunabilir. Bu durumda bile sınıfsal, hatta etnik ve dinsel değişik açılar değişik yargılara yol açabilir.

Büyük Fransız Devriminin unutulmaz, pırıl pırıl kahramanı Robespierre bugüne dek bazı zümreler tarafından "kana susamış canavar" olarak tanımlanır, bazı ders kitaplarında bile bu görüş yansıtılmıştır, idam ettirdiği Danton ise onun tarafından iftira edilmiş bir lider olarak tanımlanır. Oysa ölümünden yüz yıl sonra açılan İngiliz arşivlerinde Danton'un İngilizlerden para aldığı saptanmıştır. Bazen de tersi olur; örneğin, idamından elli yıl sonra Buharin aklanabilmiştir...

Tarihsel konjonktüre göre bazı kavramların ters-yüz olduğu görülmüştür. İşin garibi sınıfsal açıdan her iki tezin elle tutulur tarafı vardır. Bunun vurucu bir örneği Çarlığa karşı Dağıstan direniş kahramanı Şeyh Şamil'in hareketinin yorumlanışında görülmektedir. 1936 yıllarına kadar Sovyetler Birliği'nde Şeyh Şamil Çarlık istibdadına karşı savaşmış bir halk kahramanı olarak anılmış, anıtları dikilmiş, hakkında kitaplar yazılmıştır.

Sonraki dönemde II. Dünya Savaşı hazırlığı kon-

1- Sovyetler Birliği Anayasası'nın 53. maddesi, "Aile, devletin koruması altına alınmıştır..." diye başlar ve şöyle sürer, "Gelişmesi için, devlet aileye destek sağlar ve doğacak olan çocukların bakım ve gözetimi için ilgili kurumlar kurar. Ayrıca halka açık toplumsal hizmet ve beslenme olanakları sağlar. Doğan bebekler için prim öder ve geniş ailelerde bunu süresiz sürdürür, küçük ailelerde ise yardımcı olur.

2- K.Marks ve F. Engels, Seçilmiş Eserler, Moskova, Progress Publishers, 1976 cilt 1. s.94.

3- "Soviet Woman", No.2, Şubat 1960

jonktüründe, Şamil hareketinin başka bir yönü ağır basmış, kendisi dinsel irticanın ve feodalitenin sembolü sayılmıştır. Şimdi ise bu kişi hakkındaki yargı yine değişti, yeni aşamada Şeyh Şamil'in gerçek kişiliği hakkında karşılıklı incelemeler, tartışmalar yapılmada. Bu görüş açılarının hiçbiri tümden yanlış değildir, ölçek değişmiştir sadece, ışık açısı değişmiştir, herhalde gerçek Şeyh

Şeyh Sait ayaklanması ilk aşamada büyük bir hızla gelişmişken sonradan duraksamış olması ondaki milli etkenin zayıflığından kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi İslamlik milleti değil ümmeti esas alır, ona dayanır, esası şeriat'tır. Şeyh Sait hareketinin sınırı buradan kaynaklanır. O hakim olduğu bölgede, bildiğim kadarı ile, bir devlet kurmak girişiminde bulunmamıştır.

Şamil'de bu iki yön de vardır aslında. Bir bakıma da bu değişik aydınlatmaların arkasında Sovyetler Birliği'nin gelişmesinin aşamaları yansımaktadır, öncelikler yansımaktadır.

Bir örnek daha vereyim, Türkiye'mizde büyük çoğunluk için 31 Mart olayı gerici, irticai bir ayaklanmadır, Derviş Vahdeti'nin ve başkalarının kişikirttiği Avcı taburları İstanbul'da "şeriat isteriz" diye ayaklanmış, "mektepli" avına çıkmış, bunun üzerine Selanik'ten Hareket Ordusu İstanbul'a gelmiş, ayaklanmayı bastırmış, az sonra da Sultan Hamit'i devirmiştir. Bu olayda Padişahın rolü de epeyi tartışıldı. Şüphe yok ki ayaklanma başarı kazansaydı Sultan Hamit'in durumu iyileşirdi, ancak kendisi çok akıllı bir kişi olduğundan bastırmanın kendisi için yaratacağı tehlikeyi görmüş, tarafsızlığı yeğlemiştir. Bu konuda tartışma vardır. Ancak yayınlanmamış bir tez daha var: Şubat 1909 ortalarında Sadrazam Kamil Paşa'nın Debre Mebusu Basri Bey'le yaptığı bir konuşmada İstanbul'daki 3 Avcı Taburunun Selanik İttihat'ı Terakki komitesi tertibi ile küçük bir karşı devrim tezgahlayacağını, bu vesile ile Selanikten kuvvet yollayacaklarını, bunu engellemek için 3 Avcı Taburunun geri yollandığını söylemiştir. Sözü geçen Basri Bey İttihat'ı Terakki'nin Manastır grubu ileri gelenlerindenidir. Bu arada Avcı taburları Derviş Vahdeti'nin etkisine girmektedir, Kamil Paşa'nın bunları Yanya'ya yollamağa karar aldığı gün Talat (Paşa) İçişleri Bakanı Hüseyin Hilmi Paşa'yı Sadrazam seçtirir. 31 Mart, yani 13 Nisan 1909 günü isyan patlak verince de, yukarıdaki plan uygulanır ve İttihat'ı Terakki'nin Selanik grubu iktidara geçer. "Dugakinzade Basri Bey-Doğu Dünyası ve Barışın Geleceği" (1920).

Sanırım söylemek istediğimi fazlasıyla kanıtladım. Görüyoruz ki, tarihsel olaylar birçok yönden ele alınabilir, bu tür olaylar karmaşıktır, birçok yönü içerirler, bunları "aynı sınıf açısından hareket etsek bile" birçok şekilde yorumlayabiliriz, yine de objektif ölçekler, ağırlıklar vardır. Şeyh Sait ayaklanmasının bir "dinsel irtica"

hareketi olmadığını, ancak bazı irticai görünüşleri kapsadığını söyleyen Sayın Behram Arda'nın sözkonusu ettiği diğer etkenler varolmuş olabilir, her birinin çeşitli ağırlıkları vardır. Ancak bence yine de hakim etken "dinsel irtica" yönüdür. O kadar ki, Şeyh Sait ayaklanması I aşamada büyük bir hızla gelişmişken sonradan duraksamış olması ondaki milli etkenin zayıflığından kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi İslamlik milleti değil ümmeti esas alır, ona dayanır, esası şeriat'tır. Şeyh Sait hareketinin sınırı buradan kaynaklanır. O hakim olduğu bölgede, bildiğim kadarı ile, bir devlet kurmak girişiminde bulunmamıştır.

Kurtuluş Savaşımız döneminde Türk-Kürt birliğinin en önemli nedeni Ermeni-Yunan tehlikesine karşı birlik olarak özetlenebilir. Wilson ilkelerinin uygulanışı bölgelerde büyük bir Ermenistan kurmayı öngörüyordu Kürt devleti değil. Bu nedenle Kürt aşiret reisleri Mustafa Kemal Paşa'nın en doğal müttefikleri olmuşlardır. Türkiye o dönemde gerçekten sola kayabilseydi Emperyalik Devletler Kürt kozu üzerinde oynarlardı ve bu kez -Aras ülkelerinde yaptıkları gibi- yine aşiret reislerini kullandılar (Bak: Atatürk ve Komünizm, R.N. İleri, S:43 - 111 kor. K. Ahmet Cevdet, Diyarıbekir, 18/19 Şubat 1922 günlü yanıtı).

Lozan barış antlaşmasında Musul Vilayeti, ya petrol sorunu askıda kalmış, o bölgede referandum yapılması kararlaştırılmıştı. İngilizlerin dolaylı olarak Şeyh Sait ayaklanmasından nasıl yararlandıkları apaçiktır.

Ayrıca Mustafa Kemal Paşa modern bir devlet kurmayı amaçlıyordu. Bu da geri kalmış, feodal artıklar bulunduğuş aşiret bölgesi olan Doğuda ayrı bir sorun meydana getirmekteydi. Bu bölgede bir etnik sorun masaydı bile sosyal bakımdan şiddetli direnişler olacaktı, Türkmen aşiretleri için de durum değişik değildi. Bir hukuk devletinin kuruluşu, kanunların uygulanması karşısında aşiret ve din engeli küçümsenmemelidir. Kal ki, az önce Yozgat, Bolu, Düzce, Konya isyanları, son Menemen olayları çok değişik bölgelerde benzer etkilerle oluşmuştu. Devlet kadrolarının yetersizliği, jandarma hunharlığı, mahrumiyet bölgelerine en kötü memurların yollandığı bu durumu daha da içinden çıkılmaz hale sokmakta idi. Bu demek değildir ki, Sayın Behram Arda'nın bahsettiği faktörler de yoktur. Sadece Şeyh Sait ayaklanmasında değil bütün benzeri olaylarda da kadar tutarlı araştırmalar yapılırsa, o derece yararlı olacaktır. Birçok yeni şeyler öğrenmiş oluruz, eski hatalı görüşümüzün birçok yanını değiştirmek gerekebilir, bu öneriler bir faydadır.

Ancak sanıyorum ki, sözünü ettiğim ilginç ve ciddi yazıda yazar bir hata işlemektedir. Çünkü olayı bugünkü gözlükleri ile görmek eğilimindedir, bu neder de kısmi yanılgılara varmaktadır. Yine de bana göre d log kapanmış değil, yeni açılmıştır ve de yararlıdır. Ol ne derecede ciddi olarak incelenirse o derecede geç sentezlere erişmiş oluruz. Yeniden vurgulayayım, ben için bütün incelemelerde en önemli olan sınıfsal açı işçi sınıfı açısidir ve bu açı bizim için, savaşımız için bölücü değil, bir üst düzeyde iki taraf için de birleştirici çözümler gerektirmektedir. ■

ZULME VE BASKIYA KARŞI BAŞKALDIRININ SEMBOLÜ NEWROZ

Lokman POLAT

Her yılın 21 Martında kutlanan Newroz bayramı İrani halkların zalim Dehak'ın zulmüne karşı başkaldırısının, karanlığı yırtıp, aydınlığa ulaşmanın mutlu günüdür. Fars, Afgan, Tacik, Kürt ve Beluci hakları tarafından geleneksel olarak kutlanan bir bayramdır. 21 Mart Newroz bayramı bu halkların takvimine göre aynı zamanda eski yılın bitimi, yeni yılın başlangıcıdır.

Newroz mitolojik bir olaydır. Efsane'ye göre bu olay bundan 2600 yıl önce olmuştur. O dönemde Dehak isminde zalim ve kanlı bir hükümdür varmış. Bu zorba kral halka çok büyük zülmeler yapmış, halkı köleleştirmiş ve halk onun baskısı altında inim inim iniyormuş. Bir gün bu zalim hükümdar büyük bir hastalığa yakalanmış, her iki omuzunda yılan başı gibi iki ur çıkmış. Zalim Dehak hastalığına çare bulmak için bütün doktor ve hekimleri toplamış fakat bunlardan hiç biri onun bu hastalığına çare bulamamışlar. Yalnız bunlardan biri zalim Dehak'a şunu demiş: "Eğer omuzundan çıkan yılanlardan kurtulmak istiyorsan, her gün bir genç kız ile bir genç oğlanın başını kesip onların taze beyinlerini bu yılanlara yedir ki seni zehirlemesinler."

Zalim Dehak bu hekimin söylediğinin aynısını yapıyor ve her gün iki gencin başını kestirip beyinlerini yılanlarına yediyor. Zorba Dehak'ın yaptıklarına karşı halk büyük bir korku ve paniğe kapılıyor. Zalim Dehak'ın bu baskı ve zulmüne karşı kin ve nefret duyguları halk arasında gelişip yayılıyor. Zalim Dehak'a karşı başkaldırının zemini hızla olgunlaşıyor ve sonunda halk Demirci Kawa'nın önderliğinde kanlı hükümdar Dehak'a başkaldırıyor. Demirci Kawa elinde büyük çekiciyle halkın önünde, halkla birlikte Zalim Dehak'ın sarayına hücum ediyor ve Dehak'ı yakalayıp demirci çekiciyle onun başını eziyor. Demirci Kawa'nın önderliğindeki halkın isyanını aynı zamanda kötelerin zalimlere karşı bir başkaldırışı oluyor.

Zalim Dehak'ın öldürülmesini halk büyük bir neşe içinde, şehirlerde ve dağlarda, ateşler yakarak kutluyor, yakılan ateşler özgürlük meşalesi olup yeni bir günün, yeni bir yaşamın müjdesi oluyor. Ve o günden bu güne kadar bu bayram özgürlüğü temsil eden bir gün olarak gelenekleşiyor. Bu bayram gününde genç, ihtiyar, kız, kadın, erkek, herkes en güzel elbiselerini giyerek, en güzel yemeklerini yaparak kırılara çıkıyor, halay çekip oyun oynuyor, ateş yakıyor, özcesi o gün özgürlüğün tadını çıkarıyor.

Newroz bayramının Türklerin tarihsel geleneklerinde rastlanılmamasına rağmen bugün bazı ırkçı, şoven, faşist güçler bu bayramı da Türk tarihine mal etmeye çalışmaktadırlar.

Türk burjuvazisi, ırkçı şoven güçler şimdiye kadar kürt tarihinde, kültüründe, edebiyatında, folkloründe ne varsa hepsini kendilerine mal etmişler. Örneğin, bunlara göre Selhadini Eyubi, Ruştemi Zal vb. İleri Türkütler, Doğuda oynanan tüm folklorik oyunlar Türk oyunlarıdır, vb.

Bugüne kadar burjuvazinin, ırkçı, faşist, gerici güçlerin elinden sadece Kürtlerin geleneksel ulusal bayramı olan Newroz kurtulmuştu, ama bugün bunlar kalkıp diyorlar ki "Bu bayram yüzyıllardan beri tarihsel olarak Türk bayramıdır." üstelik bunu söyleyen de TC Başbakanının bir müşaviridir.

Şubat 1985'te "Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı" tarafından İstanbul'da yayımlanan "Türk Dünyası araştırmaları" adlı 221 sayfalık kitapta "Newroz" başlıklı 29 sayfalık bir yazı var. Yazıyı yazan yazarın ismi Hayri Başbuğ'dur. Altta notta

da "Başbakanlık Müşavirlerinden" deniliyor.

Bu ırkçı, şoven yazar yazısında bin bir dereden su getirerek, birçok yalanları peşpeşe sıralayarak Newroz bayramının rengini ve anlamını değiştirmeye çalışmaktadır.

"Newroz, Kürtlerin tarihinde zulme, baskıya, boyun-duruğa karşı özgürlük, bağımsızlık mücadelesini simgeleyen bir içerik taşır, ezilen bir halkın özgürlüğü susamışlığını yansıtır. "diyen devrimci ve yurtseverleri eleştiren bu ırkçı yazar şöyle diyor: "Bu bayram, asırlardan beri Türk boyları arasında kutlanılmaktadır." (sayfa 92)

İrkçı yazar H. Başbuğ Dr. Şivan'dan ve Kürt ulusal demokratik hareketinin yayıncılarından (Rızgari, Roja Nu, Devrimci Demokrat Gençlik) bazı alıntılar yaparak kendine göre bunları yorumlamakta ve eleştirmektedir. İnsan bu ırkçı, şovenin yazısını okuduğu vakit onun bu saçmalıklarına gülüyor.

İrkçı yazar bay H. Başbuğ "Kültürümüzde Newroz" başlıklı bölümde şöyle diyor: "Türk kültür ve folklor tarihinde Newroz'un önemli bir yeri vardır. Eski çağlardan beri çeşitli Türk boyları arasında Newroz kutlanmakta ve bu günün adına şenlikler tertiplenmektedir." (Sayfa 79)

Biraz da olsa tarihsel bilgileri olan herkes de bilir ki, Newroz'un Türk tarihi ve geleneğiyle hiçbir ilişkisi yoktur. Aslında bunu yazarın kendisi de bilir, fakat ırkçı yazar Newroz'u Türk tarihine bağlamak, mal etmek için Kürtleri de Türk yapıyor ve onlara "Kürt-Türkleri" diyor. Oysa Türklerin bu bayramı kutlamaları, kültür alış-verişinin sonucudur ve bizleri kıvandırmaktadır.

Fakat yazar yalnız Kürtleri Türk yapmakla yetinmiyor, Kürtçe'nin Dımili şivesini konuşan Zaza'ları da Kürtlerden ayırıp onlara "Zaza Türkleri" diyor ve şöyle devam ediyor: "Dicle, Fırat, Murat ırmakları boylarında yerleşik bulunan Zaza Türklerinde ise, Newroz geleneği yoktur." (Sayfa 86)

Bundan bir sayfa sonra, yani sayfa 87'de ise yazar kendi kendini yalancı çıkarıyor. Çünkü Dr. M. Nuri Dersimi'den aldığı bir alıntı yazan yalancı çıkarıyor. Dr. M. Nuri Dersimi şöyle diyor: "Üçüncü bayram sultan Nevruz bayramıdır ki ilkbaharda yapılır, şenlikler olur, ziyaretler gezilir ve hitabeler söylenir. Hayatın lıskırışının, ziya ve hararetin zafersinin remzi olan bu bayram asıl Kürt milli bayramıdır." (Sayfa 87)

Dersim halkının Kürtçesinin Dımili şivesini konuştuklarını herkes bilmektedir ve Dr. M. Nuri Dersimi'nin "Nevruz asıl kürt milli bayramıdır" deyişi de bu ırkçı yazarın yalanlarını açığa vurmaktadır.

İrkçı yazar H. Başbuğ Newroz bayramının anlamını değiştirmek ve Kürt halkının bu geleneksel milli bayramını kendi ırkçı anlayışına alet etmek için bu seler de bu bayramın "Türklerin Ergenekon'dan çıkış bayramı" olduğu yalanını ileri sürmektedir.

Türklerin Ergenekon'dan çıkış yalanı A. Türkeş ve N. Atsız gibi faşist ırkçı kişilerin malıdır. Ergenekon yalanına dört elle sarılan bay H. Başbuğ Newroz bayramını bu faşist düşünceye alet etmek istiyor, ama nafi!e!

Türkiye halklarının bu yalanlara karnı toktur. Türkiye halkları ırkçı, şoven, gerici ve faşist güçlerin bu tür yalanlarını yüzlerine çarparak onları tarihin çöplüğünde bu yalanlarıyla başbaşa bırakacaktır. ■

YÖK ve ÖĞRENCİLER

Nur ULAŞ

Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) ve getirdiği düzenlemelerin, üniversiteler ve genel olarak toplum hayatındaki etkileri, uzunca bir süredir tartışıldı, eleştirildi. Bu konuda söylenecek yeni bir söz neredeyse kalmadı denebilir. YÖK'ün üniversiteleri bilim üreten kurumlar olmaktan çıkararak, sadece öğretim-egitim yapan kurumlar haline indirmesi, bu uygulamaların en can alıcı darbesi niteliğindedir. YÖK'ün uygulamalarına ilişkin ortak eleştiriler alan konulardan en önemlisi de, yasalar, yönetmelikler ve denetimlerle yaratılan sessiz öğrenci tipidir. Sınıflar geçmek gibi bir tek hedefe yoğun olarak yöneltilen, en başta ve her şeyden önce suçlu görülen, en doğal demokratik ve akademik hakları için, oldukça uzun ve zor mücadeleler vermek zorunda bırakılan öğrenci gençliği, en büyük cezayı üstlenmiştir. Son bir kaç yıldır yaşanan deneyimler göz önüne alınırsa, öğrencilerin ne kadar sessiz kaldıkları, şüphesiz tartışılması gereken bir durumdur.

Ancak bu yazı çerçevesinde, daha çok 5 yıllık bir dönem sonunda ortaya çıkan üniversite öğrenci tipine ilişkin ipuçları yakalanmaya çalışılacaktır. Mart ayında yayınlanan, Üniversite Gençliği Konuşuyor adlı anketin sonuçları bu amaçla kullanılacaktır. (Cumhuriyet, Üniversiteli Gençlik Konuşuyor, Şahin Alpay, 1-5 Mart 1987) Anket, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Eskişehir illerinde, 1038 öğrenciyi kapsamaktadır. Her şeyden önce, öğrencilerin kafasında YÖK ve uygulamalarıyla ilgili olumsuz bir görüntünün yer aldığı saptanabilir. YÖK'ün değiştirilmesini ya da tamamen kaldırılmasını isteyenler çoğunluktadır. Ancak %5 gibi bir oran, devamını talep etmektedir. Aynı şekilde, üniversite özzerkliğinin kalktığı, üniversitelerden değerli elemanların yitirildiği, eğitim kalitesinin düştüğü ve bilimsel faaliyetlerin gelişmediği konusunda, yarından fazla bir çoğunluk görüş birliğindedir.

Öğrencilerin günlük sorunları arasında ağırlıklı olarak yer alan konular, akademik faaliyetlerin yoğunluğunu ve yarattığı baskıyı yansıtır. Öğrencilerin %57'si kültürel faaliyet olanaksızlığından, %53'ü sınavların yoğunluğundan, %52'si öğretim elemanlarıyla konuşamama, %50'si sınıfların kalabalıklığından, %42'si spor olanaksızlığından ve %39'u derslerin yoğunluğundan yakınmaktadır.

Sınıfların kalabalıklığı, fiziki kapasite yetersizliği, ders ve sınav sayısının çokluğu, mevcut öğretim elemanlarının yetersizliği ve daha bir çok olumsuzluk yanyana gelince, gençliğin geleceğe kuşkuyla bakmaları doğal kabul edilebilir. Üniversite bitirmenin toplumda saygın bir yer sağlayacağı ve bir güvence olduğu konusunda iyimser görüşe sahip öğrencilerin oranı %35. Bu konuda hiç bir fikri olmayanların oranında küçümsenmeyecek kadar, %48. Üniversite eğitiminin bir güvence olduğu konusunda olumsuz yanıt verenlerin oranı ise %17. Genel olarak gençliğin geleceğe güvenmediğini söylemek mümkün.

Gençlerin, eğitim-öğretim dışında, üniversite yaşamının ayrılmaz ve gerekli bir parçası olması gereken, sosyal-

kültürel faaliyetler, sinema, tiyatro, roman, hikaye, spor, arkadaşlık, ülke ve dünyada olup bitenle ilgilenmenin her türlü yolu ya da yollarıyla nasıl bir ilişki içinde olduklarını saptamak oldukça önemli gözükmektedir. Öğrencilerin yarından çoğu günde en çok yarım saat gazete okuyor. Hiç televizyon izlemeyenlerin oranı %29. Günde en çok 1 saat televizyon izleyenler %2, 1-2 saat izleyenler %29, 2 saatten çok izleyenler oranı ise %18 olarak belirtilmiştir. Ders kitabı dışında hiç kitap okumayanların oranı %2 ile oldukça düşük ve sevindirici. Kültür faaliyet olanaksızlığı daha önce vurgulanmıştı. Bütün bu veriler, gençliğin ders faaliyetleri dışında üniversite yaşamının zenginliklerinden yararlanamadıklarını gösteriyor.

Öğrencilerin politik tavırlarını belirlemek üzere sorulan bir dizi sorunun yanıtları, öğrencilerin ülke sorunlarından, beklenenin aksine haberdar olduğunu gösteriyor. Türkiye gelir grupları arasında aşırı eşitsizlik olduğunu kabul edenlerin oranı %83, siyasi özgürlüklerle demokrasinin önemli olduğuna inananların oranı %81 ile oldukça yüksek gerçekleşiyor. Gençlerin %83'ü işkencenin insanlık suçu olduğunu ve yasaklanması gerektiğini savunuyor, %51'i idam cezalarının kalkması gerektiğini belirtiyor. Yine %82 gibi bir oran, ekonomik kalkınma uğruna çevrenin feda edilmemesi gerektiğini düşünüyor. %22'si, gençlerin politikayla ilgilenmemesi gerektiğine inanırken, %32'si idam cezasını gerekli görüyor.

Gençlerin, politik tavırlarına ilişkin önemli bir göstergede öğrenci derneklerine karşı tutumları ve düşünceleri olabilir. Öğrencilerin %52'si öğrenci derneklerine üye olmak istemiyor. Bu grup, öğrenci derneklerinin işlevi konusunda, %48 oranla, öğrenci haklarının savunulmasını ön planda görüyor. %40'ı ise bu soruyu yanıtız bırakıyor. Öğrencilerin %41'i üye olmak istiyor ancak henüz örgütlenememiş. Üye olmak isteyenler ve üye olanlar da, öğrenci derneklerinin işlevi konusunda çoğunlukla aynı görüşü paylaşıyor. %68'i öğrenci haklarını savunmanın, derneklerin temel işlevi olması gerektiğini ifade ederken, %14'ü sosyal ve kültürel etkinlikleri örgütlemeyi temel işlevi sayıyor. Bu gruptan, %8 gibi bir oran öğrencileri bilinçlendirmek yanıtını seçerken, diğer %8'i yanıtız bırakıyor.

YÖK'ün getirdiği düzenlemeler çerçevesinde, üniversite gençliğinin konumlarını sağlamlaştırma ve geliştirme noktasında oldukça uzaktan bulduklarını, yukarıdaki verilerin yardımıyla vurgulayabiliriz. Sadece ders ve benzeri faaliyetleri ön plana çıkarmış, kitap okumayan, kendi sorunlarına uzak ve ilgisiz öğrenci tipinin görüntüsünü bu verilerden elde etmek mümkün gözükmektedir. Kuşkusuz, yaratılan ortamın, öğrenciye nefes almayı bile çok gören, korkutucu ve yıldıracı, kişiliksiz kalmayı kabul edilmiş bir düzenlemeler bütünü olduğunu hemen eklemek gerekiyor. Yine de bir yerlerden filiz veren yeniliğe, hareketliliğe açık, sorgulayan, kişilikli ve geleceğe güvenen genç tipini görmemek karamsarlık olacaktır. ■

SAYGI

Gazete okumuyorum, radyo dinlemiyorum, televizyon izlemiyorum; sonunda saygı duruşunu kaçıyorum. Arkadaşlarımdan rica ettim: Cumhuriyet Gazetesini her gün okumalarını istiyorum. Cumhuriyet'te "öülerimizin" haberleri var. Kaçırarak istemiyorum.

Gazete okumadığım için Hulusi Cerrahoğlu'nun ölümünü çok geç öğrendim. Benim "baba dostum" idi; çocukluğumun geçtiği kasabanın güzel insanlarından birisiydi. Eşi Piraye Hanım'ı Hürriyet Partisi'nde aktif olduğu zamanlardan hatırlıyorum. Cumhuriyet'ten Nilgün Cerrahoğlu'nun babası imiş; acılarını paylaşıyorum.

Cemal Reşit Bey de ölmüş; günler sonra Sevgili İlhami'nin güzel yazısından öğrendim. Yön Dergisi'nin kuruçularındandır; Karadeniz insanının sıcaklığını taşıyan bir

sevimli insandı. Cemal Reşit Eyüboğlu CHP'li idi, hep "CHP'yi boş ver, önemli olan sosyalizm" derdi. Üniversite yıllarımda, solculuğu talim ederken, Sevgili Doğan Avcıoğlu, Cemal Reşit Bey, Sevgili İlhami Soysal, beni de aralarına aldılar. Bunlardan şimdi yalnızca İlhami var.

İlhami hatırlıyor mu, bilmiyorum. Cemal Reşit Bey, CHP Parti Meclisi üyesiydi ve Sovyetler Birliği Devlet Başkanı Podgorniy, Türkiye'yi ziyaret ediyordu. İsmet Paşa'nın omuzuna elini koymuş, "geleceksiniz, bize geleceksiniz, ancak onlar, Amerika gidin deyince geleceksiniz" demiş; Parti Meclisi'nde yalnız Cemal Reşit Bey'in ilgisini çaktıyor. Paşa'yı sıkıştırıyor; ancak bir daha söz alamıyor.

Herhalde tekrar işaret geldi.

Cemal Reşit Bey'i saygı ile anıyorum.

Y.K.

"Cemal Bey"

İlhami Soysal

Birimiz dışında yaşdaş sayılacak bir gruptuk. Birbirimize küçük adlarımızla doğrudan Doğan, Mümtaz, İlhan, İlhami diye seslenecek kadar da içli dışlıydık da bir tek ona Cemal Bey diye seslenirdik. Grubum en yaşlısından da yirmi yaş daha büyüktü ama ona, yaşından değil, gözümündeki saygınlığından ötürü hep Cemil Bey derdik. Yön dergisi hayalimizin gerçekleşmesini, onun sağladığı 70 bin liralık sermayeye borçluyduk.

Trabzon Akçaabatlı ünlü bir aileden, Eyüboğulları ailesinden geliyordu. İlkokul öğrenimi görmüş, Fransa'da Paris Üniversitesi'nde mali ve iktisadi ilimler doktoru olmuş, yurda dönüşünde Maliye Bakanlığı'nda çalışmış, genel müdürlük yapmış, 1946-1950 yılları arasında CHP Trabzon Milletvekili olarak TBMM'de bulunmuş, partisinin muhalefette olduğu 1950-1960 yılları arasında da pek çok eski CHP'li iktidarın yeni sahiplerine doğru yelken açmışken muhalefetteki CHP yönetiminde görev almıştı. Avukat olarak özellikle mali konularda ünlüydü. Basınla öteden beri bir yakınlığı vardı, bir ara Vatan gazetesinin sahipliğini de üstlenmiş, hapisten çıktığında Zeki Baştınar'a bir yayınevi kurma olanağı sağlamıştı.

27 Mayıs sonrası 1961 Kurucu Meclis'ine Trabzon il temsilcisi olarak katılmıştı. Doğan Avcıoğlu ve Mümtaz Soysal, CHP kontenjanından Kurucu Meclis'e girmişlerdi, biz de Ankara basın temsilcisi seçilmişti. Dostluğumuz orada, yeni Anayasa tartışmaları arasında gelişti. Başka ortak dostlarımız da vardı: Sırrı Hocaoğlu, Turan Güneş, Muanmer Aksoy, Altan Öymen, Bahri Saveri, Coşkun Kırca... Kurucu Meclis dışından Şevket Süreyya Aydemir, Osman Nuri Torun, Necat Erder, Atilla Karaosmanoğlu, Atilla Sönmöz, Niyazi Berkes, Sadun Aren, Güney Özcebe, Adil Aşçıoğlu, Mehmet Erdemir. Basından İlhan Selçuk, Çetin Altan, İbrahim Çamlı, Turhan Selçuk, Tonguç, Abdi İpekçi vb... Sonra Doğan'ın ağabeyi İlhami Avcıoğlu.

Ne var ki, biz çekirdek grup beş kişiydik: Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal, İlhan Selçuk, İlhami Sosyal ve Cemal Bey, yani Cemal Reşit Eyüboğlu... Cemil bey dışında dördümüzün tanışıklığı, ahbablığı, dostluğu, 1950'li yılların başlarından geliyordu. İlhan Selçuk dışında üçümüz Akis dergisi kadrosunda birlikte çalışmıştık; kendimize özgü bir dergi çıkarma görüşü taaralardan kaynaklanıyordu. 27 Mayıs ve 1961 sonunda nihayet meyvesini verdi. Yön'ü çıkarma olanağına kavuştuk. Ardından Sosyalist Kültür Derneği'ni kurduk. 1967'de Yön'ü kapatık, bir yıl sonra Devrim adlı haftalık gazeteyi yayınlamaya başladık. Sermayemizi gene Cemal Bey sağladı, biz de biner, ikişer biner liralık katılmalar ve emeğimizle bu gazeteyi de 12 Mart 1971'e kadar yaşattık. Cemal Bey hep yanımızda oldu. Yayınlarımız yüzünden de, özellikle CHP üst yönetimiyle sık sık başı derde girdi. Bu partinin üst düzey yöneticisiydi. CHP ile ilgili her bilmesi güç haberi yazdığımızda, partidashları onu suçlardı. Oysa Cemal Bey, o uzun yıllar boyunca bir tek kez bile bize, en yakın arkadaşlarına partisinin sırları konusunda tek satırık bilgi vermeyecek kadar prensip sahibi bir kişiliğe sahipti. Biz CHP içindeki olayları, İnönü'nün çok daha yakın çevresinden, örneğin Nihat Erim'den falan öğrenirdik ama, fatura hep Cemal Bey'e çıkardı. Bundan da bir tek gün bile yakınmadı. 12 Mart sonrasında, birlikte idamımızın istendiği davaların sanığı olduk, tutuklandık, yargılandık, bizlere göre oldukça ilerlemiş yaşına karşın bir tek gün sızlanmadı, yılmılık göstermedi. Doğan'dan, Hamdi'den (Avcıoğlu kardeşler) sonra, geçtiğimiz hafta Cemal Bey'i de yitirdik. Yön'ün temel direklerinden biri daha göçtü gitti bu dünyadan. Nur içinde yatsın.

Milliyet'ten

KEMALİST DÖNEMİN SİYASAL DAVALARI

-Bir bütün olan 1925-1926 Şeyh Said, Türkiye Komünist Partisi ve İzmir Suikastı Davaları yeniden ele alınmalıdır.

-Ayrı bir bütün olan 1938 Harp Okulu ve Donanma Davaları'na yeniden bakılmalıdır.

-Aklanana tazminat ödenmeli, yakınlarına devlet tarafından konut verilmeli ve maaş bağlanmalıdır.

SIYASET ve hukuk, burjuva düzenlerinde, birbirinden ayrı iki platformdur.

YENİ Cumhuriyet'in iki sayılı yasası 29 Nisan 1920 tarihini taşıyor ve "muvazzaf ve günlü ile hizmet-i askeriyeye dahil olup da firar edenler veya her ne suretle olursa olsun firara sebebiyet verenleri" kapsamına alıyor. Bu kanun, "hiyaneti vataniye" kanunudur; bağımsızlık savaşından kaçanları cezalandırmak amacıyla çıkarılıyor.

YENİ Cumhuriyet'in 42 nci yasası 18 Eylül 1920 tarihlidir ve İstiklal Mahkemeleri kuruluşunu öngörüyor; yeni kanun, savaş kaçağı askerlerin İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmalarını emrediyor. Daha sonra Kılıç Ali adıyla İstiklal Mahkemeleri'nde yargıçlık yapan Ali, İstiklal Mahkemeleri'ne "terör mahkemeleri" adının verilmek istendiğini yazıyor. İstiklal Mahkemeleri, kaçak erlerle casusların yargılarını garnizon mahkemelerinden alıp özel Mahkemelere veriyor; Çerkez Ethem'in kardeşi Yüzbaşı Tefrik, kaçakların garnizonun önünde asılması gerektiğini ileri sürerek İstiklal Mahkemeleri'ne karşı çıkıyor.

İSTİKLAL Mahkemeleri'nin ilk önemli kararı, Mayıs 1921 tarihinde ve aynı celsede Çerkez Ethem ve Kardeşlerinin gıyaplarında idama ve Halk İştirakiyun Partisi yöneticileri Tokat Milletvekili Nazım ile binbaşı ve baytar Hacıoğlu Salih ve arkadaşlarının uzun yıllar hapse mahkum edilmeleridir. Birbiriyle ilgisiz görünen iki hasım grup aynı tarihte mahkum edildiler.

ŞUBAT 1925 tarihinde Şeyh Said liderliğinde Kürt başkaldırısı olunca derhal Takrir-i Sükun yasası çıkarıldı ve Ali Fethi'nin yerine İsmet Bey başbakan yapıldı. Takrir-i Sükun Kanunu'nun işleyişine, İstiklal Mahkemeleri memur edildi.

TÜRKİYE Komünist Partisi, Orak Çekiç ve diğer yayın organlarında derhal kemalist rejimi desteklediğini, nakşibendi Şeyhi Said'in dinci ve kuşkusuz ikinci planda Kürt uluscu isyanının karşısında olduğunu açıkladı. Ancak 4 Mart 1925 tarihli 578 sayılı Takrir-i Sükun yasasının kapsamına girmekten ve İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmaktan kurtulamadı.

ŞEYH Said ve arkadaşları İstiklal Mahkemesi kararıyla idam edildiler.

NAZIM Hikmet, Şefik Hüsnü ve arkadaşları yurt dışına çıkabildiler. Gıyaplarında ağır cezaya mahkum oldular. Şevket Süreyya, Sadrettin Antel, Rasim Adasal, Selahattin Batu ve diğer komünistler İstiklal Mahkemesi önüne çıkarıldılar. Yalnızca daha sonra ünlü psikiyatr olan Rasim Adasal ile şimdiki rejim sözcüsü İnal Batu'nun babası Selahattin Batu beraat ettiler. Her ikisi de daha sonra profesör yapıldılar ve solla ilişkilerini kestiler.

BINDOKUZYÜZYİRMİBEŞ ve 1926 kemalist rejimin tümden bir hesaplaşma yılı oldu. İzmir Suikastı gerekçesiyle, İsmet ve Fevzi'nin dışında İstiklal Savaşı'nın önde gelen tüm komutanları, İttihat ve Terakki'nin Türkiye'de kalabilmiş liderlerinin tümü sanık sandalyasına oturdular. Kazım ve Ali Fuat Paşalar pasifize edildi; Musul'u İngilizlere kaybeden Kemal Paşa, İngilizci olarak bilinen İttihat ve Terakki'nin Maliye Nazırı Mehmet Cavit'i, İzmir Suikastı gerekçesiyle astırdı.

ŞİAR Yalçın, bir zamanların korkusuz ve sosyalist savcısı adıyla ünlenen hukukçu Yalçın, geçim sıkıntısı içinde Cumhuriyet Gazetesi'ne briç hazırlıyor. İstiklal Mahkemeleri'nin acımasız yargıcı Kılıç Ali'nin 2 oğlundan biri futbolcu oldu -Gündüz Kılıç-, diğeri Altemur Kılıç, bir yandan Amerikan sigaralarının Türkiye komisyonculuğunu yapıyor ve diğer yandan da TRT kurullarında görev sürdürüyor.

TAKRİR-İ Sükun, komünist partisinin aydınlardan soyutlanmasını sağlamada son derece etkili olmuştur. Nazım Hikmet ve Doktor Hikmet, mücadeleye devam eden bir avuç içindedir. 1938 Harp Okulu ve arkasından Donanma Davası, birer hukuk acımasızlığıdır. Bunlara dava demek bile mümkün görünmüyor.

NAZIM Hikmet, Hikmet Kıvılcımlı, Kemal Tahir, Nuri Tahir, Kerim Korcan ve niceleri, Hitler'in savaş boruları çaldıkları bir zamanda 1932 yılında bahriye askerlerine okunacak kitap sattıkları için uzun ve acımasız cezalara çarptırılmışlardır.

KEMALİST dönemin siyasal davaları yeniden ele alınmalıdır; sayılanlar, tamamı değil temsili olanlardır.

BUHARİN'in ve Trotskiy'in yeniden yargılanması için imza koyan Türkiye aydınları, kendi tarihlerinin siyasal davaları üzerine eğilmek durumundadırlar. Buradan Sovyetler Birliği'ne akıl vermek yerine Türkiye'de acılara çare bulmak önemli olmalıdır.

DAVALARA yeniden bakılmalıdır.

AKLANANLARIN yakınlarına mutlaka tazminat ödenmelidir. Hayatta kalan yakınlarına devlet konut vermeli, maaş bağlanmalı ve acıların giderilmesi için hiç bir önlem eksik edilmemelidir.

BU bir başlangıç olmalıdır.